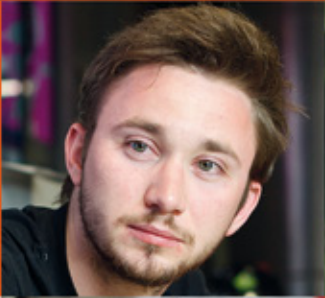

Tükrök

Kézikönyv

Emberi jogi neveléssel
a cigányellenesség leküzdéséért

Roma Fiatalok Akcióterve

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Tükrök

Kézikönyv

Emberi jogi neveléssel a cigányellenesség leküzdéséért

Szerző: Ellie Keen

www.coe.int/youth/roma

Tükrök – Emberi jogi neveléssel a cigányellenesség leküzdéséért

A jelen kézikönyvben kifejtett nézetek nem feltétlenül tükrözik az Európa Tanács álláspontját.

Jelen kiadvány szerzői jogainak tulajdonosa az Európa Tanács. A kiadvány üzleti céllal semmilyen formában vagy eszközzel nem sokszorosítható vagy továbbítható, sem elektronikus (CD lemez, Internet stb.), sem mechanikus módon — ide értve a fénymásolást, felvételt, bármely adattároló - vagy lekérdező rendszert — az Európa Tanács Kommunikációs Igazgatósága Kiadói Részlegének (publishing@coe.int) előzetes írásbeli engedélye (és a Budapesti Európai Ifjúsági Központ értesítése 1024 Budapest, Zivatar u. 1-3. Magyarország; email: eycb.secretariat@coe.int) nélkül.

A kiadvány részben vagy egészben való sokszorosítása kizárólag nonprofit célból, a forrás pontos feltüntetése mellett engedélyezett.

Minden egyéb, a kiadvánnyal kapcsolatos kérdésben az Európa Tanács Ifjúsági Osztályához kell fordulni, melynek címe:

European Youth Centre Strasbourg
30, rue Pierre de Coubertin
F- 67075 Strasbourg Cedex – France
E-mail: youth@coe.int

© Council of Europe, 2015

Lektorálta: Rachel Appleby

Fordította: Barva László

A magyar kiadás szövegét lektorálta: Mendel Vera

Kontrollszerkesztő: Juhász Vera

Kiadványterv: Pedro Meca

Fotók: Marlies Pöschl, Jan Jamriska, Sandro Weltin / © Council of Europe

Kiadás: Phiren Amenca, Magyarország

A kiadvány fordítását az Emlékezet, Felelősség és Jövő *Alapítvány* (EVZ) támogatta. Jelen kiadvány tartalma a szerző véleményét tükrözi, és az nem feltétlenül esik egybe az EVZ Alapítvány véleményével.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnénk köszönetünket kifejezni mindazoknak, akik munkájukkal, főként tanácsaikkal és visszajelzéseikkel hozzájárultak e kiadvány elkészítéséhez, főként:

- 1 A 2013 júliusában Budapesten tartott tanácskozás résztvevőinek, értékes közreműködésükért, melynek révén hasznos segédeszközt készíthettünk képzők, oktatók és ifjúsági szervezetek számára: Herfort Marietta (ternYpe, Nemzetközi Roma Ifjúsági Hálózat), Ramon Flores (Európai Roma Fiatalok Fóruma), Ionut Stan (Secours Catholique and Gypsy Eye), Sandra Heredia Fernandez (FAKALI), Alexandra Raykova (ROMED Program, Európa Tanács), Simona Mursec (Európa Tanács Ifjúságügyi Tanácsadó Bizottság), Orhan Usein (Európa Tanács Ifjúsági Tanácsadó Testület, Anca Sandescu (Európai Roma Jogok Központja), Robert Rustem (Európai Romák és Utazók Fóruma);
- 2 A kézikönyvben szereplő gyakorlatok tesztelésében részt vevő trénereknek és a velük együttműködő fiataloknak: Chiara Cipriani és Simona Vannini (Istituto Comprensivo „Via Mascagi”, Róma, Olaszország), Raquel Santos Perez, Patro Alba Lara, Isabel Menguiano Romero, Candida Alvarez Guerrero és Pedro Manuel Sanchez Sanchez (Union Romano, Spanyolország), Theofano Papakonstantinou (X-Roma, Görögország), Ionut Stan (Secours Catholique és Gypsy Eye), Milutinovits László (Diagonal Magyarország Ifjúságsegítők Országos Szervezete, Magyarország), Dijana Uljarevic (Forum MNE, Montenegro);
- 3 Markus Endnek és Kóczé Angélának a kiadvány első szerkesztőségi ülésén való részvételükért;
4. Valeriu Nicolae-nak a cigányellenességről szóló fejezet megírásában való közreműködéséért;
5. Laura de Witte-nek a kiadványban szereplő gyakorlatok kidolgozásában játszott szerepéért;
6. Denis Durmisnak, Rui Gomesnek és Mara Georgescunak (Európa Tanács, Ifjúsági Osztály) kiadási és projektkoordinálási feladatokban való közreműködésükért és Juhász Verának a szöveg minőségi ellenőrzésében való munkájáért.

Mindent megtettünk annak érdekében, hogy az idézett szövegek és gyakorlatok szerzőit azonosítsuk és feltüntessük. Elnézést kérünk, ha valakit esetleg kihagytunk volna, ezen hiányosságokat készséggel kijavítjuk a következő kiadásban.

Előszó

Európa roma lakossága nap mint nap szembesül a diszkrimináció, a megaláztatás és a gyűlölet megnyilvánulásaival. Ez a gyakorlat nem csak értékrendünket sérti, de törvényeinket is, többek között az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

Ennek ellenére számos közösségben elfogadottá vált a cigányellenesség. A problémát tovább súlyosbítják egyes közszereplők felelőtlen kijelentései és a médiában megjelenő durva sztereotípiák. Tévedés ne essék: ez bizony rasszizmus — mégis számos esetben következmények nélkül marad.

Éppen ezért minden rendelkezésre álló eszközt meg kell ragadnunk, hogy harcoljunk az intolerancia ellen. Az Európa Tanács által felállított Emberi Jogok Európai Bírósága számos alkalommal szankcionálta a cigányellenesség különböző megnyilvánulásait. A szervezet mind a 47 tagállamának kötelessége a diszkrimináció büntetése, bírósági úton való üldözése és megelőzése. Bár törvényekre szükségünk van, ezek önmagukban nem tudják leküzdeni a mélyen gyökerező előítéletességet. Kulturális váltásra is szükség van: meg kell változtatnunk az emberek hozzáállását, és erősítenünk kell a toleranciát a társadalom minden rétegében.

Ennek érdekében az Európa Tanács támogatást nyújt a roma fiataloknak, hogy meg tudjanak küzdeni a romák életét körülölelő mítoszokkal, és megerősítsék saját pozitív identitásukat. Ez a kézikönyv, amely az Európa Tanács *Roma Fiatalok Akciótervének* keretében készült, segíti a képzőket és pedagógusokat, ifjúsági szervezeteket és egyéneket abban, hogy fellépjenek a cigányellenességgel szemben, és felhívják a figyelmet arra, hogy minden embernek joga van a megkülönböztetés-mentes élethez. Segít a roma vagy nem roma származású fiataloknak, hogy felismerjék és visszautasítsák az előítéleteket, bárhol is találkoznak azokkal. Célja továbbá, hogy együttérzést és szolidaritást alakítson ki a mozgalmon belül, hogy meg tudjuk szüntetni a cigányellenességet, ami mindannyiunk közös felelőssége.

Remélem, minél több pedagógus, képző, tréner, valamint ifjúsági szervezet használja majd ezt a kézikönyvet, és közvetíti ezt az egyszerű üzenetet: Európában a romák otthon vannak; de a cigányellenességnek nincs helye.

Thorbjorn Jagland

Az Európa Tanács főtákará

Tartalomjegyzék

1 Bevezető	11
Az Európa Tanács <i>Roma Fiatalok Akcióterve</i> és a cigányellenességgel szembeni küzdelem	13
2 Útmutató a kézikönyvhöz	15
Munkánk célja	15
A kézikönyv felépítése	22
A gyakorlatok levezetése	23
3 Cigányellenesség	27
„Cigányok”, romák és a cigányellenesség	27
Cigányellenesség a gyakorlatban	31
4 Emberi jogok	43
A legfontosabb tények az emberi jogokról	45
Az emberi jogok és a törvény	47
A védelem három szintje	48
A legfontosabb szerződések	48
Az emberi jogok szem előtt tartása a munkád során	51
5 Alapfogalmak	53
6 Gyakorlatok	57
I. Függelék — Becsült roma népesség Európában	179
II. Függelék — Az Emberi Jogok Európai Egyezménye és annak kiegészítő jegyzőkönyvei	183

Megjegyzés a terminológiára vonatkozóan

A jelen kiadványban a „roma” szót a roma, szinti, káló és a velük rokon európai csoportokra vonatkozóan használjuk, beleértve a travellernek nevezett és a keleti csoportokat (dom és lom népcsoportok). Beleértjük az összes érintett, nagyon különböző népcsoport tagjait, így azokat is, akik cigánynak vallják magukat.

A "roma" szót is használjuk roma származású személyek megnevezésére.

A "roma" szót melléknévként is használjuk: - "roma asszony", "roma közösségek".

1 Bevezető

A cigányoknál a büntetőjogi felelősségnek a születés pillanatában kellene kezdődnie, mivel legnagyobb bűnük az, hogy megszülettek.

Miroslav Sládek, politikus, Cseh Republikánus Párt

A cigányok és a szarvasmarhák között az a különbség, hogy a marhák állatorvosi ellenőrzés alatt állnak. Az állatok nem viselkedhetnek úgy, mint a cigányok, de a fordítottja megengedett. A marhák jogai és alapvető szabadságai már évek óta erős nyomás alatt vannak, miközben a cigányasszonyok csak szülik az ikreket, pedig pont olyan ostobák, akár a tehenek.

Kalin Rumenov, díjazott bolgár újságíró

Nagyon szeretem a cigánypecsenyét, sok hússal, és minél kevesebb cigánnyal.

Ján Slota, Szlovák Nemzeti Párt

A cigányság jelentős része nem alkalmas az együttélésre. Nem alkalmas arra, hogy emberek között éljen.... Az állatok meg ne legyenek. Sehogyan se. Ezt kell megoldani – de azonnal és bárhogyan!

Bayer Zsolt, a Fidesz társalapítója, Magyarország

A lakosok készen állnak arra, hogy felgyújtsák a cigányok házait, és én szívesen az élükre állok.

Szergej Krivnyuk, orosz önkormányzati képviselő

A cigányok közismert bűnözők köré csoportosulnak... vannak cigányok, akik bűnözőknek születnek, és nem is képesek másra, csak arra, hogy bűncselekményeket kövessenek el.

Mircea Bot tábornok, Bukarest rendőrfőkapitánya

Képzeld el, mi történne, ha a fenti kijelentések valamely más embercsoportra, pl. afrikaiakra, ázsiaiakra, vagy zsidókra vonatkozóan hangzottak volna el. A mai társadalom valószínűleg nem tolerálná az ilyen kijelentéseket. A roma emberekkel kapcsolatban azonban a közszereplők — megbecsült újságírókat, politikusokat és rendőrségi tisztviselőket is beleértve — megengedhetik maguknak az ilyen kijelentéseket, sokszor anélkül, hogy ennek bármilyen következménye lenne.

Az ilyen kijelentések sértőek, hamis feltételezéseken alapulnak, és szinte biztos, hogy nemzetközi jogszabályokba ütköznek. Ezenkívül rasszista megnyilatkozások. Miért van az, hogy az ilyen nézetek felett szemet hunyunk, és egyáltalán: miért alakulnak ki ilyen vélelmek?

Ez a kézikönyv a romákkal szembeni rasszizmus kérdésével foglalkozik. Ez a probléma annyira közismert és annyira elterjedt, hogy külön elnevezést is kapott: cigányellenesség.

Feltétlenül szükséges, hogy foglalkozzunk ezzel a problémával. A romák Európa leghátrányosabb helyzetű és leginkább bántalmazott kisebbsége, mindemellett a cigányellenesség az elmúlt években tovább erősödött. Egyre „elfogadottabbá” válik a romák becsmérése, és a különböző társadalmi problémákért való okolása.

A szélsőségesek úgy gondolhatják, hogy az ilyen támadások megengedettek, hiszen az állam — más területeken kifejtett tevékenysége is azt üzeni, hogy a romák problémát jelentenek.

Gay McDougall, az ENSZ kisebbségi ügyekkel foglalkozó független szakértője

Nehéz lenne számszerűsíteni azt, hogy milyen hátrányt és szenvedést kell a romáknak mint egyéneknek és a roma közösség egészének elviselnie. Az okozott sérelem gyakran közvetlen és azonnali, például amikor egy gyermeket társai és tanárai pusztán roma származása miatt piszkálnak. Az okozott kár azonban túlnő a közvetlen következményeken és azokon a romákon, akik konkrétan áldozatai, elszenvedői az ilyen sérelmeknek. A cigányellenesség megmutatkozik abban is, ahogy a társadalom egésze viszonyul a romákhoz, többek között azon jogszabályokon és politikákon keresztül, amelyek lehetőségeinket alakítják, vagy amelyek elvileg védelmet biztosítanak számunkra, ha sérülnek jogaink.

Az ilyen környezetben felnövő fiataloknak nem könnyű a széles körben elterjedt előítéletek mögé látniuk, és felismerniük, hogy miként alakíthatnák saját társadalmukat olyanná, amelyben minden embert méltányosan kezelnek, és tiszteletben tartják az emberi jogokat. Abban a meggyőződésben állítottuk össze ezt a kézikönyvet, hogy a nevelési programoknak is el kell kezdeniük foglalkozni ezzel a problémával, amely minden európai országban jelen van. A nevelés révén segítenünk kell a fiataloknak abban, hogy túl tudjanak lépni az előítéleteken, és ki tudjanak állni a romák jogaiért.

Soha nem szabad elfelejtenünk, hogy ezek a jogok emberi jogok. A romáknak nincsenek „speciális” jogaik, viszont nekik is járnak azok a jogok, amelyek minden más közösséget is megilletnek. Ez a kézikönyv a rasszizmust, a cigányellenességet és a romafóbiát az emberi jogok kontextusába helyezi. Bármelyik kifejezést használjuk is, mindhárom szembemegy az egész világban elfogadott emberi jogi egyezmények szellemiségével és szövegével egyaránt.

Senki nem kívánná megtapasztalni a saját bőrén azt a fajta hozzáállást és viselkedést, amivel a romáknak oly gyakran kell szembesülniük. Senki nem fogadná el, ha a saját gyerekével így viselkednének. Biztosítanunk kell, hogy Európa „gyermekéi”, romák és nem romák egyaránt, ne abban a tudatban nőjenek fel, hogy az ilyen magatartás normális vagy elfogadható. Ezzel a kézikönyvvel ezen cél elérése felé teszünk lépést.

Egy egész népet tolvajnak és bűnözőnek nevezni önmagában bűncselekmény, ami sérti a Genfi Egyezményt és az Európa polgáira vonatkozó érvényes uniós jogszabályokat; vagyis azt, hogy minden embert egyenlőnek kell tekinteni és egyéni értékei szerint kell megítélni.

Hans Calderas, roma művész és aktivista

Az Európa Tanács Roma Fialatok Akcióterve és a cigányellenességgel szembeni küzdelem

Jelen kiadvány az Európa Tanács Roma Fialatok Akcióterve keretében készült, ami 2011-ben indult, válaszul azon kihívásokra, amelyekkel az európai roma fiataloknak kell szembesülniük, főként a társadalomban betöltött szerepük és az általuk tapasztalt megkülönböztetés különféle fajtái vonatkozásában. A Roma Fialatok Akciótervének keretében valósulnak meg az Európa Tanács Ifjúsági Osztályának és egyéb szekcióinak bizonyos tevékenységei, továbbá az Európa Tanáccsal együttműködő állampolgári és nem kormányzati (civil) partnerek, főként a roma ifjúsági szervezetek és hálózatok egyes tevékenységei.

Az emberi jogi nevelés és a cigányellenességgel szembeni fellépés a Roma Fialatok Akciótervében elsődleges feladatként szerepel, emellett cél a roma ifjúság identitásának erősítése, a többszörös megkülönböztetés kezelése, az ifjúsági mozgalom erősítése, valamint a roma ifjúsági szervezetek fejlesztése a politika alakításában való részvételük előmozdítása érdekében.

Az Európa Tanács ifjúsági szektora — a strasbourg-i és budapesti Európai Ifjúsági Központok munkáján, illetve az Európai Ifjúsági Alapítványon keresztül — vezető szerepet tölt be abban, hogy az emberi jogi nevelés fontos szerepet kapjon az ifjúságpolitikában és az ifjúsági munka gyakorlatában. Ez leginkább a Kompas és Kiskompasz című emberi jogi nevelési kézikönyvekben jelenik meg (az első a fiatalok, a második a gyermekek emberi jogi nevelését segíti) továbbá az olyan figyelemfelkeltő kampányokban, mint a „Te is más vagy, te sem vagy más” vagy a „No Hate Speech Movement” (gyűlöletbeszéd elleni) kampány. Az emberi jogi nevelés optimális pedagógiai megközelítést és tartalmat kínál ahhoz, hogy a résztvevők megértsék, hogy az emberi jogok az egész emberiség közös kincsét képezik, másrészt bármely személy emberi jogainak megsértése valamennyiünk emberi jogainak megsértését jelenti. Az Európa Tanácsnak a demokratikus állampolgárságra nevelésről és emberi jogi nevelésről szóló chartája szintén kiemeli az emberi jogi nevelés szerepét, amikor azt így definiálja: „olyan tudással, képességekkel és megértéssel vértelje fel a tanulókat, és úgy alakítja hozzáállásukat és magatartásukat, hogy hozzájáruljanak a társadalomban az emberi jogok egyetemes kultúrájának felépítéséhez és megővéséhez”.

Emberi jogi nevelés és a cigányellenességgel szembeni küzdelem

A cigányellenességgel szembeni nevelési tevékenység az emberi jogok egyetemes kultúrájának elterjesztésére irányuló munkánk részét képezi. A cigányellenesség széles körben elterjedt megnyilvánulásai szükségessé tették egy kifejezetten a problémával foglalkozó

kézikönyv kidolgozását, nem feltétlenül azért, mert a romák diszkriminációja eltérne a hátrányos megkülönböztetés egyéb formáitól, hanem mert a valóság azt bizonyítja számunkra, hogy ha nem foglalkozunk célzottan ezzel a kérdéssel, akkor azt nagyon sokszor egyszerűen semmibe veszik. A cigányellenességnek, mint témának az emberi jogi és diszkriminációellenes nevelésben való mellőzése is hozzájárul a cigányellenes hozzáállás és magatartás további terjedéséhez.

A *Kompasz* és a *Kiskompasz* kiadványokhoz hasonlóan ez a kézikönyv is mind a formális, mind a nem formális nevelésben alkalmazható, még ha az ifjúsági munka terén főként nem formális értékeket és megközelítéseket alkalmazunk is. Az osztályterem is fontos helyszíne az emberi jogi nevelés megvalósításának és a vele kapcsolatos kérdések megvitatásának.

Szeretnénk hangsúlyozni, hogy e kézikönyv célja az emberi jogok és az emberi jogi nevelés előmozdítása a cigányellenesség témakörén keresztül. Nem feltétlenül szükséges, hogy a tanár vagy csoportsegítő a javasolt gyakorlatokat „a cigányellenességgel kapcsolatos feladatként” végezze; jobb, ha egyszerűen az emberi jogokról szóló, azokkal foglalkozó gyakorlatként használja. Természetesen a gyakorlatok és a feldolgozás során elsősorban a romákkal kapcsolatos szituációkkal foglalkozunk, de a tanulási folyamat célja az emberi jogi nevelés egészének előmozdítása.

Ezt azért hangsúlyozzuk, mert tanárként vagy képzőként ugyanabban az előítéletes légkörben és hatásoknak kitéve dolgozunk, amelyben a cigányellenesség is gyakran büntetlenül terjed, ami ijesztő. Ezért nehéz lesz kiválasztani egy gyakorlatot a kézikönyvből, ha közben azt gondoljuk, hogy „nem akarunk egy konkrét csoportot (a romákat) külön kiemelni”, vagy hogy „a csoportunkban nincs is roma”, vagy hogy a csoportunk, iskolánk vagy közösségünk számára „ez nem fontos kérdés”. Ezek a leggyakrabban hangoztatott érvek arra, hogy miért nem foglalkozunk a romák diszkriminációjával kapcsolatos kérdésekkel az oktatási-nevelési tevékenységek során. A romák hátrányos megkülönböztetésének széles körű elterjedése és számos formája, ami gyakorlatilag valamennyi európai országra jellemző, a cigányellenességgel szembeni nevelést az emberi jogi nevelés általános eszközévé teszi, ugyanúgy, mint ahogy a nők emberi jogainak előmozdítása a teljes társadalom — azaz mind a nők, mind a férfiak — javát szolgálja, és ahogy a nők jogairól sem csak nők jelenlétében kell beszélnünk.

Így talán nyilvánvaló, hogy ez a kézikönyv nem *csak, főleg vagy lehetőleg* a roma fiatalok részvételével megvalósuló tevékenységekhez készült. A kézikönyv tartalma és megközelítési módja bármely ország bármely fiatalja számára értéket képvisel. Ötleteket és javaslatokat nyújt olyan esetekre, amikor különleges odafigyelésre vagy megközelítésre van szükség, mivel a csoportban roma fiatalok is jelen vannak. Ugyanígy azt is javasoljuk, hogy csoportsegítőként, szakértőként, vagy akár saját tapasztalataik megosztása érdekében bizonyos gyakorlatokba vonjunk be romákat, főleg fiatalokat. Az Európa Tanács Roma Fiatalok Akciótervének és ifjúságpolitikájának egyik célja pontosan a roma fiatalok megerősítése és képességfejlesztése, valamint a társadalom különböző területein való részvételük elősegítése.

Ez a kézikönyv kapcsolódik az Európa Tanács egyéb kezdeményezéseivel — elsősorban a *Dosta!* kampányhoz, valamint a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottságnak (ECRI) a cigányellenességgel szembeni politikai iránymutatásaihoz.

2 Útmutató a kézikönyvhöz

Magasra tettük a mércét, de a cél egyszerű: biztosítanunk kell, hogy a romák ugyanazon jogokat és lehetőségeket élvezzék, mint bárki más. A romák nem különböznek másoktól. Ha esélyt adunk nekik arra, hogy tanuljanak, akkor tanulni fognak. Ha esélyt adunk nekik arra, hogy munkához jussanak, akkor dolgozni fognak

Viviane Reding, az Európai Bizottság alapjogokért, igazságügyért és állampolgárságért felelős alelnöke, 2010. április

Munkánk célja

A cigányellenesség kapcsolati problémának tekinthető: arra vezethető vissza, ahogyan a nem roma közösségek és a társadalom egésze viszonyul a roma közösségekhez. Korunk legtöbb társadalmában ez a kapcsolat egyenlőtlen és alapvetően negatív: a nem romák nagy része úgy tekint a romákra, mint akik bizonyos meghatározott tulajdonságokkal rendelkeznek, amelyek közül a társadalom szinte semmit nem tart értékesnek.

Könnyen azt hihetjük, hogy a cigányellenességgel kapcsolatos munkának, illetve a rasszizmusellenes nevelésnek elsősorban a többségi társadalom — vagy legalábbis a célcsoportunkba tartozók — rasszista hozzáállásának visszaszorítására kellene irányulnia. Bár ez valóban fontos feladat, a nevelési tevékenységnek a kapcsolati rendszer túloldalán is szerepe van. Legfőképpen az önbecsülésük erősítése és az emberi jogok jobb megismerése segíthet a roma fiataloknak abban, hogy megküzdjenek a diszkrimináció különböző megnyilvánulásai-val, és el tudják mozdítani a társadalom által eléjük gördített akadályokat.

Ezzel el is jutottunk a cigányellenességgel szembeni küzdelem harmadik fontos területéhez. A roma közösségek által megtapasztalt diszkrimináció jelentős része mélyen beépült a társadalmi struktúrákba. Ezek a strukturális akadályok a megkülönböztetés több évszázados gyakorlatára — törvényekre, politikákra és intézményekre — épülnek, amelyek igazságtalanok a romákkal szemben, talán azért, mert maguk a törvények nem megfelelőek, és talán mert a hatalommal rendelkezők is megőrizték rasszista hozzáállásukat.

Egész Európában jellemző, hogy a romákat aránytalanul sokszor igazoltatják a rendőrök, gyakran csak azért, mert romák...

Akár bűncselekmények áldozataként, akár gyanúsítottként, a roma emberek ritkán részesülnek egyenlő elbánásban a büntetőjogi rendszerek részéről. Ez egyrészt azért van, mert a bűnüldöző hatóságok alkalmazottai nem megfelelő eljárások és irányelvek szerint dolgoznak, másrészt azért, mert az előítéletességet nem sikerült megszüntetni körükben.

Romák Európában, Amnesty International

A strukturális diszkriminációt sokszor nehéz észrevenni, és nehéz szembeszállni vele. Ugyan-

akkor, ha a diszkriminációt a fiatalok nem tanulják meg felismerni, akkor hiába pozitív a hozzáállásuk, a diszkrimináció fennmarad. A nevelési munka eredményeként jobban megismerhetik a romákkal szembeni igazságtalan politikák vagy gyakorlatok mélyebb okait, megérthetik, hogyan hatnak azok egy átlagos roma emberre, és ötleteket kaphatnak arra, mit tudnak tenni ezen akadályok leküzdése érdekében.

Ez a kézikönyv egy sor gyakorlatot kínál, amelyek segítségünkre lehetnek a fenti célok elérésében. A gyakorlatok legtöbbje roma csoportokra, nem roma csoportokra és vegyes csoportokra is alkalmazható, bár a hangsúly minden esetben kicsit máshová fog esni. A különböző csoportokra vonatkozó legfontosabb célkitűzéseket a következő oldalon mutatjuk be.

A különböző csoportokra vonatkozó legfontosabb célkitűzések

Emberi jogi megközelítés

A roma politikát az általános emberi jogok kontextusában kell megközelíteni; a közös értékekre és erkölcsi normákra kell alapulnia, és nem szabad csupán az etnikai vagy nemzeti problémákra koncentrálnia.

Nicolae Gheorghe, roma aktivista

Az emberi jogok olyan értékek és alapelvek rendszerét kínálja, amelyben mindenkit egyenlőként és tisztelettel kezelnek. Ezek az értékek és alapelvek mára már a nemzetközi jog részévé váltak, és minden európai országban érvényesek.

Ez a kézikönyv a cigányellenességet az emberi jogok keretrendszerén belül vizsgálja. Az emberi jogok olyan egyetemes normákat nyújtanak, amelyek alapján a kézikönyvben leírt gyakorlatok résztvevői felmérhetik azokat az igazságtalanságokat és méltánytalanságokat, amelyekkel a romák nap mint nap találkoznak. A példaként felhozott megnyilvánulások szinte mindegyike sérti a nemzetközi jogot, valamint azoknak az európai államoknak a törvényeit is, amelyekben előfordulnak. Ennek a ténynek a kihangsúlyozása erős üzenetet közvetíthet a résztvevők felé. Főként azok számára jelenthet megerősítést, akik a diszkriminációt, illetve jogaik megsértését a saját bőrükön tapasztalják meg.

Az emberi jogok a remény üzenetét is hordozzák. Pusztán létezésük megerősíti azt, hogy bárhogyan viselkedjen a társadalom vagy a kormány a valóságban, korábban már elismerték — elvben és írásban is —, hogy az egyének jogait nem szabad figyelmen kívül hagyni. Ez egyfajta ígéretet és gyakorlati megoldást kínál azon csoportok és egyének számára, akik azt látják, hogy jogaikat semmibe veszik. Erre támaszkodhatnak a jogsértések áldozatai vagy bárki más, aki felelősségre akarja vonni az igazságtalanságok elkövetőit.

Az emberi jogok és az emberi jogi nevelés szerepe a cigányellenesség elleni küzdelemben

A kézikönyvben szereplő gyakorlatok a cigányellenesség különböző aspektusait az emberi jogok lencséjén keresztül vizsgálják. A romák által tapasztalt megkülönböztetést, szegénységet, rendőri brutalitást, kilakoltatást, gyűlöletbeszédet és egyéb jelenségeket ezen lencsén át mutatják meg. Cél az, hogy a résztvevők lássák, hogy ezek a problémák abból fakadnak, hogy nem tartjuk magunkat azokhoz a normákhoz, amelyeket az egész világ elfogadott, és ezért mindenhol tiszteletben kellene tartani. Cél az is, hogy a résztvevők felismerjék, hogy ezen normák elfogadására – és az elfogadásból következő jogi kötelezettségekre – támaszkodva tudnak harcolni a romák egyenjogúságáért.

Az emberi jogok a cigányellenesség leküzdésében hatékony eszközt jelenthetnek:

- Ha ismerjük az emberi jogokat, *képesek leszünk* azokért kiállni
- Az emberi jogok *nyelvi keretét* biztosítanak, amelyben meg tudjuk fogalmazni, milyen kihívásokkal állunk szemben, és mit akarunk elérni
- *Megoldási módot* kínálnak arra, hogyan tudunk szembeszállni a konkrét jogsértésekkel.

A cigányellenesség alapját képező rasszizmus már önmagában is ellentétes az emberi jogokkal, de szinte mindig további, még súlyosabb jogsértésekhez vezet. A pedagógiai, képzői munkánk során foglalkozhatunk a rasszista attitűdökkel, és ezen keresztül segíthetjük elő a további jogsértések elleni fellépést, illetve azok megakadályozását; vagy koncentrálnunk közvetlenül ezekre a jogsértésekre is. Ha felhívjuk a figyelmet az olyan igazságtalan és gyakran jogsértő helyzetekre, mint pl. az oktatáshoz vagy a foglalkoztatáshoz való egyenlőtlen hozzáférés, a rossz lakáskörülmények vagy a rendőrségi brutalitás, azzal ráirányítjuk a figyelmet a fenti gyakorlatok mélyén meghúzódó rasszizmusra is. Ezáltal gyengíthetjük az ilyen attitűdöket, de esetleg hozzájárulhatunk az ilyen jogsértések megszüntetéséhez is.

Ahhoz, hogy a fiatalok szembe tudjanak szállni a romák elleni diszkriminációval, és cselekedni tudjanak a jogaik védelme érdekében, fel kell tudniuk ismerni azt, amikor sérülnek az emberi jogok. Ehhez azonban ismerniük kell ezeket a jogokat.

Emberi jogi nevelés

Az emberi jogi nevelés — egyik definíciója szerint — „magában foglalja az emberi jogokról tanulást, az emberi jogokon keresztüli tanulást, és az emberi jogokért való tanulást”. A kézikönyv valamennyi gyakorlata ezt a megközelítést tükrözi:

- A gyakorlatok révén a fiatalok vagy általános információkat kapnak az emberi jogokról, vagy az adott feladat által megcélzott konkrét jogokról tanulnak.
- Fontos, hogy Ti mint csoportsegítők olyan környezetet alakítsatok ki a gyakorlatok idejére, amelyben a jogok tiszteletben tartása biztosítva van. Nézzétek meg a fejezet végén található tanácsokat, hogy miként biztosítható egymás tiszteletben tartása, és hogyan lehet olyan biztonságos környezetet és légkört megteremteni, amelyben mindenki úgy érzi, hogy részt tud venni és hozzá tud járulni a közös munkához (22–24. oldal).
- Valamennyi gyakorlat ad javaslatokat arra, hogy miként lehetne a foglalkozás során felmerült ötleteket és tanulságokat a tágabb környezetbe átültetni. Ezek – a „Négy lépés a cselekvésig” lépéseivel együtt – módszereket kínálnak a résztvevőknek arra, hogy a saját életükben mit tudnak tenni az emberi jogok érdekében.

Cselekvés

A cigányellenességgel szembeni munkánk akkor hatékony, ha annak eredményeként a nem roma résztvevők tisztábban látják azoknak a problémáknak a mélységét, amelyekkel sok roma szembesül, és azt érzik, hogy ez az ügy rájuk is tartozik. Ugyanakkor az is fontos, hogy a résztvevőkben ne keltsünk olyan benyomást, hogy a probléma akkora, hogy lehetetlen megoldani! A roma résztvevőkre nézve kiemelten fontos, hogy elkerüljük az ilyenfajta reakciókat.

Többek között ez is az oka annak, hogy a kézikönyv minden gyakorlata tartalmaz javaslatokat a folytatásra, ezek sok esetben a nevelési környezetet kívül eső területekre vonatkoznak. A javasolt kapcsolódó tevékenységek lehetőségeket kínálnak a fiatalok számára ahhoz, hogy miként tudnának hatást gyakorolni az adott területen – azaz hogyan tudnának aktívan fellépni a cigányellenességgel szemben. A kézikönyv utolsó része (Négy lépés a cselekvésig) részletesebben is feltárja a cselekvési lehetőségeket, és olyan gyakorlatokat tartalmaz, amelyek segítenek a résztvevőknek megtervezni egy-egy nyilvános megmozdulást vagy más akciót.

A cselekvés, illetve az aktivizmus nagyon fontos szerepet tölt be az emberi jogi nevelésben, és fontos az egész kézikönyv szempontjából. Ez gyakran riasztónak tűnhet a képzők és pedagógusok számára, vagy legalábbis azt hihetik, hogy ez csak egy pluszban választható lehetőség, amit csak akkor kell propagálni, ha marad rá idő. Az alábbi pontok fontosak, egyrészt mert rávilágítanak arra, hogy az „aktivizmus” nem feltétlenül ijesztő, másrészt mert kiemelik azokat a nevelési és társadalmi előnyöket, amelyeket attól várhatunk, ha az ilyen cselekvést is beépítjük a fiatalokkal való munkánkba.

1. A cselekvésnek nem kell feltétlenül „radikálisnak” lennie

A cselekvés nagyon sokféle lehet, kezdve onnan, hogy kapcsolatba lépünk más ifjúsági csoportokkal, meghívjuk a közösség tagjait egy előadásra vagy kiállításra, kifejlesztünk egy weboldalt vagy online közösségi oldalt, levelet írunk egy helyi képviselőnek, figyelemmel kísérijük az emberi jogok megsértését, petíciót írunk stb.

2. A cselekvés a foglalkozásokra épül

Ha a cselekvés sikeres volt abból a szempontból, hogy felkeltette a résztvevők érdeklődését és kiváltotta aggodalmukat, akkor valószínűleg tovább akarnak majd foglalkozni az ügygel és úgy érezhetik, hogy „valamit tenni kell” annak megoldására. Egy nyomon követési folyamattal tovább erősíthetjük az érdeklődésüket és konszolidálhatjuk az előzőekben elsajátított tudást.

Főként a foglalkozás során tanultak alkalmazásával a résztvevők tisztábban látják a megtárgyalt témák jelentőségét a való világ mindennapjaiban.

3. A cselekvés megerősíti a társadalmi felelősség gondolatát

Számos foglalkozás arra épül, hogy véleményt váltson ki arról, hogy a „normális” emberek hogyan mozdítják elő és teszik lehetővé a cigányellenességet. Ha a résztvevők azt látják,

hogyan és mások is tehetnek valamit azért, hogy ez a téma terítékre kerüljön, ez meg fogja erősíteni bennük az erkölcsi üzenetek egy részét. A résztvevők lassan megértik, hogy felelőséggel tartoznak azért a társadalomért, amelyben élnek.

Mindig is az emberi jogokról volt szó. Az emberi jogok nekünk, romáknak is járnak. Ugyanazok a jogok illetnek meg bennünket is, hogy legyen normális életünk, mint mindenki másnak, lakással, munkahellyel és oktatással ... ezt mindenkinek tudnia kell!

Rosa Taikon, roma ezüstműves és aktivista

4. A cselekvés erőt ad

Ha a résztvevők úgy érzik, hogy egy kicsit is hozzájárulhatnak a probléma megoldásához, akkor kisebb a valószínűsége annak, hogy nem lesznek képesek megbirkózni a kérdéssel vagy hogy kiábrándulttá válnak. A csoportok megerősödhetnek és büszkéek lehetnek arra, hogy sikerült megszervezniük egy eseményt vagy elérniük valamit a formális tanulási környezeten kívül.

5. A cselekvés fejleszti a részvételi készségeket

A résztvevők nagyon sokat nyerhetnek abból a folyamatból, hogy a közösségen belül végiggondolják, megszervezik és megvalósítják akciótervüket. Ezek a folyamatok segítik pl. a kritikus gondolkodás készségének, a stratégiai tervezésnek, a kommunikációnak, a szervezésnek és az együttműködésnek a kifejlődését.

Próbálg meg elegendő időt fordítani arra, hogy részletesen megtárgyalhassátok a gyakorlatot, hogy a résztvevők végiggondolhassák a sikereket, azt, hogy mit csinálnának másképp, és hogy mik voltak a tanulságok.

6. A cselekvésnek lehet hatása!

Ha nem úgy tekintünk egy foglalkozásra, mint ami feltétlenül azonnal eredményt hoz, hanem inkább mint egy folyamatra, ami strukturális változást eredményez, akkor szinte bármi, amivel a csoportod foglalkozik, hozzájárul a folyamathoz. Még akkor is, ha csak más csoportokkal lép kapcsolatba, online tájékoztat másokat jogsértésekről, vagy létrehoz egy színvonalú művet a cigányellenességről; ez mind jó arra, hogy a fiatalok maguk is „oktatókká” váljanak a szélesebb közösségben. Továbbadják azt, amit tanultak, a társadalom többi tagja számára. Ez önmagában jelentős hozzájárulás a cigányellenesség elleni harchoz.

Természetesen közvetlenebb módon is sikeresek lehetnek, pl. rávehetik a helyi hatóságokat arra, hogy vizsgálják felül a kilakoltatásokra vonatkozó szabályokat, rábíthatnak egy újságíróra arra, hogy írjon az esetükről, rávehetnek másokat arra, hogy aláírjanak egy petíciót vagy csatlakozzanak egy kampányhoz. Az ilyen sikerek önmagukban is hasznosak és önállóságot adnak a résztvevőknek.

- Olvasd el a „Négy lépés a cselekvésig” részt és az ahhoz tartozó háttéranyagot az elérhető célok megfogalmazásához.
- Nézd meg a Kompas 3. fejezetét, amely részletesen körülírja az emberi jogi nevelés keretén belüli cselekvést (http://www.sos.hu/getmedia/9912805c-08de-4d33-9273-b1d66049a61f/Kompasz_Kezikonyv_a_fiatlok_emberi_jogi_kepzesehez.pdf).

A kézikönyv felépítése

Gyakorlatok

A kézikönyv gerincét 18 gyakorlat és a hozzájuk kapcsolódó segédanyagok alkotják. A gyakorlatok nagy része legalább 1 órát vesz igénybe, bár némelyikük még ennél is hosszabb időt igényel. A gyakorlatokat „nehézségi szint” szerint osztályoztuk: a 4-es szintű gyakorlat már meglévő tapasztalatokat vagy tudást feltételez az adott területre vonatkozóan; az 1-es szintű gyakorlat olyanok számára is tartható, akik még nem jártasak a témában.

A könyv gyakorlatait felsoroló táblázat (ld. 57–58. oldal) segítségével kiválaszthatod a megfelelő gyakorlatokat a fontos témák, az időszükséglet és a nehézségi szint alapján.

Minden gyakorlat után találhatsz javaslatokat a folytatáshoz. A javaslatok egy része a kézikönyv egyéb gyakorlataihoz kapcsolódik, másik része pedig kutatási projektekre, figyelemfelkeltő kampányokra vagy egyéb nyilvános akciókra ad ötleteket. Ezek jelentősen hozzájárulnak a gyakorlatok során megszerzett ismeretek és készségek elmélyítéséhez, és segítik a fiatalokat abban, hogy aktív szerepet vállaljanak, és érezzenek magukban erőt a körülöttük lévő világ megváltoztatására.

A legutolsó gyakorlatok célja kifejezetten a közösségben való aktív cselekvés elősegítésére irányul.

Segédanyagok

A legtöbb gyakorlatnál az adott tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó háttérinformációkat is találhatunk. A legtöbb ilyen háttéranyag rövid, kinyomtatva a csoportmunka során segédanyagként is használható. Ezek a – pl. rasszizmusról, diszkriminációról vagy sztereotípiákról szóló – anyagok több különböző gyakorlathoz is alkalmazhatók.

Az egyes szövegek több gyakorlathoz is felhasználhatók. Hogy melyekhez, azt a segédanyagokat felsoroló táblázat is jelzi.

Háttérismereteket nyújtó fejezetek

Az első két fejezet, a „Cigányellenesség” és az „Emberi jogok”, amelyek fontosak a gyakorlatok kontextusba helyezése szempontjából. Javasoljuk, hogy nézd át a fejezeteket, és keresd meg

azokat a területeket, amelyekről azt gondolod, hogy különösen fontosak a csoportod számára, vagy amelyeket még te sem ismersz.

A cigányellenességről szóló fejezet példákat nyújt azokra a kihívásokra, amelyekkel a roma emberek szembesülnek, és bemutatja a probléma mélységét. Ha nem roma csoportokkal dolgozol, akkor ez a fejezet kiemelten fontos: a résztvevők valószínűleg nincsenek tisztában azzal, hogy a romák milyen mértékben vannak kitéve a diszkrimináció és a jogsértések hatásának életük szinte minden területén.

Kifejezetten javasoljuk, hogy használd az emberi jogokra vonatkozó információkat, és folyamatosan utalj azokra. Ez lehetővé teszi a résztvevők számára, hogy maguk is megismerkedjenek a vonatkozó elvekkel és jogokkal, és össze tudják kapcsolni ezeket azokkal a kérdésekkel, amelyekkel nap mint nap találkoznak.

A gyakorlatok levezetése

A gyakorlatokra vonatkozó instrukciók végighaladnak a főbb lépéseken. Javasoljuk, hogy a gyakorlat levezetése előtt olvasd el annak teljes szövegét legalább kétszer, beleértve a feldolgozó kérdéseket is. Az instrukciók között találhatóak további „ötletek a csoportsegítők számára”, amelyekben a pontokat át lehet alakítani és részletesebben ki lehet dolgozni.

A következő rész általános javaslatokat fogalmaz meg, és ismerteti azokat a pontokat, amelyekről nem szabad megfeledkezni a gyakorlatok megtervezése és levezetése során. Az alkalmazott módszerek és a felhasználók igényei szerinti módszertan előnyeinek részletesebb ismertetését a Kompassz 1. fejezetének „Hogyan használjuk a Kompasszt?” című része tartalmazza (http://www.sos.hu/getmedia/9912805c-08de-4d33-9273-b1d66049a61f/Kompassz_Kezikonyv_a_fiatalok_emberi_jogi_kepzesehez.pdf). Javasoljuk, hogy ezt olvasd el, ha nincs jártasságod az interaktív módszerek terén.

A csoportsegítő szerepe

A gyakorlatok leírásánál a „csoportsegítő” szó arra a személyre utal, aki levezeti a foglalkozást. A csoportsegítő az, aki „elősegíti a résztvevők munkáját”, aki támogat és biztat másokat, hogy tanuljanak, és fejlesszék saját képességeiket. A gyakorlat hatékony levezetése kulcsszerepet játszik az emberi jogi nevelésben, és alapvetően fontos a gyakorlatok megvalósításában.

Nem kell „szakértőnek” lenned ahhoz, hogy foglalkozhass ezekkel a témákkal: a jó csoportsegítés nem igényel semmilyen különleges ismeretet vagy szakértelmet, kivéve talán azt a képességet, hogy megértsd a fiatalokat és kapcsolódni tudj hozzájuk. A kézikönyvben szereplő gyakorlatok akkor lesznek a legsikeresebbek, ha a résztvevőket arra biztatjuk, hogy találják meg maguk, hogyan lehetne megközelíteni ezeket az összetett és gyakran ellentmondásos kérdéseket. Nyugodtan elmondhatod a résztvevőknek, hogy te is, velük együtt, most fedezed fel ezeket a kérdéseket!

Roma és nem roma csoportokkal való munka

A téma természetéből adódóan nagyon fontos, hogy a csoportodon vannak-e roma résztvevők, illetve csak romákból áll-e a csoport. Azok az „üzenetek”, amelyeket a cigányellenességgel kapcsolatban a roma és nem roma résztvevőkhöz el szeretnénk juttatni, és amelyekre reagálást várunk tőlük, gyakran nagyon eltérőek. A gyakorlatok feldolgozásához javasolt kérdések közül néhányat kiemeltünk, mivel ezek nagyobb jelentőséggel bírnak az egyik vagy a másik csoport számára.

A roma és nem roma résztvevőkkel külön végzett munkának, illetve a vegyes csoportoknak is megvannak az előnyei. Mindenesetre, figyelembe véve a téma természetét, tisztában kell lennünk a résztvevők saját önmeghatározásából eredő egyedi elvárásaival és feltételezhető előítéleteivel.

- Fontos, hogy tisztában legyél a csoportodon belüli különböző lehetséges szükségletekkel. Ha nem vagy biztos abban, hogy a résztvevők között vannak-e romák, próbáld utánaérni!
- Tisztában kell lenned azzal, hogy a nem roma résztvevőknek erős előítéleteik lehetnek a romákkal szemben. Ha egy kizárólag nem roma résztvevőkből álló csoporttal dolgozol, érdemes lehet ezekkel az előítéletekkel közvetlenül foglalkozni, de ha romák is vannak a csoportban, akkor nagyon körültekintően kell ezt a kérdést megközelíteni.
- A roma résztvevőket érzékenyen érinthetik a hallott/olvasott információk vagy a megbeszélés során elhangzottak. Ez főként a roma népi társas kapcsolatos gyakorlatoknál fordulhat elő, ezeknél fel kell készülnöd arra, hogy támogatást tudj nyújtani, ha valakit felzaklatnak a hallottak.
- Más lehet a célkitűzés a roma és nem roma résztvevők esetén (ld. a 17. oldalon szereplő ábrát). Így például az identitásérzés és az identitás megerősítése fontosabb lehet a roma résztvevők számára, míg az előítéletekkel való munka a nem roma résztvevők számára lehet fontosabb.

A biztonságos környezet kialakítása

A kézikönyvben szereplő gyakorlatok és témák valószínűleg közvetlenül érintik a roma résztvevőket. Sokan közülük találkozhattak már rasszista megnyilvánulásokkal, talán épp a csoport többi tagja részéről. Nagyon fontos, hogy érzékenyen tudd kezelni ezeket az esetlegesen előforduló helyzeteket, és hogy tudasd a résztvevőkkel, hogy szükség esetén számíthatnak támogatásodra. Készülj fel arra, hogy adott esetben segítséget tudj nyújtani, vagy olyan személyhez tudd irányítani őket, aki segíteni tud.

Amennyire csak lehetséges, a résztvevőknek biztonságban kell érezniük magukat a témák meg tárgyalásakor. Érdemes lehet felállítani néhány alapszabályt a csoport számára, pl. a résztvevők megállapodhatnak, hogy tiszteletben fogják tartani a többiek véleményét, és kerülni fogják a sértegetés és a személyeskedés minden formáját.

TÍZ ALAPSZABÁLY: MIT TEGYÜNK? MIT NE TEGYÜNK?

1 Bíztsd arra a résztvevőket, hogy fejtsék ki véleményüket és elképzeléseiket.	Ne minősíts semmilyen javaslatot „haszontalannak”, „lényegtelennek” vagy „butaságnak”!
2 Próbáld meg kialakítani a kölcsönös tisztelet légkörét és egy olyan biztonságos környezetet, ahol mindenki szívesen fejt ki véleményét.	Ne hagyd, hogy a csoport kirekesszen, vagy figyelmen kívül hagyjon valakit, ill. hogy előítéletesen és tiszteletlenül bánjon valakivel: próbáld meg felállítani néhány alapszabályt a foglalkozás legelején.
3 Bíztsd a résztvevőket a párbeszédre és kérdések feltevésére: úgy tudnak tanulni, ha képesek kifejezni kétségeiket és bizonytalanságaikat.	Ne próbáld meg hosszadalmas előadásokat tartani: ezzel csak elriasztjuk a résztvevőket!
4 Próbáld azonosulni a résztvevők valós helyzetével és a környezetük tényleges problémáival.	Ne hangoztass olyan általánosításokat, amelyekkel nem tudnak mit kezdeni.
5 Kerüld a dogmákat! Engedd, hogy megkérdőjelezzék a „kőbe vésett igazságokat”, és ez vonatkozzon saját magadra is.	Ne „prédikálj” vagy használd a pozíciódat arra, hogy lezárj egy vitát.
6 Légy őszinte a résztvevőkkel. Így jobban tisztelnék majd és valószínűleg jobban megnyílnak neked.	Ne tégy úgy, mintha tudnál valamit, ha nem vagy benne biztos! Mondd azt, hogy utánanézel, vagy bíztsd őket arra, hogy ők nézzenek utána.
7 Bízálj meg a résztvevőkben. Nekik kell a válaszokat megtalálniuk önmaguk számára.	Ne beszélj velük felsőrendűen, és ne próbáld őket abba az irányba vezetni, amerre ők nem akarnak menni.
8 Vedd komolyan a javaslataikat: sokkal szívesebben bekapcsolódnak a munkába, ha azt a magukénak érzik.	Ne érezd úgy, hogy mereven kell ragaszkodnod az eredeti tervhez: igazodj inkább ahhoz, ami érdekli őket, ha egy másik irányba szeretnének haladni.
9 Hagyatkozz emberi együttérzésükre. Kérdezd meg hogy érzik magukat, vagy hogyan éreznének, ha	Ne add fel, ha a véleményük érzéketlennek vagy ridegnek tűnik. Mutass számukra egy másik perspektívát.
10 Kezeld a résztvevőket egyenlőként – olyanokként, akik egyenlők egymással és 'egyenlők' veled. Mindannyian emberek vagyunk!	Ne zárd ki résztvevőket a munkából és ne feltételezd, hogy valaki képes-e valamire vagy nem. Az emberek tele vannak meglepetésekkel!

3 Cigányellenesség

- Egy 11 EU tagállamban végzett felmérésben a roma válaszadók mintegy fele válaszolta azt, hogy az elmúlt 12 hónapban szembesült hátrányos megkülönböztetéssel.
- A roma válaszadók körülbelül fele tapasztalt hátrányos megkülönböztetést, amikor lakást keresett.
- A roma válaszadók körülbelül negyede tapasztalt hátrányos megkülönböztetést a munkakeresés során.
- A roma válaszadók körülbelül egyötöde tapasztalt hátrányos megkülönböztetést az oktatásban, az egészségügyi ellátásban és a munkahelyen.

Az EU Alapjogi Ügynökség (FRA) 2011-ben végzett felméréséből származó adatok. A vizsgált országok: Bulgária, Cseh Köztársaság, Franciaország, Görögország, Magyarország, Olaszország, Lengyelország, Portugália, Románia, Szlovákia és Spanyolország.

Cigányok, romák és a cigányellenesség

Cigányok

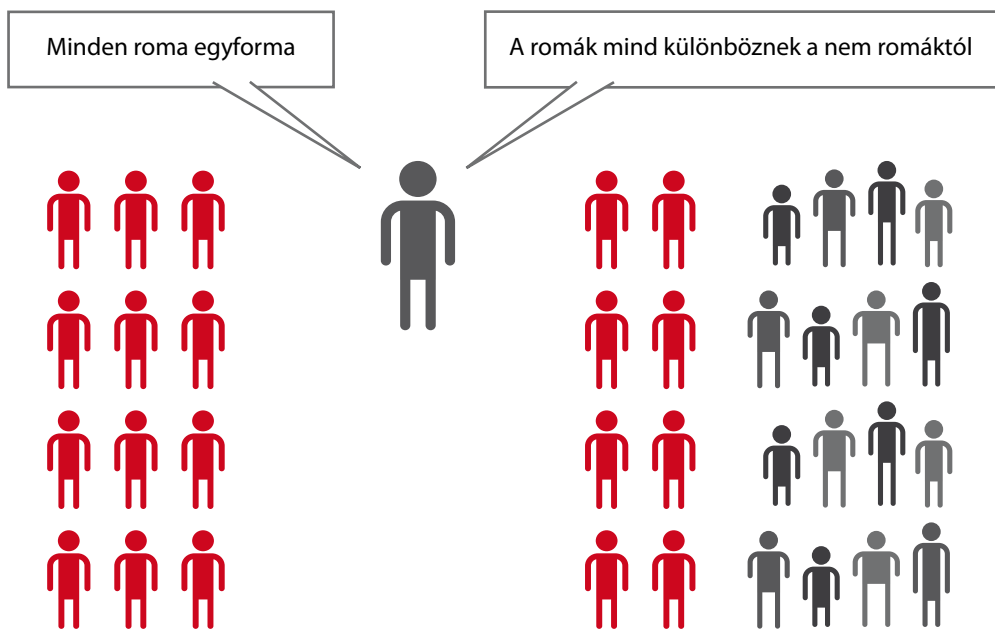
Nem vagyunk vademberek, hanem egy másik kultúrához tartozó civilizált nép. Nem vagyunk sem felsőbb-, sem alsóbbrendűek a többi emberhez képest. Mindössze arról van szó, hogy mások vagyunk!

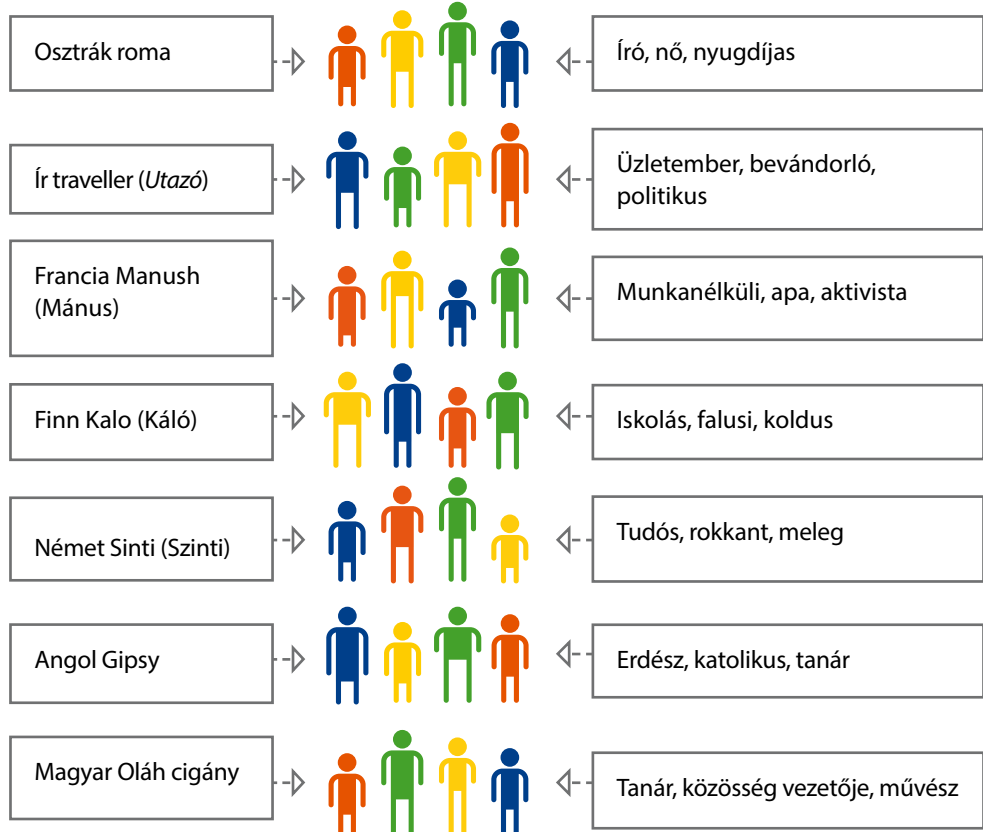
Sandra Jayat, roma művész

A „cigány” szót sokszor becsmérlő értelemben használják azok, akik nem cigányok. A cigányok valójában nem alkotnak egységes csoportot, és azok a közösségek, amelyeket általában ezzel a szóval neveznek meg, saját magukat többnyire másként hívják. Sokan romának tartják magukat — ez a kézikönyv is ezt a terminológiát használja —, míg mások másként hívják magukat, pl. szintinek vagy kálónak. Megint mások *travellernek* nevezik magukat; egyes országokban pedig a „Gypsy ()” szót használják, ha magukról beszélnek.

A kézikönyvben a roma megnevezést használjuk a fentiekben említett és néhány más csoportra is. A romák egy része valóban rendelkezik közös kulturális örökséggel, közös nyelvvvel, közös történelemmel. Európa egészét tekintve azonban, ami a romákban közös, az eltörpül az egyéni különbségek mellett. Csakúgy, mint más csoportok esetében – pl. az oroszok, az ola-

szok, az észak-európaiak, a gyerekek, a nők, a sportolók vagy a zenészek esetében – a romák is mindenekelőtt egyének, függetlenül attól, hogy milyen csoportba sorolják magukat. Egyéni preferenciáik, képességeik, értékeik vannak, és saját élettörténettel rendelkeznek. Nagyon gyakran több a közös vonás egy adott ország vagy közösség roma és nem roma tagjai között, mint roma és roma között.

Nem minden roma egyforma**Romák**

A romák a legnagyobb és a leginkább diszkriminált etnikai/kulturális kisebbség Európában. Európa minden országában megtalálhatók, de a legtöbben a Balkánon és Kelet-Európában élnek, ahol a lakosság 3-10%-át teszik ki. Jelentős roma közösségek élnek Nyugat-Európában is, főként Spanyolországban, Franciaországban és Görögországban. Az Európai Bizottság becslése szerint a romák összlétszáma Európában valahol 8 és 12 millió között mozog (a különböző országokban élő romák hozzávetőleges számát ld. a 179–181. oldalon).

Korábban úgy hitték, hogy a romák Egyiptomból származnak, ebből ered az angol „gypsy” (azaz cigány) elnevezés, ami az óangol „gypcian”-ból származik, ami viszont az „Egipcien” (azaz egyiptomi) rövidített formája. Mára azonban már tudjuk, hogy a romák Észak-Indiából származnak, és körülbelül az V. századtól kezdtek nyugat felé vándorolni. Közülük sokan Európában kötöttek ki.

Soha senki nem kérdezte meg tőlünk, hogy a cigányok miért éltek mindig is a társadalom peremén, és azt sem, hogy ez az élet miként befolyásolta a cigány család szerkezetét... Sokkal egyszerűbb és a lelkiismeret számára sokkal könnyebb azt képzelni, hogy a cigányok egy nemzet „romantikus” túlélői, akikről a szakértők [...] elhamarkodottan és előítéletesen úgy ítéleznek, olyan kifejezéseket használnak, hogy „Nem akarnak házban élni”, „Szabadok akarnak lenni, mint a madár”, vagy „Mindig boldogok, csak énekelnek és tréfálkoznak”.

Rosa Taikon, roma ezüstműves és aktivista

Számos migrációs útvonal létezett. A dom népcsoport a déli útvonalat választotta, és nagyrészt Közel-Keleten kötött ki; a lom csoport északi útvonalon vándorolt a Kaukázus irányába, és sokan a volt Szovjetunióban telepedtek le; míg a rom csoportba tartozók nyugatabbra vonultak Európa más régiói felé. Számos alcsoport később felhagyott a vándorlással, így pl. a kálók Spanyolországban, a szintik Németországban, az oláh cigányok pedig Magyarországon telepedtek le.

A romákra aggatott általános sztereotípiá, hogy vándorló vagy nomád életmódot élnek. A romák túlnyomó része – több mint 90%-uk – azonban mára letelepedett.

A cigányellenesség

A cigányellenesség „[szó] a többségi társadalom számos tagjának a roma és a *traveller* (utazó) közösségekkel szembeni mindennapi magatartását befolyásoló előítéletek és sztereotípiák sajátos megnyilvánulását jelenti...”

Thomas Hammarberg, az Európa Tanács korábbi emberi jogi biztosa

A „cigányellenesség” kifejezést használjuk az olyan attitűdök, magatartások és struktúrák jellemzésére, amelyek cigányellenesek. Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy a „cigány” szó — csakúgy, mint a „faj” szó — nem egy fizikai tulajdonságok alapján definiálható csoportot nevez meg. Amikor valaki ezt a kifejezést használja, általában úgy érti, hogy „azok az emberek, akiket én cigánynak hívok”, és ehhez majdnem mindig egy sor negatív feltételezés is társul, hogy ezek az emberek hogyan viselkednek, milyen elképzeléseik és értékeik vannak, és milyen dolgokat képesek elkövetni az életben.

Az ilyen negatív feltételezések széles körben elterjedtek, és a rasszizmus egy formáját képviselik.

Tehát a „cigányellenesség” egy sajátos formája a rasszizmusnak, ami kifejezetten a roma közösségekből származó emberek ellen irányul. Ez mind jelentésében, mind hatásában nagyon hasonlít a romafóbiához, ami a roma emberekkel szemben érzett félelmet, ellenérzést és gyűlöletet jelenti.

[Amikor állásinterjúra mentem] féltem, hogy azonnal arra fognak gondolni, hogy cigány vagyok. Azt hittem, butának tartanak majd, és meg fognak szégyeníteni. Féltem jó állásokat megpályázni, interjúra menni, annak ellenére, hogy jó oktatásban részesültem, és el tudtam volna végezni a munkát.

Klara, a Cseh Köztársaságból származó roma nő

Nem szabad elfelejtenünk, hogy a cigányellenesség a rasszizmus egyik formája. Épp olyan ártalmas, alaptalan, és épp annyira sérti az emberi jogokat, mint bármely más közösséggel szembeni rasszizmus. A rasszizmussal kapcsolatban további információk az 54. oldalon találhatóak.

Cigányellenesség a gyakorlatban

Rasszizmus a sportban

2012. szeptember 24-én több mint 30.000 ember gyűlt össze a legnagyobb román stadionban, hogy megnézze a Steaua és a Rapid Bukarest közötti futball mérkőzést. A tévéképernyők előtt is több millióan nézték a meccset.

A Rapid szurkolóit gyakran cigánynak nevezik. A meccs alatt gyakran hangzott fel a rigmus: „dögöljete meg cigányok” meg „mindig is gyűlöltük és gyűlölni is fogjuk a cigányokat”. Több tízezer ember csatlakozott a skandaláshoz.

Az esetet nyilvánosan futball-rasszizmusnak minősítették.

A cigányellenesség rendkívül elterjedt és rendkívül kártékony. Az elmúlt években folyamatosan erősödik, de a probléma gyökerei régre visszanyúlnak Európában. Az európai romákat mintegy ezer éve megbélyegzik, bántalmazzák, félreértik, rosszul ítélik meg, kirekesztik a társadalomból, megfosztják azoktól a lehetőségektől, amelyeket mások megkapnak, és számos társadalmi problémáért őket hibáztatják. Az évszázadokra visszanyúló, de a mai napig is tartó igazságtalanság és diszkrimináció szégyenletes vádként nehezedik az európai társadalmakra. Az okozott sebek nyilvánvalóan nem múlnak el nyomtalanul. (A romák elleni diszkrimináció történelmi áttekintését ld. a 38–41. oldalakon.)

Magatartás, attitűd és struktúra

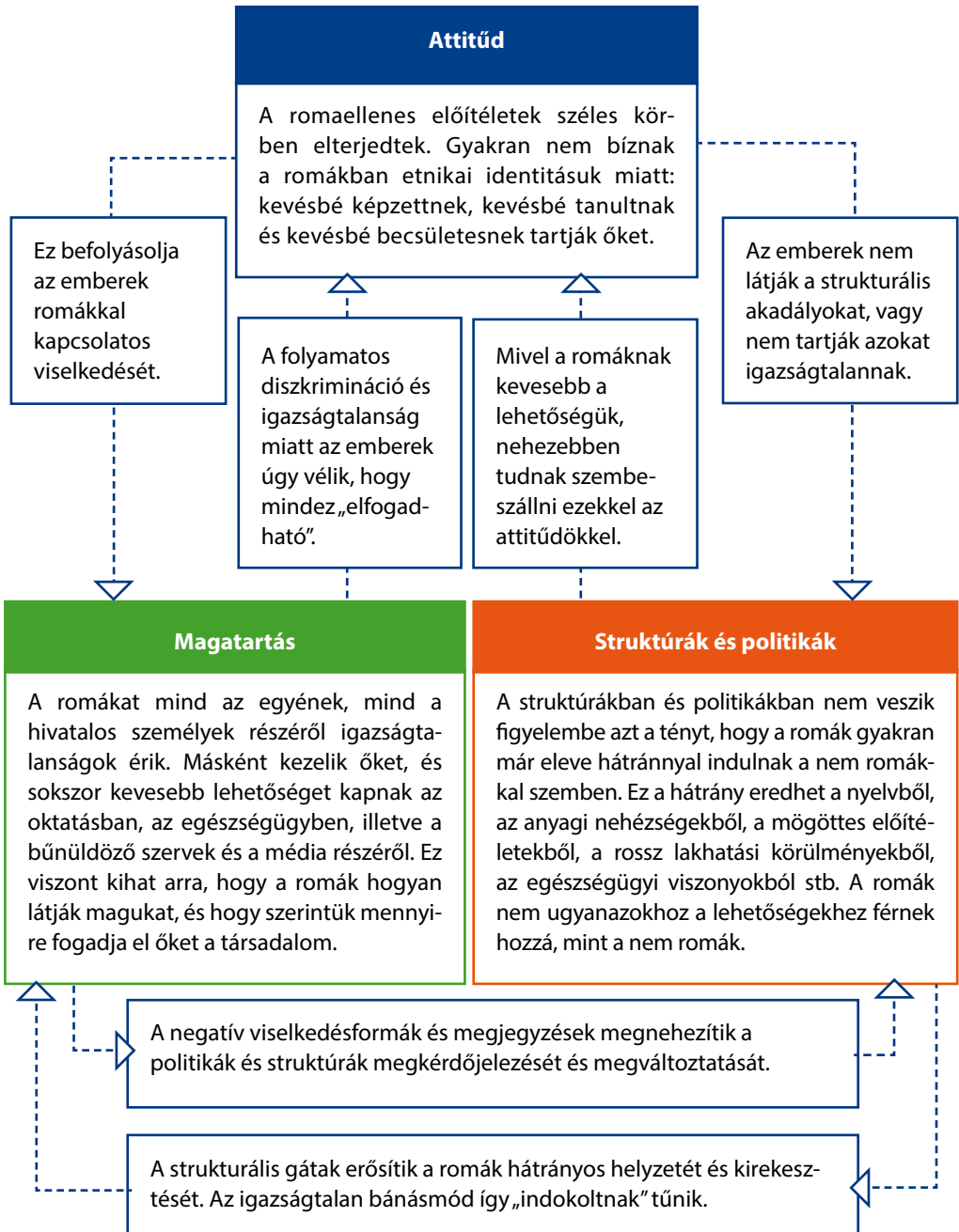
A cigányellenesség problémája több szinten mutatkozik meg:

- Megmutatkozik az emberek gondolataiban, attitűdjeiben, kihat arra, ahogyan az emberek a romákról vélekednek.
- Megmutatkozik az egyéni magatartás szintjén, befolyásolja, hogyan viszonyulnak az emberek a romákhoz, és hogyan beszélnek róluk.

- Megmutatkozik a teljes társadalomban, a romákat hátrányosan megkülönböztető struktúrákban és politikákban.

A cigányellenesség fentiekben említett, különböző szinteken megnyilvánuló formái kölcsönösen táplálják és megerősítik egymást. A következő oldalon található ábra bemutatja, hogyan történik mindez. Ha követjük a nyilakat, láthatjuk például, hogy az attitűdök miként táplálják és erősítik meg a viselkedést, és fordítva: a magatartás miként táplálja a negatív attitűdöket. A szinteken belül és között minden mindennel összefügg, és oda-vissza megerősítőleg hat egymásra.

A cigányellenesség terjedése

Az attitűdök szintje

- Egy 2011-ben a Cseh Köztársaságban elvégzett közvélemény-kutatás szerint a megkérdezettek 86%-a nem akart roma szomszéd mellett élni.
- Ugyanebben az évben a litvánok 91%-a mondta azt, hogy kényelmetlenül éreznék magukat, ha roma szomszédjuk lenne.
- Egy 2010-ben Bulgáriában végzett televíziós felmérés szerint a nézők 45%-a gondolta úgy, hogy a roma gyerekeknek külön iskolába kellene járniuk.
- Más európai országokban végzett közvélemény-kutatások arra a következtetésre jutottak, hogy a cigányellenesség akkor is jelen van, ha az érintetteknek nincs is közvetlen kapcsolata romákkal.

A negatív attitűdök és a romákkal szembeni előítéletek minden európai társadalomban jelen vannak. Az attitűdök néha durva és nyilvánvalóan sértő módon nyilvánulnak meg, ilyenek például a 11. oldalon található kijelentések. Ezek néha finomabbak, esetleg arra építenek, ami sokak szerint „objektív tény” a romákkal kapcsolatban. Pedig nem létezik olyan, minden romára érvényes objektív tény, amely ne lenne igaz más társadalmi csoportra vagy nemzetre is. Tévhit az, hogy a romák megkülönböztethetőek lennének másoktól bármilyen konkrét — negatív — tulajdonságok alapján.

A faji megkülönböztetést vagy felsőbbrendűséget hirdető minden doktrína tudományos szempontból hamis, erkölcsi szempontból elítélendő, társadalmi szempontból igazságtalan és veszélyes, és sem elméletben, sem gyakorlatban nem igazolható...

A faji megkülönböztetés nemcsak azokra nézve káros, akik a megkülönböztetés alanyai, hanem azokra is, akik elkövetik azt.

Az ENSZ 12. sz. információs füzete, Faji Megkülönböztetés Elleni Bizottság

Mindig tartsuk észben a következőt: a rasszizmust számos társadalomban elfogadhatatlannak tekintik, míg a cigányellenesség nem feltétlenül közvetít ugyanilyen erős negatív üzenetet. Ha a rasszizmus összefüggésében beszélünk róla, az segíthet eloszlatni azt a képzetet, hogy a „cigányok” különböznek más társadalmi csoportoktól. Ugyanazt a méltányos bánásmódot érdemlik, mint bárki más.

Példa: elfogadható-e faji megkülönböztetés?

Egy tekintélyes brit lap újságírója cikket írt a francia elnök azon politikája védelmében, amely szerint a roma bevándorlókat vissza kell küldeni a hazájukba. Az újságíró kifejtette, hogy álláspontja nem „szélsőséges”, a cikke pedig sok olvasó számára „ésszerűnek” és megfelelően alátámasztottnak tűnt. A következő megállapítást tette:

„[a romák] a civilizáció parazitái, mind anyagi, mind kulturális értelemben, amelynek építéséért semmit sem tettek, és magunk soha nem is tudnák létrehozni” (Mary Dejevsky, *The Independent*, 2010. szeptember)

Az ilyen, tényként közvetített vélemények nagyon veszélyesek, főként, ha közszereplők vagy „liberális” lapok köztisztviselőiben álló újságíróitól származnak. Úgy próbálják a cigányellenességet indokolni, hogy úgy tesznek, mintha a roma és a nem-roma közösségek közötti különbségek valóságosak lennének. Ezzel „megágyszaknak” az olyan sokkal radikálisabb kinyilatkoztatásoknak, mint amilyenek a 11. oldalon találhatók.

A magatartás szintje

Az Alapjogi Ügynökség által lefolytatott felmérés eredményei

- Átlagosan minden második roma válaszadót legalább egy alkalommal hátrányos megkülönböztetés ért az elmúlt 12 hónapban.
- Azon romák, akiket hátrányosan megkülönböztettek, 12 hónap alatt átlagosan 11 alkalommal voltak ilyen események elszenvedői.
- Átlagosan 4 roma válaszadó közül 1 szenvedett el legalább egyszer az elmúlt 12 hónapban személye ellen elkövetett bűncselekményt, pl. támadást, fenyegetést vagy súlyos zaklatást.
- Átlagosan 5 roma válaszadó közül 1 szenvedett el legalább egyszer az elmúlt 12 hónapban rasszista indíttatású, a személye ellen elkövetett bűncselekményt, többek pl. támadást, fenyegetést vagy súlyos zaklatást.

Az attitűdök szinte mindig kihatnak a viselkedésünkre. Azokra is kihatnak, akik a viselkedésünk célpontjai. A romákkal szembeni rasszista attitűdök nagyon gyakran rasszista beszédhez vagy gyűlöletbeszédhez vezetnek, és esetenként még károsabb magatartáshoz, beleértve a fizikai bántalmazást is. A gyakorlatokhoz tartozó háttér információban sok példa található a romák ellen elkövetett rasszista viselkedésre. Ld. pl. a lakhatási jogokról (118. oldal), az oktatásról (90. oldal), az egészséghez fűződő jogokról (96. oldal) és a rendőri gyakorlatról szóló információkat (164. oldal).

Néhány, az Emberi Jogok Európai Bírósága elé került ügy bemutatja, hogy a romák jellemzően milyen típusú magatartással kerülnek szembe. Ezek az ügyek egy sokkal komolyabb probléma pillanatfelvételei csupán. A romák ellen elkövetett jogsértéseknek csak nagyon kis része jut el az Európai Bíróságig.

Példák az Emberi Jogok Európai Bírósága által hozott ítéletekből

Kiutasítások, kilakoltatások	
<u>Példák:</u> <i>Connors kontra Egyesült Királyság, Winterstein kontra Franciaország, Yordanova kontra Bulgária</i>	Megállapításra került, hogy úgy utasítottak ki roma családokat, hogy nem tartották tiszteletben a romák magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogát, ill. nem a megfelelő jogi eljárások szerint jártak el.
Roma falvak elleni támadások és javak lerombolása	
<u>Példák:</u> <i>Moldovan kontra Románia, Koky kontra Szlovákia</i>	A rendőrség, illetve egyének által a romák ellen elkövetett támadások egyes esetekben halállal végződtek, a javak megsemmisüléséhez vezettek, és több roma család embertelen és megalázó lakó-körülmények közé kényszerült.
Faji alapú elfogultság a rendőrségi nyomozások során	
<u>Példák:</u> <i>Bekos és Koutropoulos kontra Görögország, Secic kontra Horvátország, Fedorchenko és Loenko kontra Ukrajna</i>	Megállapításra került, hogy a romák halálával végződő rendőri intézkedések, illetve a faji alapú erőszakos cselekmények rendőrség általi kivizsgálásának elmulasztása megsértette az élethez való jogot és az embertelen vagy megalázó bánásmódtól való mentesség jogát.
Roma nők kényszer-sterilizációja	
<u>Példák:</u> <i>különböző, Szlovákiával szembeni ügyek</i>	Roma nőket akaratuk ellenére, illetve a szülés alatti „beleegyezésükkel” kényszer-sterilizáltak. A bíróság megállapította, hogy megsértették a nők magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogát és az embertelen vagy megalázó bánásmódtól való mentesség jogát.
Iskolai szegregáció	
<u>Példák:</u> <i>Horváth és Kith kontra Magyarország, D.H. és mások kontra a Cseh Köztársaság, Sampanis kontra Görögország</i>	A roma gyerekeket „speciális iskolákba” vagy osztályokba helyezték vélt etnikai származásuk miatt. A bíróság megállapította, hogy megsértették a gyermekek oktatáshoz és megkülönböztetés-mentességhez való jogát.

Struktúrák és politikák szintje

[A] romákkal kapcsolatos negatív attitűdök gyors erősödése növelte a kirekesztő folyamatokkal szembeni sérülékenységüket. Ez korlátozta az elhelyezkedési esélyeiket, az egészségi és oktatási szolgáltatásokhoz való hozzáférésüket és bizonyos területeken való lakhatásukat.

Második időközi jelentés az egészségi állapotot meghatározó társadalmi tényezőkről és az egészségügyi - egyenlőtlenségekről a WHO európai régiójában

A nem roma közösségek előítéletessége kihat a személyes kapcsolatok szintjére. A romák azonban a társadalom egészén belül más, súlyosabb nehézségekbe is ütköznek, ami megnehezíti számukra a személyes attitűdök és viselkedés szintjén jelentkező nehézségek kezelését, és meggátolja őket abban is, hogy ugyanazokat a lehetőségeket és előnyöket élvezzék, amelyek a nem roma közösségek számára elérhetőek. Ezeket az akadályokat gyakran 'strukturálisnak' nevezzük. Néha észre sem vesszük ezek létezését, mivel ezekkel az akadályokkal csak a roma közösségek találkoznak, más csoportok és egyének nem.

Amikor a statisztikák azt mutatják, hogy bizonyos lehetőségek vagy közszolgáltatások korlátozottabban állnak a roma közösségek rendelkezésére, vagy hogy ezek a közösségek kevésbé tudják azokat hasznosítani, akkor az határozottan azt bizonyítja, hogy strukturális diszkriminációval állunk szemben. Ha a statisztikák azt mutatják, hogy a romák a társadalom egészének átlagához képest kevésbé iskolázottak, rosszabb az egészségi állapotuk és rosszabbak a lakhatási körülményeik, akkor ez arra utal, hogy a társadalom nem bánik méltányosan a romákkal. Túl kell lépniük a számokon, és meg kell vizsgálnunk az egyenlőtlenség okait.

2005-ben a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI) megállapította a romákkal szembeni faji megkülönböztetés sajátos jellegét:

- a) Mind történelmi, mind földrajzi szempontból tartósan fennáll.
- b) Szisztematikus.
- c) Gyakran erőszakos cselekményekkel párosul.

Példák a romákkal szembeni strukturális megkülönböztetésre

- Igazságtalan (diszkriminatív) törvények és irányelvek.
Az olyan politikák például, amelyek fizetősé teszik az oktatást vagy az egészségügyi szolgáltatásokat, diszkriminatívak a romákra nézve, mivel ezek a közösségek valószínűleg mélyszegénységben élnek.
- A törvények méltánytalan alkalmazása
A kilakoltatási szabályok például hátrányosak a romák számára, ha a lakóknak nincs alternatív lehetőségük a lakhatásra.
- A védelmi mechanizmusokhoz való egyenlőtlen hozzáférés

A roma közösségek pl. kevésbé tudnak rendőri segítségért folyamodni, amikor veszélyeztetve érzik magukat.

- Az elszámoltathatóság hiánya a roma jogok megsértése esetén
A rendőri és jogi szervek pl. kisebb valószínűséggel indítanak el vizsgálatokat a romák ellen elkövetett rasszista indíttatású bűncselekmények ügyében.
- A roma kultúra, szokások és lehetőségek elismerésének hiánya
Előfordulhat pl., hogy az oktatási tantervek nem tartalmazznak információt a társadalom egy jelentősebb kisebbségének történelméről és kultúrájáról.
- A jogokhoz való egyenlőtlen hozzáférés
Előfordulhat pl., hogy ha nem beszélik a nyelvet, akkor a roma gyermekek nem férnek hozzá ugyanazokhoz az oktatási lehetőségekhez, amelyekhez más, nem roma gyermekek hozzáférnek.

Néhány országban az a tény, hogy a romák és a travellerek (utazók) nem rendelkeznek személyi iratokkal, hátrányosan befolyásolja az iskolai beiratkozásukat. A tömegközlekedés vagy a közlekedéshez szükséges pénz hiánya, a rasszista indíttatású zaklatás és az iskolai tananyagok hiánya további akadályokat gördít az iskolába jární akaró roma tanulók útjába.

Azon politikák és irányelvek, amelyek elkülönítik a roma gyermekeket másoktól az oktatás terén az Európa Tanács számos tagállamában megtalálhatók. Az oktatás gyakran szegregált formában valósul meg az olyan esetekben, amikor a romák elszigetelt közösségekben élnek – akár vidéki nyomortelepeken, akár városi gettóban.

A Romák és Travellerek Emberi Jogai Európában (Európa Tanács, 2012)

Cigányellenesség Európában: történelmi áttekintés

A következő rész néhány, a cigányellenességet alátámasztó példát mutat be az európai történelemből. Az áttekintés nem teljes körű és nem terjed ki minden országra. Kevés információ van arról, hogy mi történt a XIV. század előtti időkben.

- A XIV. század második felétől kezdve a Havasalföldre és Moldáviába (most főleg **román** területek) érkező romákat szolgásgába és rabszolgásgába kényszerítették. Ez öt évszázadon keresztül tartott.

A cigányok csak rabszolgának szülehetnek; aki rabszolga anyától születik szintén rabszolgává válik.

Havasalföld törvénykönyvéből a XIX. század elejéről

- A Német-római Birodalom császára, I. Miksa elrendelte, hogy minden cigány hagyja el a Birodalom területét 1501 húsvétjáig. A határidő lejártá után ott maradt cigányokat jogfosztottnak kiáltották ki, és bárki elfoghatta, vagy megölhette őket.

- **Franciaországban** XII. Lajos (1504), I. Ferenc (1539) és IX. Károly (1561) kiutasították a cigányokat a királyság területéről. 1666-ban XIV. Lajos elrendeltre, hogy minden cigány férfit le kell tartóztatni és tárgyalás nélkül gályarabságra ítélni.
- **Svédországban** a XVII. században a roma lakosságot kényszer-sterilizálták és deportálták. 1637-ben az „akasztási törvény” lehetővé tette, hogy a királyság területén talált romákat büntetlenül meggyilkolják.
- **Hollandiában** a XVIII. században a rendőrség és a katonaság rendszeresen szervezett akciókat a romák ellen. Ezeket „heidenjachten”-nek (pogányok elleni hajtvadászatnak) hívták. Az utolsó „heidenjacht” 1728-ban volt. Mire véget ért, a legtöbb áldozatot vagy meggyilkolták, vagy elmenekültek az országból, vagy feladták magukat a hatóságoknak.
- **Angliában**, VIII. Henrik uralkodása alatt cigányok nem léphettek be az ország területére. Ha ott találták, deportálták őket. 1554-ben Mária királynő elfogadta az „egyiptomi törvényt”, ami halállal sújtotta azt, aki „cigány volt”. 1714-ben az angol cigányokat a Karib-szigetekre szállították rabszolgának.
- 1747-ben Oviedo püspöke benyújtott egy javaslatot VI. Ferdinánd **spanyol** királynak, hogy kezeljék a „cigány problémát”, vagy a királyságból való végleges kiűzetéssel, vagy a teljes cigány lakosság elfogásával és bebörtönzésével. A tervezetet egy nap alatt hajtották végre az ország egész területén, és 10-12.000 ember elzárásához vezetett.

Őfelsége ezennel elrendeli, hogy minden létező eszközzel és minden lehetséges helyen törekedni kell a bebörtönzésre és végre kell hajtani azok [cigányok] tekintetében, akik maradtak, felszámolva minden általuk elfoglalt menedékhelyet. Az [...] előljárók mindent az utasításnak megfelelően hajtanak végre, pontosan és teljességgel, ahogy azt az ügy fontossága megköveteli.

Ensenada márki rendeletéből (Spanyolország, 1749)

- 1773-ban Mária Terézia, az **Osztrák-Magyar Monarchia** uralkodója rendeletet adott ki, melyben megtiltotta a romák egymás közötti házasságkötését. Mária Terézia ezenkívül elrendelte, hogy minden 5 év feletti gyermeket el kell venni szüleitől, és magyar parasztok családjában kell nevelni.

Egy bizonyos napon ... katonák jelentek meg lovas kocsikkal, és elvitték az összes gyereket a cigányoktól, a csecsemőktől egészen a friss házásokig, akik még ki sem bújtak az esküvői ruhájukból. Nem lehet szóval leírni a szerencsétlenek elkeseredettségét. A szülők a földre rogytak a katonák előtt, és a gyermeküket elszállító kocsikba kapaszkodtak. Botokkal és puskatussal lökdösték el őket, és mivel nem tudták utolérni a legértékesebb kincseiket – a gyermekeiket – szállító kocsikat, sokan közülük azonnal öngyilkosságot követtek el.

Forrás: Roma történelmi adattár

- A XIX. században kialakultak az eugenetika és a rasszista elméletek alapjai és számos befolyásos író és több kormány „tudományos tényként” könyvelte el ezeket. Ez sok ember számára indokot adott arra, hogy másként bánjon azokkal, akik egyszerűen csak „máshogy néztek ki”, vagy akik nem számítottak egy adott ország vagy terület „őslakóinak”.
- Mára az ehhez hasonló elméleteket teljes mértékben elvetették, de fontos szerepet játszottak a roma lakosság (és mások) iránti attitűdök és politikák kialakulásában. Az egyik befolyásos lap az olasz Cesare Lombroso által alkotott, 1876-ban publikált „*A bűnöző férfi*” volt. Lombroso azt sugallta, hogy a cigányok feltételezett bűnöző életmódját a „genetikai hajlam” okozza.
- 1926-ban minden 14 év feletti, burgenlandi (Ausztria) romától ujjlenyomatot vettek. 1928-tól az eisenstadti (Burgenland új fővárosa) rendőrség bevezette az ún. „Zigeunerkartothek”-et (cigánynyilvántartást) ami nagyjából 8000 roma adatait tartalmazta.

1. A cigányok és németek közötti szexuális kapcsolat a faj meggyalázásának és vétségnek minősül.
2. A cigányok nem tanulhatnak rendes általános iskolákban.
3. A cigányok sterilizálása megállíthatja szaporodásukat.
4. A cigányok házeit és a cigány egyéneket rendszeresen ellenőrizni kell.
5. A cigány putrikat (ami kulturális szégyen) le kell rombolni és a cigányokat munkatábor barakkokban kell elhelyezni.
6. Ezekben a munkatáborokban a cigányoknak zárt csoportban kell dolgozniuk.
7. A munkatáboron kívül tilos magán szakipari tevékenységet folytatni.
8. A cigányok nem hordhatnak fegyvert.
9. Ösztönözni kell az önkéntes kivándorlást.

A „Cigány Kérdés” c. feljegyzésből. Burgenland tartomány kormányzójának feljegyzése (1938)

- 1927-ben az első **Cseh Köztársaság** (1918 - 1938) elfogadta a „Vándorló cigányokról” szóló törvényt. Ez korlátozta a romák mozgását és arra kötelezte őket, hogy azonosítóért és engedélyért folyamodjanak, ha valahol meg akartak szállni éjszakára.

A roma népirtás

A második világháború előtti és alatti években a romák elleni diszkrimináció és durva bánásmód elérte a tetőfokát. A romák a zsidókhoz hasonló elbánásban részesültek, és a náci kormánypolitika hivatalos célja a teljes roma lakosság kiiktatása volt a felügyeletük alatt álló területeken. Ehhez más országok is asszisztáltak.

- A roma népirtásról a 66. oldalon találhatsz információkat.
- A roma népirtásról további részleteket, valamint fiatalokkal végezhető gyakorlatokat a „Right to Remember” (Jogunk van emlékezni) (angol nyelven elérhető: <https://www.coe.int/en/web/youth-roma/right-to-remember>) weboldalon találhatsz.

4 Emberi jogok

Minden romának tudomásul kell vennie, hogy a nekünk nyújtott lehetőségek kiaknázása érdekében félre kell tennünk belső ellentéteinket, amikor jogaink megvédéséről van szó. Egy emberként kell kiállnunk és megküzdenünk a jogainkért.

Izsák Rita, Független kisebbségi szakértő, ENSZ

Az emberi jogok több évszázada léteznek, de fontosságukat nemzetközi szinten csak 1948-ban ismerték el, miután világhosszá vált, mit is jelentett valójában a második világháború és a holokauszt.

A holokauszt egyik jellemzője az volt, hogy bizonyos csoportokat – ezen belül a romákat is – „alsóbbrendűnek” és „kevésbé emberinek” bélyegeztek. Ezt a kategorizálást egy olyan program igazolására használták, melynek végső célja az adott embercsoport teljes megsemmisítése volt.

E bűncselekmények brutális természete a háború borzalmaival együtt megrendítette a világot és cselekvésre sarkallta. Amikor a háború véget ért, az újonnan alapított Egyesült Nemzetek Szervezetének tagországai összefogtak, hogy megalkossák az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát. Az első cikk egyértelműsítette, hogy senki, és semmilyen csoport nem tekinthető alsóbbrendűnek a jövőben. Senki nem tekinthető kevesebbnek az embernél. Soha senkit nem lehet a jövőben ilyen elbánásban részesíteni.

Minden ember szabadnak születik és egyenlő az emberi méltóság és a jogok tekintetében.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 1. cikke

Mára valamennyi ország csatlakozott az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatához és számos olyan egyéb szerződéshez/egyezményhez, amely a jogokat részletesebben szabályozza. Ezek az egyezmények eltérnek az egyénekre vonatkozó szokásos törvényektől abban, hogy itt a kormányokra vetnek ki szabályokat. Az „állam” körébe tartozik a kormány és a többi hivatalos szerv, és alapvetően az államnak kell biztosítania, hogy betartsák az emberi jogokat. Ezt egyetlen kormánynak sem sikerült maradéktalanul biztosítania.

Az emberi jogok arra a tényre összpontosítanak, hogy minden ember egyén és tiszteletet érdemel. Felszámolnak minden olyan mesterséges határt, ami arra vezetne minket, hogy teljes embercsoportokról ítéletet alkossunk és emlékeztetnek minket arra, hogy a csoportok egyénekből állnak. Az emberi jogok tisztelete azt jelenti, hogy soha nem kezelhetünk egy embert másnál kevésbé fontosnak és „kevésbé embernek”.

Cigányellenesség és emberi jogok

Minden országban élnek olyan emberek és csoportok, amelyek pusztán amiatt szenvednek, mert mások negatívan ítélik meg őket. Azonban a „cigányként” meghatározott csoport – vagyis a romák – kilógnak a sorból, nemcsak azért, mert hátrányos megkülönböztetésük gyakran súlyosabb és rombolóbb, hanem azért is, mert ők azok, akiknek az emberi jogai többszörösen is sérülnek Európa minden országában.

A romák diszkriminációja és súlyos elnyomása Európa történelmének szégyenfoltja. Még mindig széles körben általános a romák elleni előítélet a kontinens számos országában.

Thomas Hammarberg, az Európa Tanács korábbi emberi jogi biztos

A cigányellenesség a rasszizmus egyik formája, és szinte elkerülhetetlenül diszkriminációhoz vezet. A diszkrimináció már önmagában is az emberi jogok megsértése, és minden emberi jogi egyezmény kifejezetten tiltja. A cigányellenességgel azonban nem csak az a probléma, hogy a romákat másként kezelik, mint a nem romákat; hanem maga az a gondolat vezet további jogsértésekhez, miszerint a romák „mások”. A roma közösségek gyakran tapasztalják jogaik sérelmét a lakhatáshoz, munkához, oktatáshoz, egészségügyi ellátáshoz való jog, az embertelen és megalázó bánásmódtól való védelem, és még az élethez való jog terén is.

Ezeket a jogsértéseket az állami szervek és az emberek egy része gyakran „elfogadhatónak” tartja. A romákkal kapcsolatos rasszista nézeteket arra használják, hogy igazolják a méltánytalan és sértő bánásmódot. Az ilyen bánásmód semmilyen esetben sem igazolható.

A jelen Nyilatkozatban megfogalmazott összes jogok és szabadságok fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy más véleményre, nemzeti vagy társadalmi származásra, vagyoni, születési vagy más helyzetre való tekintet nélkül mindenkit megilletnek....

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 2. cikke

A legfontosabb tények az emberi jogokról

Példák az emberi jogi problémákra

Az emberi jogi jogszabályok nemcsak általános alapelveket fektetnek le — mint az egyenlőség és a diszkrimináció-mentesség elve, az egyén és az emberi méltóság tiszteletben tartása —, hanem részletesen meghatározzák az egyén életének azon területeit, amelyeket az államnak védenie kell. A roma lakosság által gyakorta tapasztalt igazságtalanságok majdnem mindegyike egy vagy több ilyen jog megsértését jelenti.

Romák általános tapasztalatai	Esetlegesen kapcsolódó jogok
Rendőri brutalitás	Az élethez való jog, amennyiben a cselekmény halálhoz vezet
	Az embertelen vagy megalázó bánásmódtól mentes élethez való jog, amennyiben az erőszakos cselekedet nagyon súlyos
	A magánélethez való jog
	A tisztességes eljáráshoz való jog, amennyiben az erőszak egy vallomás kikényszerítésére irányul
Gyűlöletbeszéd/ rasszista erőszak	A magánélethez való jog
	Az embertelen vagy megalázó bánásmódtól való mentesség joga, amennyiben az erőszakos cselekedetnek nagyon súlyos következményei vannak
	Az élethez való jog, amennyiben a cselekmény halálhoz vezet (az öngyilkosságot is ideértve)
Bűncselekmények kivizsgálásának elmulasztása	A tisztességes eljáráshoz való jog
	Egyéb jogok, a bűncselekmény jellegétől és az áldozatra gyakorolt következménytől függően – pl. amennyiben az áldozat meghal, az élethez való jog is sérül
Méltánytalanság a bírósági eljárás vagy az ítélethozat tal során	A tisztességes eljáráshoz való jog
	Egyéb jogok, a bűncselekmény jellegétől és az áldozatra gyakorolt következménytől függően
Kényszer-kilakol- tások	A magán- és családi élethez való jog
	A lakhatáshoz való jog
Iskolai szegregáció	Az oktatáshoz való jog

Romák általános tapasztalatai	Esetlegesen kapcsolódó jogok
Nem megfelelő vagy egyenlőtlen egészségügyi ellátás	Az egészséghez való jog
	A magánélethez való jog, amennyiben a szóban forgó személy emberi méltóságában sérül a kezelés, (vagy a kezelés elmaradása) miatt
	Az embertelen vagy megalázó bánásmódtól való mentesség joga, amennyiben az elszenvedett sérelem nagyon súlyos
Kényszer-sterilizálás	A magánélethez való jog
	Az embertelen vagy megalázó bánásmódtól való mentesség joga, amennyiben a következmény súlyos
Szabályos eljárás nélküli elzárás	A szabadsághoz való jog (e körbe tartozhat az elmebetegintézetekben való elzárás is)
	A tisztességes eljáráshoz való jog amennyiben nem a szabályos eljárást követik

A fentiekben felsorolt jogokon kívül a táblázatban található valamennyi példa feltehetően sérti a megkülönböztetéstől mentes élethez való jogot. Ezt a jogot az Emberi Jogok Európai Egyezménye és minden jelentősebb nemzetközi emberi jogi egyezmény biztosítja és védi.

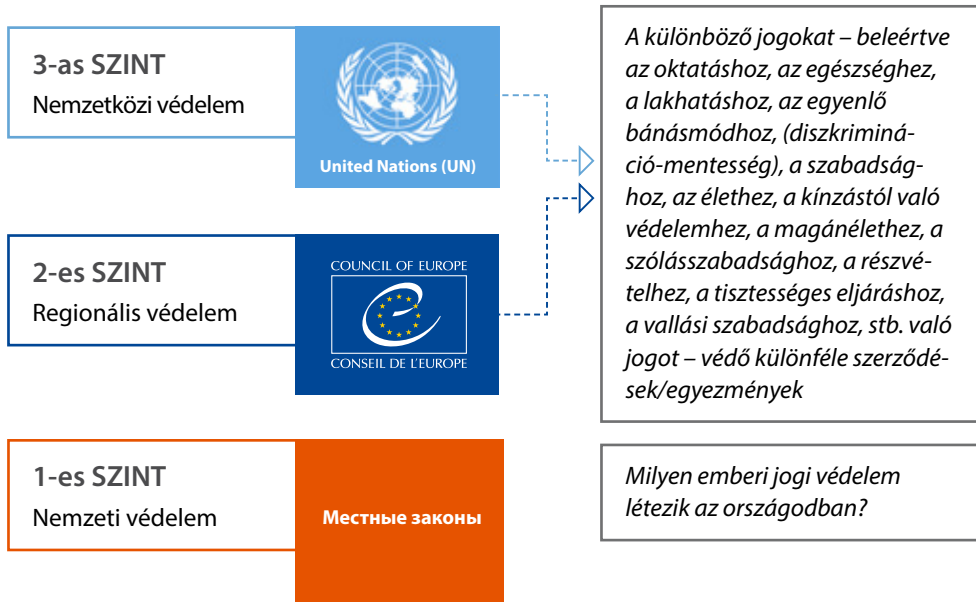
Az emberi jogok és a törvény

Az az elgondolás, hogy az embereknek vannak jogaik, már több évszázada létezik. Ez az eszme motiválta az eltérő kultúrájú és különböző korú egyének megvédésére és felhatalmazására irányuló küzdelmeket.

A XX. században az emberi jogok a nemzetközi jog részévé váltak. Ezek a törvények arra kötelezik a világ államait, hogy gondoskodjanak a joghatóságuk alá tartozó egyénekről. Az emberi jogi törvényeket számos ország beépítette saját nemzeti jogrendszerébe. A törvények így sokkal könnyebben érvényesíthetők, és a jogokat sokkal könnyebb megvédeni.

A védelem három szintje

Az emberi jogok védelmét sok esetben az adott ország alkotmánya vagy más konkrét nemzeti jogszabály biztosítja. Ha azonban a te országod nem kínál védelmet valamennyi emberi jog tekintetében, biztosan vannak olyan regionális és nemzetközi egyezmények, amelyekhez csatlakozott a te hazád is, és így ezeket be kell tartania!

Általánosságban az alacsonyabb szintű jogszabály valószínűleg hasznosabb (és hatékonyabb) a magasabb szintűnél. Az államok nagyobb figyelmet fordítanak az Európa Tanács egyezményi rendszerére, mint az ENSZ egyezményekre; és általában jobban figyelnek a nemzeti törvényekre, mint az európai szintű jogszabályokra.

Ösztönözd a résztvevőket arra, hogy nézzenek utána, milyen jogokat védenek a saját országuk hatályos törvényei, és hogy az állam milyen nemzetközi egyezményekhez csatlakozott.

A legfontosabb szerződések

Nemzetközi szerződések (ENSZ)

- Az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát (EJENY) 1948-ban, közvetlenül a II. világháború után fektették le. A világ valamennyi kormánya elfogadta a nyilatkozatot, amely lefektette azokat az alapjogokat és alapelveket, amelyek minden ezt követő emberi jogi szerződésben megtalálhatók.

- A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egységokmányát (PPJNE) az ENSZ Közgyűlése fogadta el 1966-ban. Ez kibővíti az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában található polgári és politikai jogok körét.
- A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát (GSZKJNE) a Közgyűlés a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egységokmányával egy időben fogadta el. Ez az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának fennmaradó jogaival foglalkozik.

Az EJENY, a PPJNE és az GSZKJNE együttesen alkotják a *Nemzetköz Emberi Jogi Kódexet*.

Regionális szintű szerződések (Európa Tanács)

Az európai emberi jogi keretrendszert az Európa Tanács, és kisebb mértékben az Európai Unió alkotta meg és ellenőrzi.

A két legfontosabb európai szintű szerződés az EJENY-ben megfogalmazott jogokat osztja fel a fentiekben említett két Nemzetközi Egyezségokmányhoz hasonlóan, bár az európai szerződések korábban fogadták el.

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE)

Az EJEE-t 1953-ban fogadták el, és szinte ugyanazokat a jogokat tartalmazza, mint a PPJNE. Az Emberi Jogok Európai Bíróságát (EJEB) 1959-ben hozták létre azzal a céllal, hogy felügyelje, hogy az Európa Tanács tagállamai betartják-e az Egyezményt. A Bíróság létének köszönhetően az EJEE jelentős befolyással rendelkezik. A Bíróság számos, a roma jogok megsértése miatt beadott ügygel foglalkozott már.

- Az EJEE-ről és az Emberi Jogok Európai Bíróságáról további információk a Kompas „Az emberi jogok érvényre juttatása” c. fejezetében található. (<https://www.coe.int/en/web/compass/legal-protection-of-human-rights#Enforcing%20human%20rights>)

2007-ben az Emberi Jogok Európai Bírósága határozatot hozott egy, a Cseh Köztársaság ellen indított perben, melynek az volt a tárgya, hogy roma gyermekeket olyan „speciális iskolákban” helyeztek el, amelyek eredetileg tanulási zavarokkal küzdő gyermekek oktatását biztosították volna. A gyermekek elmondása szerint elhelyezésük nem volt indokolt és alacsonyabb szintű oktatásban részesültek. Ez azt jelentette, hogy nem jutottak hozzá a középfokú oktatáshoz. A Bíróság megállapította az oktatáshoz való jog megsértését (2. jegyzőkönyv 2. cikke) és a megkülönböztetéstől mentes élethez való jog megsértését (14. cikk). (D.H. és mások kontra Cseh Köztársaság)

„Ez egy hosszú harc volt, de újra megtenném és harcolnék, még akkor is, ha 20 évbe telne. Örülök, hogy a többi gyerek másokkal megegyező feltételekkel jut oktatáshoz.” (...)„[Az ítélet óta] történt némi változás a tanárok roma diákok iránti hozzáállásában. Régen nem törődtek a gyerekekkel. Most normálisan viszonyulnak hozzájuk és el is beszélgetnek velük, bár a tanárok és az igazgató ugyanazok. Ami azonban nem változott, az az oktatás minősége.”

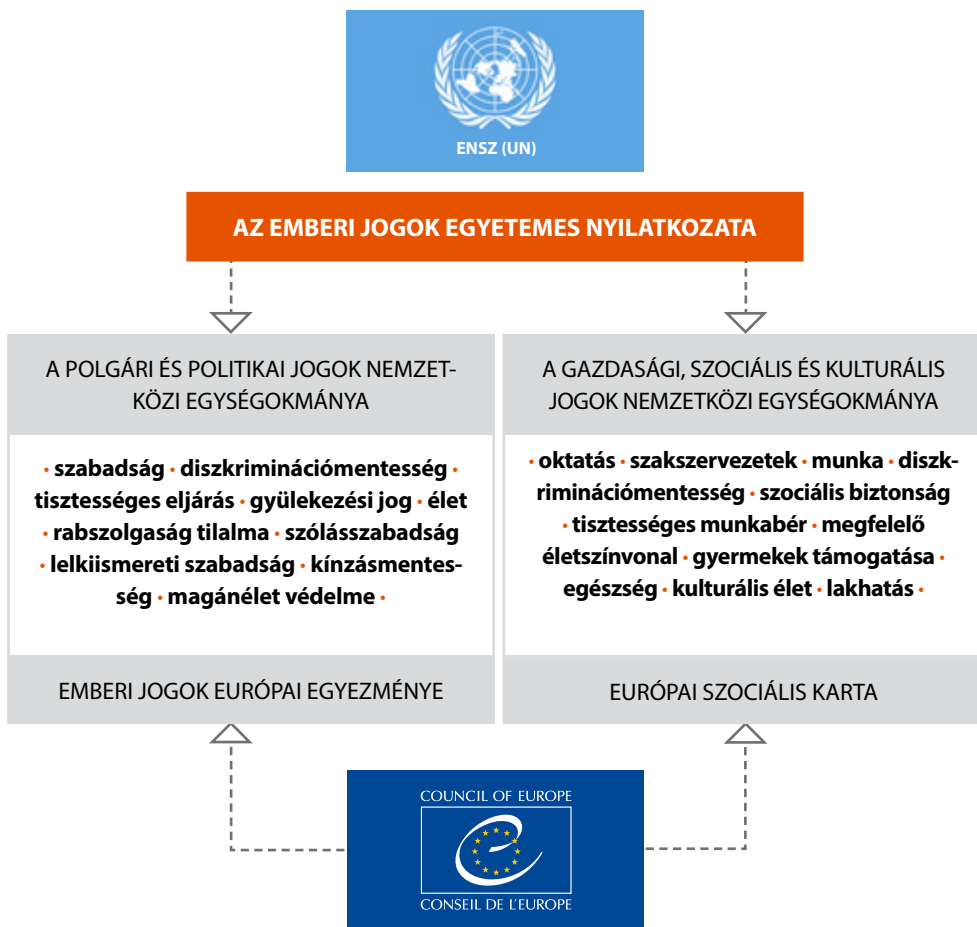
Az Európai Szociális Karta

Az Európai Szociális Kartát 1961-ben fogadták el, és szinte ugyanazokat a jogokat tartalmazza, mint az GSZKJNE. Ez a szerződés kevésbé erős, mint az EJEE, mivel a Szociális Karta által képviselt jogokat nem lehet az Európai Bíróság elé vinni. Ehelyett a jogokat egy Bizottság ellenőrzi, amely a kormány (és esetenként más szereplők, pl. civil szervezetek) által benyújtott jelentéseket vizsgálja. Ez a Bizottság az Európai Szociális Jogok Bizottsága.

Csakúgy, mint az EJEE esetében, a roma jogokkal kapcsolatban számos panaszt nyújtottak be az Európai Szociális Karta megsértése miatt is, és a Bizottság több kormányt is elmarasztalt.

- A „Lakhatáshoz való jog” című gyakorlat az olasz kormánnyal szemben a roma táborhelyekkel kapcsolatosan benyújtott panasszal foglalkozik.

Milyen jogok?

Egyéb speciális csoportokat vagy érdekeket védő egyezmények

Nemzetközi szinten az ENSZ kidolgozott néhány olyan egyezményt, amelyek további védelmet nyújtanak bizonyos csoportok számára. Ezek közé tartoznak az alábbiak:

- A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény
- A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény
- A gyermekek jogairól szóló egyezmény
- A fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény

Európai szinten a romák számára két egyezmény bír különös jelentőséggel:

- A nemzeti kisebbségek védelméről szóló Európa tanácsi keretegyezmény
- A kisebbségi és regionális nyelvek európai kartája

Az emberi jogok szem előtt tartása a munkád során

Nem kell ahhoz ügyvédnek lennünk, hogy részesüljünk az emberi jogokban! Az államok által az emberi jogok betartására tett „ígéreteket” eszközként szolgálhat arra, hogy erősebb védelmet nyújtsunk a jogsértéseket elszenvedő csoportok számára. Ezt esetenként jogi mechanizmusok révén érhetjük el – esetleg civil vagy más szervezetek segítségével. Ugyanakkor számos egyéb megközelítés is rendelkezésre áll a köztisztviselők ellenőrzésére és a változások eléréséhez.

Például:

- Figyelmeztetni a hivatalos személyeket arra, hogy tisztában vagy a jogaiddal
- Figyelmeztetni a hivatalos személyeket arra, hogy viselkedésük sértheti az emberi jogokat
- Amennyiben nem változik a magatartásuk, kilátásba helyezni, hogy szakértői (vagy jogi) segítséget fogsz kérni
- Bejelenteni az emberi jogokat sértő eseteket emberi jogi szervezeteknek (és arra biztatni őket, hogy éljenek befolyásukkal)
- Közzétenni és terjeszteni az emberi jogokat sértő eseteket, és utalni azon szerződésekre vagy jogszabályokra, amelyek tiltják az ilyen jogsértéseket
- Közzétenni és terjeszteni az Európai Bíróság által meghozott ítéleteket, illetve a szerződés egyéb szervei által hozott döntéseket, hogy az emberek megtudják, hogy a kormányt elmarasztalták
- Másokat – barátokat, családtagokat és szomszédokat – is megismertetni az emberi jogokkal.

Ld. a 169-170 oldalt ('A befolyásolás módjai') arról, hogy miként tudunk nyomást gyakorolni a társadalom különböző szereplőire.

A céloom mindig is annak a rasszizmusnak és diszkriminációnak a megszüntetése volt, amelyet kisebbségi közösségünk sok tagja megtapasztalt. Én személyesen azonosulok a megaláztatásukkal.

Romani Rose, roma aktivista

5 Alapfogalmak

'Cigány'

A „cigány” szót általában becsmérlő értelemben használják azok, akik maguk nem cigányok. Azok a közösségek, amelyeket általában így neveznek, inkább más szóval definiálják magukat. Sokan romának nevezik magukat.

Cigányellenesség

A „cigányellenesség” kifejezést használjuk az olyan attitűdök, magatartásformák és struktúrák jellemzésére, amelyek „cigányellenesek”. Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy a „cigány” szó – csakúgy, mint a „faj” szó – nem egy fizikai tulajdonságok alapján definiálható csoportot nevez meg. A „cigányellenesség” szó tehát valójában a romaellenes attitűdöket, magatartásformákat és struktúrákat jelenti. Ilyen például, amikor a romákra a cigány szót címkeként használják – mindazon negatív asszociációkkal együtt, amelyeket ez a szó sugallhat.

Diszkrimináció

A „diszkrimináció” kifejezést általában „hátrányos bánásmódként vagy megítélésként” definiáljuk. A diszkrimináció az egyenlőség ellentéte. Amikor egy adott csoport nem részesül teljes mértékben az emberi jogokból, akkor diszkriminációról beszélünk. A diszkrimináció lehet közvetlen, közvetett vagy strukturális.

A diszkrimináció az emberi jogok megsértése.

Előítélet

Az előítélet egy olyan meggyőződés, vélemény vagy ítélet valakiről, amely nem valódi indokon vagy tényleges tapasztalaton alapul.

Néhány példa az előítéletről: „A nők kedvesebbek, mint a férfiak”; „A rokkantak buták”, „Az afrikaiak lusták”; „Minden roma bűnöző”.

Emberi jogok

Az emberi jogok egyetemesen elfogadott erkölcsi normák, melyek tiszteletben tartása, megvédése és teljesítése mellett minden kormány elkötelezte magát. Az emberi jogok mindenkit megilletnek, és soha nem lehet elvenni azokat, bár egy részüket korlátozni lehet, pl. más emberek vagy a társadalom egészének védelme érdekében.

Az emberi jogok meghatározzák azt a *minimumot*, amelyre mindenkinek szüksége van ahhoz, hogy méltósággal élje le életét. Minden kormánynak kötelessége, hogy mindenki számára biztosítsa ezt a minimumot.

Közvetlen diszkrimináció

Akkor beszélünk közvetlen diszkriminációról, amikor valakivel egy rendelkezés vagy döntés alapján méltánytalanul bánnak, ami közvetlenül „az olyanokra” vonatkozik. Például:

- „Nincs orvosi vizsgálat a romák számára!”
- „Ebbe az iskolába nem veszünk fel migránsokat!”
- „Minden romának ujjlenyomatot kell adnia!”
- „A nőknek át kell esniük egy orvosi vizsgálaton a munkakör betöltéséhez. A férfiakra ez nem vonatkozik.”

Közvetett diszkrimináció

Akkor beszélünk közvetett diszkriminációról, amikor egy rendelkezés vagy döntés hátrányt jelent a lakosság bizonyos tagjai számára – még akkor is, ha ez „ésszerűnek” tűnik, és senkit nem nevez meg közvetlenül. Például:

- „Nem kezelünk olyanokat, akiknek nincs állandó lakcímük.” (Hátrányosan megkülönbözteti a hajléktalanokat és adott esetben a menedékkérőket/romákat/ migránsokat stb.)
- „Nem bocsátunk rendelkezésre további táborhelyeket és az illegális telepeket felszámoljuk.” (Hátrányosan megkülönbözteti a romákat azok megnevezése nélkül.)
- „Az interjúk az 5. emeleten lesznek. Lift nincs.” (Hátrányosan megkülönbözteti a fogyatékkal élőket.)

Rasszizmus

A rasszizmus olyan meggyőződés, mely szerint a különböző „fajok” tagjai rendelkeznek bizonyos sajátosságokkal, képességekkel vagy tulajdonságokkal, amelyek arra a „fajra” jellemzőek. A rasszizmus szinte mindig magában foglalja azt a gondolatot, hogy bizonyos „fajok” felsőbbrendűek, mások pedig alsóbbrendűek.

A cigányellenesség a rasszizmus egy fajtája.

Fontos tudni, hogy a rasszizmus tévhiten alapul: ugyanis nem találtak a „fajok” között általános fizikai különbségeket, és ma már csak a társadalmi és kulturális identitás vonatkozásában beszélnek egyáltalán ilyesmiről. Pl. nem létezik olyan fizikai (vagy mentális) tulajdonság, amely minden romára jellemző, de közben más etnikai csoportokra nem.

[A] „faji megkülönböztetés” kifejezés minden olyan különbségtételt, kizárást, megszorítást vagy előnyben részesítést jelent, amelynek alapja a faj, a szín, a leszármazás, a nemzetiségi vagy etnikai származás, és amelynek célja vagy eredménye politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális téren vagy a közélet bármely más terén az emberi jogok és alapvető szabadságjogok elismerésének, egyenrangú élvezetének vagy gyakorlásának megsemmisítése vagy csorbítása.

A faji megkülönböztetés valamennyi formájának felszámolásáról szóló ENSZ-egyezmény

Roma

A kézikönyv egészében használt „roma” kifejezés a roma, szinti, káló és ezekkel rokon európai csoportokra vonatkozik, beleértve a vándorlókat (traveller) és a keleti csoportokat (dom és lom népcsoportok). E változatos népcsoport teljes körét lefedi, beleértve azokat is, akik cigánynak tekintik magukat.

Romafóbia

A romafóbia a roma emberektől való félelem, a velük szemben érzett ellenszenv és gyűlölet. Szorosan kapcsolódik a cigányellenességhez.

Strukturális/intézményes diszkrimináció

Strukturális/intézményes diszkriminációról akkor beszélünk, amikor a rasszizmus/hátrányos megkülönböztetés mélyen gyökerezik egy szervezeten vagy társadalmon belül. A politikák és gyakorlatok *közvetetten* diszkriminálnak bizonyos csoportokat, mivel úgy alakították ki azokat, hogy nem vették figyelembe bizonyos csoportok egyéni szükségleteit. Az emberek nem feltétlenül vannak tudatában annak, hogy diszkriminálnak bizonyos csoportokat: úgy gondolják, hogy méltányos politikákat alkalmaznak. Például:

Ha nincsenek női (vagy roma, muszlim stb.) képviselők a parlamentben, akkor a törvények valószínűleg nem tükrözik e csoportok érdekeit vagy elvárásait. Nehezebb lesz a nők/romák/muszlimok számára, hogy beválasszák őket a parlamentbe, és meg tudják változtatni ezeket a törvényeket; az emberek azt fogják gondolni, hogy a romák/nők stb. nem „olyan jók”, mint mások, mivel nem választották meg őket, és ez visszavezet a meglévő előítéletekhez – így még valószínűtlenebb, hogy mások szavazni fognak rájuk.

Ha kevés roma dolgozik a rendőrségnél, és a bűnügyi statisztikák azt mutatják, hogy a romák magasabb arányban szerepelnek a bűntettek elkövetői között, a lakosság (és a rendőrség) feltehetően azt gondolja, hogy mindez valódi „bűnelkövetői hajlamra” utal. A rendőrség inkább a romákat gyanúsítja bűncselekmények elkövetésével és feltételezhető, hogy kellő megalapozottság nélkül tartóztatják le őket – és ez (elégé érthető módon) a romákat is gyanakvóvá teszi a rendőrökkel szemben. Megtörik a bizalom és ez visszavezet a meglévő előítéletekhez.

Sztereotípiák

A sztereotípiák adott csoportokról alkotott általános vélemények, amelyek lehetnek pozitívak vagy negatívak (akár semlegesek). Bár a sztereotípiák hasznosak is lehetnek, nem szabad elfelejtenünk, hogy ezek általánosítások, és nem feltétlenül bizonyulnak igaznak minden egyes esetben!

Néhány példa a sztereotípiákra: „A férfiak erősebbek a nőknél”; „A focisták gyorsan futnak”; „A hattyúk fehérek”; „A romák nem szeretnek házban élni”.

6 Gyakorlatok

A rasszizmus és a diszkrimináció csak akkor szerepel a témakörök között, ha ezeken van a fő hangsúly. Valamilyen módon minden gyakorlat foglalkozik a rasszizmussal és a diszkriminációval.

Gyakorlatok

	Cím	Témakörök	Szint	Idő (perc)
1	Szemtanúk	Roma népirtás, felelősség, szemtanú, szolidaritás	3	90
2	Mit kezdjünk a gyűlölettel?	Gyűlöletbeszéd, zaklatás, szólásszabadság, együttérzés	3	90
3	Roma jogok harcosai	Romák jogai, aktivitás, példaképek, kultúra	2	90
4	Külföldi gyermek	Emberi jogok, oktatás, gyűlöletbeszéd	4	90
5	Jó hír, rossz hír	Egészségügy, emberi jogok, egészséghez való jog, egyenlőtlenség	1	60
6	Jó kapcsolatok	Konfliktus, mediáció, közösségi kapcsolatok, tárgyalás	3	120
7	Lakhatáshoz való jog	Lakhatáshoz való jog, emberi jogok, Európai Szociális Karta	4	120
8	Emberi szobrok	Emberi jogok, fiatalok, szegénység, szociális hátrány	1	60
9	Roma bingó	Roma történelem, kisebbségek, kultúra, identitás	2	60
10	Matricás játék	Önazonosság, sztereotípiák, előítélet	1	90
11	Lépj egyet előre	Romák jogai, fiatalok, egyenlőtlenség, szociális hátrány	2	60
12	Mondd el, hogy is van ez!	Média, közösségi média, kommunikáció, sztereotípiák	3	120

	Cím	Témakörök	Szint	Idő (perc)
13	Tíz dolog	Hasonlóság, sokszínűség, önazonosság	1	45
14	Emlékezünk	Roma népiértés, megemlékezés, együttérzés, áldozatok	3	90
	Négy lépés a cselekvésig			
15	Mit látunk, és mit szeretnénk látni	Rendőri gyakorlat, emberi jogok, hatalom, bűnüldözés	2	60
16	A befolyásolás módjai	Előítélet, meggyőzés, kommunikáció, befolyás	3	60
17	Lépőkövek	Stratégia, változás, aktivitás, befolyás	4	180
18	Egy tevékenység megtervezése	Stratégia, tervezés, konszenzus, szervezés	2	--

Háttér források táblázata

Háttéranyagok	Kapcsolódó gyakorlatok	Oldal
A roma népiértés után	Emlékezünk, Szemtanúk, Gyűlöletkezelés	156.
Gyermekek jogai	Lépj egyet előre, Külföldi gyermek, Emberi szobrok	141.
Mit kezdünk a gyűlölettel?	Mit kezdünk a gyűlölettel?	73.
Megkülönböztetés az oktatásban	Külföldi gyermek, Lépj egyet előre	90.
Egészséghez való jog	Jó hír, rossz hír	96.
Otthon, lakhatás és emberi jogok	Lakhatáshoz való jog	118.
Rendőri gyakorlat: személyes tanúvallomások	Mit látunk, és mit szeretnénk látni (Négy lépés a cselekvésig)	162.
Rendőri gyakorlat és emberi jogok	Mit látunk, és mit szeretnénk látni (Négy lépés a cselekvésig)	164.

Háttéranyagok	Kapcsolódó gyakorlatok	Oldal
Roma bingó — válaszok	Roma bingó	128.
Roma népirtás: kulcstényezők	Szemtanúk, Emlékezünk	66.
Becsült roma népesség Európában	Roma bingó (és egyebek)	179.
Sztereotípiák és a romák	Matricás játék, Roma jogok harcosai	133.
Roma példaképek (kártyák a Roma jogok harcosai játékból)	Roma jogok harcosai, Matricás játék, Roma bingó	80.
Befolyásolási módok	Négy lépés a cselekvésig	169.

Szemtanúk

Áttekintés

Ez a gyakorlat azt igyekszik feltérképezni, milyen szerepet játszott a nem roma társadalom a roma népirtás során. A résztvevőknek az a feladata, hogy feltárják, hogyan járultak hozzá a rasszista attitűdök ehhez a szörnyű eseményhez.

Időkeret:	90 perc
Nehézségi szint:	3
Csoportlétszám:	minimum 12 fő

Fontos fogalmak

**Holokauszt Roma népirtás
rasszizmus szemtanúk kisebbség**

Célkitűzések

- A roma népirtással kapcsolatos ismeretek bővítése
- Annak átgondolása, hogy mi a felelőssége a tragikus események „szemtanúinak”
- Az általánosan elterjedt rasszista hozzáállás következményeinek feltárása

Szükséges eszközök

- Flipchart papír és filctollak minden csoportnak

Felkészülés

- Ha a résztvevők nem hallottak még a roma népirtásról és a romák által átélt szenvedésekről, akkor érdemes több időt hagyni erre a foglalkozásra, vagy a témát feldolgozó másik, például a 152. oldalon található „Emlékezünk” című gyakorlat után belevágni ebbe.
- Nyomtasd ki a 64. oldalon található segédanyagot. Csoportonként legalább 1 példányra lesz szükség.

A gyakorlat menete

Opcionális: ha a résztvevők nem ismerik a roma népirtás történetét

1. Kérd meg a résztvevőket, hogy idézzék fel, amit a roma népirtással kapcsolatban már tudnak. Szükség esetén használd a 66. oldalon található háttéranyagot.

A gyakorlat menete

2. Kérdezd meg a résztvevőket, hogy szerintük megtörténhet-e ilyen esemény napjainkban is. Mit gondolnak, hogyan reagálna a nem roma lakosság, ha a kormány bejelentené, hogy minden romát deportálni kell, aztán meg kell ölni?
3. Olvasd fel hangosan a gyakorlat leírása után található 1. számú segédanyag (64. oldal) szövegét, vagy másold le és ossz ki egy-egy példányt a résztvevőknek. Kérd meg őket, hogy a

szöveg alapján nevezzenek meg olyan nem roma embercsoportokat, amelyek tagjai tudtak arról, hogy mi történik, mégsem tettek semmit. Említsd meg például azokat az utasokat, akik a vonatról élelmiszert dobtak a koncentrációs táborba.

4. Miután a résztvevők említettek két vagy három példát, kérd meg őket, hogy alkossanak kis csoportokat, és úgy folytassák a munkát. Egészítsék ki a listát a kapott szöveg, illetve bármilyen más, általuk ismert információ felhasználásával. Gondoljanak arra, hogy kik azok, akiknek „tudniuk kellett” róla.

TIPPEK:

Bátorítsd a résztvevőket, hogy gondolkodjanak minél tágabb körben, képzeljék el azt, hogy ha napjainkban történne ilyen szörnyű esemény, vajon hogyan szereznének róla tudomást. A listáikon többek között az alábbiak szerepelhetnek:

- Újságírók
- Minden újságolvasó
- A kutatásokat végző, és e kutatások eredményeit olvasó pszichológusok
- A pszichológusok látogatásainak szemtanúi, ideértve a szomszédokat
- A mozdonyvezetők
- Azok az utasok, akik nem dobtak élelmet a táborlakóknak
- A táborban dolgozó őrök és egyéb személyzet
- Azok, akik letartóztatták a romákat, majd a táborba kísérték őket
- Azok, akik szemtanúi voltak a letartóztatásoknak vagy a transzportoknak
- Azok, akik látták a romák üres házait vagy észlelték a hiányukat
- A fentiek családtagjai vagy barátai
- és így tovább...

5. Kérd meg a csoportokat, hogy térképszerűen prezentálják eredményeiket: tüntessék fel, hogy milyen különböző csoportok tartoztak a „szemtanúk” közé, megjelölve azt is, hogy miként szerezhettek tudomást az eseményekről.
6. A csoportoknak kb. 20–30 percet adj erre a feladatra, ezután közösen összehasonlíthatjátok az eredményeket.
7. A „térképeket” rakják fel a falra, és kérd meg a résztvevőket, hogy sétáljanak körbe, és nézzék meg az eredményeket.

Feldolgozás

A gyakorlat feldolgozásához használhatod az alábbi kérdéseket.

A gyakorlattal kapcsolatos általános kérdések

Röviden vitassátok meg a csoportok által rajzolt térképeket, a közöttük lévő esetleges különbségeket.

- Mennyire volt könnyű összeszedni olyan embereket, akiknek „tudniuk kellett róla”?
- Kevesebb vagy több ilyen találatot, mint korábban gondoltátok volna?
-

A roma népirtással kapcsolatos kérdések

- Mit gondoltok, mi történt volna, ha a felsorolt embercsoportok nem vettek volna részt a roma népirtásban, vagy határozottan elleneztek volna a történeteket?
- Szerintetek miért nem lépett fel több ember a roma népirtás ellen?
- Vajon többen felléptek volna, ha az üldöztetés nem a romákat érte volna, hanem például „az összes alacsony embert” vagy „azokat, akiknek a családnévük B-vel kezdődik”?
- Mit gondoltok, ti mit tettetek volna, ha már éltek volna a roma népirtás idején?

Felolvashatod a második segédanyagot, hogy bemutasd: a lakosság bizonyos szegmensei igenis tiltakoztak, és tevékenyen támogatták a romákat. A felsoroltakon kívül számos más hasonló példát is dokumentáltak korábban.

A manapság tapasztalható cigányellenességgel kapcsolatos kérdések

- Hogyan viselkednétek, ha napjainkban ehhez hasonló népiptási programot hirdetnének? Tennétek bármit is, hogy tiltakozzatok ellene?
- Szerintetek mit érezhetnek a romák, tudván, hogy családtagjaikat ily módon üldözték?
- Mit gondoltok, a nem roma közösség kellőképpen elismerte a felelősségét az elkövetett igazságtalanságokért?
- Tudtok-e olyan tényről, esetleg voltatok-e tanúi olyan esetnek, amely azt mutatja, hogy ma is fennáll a romák elleni tömeges diszkrimináció?
- Tettetek-e valamit tiltakozásképpen? Miért, vagy miért nem?

Javaslatok a folytatáshoz

- Javasold a résztvevőknek a következőt: képzeljék el, hogy 100 év múlva elvégzik ugyanezt a gyakorlatot, hogy feltérképezzék, hogyan reagált a nem roma lakosság a napjainkban fennálló, romákra irányuló rasszizmusra. Mondjanak példát olyan megnyilvánulásokra,

amelyeket a jövő generációi elfogadhatatlannak tartanának! Szerintük kinek a felelőssége az, hogy tiltakozzanak a jogsértések ellen?

- A „Right to Remember” (Jogunk van emlékezni; angol nyelven elérhető: <https://www.coe.int/en/web/youth-roma/right-to-remember>) című kézikönyvben található gyakorlatok közül is felhasználhatsz néhányat, hogy elmélyítsd a résztvevők roma népirtással kapcsolatos ismereteit.
- Javasold, hogy a csoport szervezzen megemlékezést, hogy ezzel szélesebb körben is felhívja a figyelmet a történetekre.

További információk

- Olvasd el a „Roma népirtás: alapvető tények” című háttéranyagot (66. oldal), amely összegzi a roma népirtással kapcsolatos alapvető tudnivalókat.
- Olvasd el „A roma népirtás után” című háttéranyagot, amely a romák ellen elkövetett bűnök elismerésének és a nekik járó kártérítésnek az elmaradásáról szól.
- A roma népirtással kapcsolatos további információkat, forrásokat és gyakorlatokat találhatsz a „Right to Remember” (Jogunk van emlékezni) című kézikönyvben, amely angol nyelven elérhető itt: <http://www.coe.int/en/web/youth-roma/right-to-remember>.

Segédanyagok

1. segédanyag

„Függetlenül attól, hogy a német civil lakosság mit tudott – vagy mit nem tudott – a német és más származású zsidók Európán belüli deportálásáról és meggyilkolásáról a második világháború alatt, amikor elindult a romák internálása, az senki számára nem volt titok. A főváros peremén koncentrációs táborok épültek, ahová szintiket és romákat zártak, amiről nemcsak hogy beszámolt számos berlini lap, hanem egyenesen tréfát űzött a témából. Az emberi rasszokat tanulmányozó pszichológusok fizettek azért, hogy Berlin Marzahn városrészébe utazhassanak, és az ottani táborban tanulmányozzák a romákat, valamint filmfelvételeket készítsenek például arról, hogyan játszanak ott a roma gyerekek. Épp a tábor mellett húzódott egy jelentős vasútvonal, és néhány túlélő még emlékezett arra, hogy az őket megsajnáló utasok, akik tudták vagy sejtették, hogy a bezárt romák a túléléshez épphogy elegendő élelmet kaptak, néha élelmiszercsomagokat dobta be a kerítésen át, mikor a vonatuk a tábor mellett elhaladt.”

Katie Trumpener: A cigányok ideje: egy „történelem nélküli nép” a Nyugat narratíváiban (1992) Ian Hancock idézetében a "Cigányellenesség az új Európában" című műben (1993), Cigány Archívum és Dokumentációs Központ

2. segédanyag: Példák a nem roma ellenállásra

Rendőr

„A szintik és romák közül páran úgy menekültek meg a közelgő deportálásoktól, hogy barátok és szomszédok segítségével bujkáltak. Előfordult, hogy tisztviselők figyelmeztették őket, akik szándékosan késleltették vagy meg is hiúsították a deportálási parancsok végrehajtását. Paul Kreber, a wuppertali rendőrség tisztje is közéjük tartozott. Megtagadta a deportálási parancsok végrehajtását, és segített az üldözötteknek a menekülésben.”

Forrás: www.sintiundroma.de

Tábortiszt

„Az [auschwitz] cigánytábor utolsó lagerfőhrere Bonigut volt... Nem értett egyet az SS taktikájával. Nagyon jó ember volt. 1944. május 15-én odajött hozzám és azt mondta, nem túl jók a cigánytábor kilátásai. Meghozták ugyanis a döntést, hogy az egész tábort fel kell számolni... Akkor 6500 roma lakott ott. Bonigut azt tanácsolta, hogy mondjam meg ezt azoknak a romáknak, akik teljesen megbízhatóak. Azt javasolta, hogy figyelmeztessem őket, „ne menjenek úgy a vágóhídra, mint a birkák”...

A következő napon a lagerfőhrer odajött hozzám és... azt parancsolta, írjam fel egy listára azoknak a cigányoknak a nevét, akik korábban a német hadseregben szolgáltak, és kitüntetést is kaptak. A listára fel kellett vennem a családtagjaikat is, továbbá azoknak a családtagjait is, akik még mindig aktív szolgálatot teljesítettek... Mintegy 3200 férfi, nő és gyermek neve került fel a papírra. Néhány nappal később küldöttség látogatott el a cigánytáborba: az SS emberei a politikai osztályról. A küldöttség tagja volt dr. Mengele is. Megparancsolták a listán szereplő romáknak, hogy a tábor kapuja előtt gyülekezzenek. Magukkal vihatték az összes holmijukat, a ruhájukat, edényeiket, egyebeket.”

Tadeusz Joachimowski, volt lengyel fogoly és írnok a Zigeunerlagerben

Roma népirtás: alapvető tények

A szintik és romák kiirtását ugyanaz a rasszista örület táplálta, ugyanúgy előre megfontolt szándékkal történt, és a célja ugyanúgy egy népcsoport szisztematikus és teljes elpusztítása volt, mint a zsidó népirtás esetén. A nemzetiszocialista párt befolyása alatt álló területeken egész családokat gyilkoltak meg szisztematikusán, a legfiatalabbtól a legidősebbekig.

Roman Herzog, Németország szövetségi elnöke, 1997. március 16.

- A náci propaganda hatására több százezer romát gyilkoltak meg Európában. Az áldozatok pontos száma ismeretlen, hiszen a halálesetekről nem készültek feljegyzések, vagy ha készültek is, azokban nem tüntették fel, hogy az áldozat roma származású volt-e, azok a nyilvántartások pedig, amik léteztek, nagyrészt elvesztek vagy megsemmisültek.
- A tudósok többsége egyetért abban, hogy legalább félmillió romát gyilkoltak meg, ami a régió teljes roma lakosságának mintegy 70–80%-át jelenti. Egyesek úgy vélik, hogy az áldozatok száma valójában ennél is jóval magasabb volt, akár a 1,5 milliót is elérhette.
- A náci uralom ugyanolyan célpontnak tekintette a roma népességet, mint a zsidókat: mindkét népcsoportot teljesen el akarták tüntetni a föld színéről.
- Kezdetben a romák „bűnöző hajlama” vagy „antiszociális természete” volt a hivatalos indok, de e mögött minden esetben rasszista indítékok húzódtak meg, ami a holokauszt kiteljesedésével egyre nyilvánvalóbbá vált. 1938-ra a „genetika”, mint indok teljesen elfogadottá vált: bárkit letartóztathattak, deportálhattak vagy kivégezhettek, ha akárcsak egy dédszüelője roma volt.
- A náci megszállás vagy ellenőrzés alatt álló országok mindegyikében volt olyan program, amelynek keretében a romákat táborokba vagy egyéb elkülönített területekre száműzték. Teljes roma családokat vittek el otthonaikból, és szállítottak tömegesen olyan helyekre, ahol a szinte biztos halál várt rájuk.
- Nemcsak a náciak – vagy a németek – követtek el bűnöket a romák ellen. A náccal szövetséges országokban, az elfoglalt területeken vagy a náci ellenőrzés alatt álló országokban a romák összeírása, deportálása és sokszor a kivégzése is a nemzeti kormány, a helyi vezetők parancsára történt. Néhány országban csaknem a teljes roma lakosságot kiirtották.

Halálokok

- Számptalan roma lelta halálát a gázkamrákban. A legszörnyűbb eset az Auschwitz Birkenauban lévő Zigeunerlager, azaz cigánytábor felszámolása volt. 1944. augusztus 2-án éjjel a tábor valamennyi roma lakóját gázkamrákba terelték, és brutálisan meggyilkolták. A feljegyzések szerint csaknem 3000 férfi, nő, gyermek és idős ember halt meg aznap éjjel.
- Más náci táborokban is sok romát gyilkoltak meg ugyanezzel a módszerrel. Ráadásul 1940 januárjában roma gyerekeket használtak „kísérleti nyúlként” a cianid gáz tesztelésére,

amit később a gázkamrákban alkalmaztak. Ez volt a holokauszt első tömeggyilkossága. A kísérletek során 250 roma gyermek halt meg.

- Több tízezer roma halt meg éhezés, végkimerülés vagy betegségek miatt, koncentrációs táborokban, gettókban, munkatáborokban és más olyan helyeken, ahová deportálták őket. Gyermek, idős és fogyatékkal élők, de a teljesen ép fiatal férfiak és nők is alig kaptak enni és inni, sokszor fáztak, és a rendkívül egészségtelen higiéniai viszonyok miatt könnyen megbetegedtek, egészségügyi ellátást viszont nem kaptak. Ráadásul kemény fizikai munkát kellett végezniük, gyakran a romák kapták a legnehezebb feladatokat, nekik kellett a legrosszabb körülmények között dolgozniuk.

Mit kezdünk a gyűlölettel?

Áttekintés

A gyakorlat során a résztvevők egy videó alatt posztolt sértő kommentek alapján foglalkoznak a romaellenes gyűlöletbeszéd kérdésével. A résztvevők elképzelik, milyen érzés lenne, ha ők kapnának ilyen megjegyzéseket, majd megbeszélik, mit tehetnének a probléma megoldása érdekében.

Ez a foglalkozás a „Változtass a játékszabályokon!” elnevezésű gyakorlat adaptációja, amely az Európa Tanács „Böngésző – Emberi jogi neveléssel az online gyűlöletbeszéd ellen” című kézikönyvében található. https://www.nohatespeechmovement.org/public/download/Bookmarks_HU.pdf

Időkeret: 90 perc

Nehézségi szint: 3

Csoportlétszám: maximum 20 fő

Fontos fogalmak

Gyűlöletbeszéd bántalmazás Internet a véleménynyilvánítás szabadsága rasszizmus empátia

Célkitűzések

- A romák ellen irányuló gyűlöletbeszéd elterjedtségének és erőszakos jellegének felmérése
- Együttérzés az online gyűlöletbeszéd célpontjaival
- A probléma kezelési lehetőségeinek feltárása

Szükséges eszközök

- Flipchart papír és filctollak

Felkészülés

- Másold le több példányban a 72. oldalon található segédanyagot.

MEGJEGYZÉS:

- Ez a gyakorlat főként nem roma résztvevőknek készült. Az abban felhasznált kommentek durvák, éppen ezért nem tanácsos azokat roma résztvevőkkel feldolgozni.
- Ha a csoportban csak roma résztvevők vannak (vagy vegyes csoportról van szó), akkor válassz a 70–71. oldalon szereplő variációk közül a résztvevők gyűlöletbeszédrel kapcsolatos tapasztalatainak feltérképezéséhez, majd vitasd meg velük, ők mit tudnának kezdeni ezzel a problémával.
- Vegyes csoport esetén figyelj oda nagyon a kis csoportokon és a teljes csoporton belüli dinamikára. Fontos, hogy a roma résztvevők érezzék, hogy a csoport többi tagjával nyíltan beszélhetnek az érzéseikről (mint bárki más is, aki gyakori célpontja a gyűlöletbeszédnek).

A gyakorlat menete

1. Kérdezd meg a résztvevőket, mit értenek gyűlöletbeszéd alatt. Előfordulhat-e gyűlöletbeszéd az interneten?
2. Egészítsd ki a résztvevők válaszait a 73. oldalon található információkkal. Kérdezd meg a csoportot, hogy találkozott-e már valaki gyűlöletbeszédrel a világhálón, illetve esetleg személyesen tapasztalt-e már ilyet a neten.
3. Hívd fel a figyelmüket arra, hogy a foglalkozás során a romák elleni online gyűlöletbeszéd különösen súlyos példáival találkozhatnak majd. Ezeket egy YouTube videóra adott valódi kommentekből gyűjtöttük. A videó a romák ellen Csehországban végrehajtott erőszakos támadásról szól. (További információk a 74. oldalon.)
4. Oszd fel a résztvevőket 4-5 fős csoportokra. Minden csoportnak adj egy-egy példányt a 72. oldalon található segédanyagból, és kérd meg őket, hogy képzeljék el, milyen érzés lenne ilyen kommenteket olvasni, ha ők is romák lennének. Hívd fel a figyelmüket arra, hogy az ilyen kommentek bizony elég gyakoriak.
5. Adj a csoportoknak 15–20 percet, hogy megvitassák az alábbi kérdéseket:
 - » Hogyan éreznéd magad, ha ezeket a kommenteket olvasnád az interneten? Mi lenne a legelső reakciód, és milyen különböző érzelmeket keltene ez benned?
 - » Hogyan befolyásolná viselkedésedet az ilyen – online vagy offline – kommentek olvasása a nem romák felé?
6. Ezután a résztvevők újra alkossanak egy nagy csoportot, és kérdezd meg tőlük, mik voltak a főbb témák, amelyekről beszélgettek. Röviden vessétek össze, mire jutottak a különböző csoportok.
7. Kérdezd meg a résztvevőket, hogy szerintük szabad-e engedni az effajta kommenteket, vagy inkább be kellene tiltani őket (esetleg törvényileg). Mi szól amellett, hogy hagyjuk? Mi szól a betiltás mellett?

TIPPEK:

- Adj némi háttérinformációt a véleménynyilvánítás szabadságáról, ha úgy érzed, szükség van rá. (További információkat a 73. oldalon találsz.)
- Emlékeztess a résztvevőket, hogy a gyakorlat során elemzett kommentek nemcsak rendkívül rombolóak a romákra nézve, hanem gyűlöletkeltőek is, mivel haragot és ellenérzéseket keltenek a társadalomban. Érdeemes lehet felidézni a résztvevők azzal kapcsolatos hozzászólásait, hogy a kommentek hogyan befolyásolnák a viselkedésüket.

8. Kérd meg a résztvevőket, hogy ismét alkossanak kis csoportokat, és adj minden egyes csoportnak néhány flipchart papírt és filctollakat. Vitassák meg a csoportokon belül, milyen megoldást tudnak elképzelni a romák elleni online rasszizmus visszaszorítására.

9. Bátorítsd őket, hogy gondoljanak különböző csoportokra, amelyeket cselekvésük segítségével meg tudnának célozni. Ilyen csoportok lehetnek például a következők:

- » A rasszista kommenteket író emberek
- » A kommentek által érintett romák
- » A nem romák, akik esetleg olvassák a kommenteket
- » Az adott weboldal (itt például a YouTube) tulajdonosai
- » Állami szervek vagy köztisztviselők

10. Kérd meg a csoportokat, hogy tegyék fel a flipchartjaikat a falra és hagyj időt arra, hogy mindenki körbemehessen, és megnézze a többi csoport ötleteit, javaslatait.

11. Hívd össze a résztvevőket a feldolgozáshoz.

Feldolgozás

A gyakorlat utolsó részében felmerült ötletek megvitatásával kezd:

- Mennyire volt könnyű kigondolni, hogy konkrétan mit tudnátok tenni?
- A javaslatok közül szerintetek melyik válna be a legjobban? Miért?
- Van-e olyan, amit akár a mai naptól kezdve meg tudnátok tenni a romaellenes online gyűlöletbeszéd visszaszorítása érdekében?
- Meg is fogjátok próbálni? Miért vagy miért nem?

A gyakorlat végén a következő kérdéseket tedd fel a résztvevőknek:

- Másként gondolkodsz-e a romák elleni gyűlöletbeszédéről ennek a foglalkozásnak köszönhetően? Miért vagy miért nem?

Variációk

Teljesen roma (vagy vegyes) csoport esetén:

1. opció

- A segédanyag használata helyett fordíts több időt a 2. pontra, és adj lehetőséget a résztvevőknek, hogy kis csoportokban megvitassák a gyűlöletbeszédrel kapcsolatos saját tapasztalataikat. Előfordulhat, hogy ennek a kiscsoportos résznek a feldolgozásakor (6. pont) szükség lesz némi időre a csoportmunka során esetlegesen előtörő erős érzelmek megbeszéléséhez:
 - » Vitassátok meg, vannak-e olyan megküzdési mechanizmusok, amelyek segítségével elkerülhető, hogy az effajta kommentek hatással legyenek a viselkedésünkre és saját önképünkre.
 - » Beszéljétek meg, van-e lehetőség arra, hogy a csoport a jövőben valamiféle támogató közösséggé váljon a résztvevők számára.

A 8. pont szerinti csoportmunka — vagyis a gyűlöletbeszéddel szembeni megküzdési mechanizmusokról folytatott beszélgetés — konstruktív módon demonstrálja a résztvevők számára, hogy ők maguk is tehetnek valamit a probléma megoldása érdekében.

Megmutathatjuk a résztvevőknek a „Say NO to ”Say No to Roma Gypsies”” Facebook-oldalt is, ami a „Say No to Roma Gypsies” Facebook-oldalra adott reakcióként jött létre. Ez utóbbi oldalt sikerült törölnetni, miután a Facebookhoz több panasz is érkezett az oldal rasszista jellege miatt.

2. opció

- A *Böngésző* című kézikönyvben ismertetett „Változtass a játékszabályokon!” elnevezésű gyakorlat segítségével a résztvevők a nőkkel szembeni diszkriminatív attitűdöket is vizsgálhatják. A gyakorlat a női játékosok elleni gyűlöletbeszéd online megnyilvánulásaiával foglalkozik, de más csoportok, például az LMBT személyek, fogyatékkal élők vagy akár nem roma közösségek elleni gyűlöletbeszédet is választhatsz témaként.

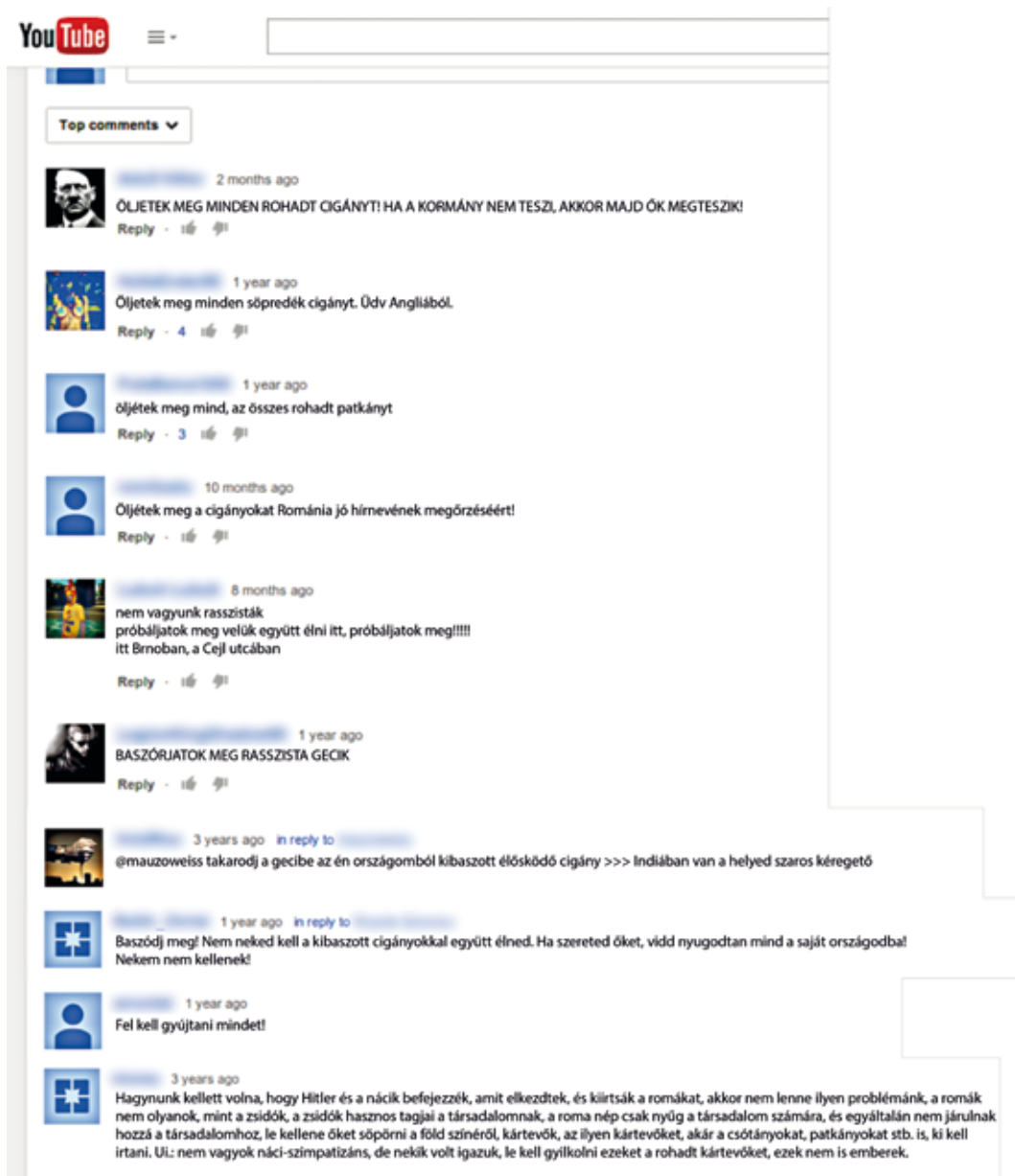
Javaslatok a folytatáshoz

- A résztvevők részletesebben kidolgozhatják a foglalkozás utolsó részében felmerülő ötletek egy részét, sőt egész stratégiát alakíthatnak ki a romaellenes gyűlölet enyhítésére, amit aztán meg is valósíthatnak.
- Mutasd be a „No Hate Speech Movement” (gyűlöletbeszéd elleni) kampányt (<http://nohatespeechmozgalom.hu/>, <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign>), és bátorítsd a résztvevőket, hogy ők is vegyenek részt benne.
- A *Böngésző* című kézikönyvben található többi gyakorlat közül is válogathatsz a gyűlöletbeszéddel kapcsolatos egyéb témák feldolgozásához.

További információk

- A segédanyagban olvasható kommentekkel kapcsolatos háttér információkat, valamint a véleménynyilvánítás szabadságával és a gyűlöletbeszéddel kapcsolatos tudnivalókat a 73–74. oldalon találsz.
- A fenti két fogalomról további részletek olvashatók a *Böngésző* kézikönyvben, különösen az 5.1. „Online gyűlöletbeszéd” című fejezetben és az 5.3. „A véleménynyilvánítás szabadsága” című fejezetben.
- Olvasd el a „Roma népirtás: alapvető tények” című háttéranyagot (66. oldal), ami kontextusba helyezi a Hitlerrel és a nácikról szóló kommenteket.

Segédanyag

The image shows a screenshot of a YouTube video's comment section. At the top, the YouTube logo and a search bar are visible. Below them, a dropdown menu is set to 'Top comments'. The comments are listed in chronological order from top to bottom. Each comment includes a profile picture, the user's name (blurred), the time since posted, the text of the comment, and options for replying, liking, and reporting.

Comment 1: 2 months ago
ÖLJÉTEK MEG MINDEN ROHADT CIGÁNYT! HA A KORMÁNY NEM TESZI, AKKOR MAJD ŐK MEGTESZIK!
Reply - 16 👍

Comment 2: 1 year ago
Öljetek meg minden söpredék cigányt. Üdv Angliából.
Reply - 4 👍

Comment 3: 1 year ago
öljétek meg mind, az összes rohadt patkányt
Reply - 3 👍

Comment 4: 10 months ago
Öljetek meg a cigányokat Románia jó hírnevének megőrzéséért!
Reply - 16 👍

Comment 5: 8 months ago
nem vagyunk rasszisták
próbáljatok meg velük együtt élni itt, próbáljatok meg!!!!
itt Brnóban, a Cejl utcában
Reply - 16 👍

Comment 6: 1 year ago
BASZÓRJATOK MEG RASSZISTA GECIK
Reply - 16 👍

Comment 7: 3 years ago in reply to [blurred]
@mauzoweiss takarodj a gecibe az én orszagomból kibaszott elősködő cigány >>> Indiában van a helyed szaros kéregető

Comment 8: 1 year ago in reply to [blurred]
Baszódj meg! Nem neked kell a kibaszott cigányokkal együtt élned. Ha szereted őket, vidd nyugodtan mind a saját országodba! Nekem nem kellene!
Reply - 16 👍

Comment 9: 1 year ago
Fel kell gyújtani mindet!

Comment 10: 3 years ago
Hagynunk kellett volna, hogy Hitler és a náciák befejezzék, amit elkezdtek, és kiirtsák a romákat, akkor nem lenne ilyen problémánk, a romák nem olyanok, mint a zsidók, a zsidók hasznos tagjai a társadalomnak, a roma nép csak nyűg a társadalom számára, és egyáltalán nem járulnak hozzá a társadalomhoz, le kellene őket söpörni a föld színéről, kártevők, az ilyen kártevőket, akár a csótányokat, patkányokat stb. is, ki kell irtani. Úi: nem vagyok náci-szimpatizáns, de nekik volt igazuk, le kell gyilkolni ezeket a rohadt kártevőket, ezek nem is emberek.

Mit kezdünk a gyűlölettel?

A gyűlöletbeszéd definíciója

Gyűlöletbeszéd minden olyan megnyilvánulás, amely fajgyűlöletet, idegengyűlöletet, antiszemitizmust, vagy az intolerancián — ezen belül az agresszív nacionalizmusban és etnocentrizmusban, a kisebbségekkel, migránsokkal és bevándorlókkal szembeni diszkriminációban és ellenségességben megnyilvánuló intolerancián — alapuló más gyűlöletet terjeszt, ösztönöz, támogat vagy igazol.

Európa Tanács, Miniszteri Bizottság, R (97) 20. számú ajánlása

A gyűlöletbeszéd fogalma több aspektust is magában foglal:

1. Használható rendkívül bántó vagy akár fenyegető viselkedésmódra ugyanúgy, mint „csupán” sértő megjegyzésekre. Nincs egyetemes megegyezés arról, hol húzódik a határ, de az Európa Tanács definíciója (lásd fent) meglehetősen tágan értelmezi ezt a fogalmat.
2. A szó szoros értelemben vett „beszéd”-nél többet jelent, ráadásul más kommunikációs formák – videók, képek, zenék stb. – esetében is használható.

A gyűlöletbeszéd nehezen megfogható jelenség, ritkán tesz lehetővé fekete-fehér, igen-nem válaszokat. A vélemények eltérnek abban, hogy hogyan kellene osztályozni, és hogyan kellene kezelni.

Sokan nem szívesen lépnek fel a gyűlöletbeszéd ellen, mivel azt a véleménynyilvánítás szabadságát sújtó elfogadhatatlan korlátozásnak tartják. Ezért a gyűlöletbeszéd kifejezést csak a legrosszabb esetekre vonatkoztatják, például amikor az közvetlenül fenyegeti valaki életét vagy biztonságát.

Fontos azonban figyelembe venni azt is, hogy a gyűlöletbeszéd elleni fellépés nem feltétlenül jelenti az ilyen beszéd jogi útra terelését. Számos módon küzdhetünk a gyűlöletbeszéd ellen, például a rasszista attitűdök visszaszorításával, amelyek a gyűlöletbeszéd melegágyát adják, vagy a gyűlölködő megjegyzésekre adott, alternatív tényeket vagy érveket felsorakoztató válaszokkal. Lásd az *Európa Tanács* „Böngésző – Emberi jogi neveléssel az online gyűlöletbeszéd ellen” című kézikönyvét és a No Hate Speech Mozgalom weboldalát (<http://nohatespeechmozgalom.hu/>, <http://nohatespeechmovement.org>) további információkért és ötletekért.

A véleménynyilvánítás szabadsága

A jog, hogy szabadon kifejezhessük gondolatainkat vagy véleményünket, alapvető emberi jog, amit számos nemzetközi egyezmény is garantál. Ez a jog egyrészt azért értékes, mert gondolataink, véleményünk és kommunikációnk emberi mivoltunk szerves része, másrészt azért, mert a kommunikáció és a párbeszéd nélkülözhetetlen a jól működő demokratikus társadalom építéséhez. Egymás megértésének és a másokkal való együttélésnek alapvető

feltétele a nyitott és szabad kommunikáció – még akkor is, ha néha olyan véleményeket is meg kell hallgatnunk, amelyekkel nem értünk egyet.

Mindazonáltal a véleménynyilvánítás szabadsága nem abszolút jog, amely korlátok nélkül mindig „jár”. Ez egy olyan jog, amelyet összhangba kell hozni mások jogaival és a társadalom egészének érdekeivel. Ha valaki olyat mond – vagy ír –, ami különösen ártalmas (lehet) bizonyos egyénekre vagy a társadalomra, akkor korlátozni kell.

A szavak fájdalmasak lehetnek, néha ugyanannyira, mint a fizikai erőszak.

Információ a segédanyaggal kapcsolatban

A segédanyagban szereplő kommentek egy YouTube videó alatt jelentek meg, amelyen egy csehországi roma közösség elleni, rasszista indíttatású támadás során készült felvételek láthatók.

2008-ban a szélsőjobboldali Munkáspárt felvonulást szervezett, ami erőszakba torkollt. Egy csaknem 500 főből álló, szélsőjobboldali csoport — sokan közülük maszkot viseltek — próbált meg behatolni a romák által lakott területre, hogy megtámadja őket. A rendőrség közbelépett, de véres küzdelem alakult ki, mivel a tüntetők Molotov-koktélok és köveket kezdtek dobálni.

A videón a rendbontók elleni rendőri művelet egy rövid részlete látható. A segédanyag (72. oldal) rövid válogatást nyújt abból a 308 kommentből, amely a YouTube-on való közzétételt követően a videó alatt megjelent. A hozzászólások többsége a segédanyagban szereplő kommentekhez hasonló.

Érdemes szem előtt tartani az alábbiakat:

- Ez nem egy „szélsőséges” weboldal, hanem az egyik legnépszerűbb oldal az interneten.
- Az effajta kommentek nem szokatlanok az interneten. A romák elleni online (és offline) gyűlöletbeszéd rendkívül gyakori és nagyon sértő.
- A kommentek többsége agresszív és rasszista. Sokuk a roma holokausztot is felelegeti. Gyenge érv, amikor a „véleménynyilvánítás szabadságára” hivatkoznak azok, akik engednek az ilyen hozzászólásokat: nagyon kevés európai ország biztosítja állampolgárainak azt a „szabadságot”, hogy erőszakosan rasszista megjegyzéseket tegyenek. Képzeld el, ha ugyan-ezeket a megjegyzéseket egy másik célcsoport kapná élőben, nem pedig az interneten!

1. A videó a következő weboldalon tekinthető meg: www.youtube.com/watch?v=zKrnJlltco. A minősége azonban gyenge, így talán nem érdemes levetíteni a résztvevőknek.

Roma jogok harcosai

Áttekintés

A gyakorlat során a résztvevők megismerkedhetnek néhány híres roma személyiséggel, és elgondolkodhatnak azon, milyen szempontok alapján választanak maguknak példaképet. A foglalkozás ezenkívül a romákkal kapcsolatos pozitív kép megerősítésére és a sztereotípiák lebontására is alkalmas.

Időkeret: 90 perc

Nehézségi szint: 2

Csoportlétszám: legalább 12 fő

Fontos fogalmak

híres romák hősök és hősnők
sztereotípiá roma jogok aktivisták
 művészetek zene dráma irodalom politika

Célkitűzések

- annak megismerése, hogy egyes romák mit tettek a társadalomért és a romák jogaiért
- annak vizsgálata, hogy mi a fontos egy „példaképben”
- a romákkal kapcsolatos sztereotípiák és előítéletek lebontása

Szükséges eszközök

- projektor vagy flipchart papír
- opcionális: internet-hozzáférés

Felkészülés

- Készíts másolatokat a 79–82. oldalon található feladatlapból és kártyákból: csoportonként (4–5 fő) egy feladatlapra és egy kártyacsomagra lesz szükség.
- Vágd ki a kártyákat.
- Készíts üres kártyákat a csoport minden tagjának. (Ezt kiválthatja egy-egy üres A4-es lap is.)

A gyakorlat menete

1. Kérd meg a résztvevőket, hogy pár percre gondolkozzanak el azon, mit gondolnak – vagy hallottak – a romákról. Írhatnak maguknak egy rövid listát is akár, de mondd meg nekik, hogy ezt a papírt nem kell senkinek megmutatniuk. Ösztönözd őket arra, hogy lehetőleg pozitív és negatív jellemvonásokat is említsenek meg.
2. Néhány perccel később kérdezd meg, hogy valaki meg akarja-e osztani a többiekkel azt, amit leírt. Említsenek pár dolgot, amit összeszedtek, anélkül, hogy bármelyiket is igaznak vagy hamisnak minősítsenek. Ezt követően magyarázd el, hogy az egyes embercsoportokra vonatkozó általánosításokat sztereotípiáknak nevezik. Sztereotípiá például az, hogy „minden roma szereti a zenét”, de az is, hogy „minden roma bűnöző”.

SZTEREOTÍPIÁK:

A sztereotípiák segíthetnek az eligazodásban, de gyakran információhiányból vagy eleve meglévő előítéletekből fakadnak. A sztereotípiák nagyon ritkán igazak az adott embercsoport összes tagjára. Ha arra használjuk a sztereotípiákat, hogy befolyásoljunk egy, az adott csoport összes tagjára vonatkozó döntést, vagy akár saját viselkedésünket, hozzáállásunkat, az nem tisztességes az egyénre nézve. Mit gondolnál például, ha valaki ezt mondaná: minden fiatal lusta, ezért nyilván te is lusta vagy?

3. Mondd el a résztvevőknek, hogy a gyakorlat során olyan emberekről fognak hallani, akik valamilyen módon megváltoztatták a világot, és akiket széles körben tisztelnek. Tedd hozzá, hogy rengeteg ilyen ember van, de csak néhányuk életével tudnak közelebbről megismerkedni!
4. Oszd ki a feladatlapokat, és győződj meg róla, hogy mindenki érti az azon lévő instrukciókat. Mondd el, hogy az egyes csoportoknak 30 percük van az 1. részre és 20 percük a 2. részre. A 30 perc lejárta után mindenki kap majd egy „üres kártyát”.
5. A résztvevőket oszd fel 4–6 fős csoportokra. Minden csoport kapjon egy-egy feladatlapot, egy kártyasorozatot, elegendő színes tollat, és csapattagonként egy egy „üres kártyát”. Emlékeztess őket, hogy az első feladatuk az, hogy megismerkedjenek a kártyákkal, és beszélgessenek az azokon bemutatott személyekről.
6. Körülbelül 30 perc elteltével ellenőrizd, hogyan haladnak a csoportok, és oszd ki az üres lapokat, amelyekre majd saját példaképük jellemzését kell leírniuk.

TIPPEK:

- Ha a résztvevők többsége nem roma, és nem tudnak saját példákat felsorolni, javasolhatod nekik azt, hogy nézzenek meg párat a „További információk” című részben (78. oldal) felsorolt weboldalak közül. Ez több időt igényel, és a gyakorlat után is elvégezhető.
- Szükség esetén hívd fel a résztvevők figyelmét arra, hogy nem csak híres embereket választhatnak példaképnek! Az, hogy az üres lapra végül ki mit ír, azt mindenki saját maga dönti el.

7. Amikor a kis csoportok befejezték munkájukat, kérd meg őket, hogy rakják ki a teremben vagy mutassák be az általuk készített kártyákat. Ezt követően hívjuk össze a teljes csoportot a gyakorlat feldolgozásához.

Feldolgozás

A gyakorlat feldolgozásához használd az alábbi kérdéseket – attól függően, hogy milyen a csoport összetétele, és mi az a fő téma, amelyre fel szeretnéd hívni a résztvevők figyelmét. Nem kell az összes kérdést megvitatni, erre nem is elegendő egyetlen alkalom!

„Híres” romákkal kapcsolatos kérdések:

- Mit gondoltok a kártyákon szereplő emberekről? Megfogott a személyiségük?
- Hallottatok már mindegyikükről korábban? Vagy csak néhányukról?
- Szerintetek a honfitársaitok többsége hallott már bármelyikükről, vagy meg tudnának nevezni más híres roma személyiségeket? Miért, vagy miért nem?
- Mennyire volt könnyű olyan embereket találni, akiket az üres kártyákra tudtatok írni?
- Mit gondoltok, miért nincsenek olyan nagy hatású, híres roma személyiségek, akik széles körben ismertek lennének?

A résztvevők példaképeivel kapcsolatos kérdések

- A kártyán szereplők közül kik gyakorolták rátok a legerősebb benyomást? Miért?
- Mi volt a legfontosabb számotokra, amikor saját példaképeket választottátok? Miért?
- Fontos volt számotokra, hogy „híres” legyen? Miért, vagy miért nem?
- Miért van az, hogy a karizmatikus emberek egy része híres lesz, míg sokan közülük nem? Mit mond el valójában egy emberről az, ha „híres”?

Az attitűdökkel és a romákat érintő sztereotípiákkal kapcsolatos kérdések

Kérd meg a résztvevőket, hogy idézzék fel a gyakorlat elején írt listájukat. Emlékeztess őket, hogy olyan általános tulajdonságokat kellett felsorolniuk, amelyek az „összes” romára igazak.

- A ma megismert példaképekre is igazak azok a tulajdonságok, amelyeket a gyakorlat elején leírtatok?
- Megváltoztatnátok bármit is az „ezt gondolom a romákról” listátokon?
- A gyakorlat hatására elgondolkodtatok esetleg- a romákkal vagy akár saját magatokkal kapcsolatos hozzáállásotokon?
- Változtatnátok-e bármit is a viselkedéseteken a gyakorlat hatására?

Variációk

- A gyakorlatot kirakós játék formájában is végezhetitek, hasonlóan a Kompaszc kézikönyvben (magyar nyelven elérhető: http://www.sos.hu/getmedia/9912805c-08de-4d33-9273-b1d66049a61f/Kompasz_Kezikonyv_a_fiatalok_emberi_jogi_kepzesehez.pdf) szereplő „Hősök és hősnők” című gyakorlathoz. Ehhez a kártyákat előzőleg az alábbi részekre kell vágni:
 - » Név és fotó
 - » Idézet
 - » Jellemzés

A résztvevőknek ki kell teríteniük az asztalra a kártyák összes darabját, majd össze kell illeszteni a részeket.

További információk

- Számos olyan weboldal létezik, ahol híres romákról lehet olvasni. Kezdetnek például látogass el az alábbiakra:

<http://www.imninalu.net/famousGypsies.htm>

<http://www.romnet.hu/kikicsoda>

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Roma_people

<http://romani.uni-graz.at/rombase>

Javaslatok a folytatáshoz

- Ha a gyakorlat során erre nem kerül sor, a résztvevők felkutathatnak további híres romákat, főleg a saját országukban. Akár kiállítást is szervezhetsz, hogy felhívd a figyelmet arra, mennyi mindent tettek a romák azért, hogy jobb legyen a világ.

Segédanyagok

Feladatlap

1. rész:

1. Osszátok szét a kártyákat a csoport tagjai között. Nem baj, ha valakinek egynél több kártya jut, a lényeg, hogy mindenkinek legyen legalább egy.
2. Mindenki alaposan nézze meg és olvassa el a saját kártyáját, majd mutassa meg a csoport többi tagjának.
3. Beszélgetsetek a kártyákon látható személyekről! Van-e kedvencetek? Ki az, akihez leginkább szeretnének hasonlítani?

2. rész:

4. Az üres kártyákra mindenkinek a saját példaképe kerül majd, ezeket hozzáadhatjátok a már meglévő kártyacsomaghoz. Ez a példakép lehet egy híres roma személy vagy egy barát, családtag, vagy bárki, akire felnéztek. A csoport készítsen listát a lehetséges jelöltekről.
5. A csoport minden tagja válasszon egy-egy embert a 4. pont szerint elkészített listáról. Mindenki személyes döntés alapján válasszon!
6. Rajzoljátok le az adott személyt, és írjatok egy-egy rövid jellemzést, amiből kiderül, miért éppen őt választottátok. Lehet belevenni idézetet is, olyan mondatokat, amelyek akár tőle is származhatnak.

A kártyák a következő oldalon találhatóak.

Romani Rose

A célom mindig is annak a rasszizmusnak és a diszkriminációnak a megszüntetése volt, amelyet kisebbségi közösségünk sok tagja megtapasztalt. Én személyesen azonosulok a megaláztatásukkal.

Romani Rose az egyik legjelentősebb, nemzetközileg ismert személyiség a roma jogok területén. Németországban született, és már kamaszkorában kampányt folytatott a roma népirtás társadalmi beismeréséért. Családjának 13 tagját megölték, többek között a nagybátyját és a nagypját, de a német kormány nem ismerte el (ahogy más kormányok sem), hogy a romákat a holokauszt idején „faji” alapon támadták volna.

30 éves korában Romani részt vett egy egyhetes éhségstrájkban a dachau haláltábor emlékhelyén. Az éhségstrájk olyan nyilvánosságot kapott, hogy a német kancellár végül arra kényszerült, hogy elismerje, hogy a romák valóban népirtás áldozatai voltak. Romani Rose jelenleg a Német Szintik és Romák Központi Tanácsának elnöke, és a Diszkrimináció és Rasszizmus Elleni Nemzetközi Mozgalom végrehajtó bizottságának tagja.

Ceija Stojka

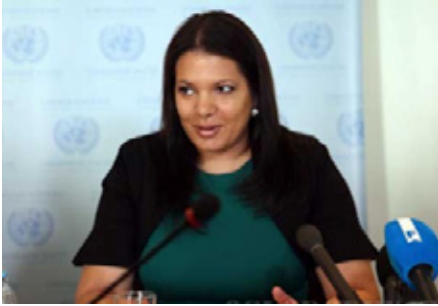
Ha most nem változik meg a világ... ha nem építjük fel a békét – az igazi békét –, hogy az ükunokáimnak esélyük legyen arra, hogy ebben a világban éljenek, akkor nem tudom megmagyarázni, hogy miért éltem túl Auschwitzot, Bergen-Belsent és Ravensbrucköt.

Ceija Stojka Ausztriában született, és híres festő, író és zenész vált belőle. Három haláltáborban élt túl a roma népirtás idején, és mindössze 12 éves volt, amikor elhagyta Bergen-Belsent. Családjának mintegy 200 tagja nem volt ilyen szerencsés: valamennyiüket meggyilkolták.

Ceija kezdetben szőnyegek árusításából élt. Csak jóval később kezdett el festeni. A holokausztról készített képeivel azt akarta elérni, hogy az emberek megismerjék azt a sok szörnyűséget, amit neki és másoknak át kellett élniük. A háború előtti boldog időkről is festett képeket, arról, hogy miként vándoroltak és éltek az ősi szokások szerint.

Mindig az érzéseimet és emlékeimet próbálom megjeleníteni. Szeretném megmutatni az embereknek a saját világomat. Fontos, hogy megértsék, hogy mindannyian emberi lények vagyunk, és a művészet lehetővé teszi számunkra, hogy éljünk és létezzünk. A művészet szemléltet és összeköt minket.

Izsák Rita

Amikor diák voltam... váratlanul és minden ok nélkül kirúgtak a munkahelyemről... Dühös lettem, és csatlakoztam az Európai Roma Jogi Központoz. Szembesültem ezzel a szörnyű igazsággal, így lett belőlem harcos.

Izsák Rita Magyarországon nőtt fel. Fiatalkori tapasztalatai megerősítették azon elhatározását, hogy büszkén vállalja roma identitását, és harcoljon a romák jogaiért.

Ritát az iskolában „cigányként” bélyegezték meg, és már kiskorában megtudta, hogy apját annak idején figyelmeztették a kollégái, hogy ne vegyen feleségül roma nőt. Ritát később elbocsájtották munkahelyéről roma származása miatt.

Később jogi diplomát és a mesterfokozatot szerzett, megtanult több nyelvet, és számos, a romák jogaiért küzdő szervezetnél dolgozott.

Rita jelenleg az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa Hivatalának dolgozik az ENSZ kisebbségi ügyekkel foglalkozó független szakértőjeként. A világ különböző pontjain élő kisebbségeket érintő emberi jogi kérdéseket vizsgálja, és felhívja a nyilvánosság és az Emberi Jogi Tanács figyelmét ezekre az ügyekre.

Nicolae Gheorghe

Románnak neveltek. Aztán újra felfedeztem az identitásomat.... Emberként akarok meghalni.

Romániában nevelkedő gyermekként Nicolae Gheorghét arra bíztatták, hogy felejtse el a roma gyökereit. Miután azonban az egyetemen elvégezte a filozófia és szociológia szakot – ahol osztályelső volt –, úgy érezte, hogy a roma ügyekkel kell foglalkoznia. A roma jogok széles körben elismert élharcosává és védelmezőjévé vált.

A kommunista érában Gheorghét megfigyelte a Biztonsági Szolgálat, főként azt követően, hogy cikket írt a Radio Liberty (Szabad Rádió) számára a Romániában élő roma lakosság által megélt problémákról. Később kampányt szervezett a romániai kormány ellen annak érdekében, hogy a „cigány” szó helyett a roma megnevezést használják. A kampány sikeres volt, és Gheorge rövidesen a kormány kisebbségi ügyekkel foglalkozó szakértője, valamint az EBESZ roma és szinti ügyekkel foglalkozó szaktanácsadója lett.

Gheorghe alapította Románia, majd később Európa egyik legfontosabb, roma jogokkal foglalkozó szervezetét. Egyik célja, hogy arra ösztökélje a romákat, hogy hozzanak létre civil szervezeteket, és tegyenek erőfeszítéseket saját jogaik propagálása és megvédése érdekében.

Valdemar Kalinin

*Erős szelek döngetik az ablakomat
Esik, mintha dézsából öntenék
De milyen idő uralkodik hazám síkságain?
Mondd el nekem szél, ha tudod a választ.
Fehér hó hull Belaruszra, válaszolja.
Roma nyelvet beszélő romák
Lóval érkeznek az ünnepekre.
- És akkor erdeink sütkéreznek a napfényben.*

Valdemar Kalinin Fehéroroszországban, a volt Szovjetunió területén született, és több éven át tanárként dolgozott. Ma már jól ismert költő és író, és több mint 36 könyvet, verset és cikket írt a romákról. 2001-ben fejezte be a Biblia balti roma nyelvre való fordítását.

Kalinin ma Angliában él. A Rromanipen Roma Világszervezet tagja és az Egyesült Királyság Cigány Tanácsának elnöke. Számos nemzetközi díjat nyert, többek között a békéért és kulturális fejlődésért végzett munkájáért.

*„Nem áll itt emlékmű,
Talán csak öregjeink emlékében,
Az erdők és mezők a tanúink,
Ez az idős férfi azt mondja:
Romákat temették el itt, ne háborgassátok
e földet!”
(az „Esni fog” c. versből)*

Iva Bittová

Soha nem fogadtam szót azoknak, akik azt mondták, hogy egy dolgot így vagy úgy kell megcsinálnom. Én ezt csinálom, ez az én életem. Engem az egyszerű dolgok érdekelnek. Hiszek abban, hogy ha az embereknek valami nem tetszik, akkor azt el kell mondaniuk, különben nem tudnak változtatni semmin. Tudom, hogy az élet nem könnyű, és sok arca van. Figyelembe kell vennünk és meg kell értenünk a köztünk lévő különbségeket.

Iva Bittová világhírű hegedűművész, énekesnő és zeneszerző. A volt Csehszlovákiában született, és színésznőként kezdte pályafutását. Számos játékfilmben szerepelt.

Hegedűjátéka és éneklése egyedi stílust képvisel: néha gurgulázik vagy csiripel, máskor az egész testét beleadja az előadásba. A világ legjobb együtteseivel és zenekaraival játszik, és hatalmas közönséget vonz előadásaira.

A zenéje kiszámíthatatlan, nem igazán lehet műfajilag beskatulyázni. Keveri a népzenet a klasszikus és a rockzenével, teljesen egyéni stílust hozva létre.

*„Egy Iva Bittová koncert teljesen eltér más zenei előadásoktól. Előadása a lélek könyörgése.... teljesen kiszámíthatatlan a mélysége és előadásmódja tekintetében.”
(az InnerViews-ban megjelent kritika)*

Romani Rose fényképének forrása:

www.balkanforum.info/f26/roma-europa-224794/index43.html

Ceija Stojka fényképének forrása:

www.independent.co.uk/news/obituaries/cejja-stojka-holocaust-survivor-who-championed-roma-rights-8476111.html

Izsák Rita fényképének forrása:

www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/romi-najugrozeniji-narod-u-bih

Valdemar Kalinin fényképének forrása:

<http://gypsy-life.net/foto-03.htm>

Nicolae Gheorghe fényképének forrása:

<http://fra.europa.eu/en/news/2013/roma-activist-and-intellectual-nicolae-gheorghe-memorial>

Iva Bittová fényképének forrása:

www.innerviews.org/inner/bittova.html

Külföldi gyermek

Áttekintés

A résztvevők az Emberi Jogok Európai Egyezményében szereplő jogokat összevetik a roma fiatalok által számtalanszor megtapasztalt jogsértésekkel.

Időkeret: 90 perc
*Több idő szükséges,
ha a csoport még nem
foglalkozott az emberi
jogokkal*

Fontos fogalmak
emberi jogok rasszizmus
diszkrimináció iskola

Nehézségi szint: 4

Csoportlétszám: legalább 12 fő

Célkitűzések

- Annak átgondolása, hogy a cigányellenesség miként vezet gyakran egy sor más emberi jog megsértéséhez is
- A roma fiatalok által gyakran elszenvedett emberi jogi és roma jogi sérelmekre való figyelemfelhívás
- Az Emberi Jogok Európai Egyezményében (EJEE) szereplő jogok összevetése a jogsértések valóságos példáival

Szükséges eszközök

- A 88. oldalon található „Külföldi gyermek” c. segédanyag lemásolva (egy-egy példány minden kiscsoportnak)
- Több másolat az Emberi Jogok Európai Egyezményéből (a rövidített változat a 183–185. oldalon található). Két példány szükséges minden egyes kiscsoportnak
- Flipchart papír és filctollak
- Ollók és ragasztó (opcionális)

Felkészülés

- Adj egy flipchart lapot minden egyes kiscsoportnak. Ragaszd a „Külföldi gyermek” c. segédanyagot a lap közepére.

A gyakorlat menete

1. Olvasd fel a történetet a résztvevőknek, és kérd meg őket, hogy találják ki, melyik kisebbségről van szó. Kérd meg őket, hogy röviden reagáljanak a szövegre:
 - » Véleményetek szerint reális ez a történet?
 - » Szerintetek „elfogadható” a gyerek által megtapasztalt bánásmód?

2. Mondd el nekik, hogy valamennyi példa jellemző a romák által Európa valamennyi országában (és a világban) megtapasztalt esetekre. Magyarázd el, hogy az emberi jogi törvények szerint ezek szinte mindegyike jogellenes és törvénybe ütköző Európa valamennyi országában.
3. Ossz ki mindenki számára egy-egy példányt a rövidített Emberi Jogok Európai Egyezményéből és együtt olvassátok el. Tegy fel kérdéseket a jogok tartalmára vonatkozóan.

TIPPEK:

- Ha a résztvevők nem hallottak még az emberi jogokról, adj nekik némi háttér-információt a 43–51. oldalon található szöveg segítségével. Bevezető játékot is tarthatsz az emberi jogok bemutatására, pl. A „Most mutasd meg” játékkal vagy a *Kompassz* kézikönyv „Jogi bingo!” játékkal vagy a *Kiskompassz* „A nyuszik jogai” játékkal.
- Ha a csoportodban csak roma résztvevők vannak – vagy ha vannak a csoportodban roma résztvevők – esetleg adj nekik lehetőséget arra, hogy megbeszéljék, voltak-e hasonló tapasztalataik.

4. Kérd meg a résztvevőket, hogy alkossanak kis csoportokat, egy csoportban kb. 5 fővel. Minden csoportnak adj egy flipchart lapot, rajta a „Külföldi gyermek” c. szöveggel.
5. Kérd meg őket, hogy a flipchart papírra jegyezzék fel a szöveg mellett, hogyan kapcsolódnak a gyerek történetének egyes részei és az egyes emberi jogokhoz. Ha szükséges, egy példával indítsd el a munkát.
6. 20-30 perc múlva rakd fel a falra az elkészült flipchart papírokat, és kérd meg a résztvevőket, hogy nézzék meg a többi csoport lapjait: milyen hasonlóságokat és a különbségeket vesznek észre?
7. Beszéljétek meg az eredményeket a 89. oldalon található „Kapcsolódó jogok” c. segédanyag segítségével. Fontos: a történetben szereplő jogsértések több jogot is érintenek, és szinte valamennyi sérti a megkülönböztetéstől mentes élethez való jogot.
8. Folytasd a feldolgozással.

Feldolgozás

A feldolgozás során felteendő kérdések függenek attól, hogy a csoportod (főleg) roma vagy nem roma tagokból áll-e. Válaszd ki a csoportod számára legmegfelelőbbet.

A nem roma résztvevőket inkább érintő kérdések::

- Meglepődtetek azon, hogy a roma közösség általánosságban mennyi különböző jogsértésnek van kitéve? Szerintetek ezek közül néhány/valamennyi ebben az országban történik?
- Képzeljétek el azt a helyzetet, hogy „minden romára” vonatkozó sértő megjegyzést hallotok: mit tesztek ilyenkor? Szerintetek számítana valamit, ha az emberek visszautasítanák ezeket a megjegyzéseket?

- Igazságos-e, hogy bizonyos embereket csak azért kezelnek így, mert úgy gondolják, hogy egy bizonyos „csoportba” tartoznak?
- Mennyit tudtok valójában „minden romáról”?
- Azok, aki megalkották az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát úgy gondolták, hogy vannak bizonyos dolgok, amiket senkivel szemben nem szabad elkövetni, függetlenül attól, hogy ők hogyan viselkedtek. Egyetértetek ezzel?
- Hogyan éreznétek magatokat, ha a közösségben mások folyamatosan sértegetnének titeket? Hogyan viselkednétek?

A roma résztvevőket inkább érintő kérdések:

Használj a szöveges részt (a történetet) és a feltérképezést arra, hogy biztosítsd a résztvevőket afelől, hogy bár ez a fajta magatartás még mindig elég általános, a világ államai legalább „hivatalosan” elismerték, hogy ez elfogadhatatlan. Emellett a romákkal szembeni rasszizmus és diszkrimináció ellen harcoló szervezetek és egyének is sok sikert értek már el.

Használj a következő kérdéseket a problémák feltárására:

- Ti tapasztaltok már a történetben leírtakhoz hasonlót? Ismertek olyanokat, akikkel már történt ilyen?
- Tudjátok-e azt, hogy az ilyen viselkedés nagyrészt sérti az emberi jogokat és törvényellenes?
- Megváltoztatja ez azt, hogy miként tekintetek az ilyen magatartásra? Segít-e az, hogy hivatalosan legalább elismerték, hogy az ilyen viselkedés elfogadhatatlan?
- Tudtok-e olyan más példákat is felsorolni a hátrányos megkülönböztetésre, amelyek ugyan nem szerepeltek a történetben, de veletek már megtörténtek? Mit gondoltok, ezek bármilyen az emberi jogok megsértésének minősül-e?
- Ismertek-e olyan szervezeteket vagy egyéneket, akik az ilyen magatartás ellen harcolnak? Ismertek-e sikertörténeteket e téren?
- Hogyan tudjátok hasznosítani az emberi jogokról szerzett információkat abban, hogy segítsétek a közösségetek tagjait?

TIPPEK:

Ha a résztvevők példákat hoznak fel saját tapasztalataikból, amikkel foglalkozni kell, mindenképpen figyelj arra, hogy ezeket megbeszéljétek. Ne hagyd őket abban a hitben, hogy nincs mit tenni, ha bántalmazták őket. A „További információk” rész néhány ötlettel szolgál. Minimum gondoskodnod kell arról, hogy érezzék, hogy támogatást kapnak és valaki odafigyel az aggodalmaikra. Beszéljess a csoportoddal arról, hogy miként kéne az ilyen gondokat orvosolni.

Variációk

- A foglalkozás során az Emberi Jogok Európai Egyezménye helyett használhatjátok az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát is.

Javaslatok a folytatáshoz

- Mondd el a résztvevőknek, hogy milyen szervezetek foglalkoznak roma jogokkal vagy általánosságban emberi jogokkal, vagy kérd meg őket, hogy végezzenek egy kis kutatást maguk.
- Nézzétek meg a „Négy lépés a cselekvésig” rész néhány gyakorlatát és tárjátok fel, hogy a csoport miként tud reagálni azokra az emberi jogi visszaélésekre, amelyekkel a roma közösségeknek nap mint nap kell szembesülniük.
- Bíztsd a résztvevőket arra, hogy kapcsolódjanak a „No Hate Speech” mozgalomhoz és lépjenek fel az online gyűlöletbeszéd ellen. További információk a <http://nohatespeechmozgalom.hu/> címen található.

További információk

- További információk az emberi jogokról a 43–51. oldalon, míg az Európai Egyezményről a 183–185. oldalon található.
- Hasznos lehet a 141. oldalon a „Gyermekek jogai” című háttéranyag és a „Diszkrimináció az oktatásban” c. fejezet.
- Az Európai Roma Jogok Központja www.errc.org weboldalán számos forrás található, többek között példák a roma jogok védelmének sikeres eseteire is. Más emberi jogi szervezetek, mint pl. az Amnesty International, szintén adtak ki jelentéseket, és szembeszálltak a roma jogi sértésekkel.

Segédanyagok

Külföldi gyermek

Azt mondják rám, hogy külföldi vagyok, pedig itt születtem, akárcsak a szüleim. Az iskolában a „külföldieknek” szánt külön osztályba tettek, ugyanez történt a testvéreimmel is. Nem engedték, hogy a „normális” osztályba járjunk. A többi gyerek állandóan bánt minket, mert „mások” vagyunk. A tanárok nem tesznek semmit. Néhány tanár még pikkel is ránk. Őket bezzeg soha nem büntetik meg.

Az emberek nem akarják, hogy itt legyünk. Nem is ismernek minket, csak kiabálnak velünk és megvernek minket pusztán azért, akik vagyunk – vagy akiknek hisznek minket. Mi is gyerekek vagyunk, akárcsak ők. És hogy kéne viselkednünk, mikor ránk kiabálnak vagy megvernek minket? Talán szeressük őket ezért?

Ha elmegyünk a rendőrségre, legtöbbször meg sem hallgatnak. Azt mondják, hogy biztos a mi hibánk volt, mert mindannyian bajkeverők vagyunk. Honnan tudják? Én úgy tudtam, hogy ezt a bíróságnak kell eldöntenie. A rendőrök az utcán állandóan igazoltatnak minket, minden ok nélkül. Azt mondják, hogy szerintük elloptunk valamit, ezért meg kell motozniuk. Néha egy nap hatszor is megállítanak, pedig nem loptam semmit.

Hallottam olyan emberekről, akik börtönben voltak és a börtönőrök megverték őket. Miért van az, hogy valaki megverheti a másikat, mégsem kap büntetést ezért? Még a börtönőröknek is be kell tartaniuk a törvényeket.

Az állami vezetők is gyakran sértegetnek minket. Mintha közülünk mindenki egyforma, mindenki bűnöző volna. Hát mi nem vagyunk azok. Minden közösségben élnek olyanok, akik bűncselekményeket követnek el. Más közösség esetén a kormány nem bélyegzi meg „mindegyiküket” csak azért, mert a közösség néhány tagja bűnöző. A jó példáról miért nem beszél soha senki? Vagy a hétköznapi esetekről? A mi életünk hétköznapi eseményei ugyanolyan jók, mint másoké.

A TV-ben és az interneten az emberek azt mondanak rólunk, amit csak akarnak. Elegem van abból, hogy a Facebook csoportokban folyton azt ismételtetik, hogy koszosak vagyunk meg ostobák, sőt ennél sokkal rosszabbakat is mondanak. Azt mondják, hogy el kéne mennünk az országból, haza kéne mennünk, és dolgoznunk, mint bárki másnak. Apám nagyon szeretne dolgozni, de senki nem alkalmazza, mert cigány.

Hogyan kéne élnünk? Hogyan kéne éreznünk magunkat, amikor mindenki becsmérlően beszél rólunk akkor is, ha nem is ismernek bennünket? Nagyon nehéz: néha az utcára sem akarok kimenni, mert félek, hogy ordítani fognak velem vagy meg fognak verni.

„Megoldólap”: kapcsolódó jogok

Feltehetően valamennyi példa sérti a megkülönböztetéstől mentes élethez való jogot. (Emberi Jogok Európai Egyezménye 12. Jegyzőkönyv vagy 14. Cikk). Más esetlegesen kapcsolódó jogok:

Speciális osztályok vagy iskolák roma gyermekek számára	1. Jegyzőkönyv 2. Cikk
Gyerekekre pikkelő tanárok	Esetleg a 8. Cikk (magánélethez való jog). Ha a jogsértés nagyon súlyos, esetleg a 3. Cikk. Amennyiben az oktatást érinti, akkor érintheti az 1. Jegyzőkönyv 2. Cikkét.
A tanárok nem kapnak „büntetést”	Ha senki sem veszi komolyan a panaszokat, akkor esetleg a 8. Cikk, (vagy a 3. Cikk, ha a jogsértés nagyon súlyos). Esetleg az 1. Jegyzőkönyv 2. Cikk.
Emberek romákkal „kiabálnak”	Esetleg a 8. Cikk amennyiben a jogsértés nagyon súlyos, ismétlődő és a rendőrség nem tesz semmit.
Megverik őket	Esetleg a 8. Cikk amennyiben a rendőrség nem reagál a panaszokra. Ha a verés nagyon súlyos vagy ismétlődő, akkor esetleg a 3. Cikk.
A rendőrök nem hallgatják meg a panaszait	A 8. vagy 3. Cikk, attól függően, hogy mennyire súlyos a panasz. Ha emberélet forog veszélyben, akkor esetleg a 2. Cikk.
A rendőrség igazoltatja és megmotozza a romákat	Esetleg az 5. Cikk (szabadsághoz való jog) ha rendszeresen állítják meg az embereket valódi ok nélkül. Ezenkívül a 8. Cikk (magánélethez való jog).
A börtönőrök megverik őket	Esetleg a 3. Cikk, ha a verés nagyon súlyos. Ezenkívül a 8. Cikk.
A börtönőrök nem kapnak „büntetést”	Esetleg a 3. Cikk, ha a verés nagyon súlyos. Ezenkívül a 8. Cikk.
A kormány tagjai is megsértik a romákat	Esetleg a 8. Cikk, ha a jogsértés nagyon súlyos és befolyásolja, hogy mások hogyan bánnak a romákkal.
Sértések az interneten/a médiában	Ez nem feltétlenül súlyos megsértése az emberi jogoknak, mivel nem köztisztviselő követte el. A jogsértésnek nagyon súlyosnak kell lennie és a hivatalos panaszokat a tisztviselőknek figyelmen kívül kellett hagyniuk.
Nem tudnak munkához jutni, mert „romák”	Esetleg a 8. Cikk – főleg ha a kormányhivatalok azért nem alkalmaznak valakit, mert roma.
Félnek kimenni az utcára	Esetleg a 8. vagy a 3. Cikk (vagy a 2. Cikk) ha az utcákon valódi veszély fenyegeti a roma gyerekeket és a rendőrség nem tesz semmit.

Diszkrimináció az oktatásban

Amikor iskolába jártam, néha hallottam, hogy romaellenes sértéseket kiabáltak felém, mert roma vagyok. Először Brno-ban jártam általános iskolába, ahol 3. osztályos koromig tanultam. Az osztályfőnököm rasszista volt, és mint az egyetlen roma gyereket az osztályban, olyan mértékben bántott engem, hogy nyugtalan, zaklatott és ideges voltam az iskola miatt és minden reggel hánytam.

Megpróbáltam elfelejteni, így nem sok mindenre emlékszem: de tudom, hogy érdeklődő, lelkes gyermek és igyekvő tanuló voltam; állandóan jelentkeztem, de a tanárnő soha nem szólított fel. Soha nem vet tudomást rólam és soha nem adott esélyt. Átnézett rajtam. Megértettem, hogy nem kedvel engem.

Szégyelltem magam. Elég sok romaellenes beszólás volt, ami a romák egészére irányult. Emlékszem, hogy néhány gyerek kedves volt velem, de gyűlöltek a cigányokat. Roma vagyok, így természetesen mindezt személyesen is magamra vettem. Ellentmondásos volt a helyzet, mivel egyik oldalról úgy éreztem, hogy mint embert, szeretnek engem, de a romákat gyűlölik; és én roma vagyok. Tulajdonképpen nem romaként tekintettek rám. Mindig meg kellett védenem magam a romaellenes előítéleteikkel és a sztereotípiákkal szemben.

Klára (24), az eredetileg Brno-ból, a Cseh Köztársaságból származó, (ma Angliában élő) roma nő vallomása a Barabaripen – Young Roma speak about multiple discrimination (Barabaripen – Fiatal romák beszámolója a többszörös diszkriminációról) c. kiadványban (www.coe.int/youth/roma)

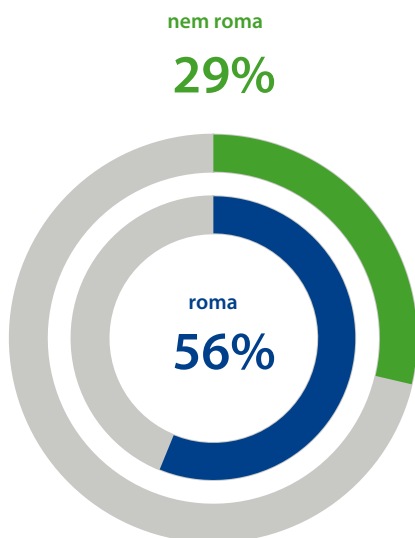
Példák az Európában tapasztalt diszkriminációra

- Számos országban, többek között Albániában, Franciaországban, Grúziában, Görögországban, Portugáliában és Oroszországban a romákat és vándorlókat vagy kizárták az iskolai oktatásból, vagy kimaradtak az iskolából. Ez gyakran a közvetlen vagy közvetett diszkrimináció következménye.
- Albániában a roma gyerekek nem járhattak iskolába az oltások elmaradása miatt.
- A Cseh Köztársaságban a szakmunkásképző iskolákban és az enyhén értelmi fogyatékos gyerekek számára létrehozott osztályokban tanulók 35%-a roma származású, annak ellenére, hogy a romák száma a teljes lakosság mindössze 3%-át teszik ki.
- Szerbiában a romák több mint 60%-a nem fejezte be az általános iskolát. Az ennek okait firtató kérdésre a válaszok 49,8%-a "anyagi problémákra" hivatkozott, valamint az olyan hivatalos papírok hiányára, mint a születési anyakönyvi kivonat és lakcímkártya.
- Görögországban az iskolák továbbra sem hajlandóak roma gyermekeket felvenni, esetenként a nem roma szülők nyomásának hatására.
- Portugáliában nagyon magas a roma iskolaelhagyók aránya. A roma gyerekek gyakran találkozhatnak a nem roma szülők ellenséges hozzáállásával, akik nyomást gyakorolnak az iskolákra, hogy ne vegyenek fel roma gyerekeket. Olyan esetek is ismertek, ahol a szülők „Nem a cigányokra” feliratú üzeneteket ragasztottak ki.

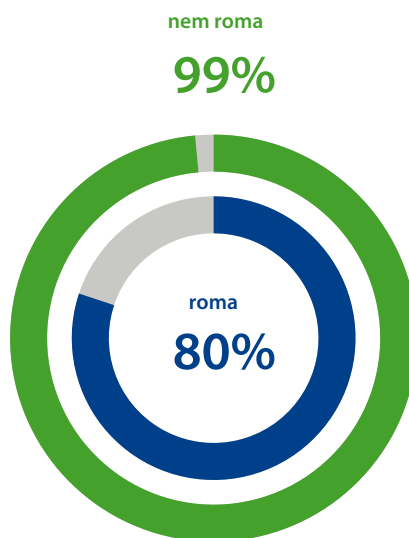
- Romániában és Bulgáriában a roma gyermekek 15%-a soha nem kerül be az oktatási rendszerbe. Az iskolaelhagyók aránya a romák körében 4-szer, 6-szor magasabb, mint a nemzeti átlag.
- A középiskolai oktatásban résztvevő romák száma átlagosan 10% körül van Közép- és Kelet Európában.
- A legtöbb európai országban a felsőfokú oktatásban résztvevő romák száma átlagosan kevesebb, mint 1%.
- A romák iskolázását gyakran a szegénység és egyéb társadalmi-gazdasági tényezők befolyásolják, mint pl. a tömegközlekedés hiánya, a közlekedéshez szükséges anyagi háttér hiánya, a ruházkodás, étkezés vagy iskolai eszközök beszerzéséhez szükséges pénz hiánya.

„Hány évesen fejezted be az iskolát?”

Azon 16 éves vagy annál idősebb válaszadók aránya, akik az iskolát a 16. életévük betöltése előtt hagyták el

A 16 éves vagy annál idősebb, önbevallás szerint írni-olvasni tudó válaszadók aránya

Megjegyzés: A külső kör a nem romák válaszait mutatja; a belső kör pedig a romákét.

- A romák 56%-a 16 éves kora előtt elhagyta az iskolát. A nem romák esetében ez a szám mindössze 29%.
- A 16. életévüket betöltött romák 80%-a mondta azt, hogy tud írni-olvasni. A nem romák esetében ez a szám 99% volt.

A felmérést az Alapvető Jogok Ügynöksége (FRA) folytatta le 2011-ben. Tizenegy EU-tagállamban 10.811 romát és 5.508 nem romát kérdeztek meg. További információk a <http://fra.europa.eu/en/news/2014/take-closer-look-roma-survey-results> címen található.

Jó hír, rossz hír

Áttekintés

Ez egy „jó hír, rossz hír” játék, ahol a résztvevők egy egészségügyi problémákkal küzdő roma lány rövid beszámolóját folytatják.

Időkeret: 60 perc

Nehézségi szint: 1

Csoportlétszám: 10-15 fő

Fontos fogalmak

**egészségügy egészséghez való jog
emberi jogok diszkrimináció
egyenlőtlenség**

Célkitűzések

- Felhívni a figyelmet a romák egészségügyi szolgáltatások terén tapasztalható diszkriminációjára
- Megvizsgálni az egészséghez való jogot
- Feltárni a nem megfelelő egészségügyi szolgáltatás problémájához kapcsolódó megoldási lehetőségeket

A gyakorlat menete

1. Magyarázd el a „jó hír, rossz hír” játékot a résztvevőknek. Mondd el, hogy fel fogsz olvasni egy rövid történetet, amit majd a résztvevőknek kell folytatniuk, hol jó, hol rossz hírekkel. Ez az egyetlen „szabály”:
 - » Minden hír viszonylag rövid legyen, és ott folytatódjon, ahol az előző befejeződött.
 - » Egy jó hírt mindig egy rossz hírek kell követnie, a rosszat pedig jónak.
 - » A hírek (viszonylag) életszerűnek kell lennie.
2. Ha szükséges, mondj egy példát a résztvevőknek. Kérd meg őket, hogy a történet folytatásához mondjanak még két vagy három további hírt.

PÉLDA:

Kaptam egy levelet postán ma reggel...

JÓ HÍR: A levélben az állt, hogy a környéken olajat fedeztek fel, és mindannyian gazdagok leszünk!

ROSSZ HÍR: Le fogják bontani az összes házat, hogy meg tudják építeni a fúrótoronyot.

JÓ HÍR: A házunk már egyébként is roskadozik, legalább nem kell felújítanunk.

ROSSZ HÍR: ... ?

- Amikor mindenki megértette a játékot, olvasd fel a 94. oldalon lévő történetet, és kérdezd meg, hogy akarja-e valaki folytatni azt egy „jó hírrel”. A játék levezetésével kapcsolatos tanácsokhoz olvasd el a történet alatt felsorolt tippeket.
- Hagyj kb. 15-20 percet arra, hogy kibontakozzon a történet. Utána jelentsd be, hogy a történetnek vége van, majd térjetez rá a feldolgozásra.

Feldolgozás

A feldolgozás nagy részben attól függ, hogy milyen témák merültek fel a foglalkozás során. Attól is függhet, hogy a csoportod főleg romákból vagy nem romákból áll-e, és hogy mennyire tudtak azonosulni a Tsurá történetének első részében elmondott tapasztalatokkal.

Mielőtt elkezdenétek a történetben szereplő kérdésekkel foglalkozni, először tegyél fel pár kérdést, melyek segítségével felméred a résztvevők reakcióját a foglalkozásra.

Általános kérdések a foglalkozással kapcsolatban

- Élvezted a gyakorlatot? Mi tetszett és mi nem tetszett benne?
- Mennyire volt könnyű híreket kitalálni? A jó vagy a rossz híreket volt könnyebb kigondolni? Miért?
- Mit gondolsz a történetünk végéről? Szerinted van valóság alapja? Ha igen, miért, és ha nem, miért nem?

Kérdések az egészségügyben tapasztalható diszkriminációról

Használd a 97. oldalon található diagramokat annak ábrázolására, hogy az egészségügyben tapasztalható diszkrimináció igen gyakori a roma közösségek esetében. Ha vannak a csoportban roma résztvevők, megkérdezheted őket, hogy meg szeretnék-e osztani saját tapasztalataikat – de mindenképp érzékenyen közelítsd meg a témát és csak akkor, ha úgy érzed, hogy a csoport többi tagja együttérzést mutat.

- Mit mutatnak a diagramok?
- Miként tudnád megmagyarázni a romákra és nem romákra vonatkozó eltérő statisztikákat? Mi okozhatja ezt?
- Szerinted igazságos az, hogy ilyen különbségek vannak?
- Van-e ötleted arra, hogy mit tehetnének egyesek, hogy eltűnjenek ezek a különbségek az egészségügyi szolgáltatásokban?

Készíts egy listát a résztvevők javaslataival. Ezeket kapcsold össze Tsurá történetbeli viselkedésével, ha erről már beszéltek.

A gyakorlatot a 96. oldalon található „Egészséghez való jog” rész információival zárd le. Magyarázd el, hogy minden európai államnak kötelessége biztosítani az alapvető egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést mindenki számára, és hogy azokat megkülönböztetés nélkül nyújtják.

További információk

- A 96. oldalon található „az egészségügyben tapasztalható diszkriminációról” szóló rész információi főként ehhez a gyakorlathoz kapcsolódnak. Esetleg érdemes az 53–55. oldalon található, a diszkriminációval kapcsolatos alap információkat és a 43–51. oldalon az „Emberi jogokról” szóló általános információkat is megnézni.

Variációk

- Ha nagy a csoportod, akkor a résztvevők kisebb csoportokra osztva dolgozhatnak ki történeteket. Időt kell hagynod a csoportok számára az információk visszacsatolására.

Javaslatok a folytatáshoz

- Ha az országod egyike azon 11 országnak, akik részt vettek az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) és a FRA által lefolytatott felmérésben, (angol nyelven elérhető: <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/situation-roma-11-eu-member-states-survey-results-glance>) megnézheted a saját országodra vonatkozó adatokat. Ha az országod nem szerepel a felmérésben, akkor a résztvevők megpróbálhatnak információkat szerezni a roma lakosságnak nyújtott egészségügyi szolgáltatásról és az egészségügyi problémákról. Feltérképezhetik, hogy foglalkozik-e ezekkel a kérdésekkel bármilyen szervezet és találkozhatnak roma képviselőkkel is, hogy megkérdezzék őket tapasztalataikról. Megnézheted a Szociális Jogok Európai Bizottsága (az Európai Szociális Kartát felügyelő szervezet) által készített legutóbbi ország jelentést is, és megnézheted, hogy ír-e valamit a diszkriminációról az egészségügyi szolgáltatások terén.

Segédanyag

Történet

Tsurának hívnak. 17 éves roma vagyok. Több év óta erős fejfájásaim vannak és az elmúlt 3 hónapban nagyon lefogytam. Az iskolát nem túl jó eredménnyel hagytam ott, főleg az egészségi problémáim miatt. Most nincs munkám. Az orvos soha nem vette komolyan az állapotomat. Amikor nemrég elmentem hozzá, azt mondta, hogy nincs semmi bajom és rendbe kéne hoznom az életemet.

Most kérdezd meg, hogy valaki tudná-e folytatni a történetet egy jó hírrel...

Tipppek a játék levezetéséhez:

- Ha a résztvevők nem ismerik a játékot, akkor segítsd őket az első pár hír megalkotásában. Feltehetsz olyan kérdéseket, mint pl. „szerinted mi történt ezután?” vagy „mit tett Tsura ezután?”. Néhány példát is felhozhat az arra, hogy milyen típusú „híreket” dobhatnának be a résztvevők.
- Próbáld mindenkit arra biztatni, hogy kapcsolódjon be a játékba: ne hagyd, hogy csak egy-két ember írja meg a történetet. Ha nehéz a beszélgetést irányítani, akkor vezesd be az ún. „beszélő botot”, amit valakinek a kezében kell tartania ahhoz, hogy hozzátehesen valamit a történethez.
- Bevezethetnéd a „varázskártyát” is, ami esetenként lehetővé teszi, hogy csoda történjen (jó vagy rossz)! Amikor valaki a „varázskártyát” használja, a többieknek ezt meg kell említeniük és fel kell jegyezniük. Hívd fel a résztvevők figyelmét arra, hogy csoda csak nagyon ritkán történik és a kártyát nem szabad túl gyakran használni.
- Ha a történet megakad vagy véget ér (pl. Tsura meghal a betegségben), új történetbe is kezdhetsz, hogy folytatódhasson a játék. Az alábbiakban találsz néhány példát erre.
- Fontos, hogy a résztvevők irányíthassák a történet menetét, de neked törekedned kell arra, hogy megmaradjon a kapcsolat a diszkrimináció és az egészségügy eredeti témájával. Ha a történet túlzottan elkalandozik, irányítsd vissza a beszélgetést Tsura panaszára. Használhatod az alábbi, vagy más példákat is arra, hogy tüzetesebben megvizsgáljatok egy-egy adott témát, pl.:
 - » összpontosítsatok a roma közösségek által gyakorta, az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés terén tapasztalt különböző nehézségekre – fordítsatok olyan tevékenységekre a figyelmet, amit az egyének tehetnek annak érdekében, hogy megfelelő egészségügyi ellátást kapjanak
 - » összpontosítsatok azokra a dolgokra, melyeket a nem roma közösségek tehetnek azért, hogy az egészségügyben tapasztalható roma diszkrimináció problémája nyilvánosságot kapjon.

Példák a beavatkozásra:

- » JÓ HÍR: Azt az orvost, aki nem figyelt oda Tsura panaszaira, törölték az orvosi nyilván tartásból a lefolytatott vizsgálat után.
- » ROSSZ HÍR: Mások is ugyanazokat a tüneteket produkálták, mint Tsura
- » JÓ HÍR: A helyi közösség úgy döntött kampányt szervez, hogy felhívja a nyilvánosság figyelmét az ügyre.
- » ROSSZ HÍR: Sokakat letartóztattak a Tsura és a Tsurához hasonló tüneteket mutatók támogatására szervezett felvonulás résztvevői közül.
- » JÓ HÍR: Egy környezetvédő elvállalta, hogy vizsgálja a helyi gyár okozta szennyezést...

Egészséghez való jog

Egészségi állapotunk jelentős hatással lehet a mindennapi életünk valamennyi aspektusára. A rossz egészség nemcsak a fizikai és szellemi jólétünk általános állapotára hat, hanem hatást gyakorol elhelyezkedési lehetőségeinkre, jövedelemszintünkre, társas kapcsolatainkra, a társadalomban való részvételünkre, és még sok más egyéb területre is. A fiatalok esetében a tanulmányaikat is befolyásolhatja.

En az egyik oka annak, hogy a megfelelő egészségügyi ellátást emberi jognak tekintik. Európa összes országa – és a világ legtöbb országa is – garantálta ezen jog védelmét. Sajnos azonban a valóság egy kicsit mást mutat.

Az egészséghez való jog

Az Egyezségokmányban részes államok elismerik mindenkinek a jogát arra, hogy a testi és lelki egészség elérhető legmagasabb szintjét élvezze.

Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (GSZKJNE)

Az egészséghez való jogot mind az GSZKJNE, mind az Európai Szociális Karta¹ tartalmazza. Ez a jog nem azt jelenti, hogy jogunk van „egészségesnek lenni”: ezt egyetlen állam se tudná garantálni! Ehelyett inkább arról a jogról van szó, hogy mindenki hozzá tudjon férni a megfelelő szintű egészségügyi szolgáltatásokhoz – megkülönböztetés nélkül.

Az állam emberi jogi kötelezettségei az egészségügy terén bizonyos mértékben függenek az ország gazdasági helyzetétől – más szóval, a kormány azon képességén, hogy „megengedheti”-e magának az egészségügyi ellátást. Ugyanakkor, legyen bármilyen szegény vagy gazdag egy ország, az általa nyújtott egészségügyi szolgáltatásban nem lehetnek megkülönböztetések. Egyetlen állam sem nyújthat jobb egészségügyi szolgáltatást néhány ember számára és rosszabbat másoknak, még akkor sem, ha azt mondják, hogy nincs rá keret.

Közvetlen, közvetett és strukturális diszkrimináció

Ha a népesség egy adott részének – pl. a romáknak – jelentősen rosszabb az általános egészségi állapota a népesség egészéhez viszonyítva, akkor ez jelzés arra, hogy az egészséghez való jogok vonatkozásában diszkriminációról beszélhetünk. Bármely hátrányos megkülönböztetés sérti az emberi jogokat.

A diszkrimináció néha egyértelmű és közvetlen, például amikor egy orvos nem hajlandó egy roma beteget nyilvántartásba venni vagy ellátni, vagy amikor egy roma nőt a tudta és beleegyezése nélkül sterilizálnak abortusza alatt vagy mialatt császármetszéssel szül. Ez még ma is előfordul néhány európai országban.

1 További információk találhatóak ezen egyezményekről a 48. oldalon.

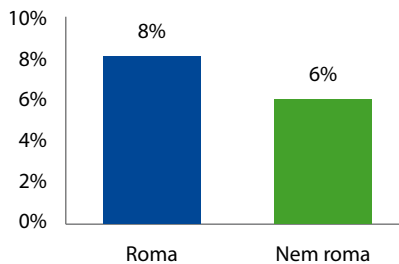
Az egészség a teljes fizikai, mentális és szociális jólét állapota, és nem csupán a betegség vagy fogyatékoság hiánya.

WHO

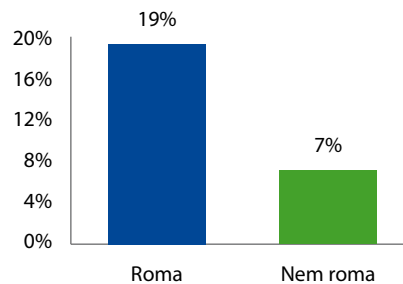
Igen gyakran a romák diszkriminációja az egészségügyben közvetett és „strukturális”, és nem lehet az egyént hibáztatni miatta. Az alábbi táblázatok példákat mutatnak az egészségügyi ellátásban a romákkal szemben tapasztalható megkülönböztetésre 11 EU ország vonatkozásában.

A roma egészségügy állapota: 11 EU országban lefolytatott felmérés eredményei²

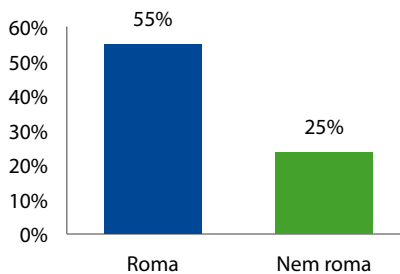
Mindennapi életét súlyosan korlátozzák az egészségi problémák

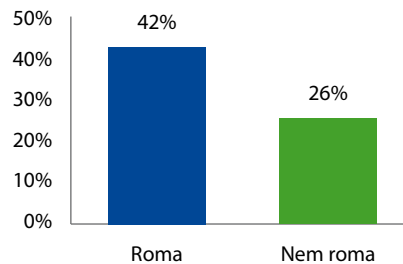
Nincs hozzáférése egészségügyi biztosításhoz

Nem engedheti meg magának a felírt gyógyszereket

Nincs az orvoshoz személyes hozzáférési lehetősége

² Az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) és a FRA által Bulgáriában, a Cseh Köztársaságban, Franciaországban, Görögországban, Magyarországon, Olaszországban, Lengyelországban, Portugáliában, Romániában, Szlovákiában és Spanyolországban 2011-ben lefolytatott felmérésből. További részletek itt találhatóak: <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/situation-roma-11-eu-member-states-survey-results-glance>. Megjegyzendő, hogy a diagramok 11 ország átlagát mutatják: néhány országban a romák és nem romák közötti különbség még nagyobb, mint ahogy az a diagramban látható.

Az egészségügy és az Emberi Jogok Európai Egyezménye

Az Európai Egyezmény sokkal erősebb emberi jogi eszköz, mint a GSKJNE vagy az Európai Szociális Karta. Bár az Egyezmény nem tartalmazza az egészséghez való jogot, számos más olyan jogot véd, melyek az egészségügyre vonatkoznak, és alapot teremtenek a rossz gyakorlatok elleni fellépésre. Ezek többek között az alábbiak:

- A magánélethez való jog (8. Cikk): ez a jog véd a magánéletbe való beavatkozások ellen, de az emberi méltósághoz is kapcsolódik.
- Az embertelen és megalázó bánásmódtól való mentesség joga (3. Cikk): ez a jog az állami intézkedésekből (vagy azok elmulasztásából) származó, súlyos szenvedést okozó jogsértésekhez kapcsolódik.
- A megkülönböztetéstől mentes élethez való jog (14. Cikk és 12. Kiegészítő Jegyzőkönyv).

Ne feledd: az Európai Egyezmény alkalmazása nem feltétlenül jelenti azt, hogy bírósághoz kell fordulnod!

Jó kapcsolatok

Áttekintés

A gyakorlat két képzeletbeli – egy roma és egy nem roma - közösség romlóban lévő kapcsolatát követi nyomon. A résztvevők a másik oldallal kommunikáló „küldöttek” révén próbálják meg rendezni a konfliktust.

Időkeret: 120 perc
(bevezetővel együtt)

Nehézségi szint: 4

Csoportlétszám: 8-16 résztvevő

Fontos fogalmak

Konfliktus **közösségi kapcsolatok**
mediáció **rasszizmus** **tárgyalás**
gyűlöletbeszéd konfliktusrendezés kommunikáció

Célkitűzések

- A konfliktus rendezésében segítséget nyújtó kívülállók szerepének megvizsgálása
- A roma és nem roma közösség egyes igényeinek és aggályainak megértése
- Tárgyalási készségek gyakorlása

Felkészülés

- Annyi helyre lesz szükséged, hogy a tárgyaló csoportok elférjenek, anélkül, hogy egymást zavarnák.
- Másold le a 103–108. oldalon található segédanyagokat:
 - » Kerettörténet, a játék menete: annyi példány, amennyi elegendő a csoport összes tagja számára (vagy használj projektort)
 - » Szerepkártya a küldöttek számára: annyi példány, amennyi elegendő a résztvevők fele számára
 - » Szerepkártya az ifjúsági képviselők számára: annyi példány, amennyi elegendő a résztvevők másik fele számára (oszd szét őket egyenlő arányban a romák és nem romák között)
 - » Folyamatkártyák (opcionális): annyi példány, amennyi elegendő az összes ifjúsági képviselő (a csoport fele) számára.

A csoportod roma/nem roma /vegyes résztvevőkből áll?

Ez a gyakorlat még hatékonyabb lehet, ha vegyes csoporttal dolgozol. Ez a téma érzékeny kérdéseket vet fel, és néhányat ezek közül felszínre kell hozni ahhoz, hogy megfelelően lehesse foglalkozni velük. Ez azonban nehéz, ha mindkét közösség képviselői jelen vannak.

Ha vegyes csoporttal dolgozol

Érdemes megfontolni, hogy a gyakorlatban egy másik – nem roma közösséggel foglalkozzanak a résztvevők. Ilyen célcsoport lehet: bevándorlók, homoszexuálisok, afroamerikaiak vagy más olyan csoport, amelyik gyakran van rasszista támadásnak kitéve. A gyakorlatot követő feldolgozás során a tanultakat kapcsolni tudod a roma közösség életéhez.

Ha csak romák vagy csak nem romák vannak csoportodban:

A résztvevőknek a „másik oldal” helyzetébe kell képzelniük magukat. Kérd meg őket arra, hogy ne vegyenek fel szélsőséges és irracionális álláspontot. Meg kell próbálniuk megérteni a másik közösség elképzeléseit és félelmeit, még akkor is, ha nem értenek egyet azokkal.

A gyakorlat menete

Opcionális: Bevezető

1. Kérd meg a résztvevőket arra, hogy gondoljanak valami olyan múltbeli eseményre, amikor egy durva veszekedés vagy konfliktus volt az életükben – esetleg egy baráttal, egy „el-lenséggel”, az egyik szülővel vagy egy tanárral. Hogyan érezték magukat akkor? Kérj meg néhány résztvevőt, hogy ha szeretnék, osszák meg az élményüket a csoporttal.
2. Most kérd meg őket, hogy idézzék vissza, hogyan viselkedtek a konfliktus során: képesek voltak-e nyugodtan reagálni és megpróbálták-e megérteni a szembenálló fél szempontjait? Vagy haragosan és sértésekkel válaszoltak? Kérj meg néhány résztvevőt arra, hogy osszák meg történetüket és kérdezd meg tőlük, hogy szerintük a viselkedésük hogyan alakította a konfliktust: segített-e a megoldás megtalálásában vagy csak rontott a helyzeten?
3. Emlékeztess őket arra, hogy amikor mérgesek vagy sértettek vagyunk, gyakran úgy viselkedünk, hogy tovább rontunk a helyzeten: elvisznek minket az érzelmeink és a konfliktus tovább fokozódik. Magyarázd el, hogy sokszor segít a helyzeten, ha egy - a két szembenálló féltől független – képviselő segíti a feleket abban, hogy megoldást találjanak az ellentétükre.

Gyakorlat

4. Mutasd be a kerettörténetet és magyarázd el a küldöttek szerepét (ld. a 103. oldaltól szerepjáték menetét és a küldöttek szerepkártyáit). Bizonyosodj meg arról, hogy mindenki megérti a gyakorlat menetét és a küldöttekkel kapcsolatos főbb pontokat.

Tárgyalás előtti szakasz

5. Használd a 109. oldalon található instrukciókat a résztvevők küldöttekéből, roma képviselőkből és nem roma képviselőkből álló csoportokba való felosztására (1-3. szakasz a 109. oldalon).
- » Adj a csoportoknak kb. 10-15 percet arra, hogy megbeszéljék a kerettörténetet és szerepeiket.
 - » Ezt követően alkoss új csoportokat a tárgyalásokhoz (4-5. szakasz a 109. oldalon).

Indító megbeszélés

6. Adj minden ifjúsági képviselőnek kb. 5-10 percet arra, hogy találkozzon a másik közösség képviselőjével. Emlékeztess őket arra, hogy a küldöttek itt csak a megbeszélés megfigyelői lesznek.

Tárgyalási szakasz

7. Zárd le az indító megbeszélést és mondd el az ifjúsági képviselőknek, hogy ettől kezdve csak a küldötteiken keresztül tudnak üzenetet küldeni a másik félnek. A továbbiakban az ifjúsági képviselők nem találkozhatnak egymással.
- » Mondd el a résztvevőknek, hogy kb. 20 percük van arra, hogy megpróbáljanak jobb eredményt elérni.
 - » Emlékeztess a küldötteket arra, hogy mindig egyeztetniük kell a képviselőjükkel, ha javaslatot kapnak a másik oldaltól: minden egyezséget mindkét ifjúsági képviselőnek jóvá kell hagynia.
 - » Oszd ki a folyamat kártyák példányait (107–108. oldal - opcionális) minden ifjúsági képviselőnek. Kérd meg őket arra, hogy töltsék ki ezeket, amikor a küldötteik épp a találkozóban vannak.
8. 20 perc után zárd le a tárgyalásokat és hívd össze mindenkit a feldolgozásra.

Feldolgozás

Kezdd azzal, hogy mindenkit megkérsz, hogy lépjen ki a szerepéből. Megkérheted őket arra, hogy mondják el a nevüket és tegyenek egy mozdulatot, vagy menj végig a körön és kérj meg mindenkit arra, hogy nevezzenek meg egy dolgot, amit szeretnek.

Kérdések a foglalkozás egészére vonatkozóan

- Élvezted a gyakorlatot? Mi tetszett és mi nem?
- Sikerült egyezsre jutnod a másik féllel? Kérd meg a csoportokat, hogy adjanak rövid visszajelzéseket.
- Milyennek találtad a szereped? Mi volt könnyű és mi volt nehéz?

Kérdések a küldöttek szerepével kapcsolatban

- Szerinted más lett volna a végeredmény, ha közvetlenül tárgyalasz az ifjúsági képviselővel? Ha igen, miért, és ha nem, miért nem?

- Mik voltak az előnyei és hátrányai annak, hogy egy kívülállót vonatok be a tárgyalások lefolytatására?
- Sikerült-e a küldötteknek semlegesnek maradniuk, vagy úgy éreztétek, hogy átálltak az egyik fél oldalára? Kérd meg a küldötteket arra, hogy beszéljenek őszintén erről, és kérdezd meg őket, hogy könnyűnek találták-e a feladatot.

Kérdések a folyamattal kapcsolatban

- Megváltoztak-e bármelyik oldal legfontosabb követelései a folyamat során?
- Jobban megértetted-e a másik fél gondolatait?
- Mi volt a legfontosabb számodra a tárgyalások során?

Kérdések a foglalkozás jelentőségével kapcsolatban

- Szerinted reális volt a kerettörténet? Előfordulhat ilyen a te közösségedben?

TIPPEK:

- Megkérdezheted, hogy hány roma résztvevő ápol szoros kapcsolatot a nem roma közösséggel és fordítva.
- Ha úgy gondolják, hogy ez a kerettörténet nem történhetett volna meg a valóságban, akkor kérdezd meg őket, hogy szerintük ez érvényes lehet-e más közösségek – pl. a migránsok, a homoszexuálisok vagy más etnikai kisebbségek esetében.

- Segített-e a gyakorlat abban, hogy jobban megértsd a „másik” közösség *valódi* érzéseit?
- Volt-e a gyakorlat során olyan dolog, amit te, mint egyén, másként csináltál volna?
- Van-e ötleted arra nézve, hogy miként lehetne elkerülni, hogy a dolgok olyan szintre jussanak, hogy tiltakozó felvonulásokkal tiltakoznak egyes közösségek ellen? Mi az, amit csoportként tudnánk tenni?

Variációk

- Felvethetnél olyan valódi konfliktusokat, amelyekről a résztvevők beszélni szeretnének, vagy amelyek érintik őket. Ez hasznos lehet számukra abban, hogy megértsék a másik oldalt is.
- Ha a résztvevők nem szívesen játszzák el a szerepüket segítség nélkül, akkor megduplázhatsz a csoportok létszámát: legyen minden tárgyaló csoportban 4 ifjúsági képviselő és 4 küldött.

Javaslatok a folytatáshoz

- Ez a gyakorlat jó bevezetője lehet a mediáció gondolatának. Megnézhetnétek az Európa Tanács Roma Mediátor Programját (angol nyelven itt: <http://romed.coe-romact.org/>, a magyarországi programról itt: <http://partnershungary.hu/romed-interkulturális-mediáció.html> olvashatsz).
- Ha gyenge a kapcsolat a fiataljaid és a roma/nem roma közösségek között, akkor talájl lehetőségeket arra, hogy miként tudnátok ezen javítani. Fel tudnátok esetleg venni a kapcsolatot más közösségek ifjúsági csoportjaival?

Segédanyagok

A szerepjáték menete

1. Szerepek megismerése (10-15 perc)

A képviselők megismerkednek csoportjuk többi tagjával.

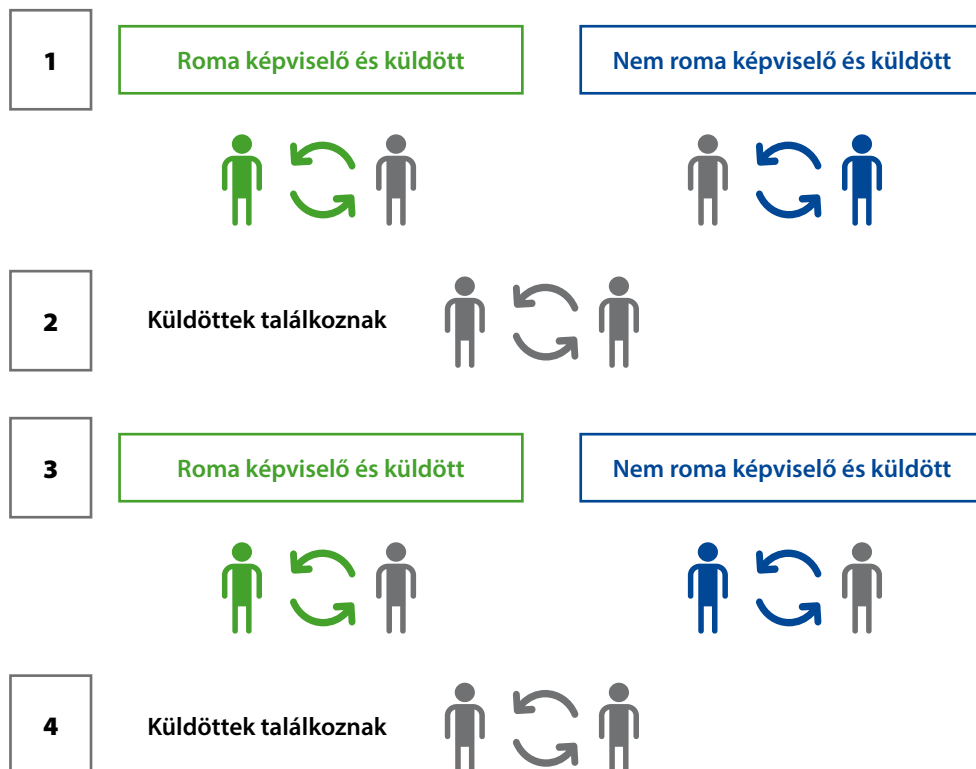
2. Indító megbeszélés a roma és nem roma képviselők között (5-10 perc)

1-1 megbeszélés a roma és nem roma ifjúsági képviselők között. A küldöttek itt csak megfigyelők: nem beszélnek. Ez az egyetlen alkalom arra, hogy a roma képviselők találkozzanak a nem roma képviselőkkel.

3. Tárgyalási folyamat

Valamennyi tárgyalás küldöttek közvetítésével történik. A küldötteknek rendszeresen be kell számolniuk a tárgyalásokról az ifjúsági vezetőknek.

A tárgyalási folyamat

... és így tovább

Kerettörténet

Egy közepes méretű városban két közösség él egymás mellett, és nagyon ritkán lépnek kapcsolatba egymással. Az egyik egy roma közösség. A város népessége 40 000 fő és mindössze kb. 400 roma él itt. A roma közösség főként 3 különálló kerületben él és nagyrészt zárkózottan. A gyermekeik olyan iskolákba járnak, ahol alig, vagy egyáltalán nincsenek nem roma gyerekek és a fiatalok is inkább a „saját” közösségükkel érintkeznek: a romák romákkal, a nem romák nem romákkal.

A média és a politikusok gyakran a bűnözés felelőseinek tartják a roma lakosságot, és azzal vádolják őket, hogy lusták és nem akarnak dolgozni. A romáknak hosszú idő óta együtt kell élniük ezzel, de az utóbbi időben tovább romlott a helyzet.

Ez az utcákon is megmutatkozik. Nőtt a romák ellen elkövetett rasszista indíttatású cselekmények száma. Ez főként szóbeli bántalmazás formájában valósul meg és a roma lakta területeken kívül történik – üzletekben, az utcán és más közterületeken. Egy héttel ezelőtt azonban egy tinédzser korú roma fiút fizikailag is bántalmaztak és a barátai úgy döntöttek, hogy „visszavágnak”. Azóta a probléma egyre súlyosabbá vált és mindkét oldalon voltak sérültek.

A nem roma lakosság egyik ifjúsági csoportja tiltakozó felvonulást szervezett, amely az egyik roma lakta terület közepén fog áthaladni. Több száz ember jelezte részvételét a Facebookon és az egyik szélsőjobboldali párt is odahívta a tagjait. Nagyon valószínűnek tűnik, hogy összetűzésekre kerül sor a felvonulás napján. Mindkét oldalon aggódnak amiatt, hogy ez tovább súlyosbítja a problémát.

A roma ifjúsági csoport találkozót hívott össze a felvonulás szervezőivel, hogy rávegye őket álláspontjuk megváltoztatására.

Nem roma ifjúsági képviselők szerepkártyája

Te most azt a nem roma ifjúsági csoportot képviseled, amelyik meghirdette a felvonulást. Elegetek van a közösséged tagjait ért atrocitásokból, és nagyon erős üzenetet akartok küldeni a romáknak, hogy tiszteletben kell tartaniuk a békés környezethez való jogotokat. A közelmúlt erőszakos cselekményei során két ember súlyosan megsérült, és a közösséged tagjainak nagy része úgy gondolja, hogy a romáknak egyáltalán nem kellene ott lenniük. A szervezeted általánosságban örül, ha maradnak, amennyiben betartják a szabályokat. Ez azt jelenti, hogy ne okozzanak bajt – legyen vége a bűnözésnek!

A roma képviselők találkozót hívtak össze annak érdekében, hogy elhalasszák a felvonulást. Te úgy gondold, hogy a menet nagyon fontos ahhoz, hogy kinyilvánítsátok, milyen sokan aggódtok a fiatalok biztonságáért. A tagjaid úgy fogják érezni, hogy cserben hagyod őket, ha lemondod a menetet. A romák azok, akik előidéztek ezt a problémát és ők azok, akiknek tenniük valamit a probléma megoldására.

- Gondold át, hogy mit fogsz mondani a roma képviselőnek, amikor találkozol vele.
- Próbáld meg eldönteni, hogy mi a legfontosabb a számodra: mik a főbb követeléseid és mik azok a dolgok, amelyekből szerinted nem tudsz engedni?

Roma ifjúsági képviselők szerepkártyája

Te most azt a roma ifjúsági csoportot képviseled, amelyik összehívta a találkozót. Nagyon tartasz attól, hogy a menet erőszakba megy át, mivel több szélsőséges csoport jelezte, hogy részt vesznek a megmozdulásban. A közösségeknek elege van abból, hogy miként tekintenek a nem roma közösségek a romákra, és elege van abból, hogy bűnözőként és „idegenként” tekintenek rájuk. Számos roma család több évszázada él ebben a városban: ez a város épp annyira a tiétek, mint bárki másé.

Nem engedheted, hogy megtartsák a menetet. Tisztában vagy azzal, hogy ez csak rontani fog a helyzeten. Ugyanakkor szeretnéd felhasználni a találkozót arra, hogy megpróbáld rávenni a nem roma ifjúsági csoportot, hogy segítsenek megoldani néhány egyéb olyan problémát is, amellyel a közösséged szembesül. Tudod, hogy még ha le is mondják a menetet, az utcákon tapasztalható erőszak valószínűleg folytatódik. Úgy gondold, hogy az erőszakra csak ők tehetnek.

- Gondold át, hogy mit fogsz mondani a nem roma képviselőnek, amikor találkozol vele.
- Próbáld meg eldönteni, hogy mi a legfontosabb a számodra: mik a főbb követeléseid és mik azok a dolgok, amelyekből szerinted nem tudsz engedni?

Küldöttek szerepkártyája

Te semleges szerepet játszol ebben a folyamatban. Kijelölnek téged az egyik közösség mellé, de törekedj arra, hogy ne foglalj állást. A képviselők közötti első találkozón nem beszélhetsz, de ezt követően te fogod lefolytatni a tárgyalásokat.

Fontos szempontok a szerepeddel kapcsolatban:

- Az a fő célod, hogy kommunikálj a másik közösséget képviselő küldöttel és segítsd elő, hogy a két fél megegyezésre jusson.
- Tehetsz javaslatokat is, de leginkább törekedj arra, hogy ne adj tanácsokat. Te valaki mást képviselsz és az ő véleménye az, ami számít.
- Bármiben is állapodj meg a másik küldöttel, arról tájékoztatnod kell a képviselődet. Nem kell mindent továbbadnod, amit a képviselőd mond, - de ...
- ... ne feledd, hogy **egyedül** az ifjúsági képviselők **azok**, akik jóváhagyhatják a végső megállapodást!
-

Használd a többi küldöttel való első találkozásodat arra, hogy eldöntsd, hogyan fogod megközelíteni a szereped:

- Mi az a pár kérdés, amit feltennél a képviselődnél?

Folyamatkártya az ifjúsági képviselők számára

Töltsd ki ezt a kérdőívet azokban a szünetekben, amikor a küldötted épp a másik féllel találkozik. A kérdőív a sajátod: nem kell másoknak látniuk.

Az indító megbeszélés után (a másik ifjúsági képviselővel)

Szerinted meg tudtok állapodni? Ha igen, miért, és ha nem, miért nem?

Jelenleg mik a legfőbb követeléseid?

Mit gondolsz, mik a másik közösség legfőbb követelései?

Mit szeretnél most mondani a másik képviselőnek?

A küldötteddel való első találkozás után

Meg tudsz állapodni a másik közösséggel?

Jelenleg mik a legfőbb követeléseid?

Mik a másik közösség legfőbb követelései?

A következőkben mit szeretnél mondani?

A küldötteddel való második találkozás után	
Meg tudsz állapotodni a másik közösséggel?	
Jelenleg mik a legfőbb követeléseid?	
Mik a másik közösség legfőbb követelései?	
A következőkben mit szeretnél mondani?	
A küldötteddel való harmadik találkozás után	
Meg tudsz állapotodni a másik közösséggel?	
Jelenleg mik a legfőbb követeléseid?	
Mik a másik közösség legfőbb követelései?	
A következőkben mit szeretnél mondani?	

Instrukciók a csoportok felállítására

1. szakasz

Oszd fel a résztvevőket egyenlő, küldöttekből és ifjúsági képviselőkbe álló csoportokra.

Ifjúsági képviselők

Küldöttek

2. szakasz

Felezd meg az ifjúsági csoportot. Az egyik csoport a fiatal romákat képviselje; a másik csoport a nem romákat.

Romák

Nem romák

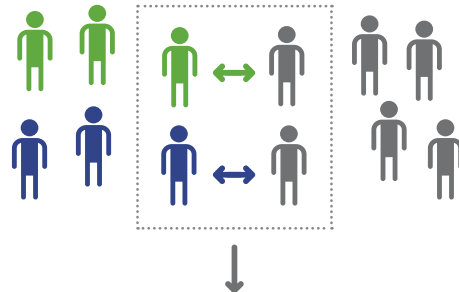

3. szakasz

Minden csoportnak oszd ki a kerettörténetet és a szerepkártyákat. Adj a csoportoknak 10-15 percet arra, hogy megbeszéljék a történetet és a szerepüket. (Ha nagy a csoport, előfordulhat, hogy további alcsoportokra kell bontanod őket.)

4. szakasz

Rendelj minden képviselő mellé 1 küldöttet.

5. szakasz

Alakíts ki alcsoportokat, amely mindkét oldal egy-egy ifjúsági képviselőjéből és a hozzájuk tartozó küldöttekből áll.

Lakhatáshoz való jog

Áttekintés

Szimulációs gyakorlat, melyben a résztvevők a Szociális Jogok Európai Bizottsága előtti meghallgatás szereplőit alakítják: olaszországi romák lakhatása ügyében benyújtott panasszal foglalkoznak (amely a valóságban is a Bizottság elé került). Az egyes részeket külön-külön foglalkozások keretében is végezhetjük.

Időkeret: Bevezetés: (opcionális): 30 perc

Felkészülés a meghallgatásra:
30-40 perc

Meghallgatás: 30 perc
(minimum)

Feldolgozás: 30 perc

Nehézségi szint: Уровень 4

Csoportlétszám: 12-18 résztvevő

Fontos fogalmak
Lakhatáshoz való jog
emberi jogok
roma táborhelyek
kilakoltatás diszkrimináció
Európai Szociális Karta
Szociális Jogok Európai
Bizottsága

Célkitűzések

- Az alapvető lakhatási szükségletek emberi jogként való értelmezése
- Figyelem felhívása azokra a körülményekre, amelyek sok roma lakhatását jellemzik
- Érdekképviseleti és érvelési készségek gyakorlása
- Az Európai Szociális Karta megismerése

Felkészülés

- Készíts másolatokat a 114–117. oldalon található segédanyagokról. Szükséged lesz a következőkre:
 - » Szerepkártyák a különböző csoportok tagjai számára
 - » A „Vonatközvetítő cikkek” egy-egy példánya minden résztvevő számára
 - » Másolatok a „Kiegészítő információk a jogokról” segédanyagról a Bizottság számára (opcionális)
- Helyiségek, ahol a 3 csoport külön-külön dolgozhat, valamint elegendő hely a teljes csoport részvételével zajló meghallgatáshoz.

A gyakorlat menete

Bevezetés (opcionális):

1. Emlékeztess a résztvevőket az emberi jogokat alátámasztó legfontosabb alapelvekre, vagy kérd meg őket, hogy próbálják meg felidézni, mit tudnak erről. Segítségként használható a 45. oldalon található ábrát. .

2. Röviden tekintsétek át, mit gondolnak a résztvevők a lakhatáshoz való jogról:

- » Kérdezd meg, hogy szerintük a lakhatás miért minősül alapvető emberi szükségletnek (emberi jognak): mik a nem megfelelő lakhatás (vagy a lakhatás hiányának) következményei?
- » Mit gondoltok, ez a jog mennyire érvényesül a hazátokban a különböző közösségek szempontjából?
- » Mit jelent a „diszkrimináció” szó? Mi bizonyítaná egy adott csoport hátrányos megkülönböztetését a lakhatás vonatkozásában?

Használhatod a 118. oldalon található diagramot a romák és a nem romák lakhatási viszonyainak összehasonlítására.

Gyakorlat

3. Magyarázd el, hogy szimulációs játék következik: olaszországi roma táborok ügyében a Szociális Jogok Európai Bizottsága (SZJEB) előtti meghallgatáson fognak részt venni. A gyakorlat valódi eseten alapul.
4. Oszd ki a „Vonatkozó cikkelyek”-ről (117. oldal) készült másolatokat, és a résztvevőkkel együtt olvassátok át az abban foglaltakat. Győződj meg arról, hogy mindenki megértette, milyen kötelességei vannak az államnak a lakhatáshoz való joggal kapcsolatban, és hogy mit jelent a diszkrimináció. (További információk a 118. oldalon találhatóak).

TIPPEK:

- Amennyiben a résztvevők nem ismerik az Európai Szociális Kartát vagy a Szociális Bizottságot (SZJEB), adj rövid áttekintést az alábbi információk felhasználásával.

Az Európai Szociális Karta az Európa Tanács egyezménye, amely a szociális és gazdasági jogokat és szabadságokat védi, többek között a szegénységgel szembeni védelemhez, az egészséghez és a lakhatáshoz való jogokat. Az Emberi Jogok Európai Egyezményével (EJEE) ellentétben nem rendelkezik olyan bíróság felállításáról, amelyhez a Szociális Karta esetleges megsértése esetén fordulni lehetne. Ehelyett a Szociális Bizottság a részes államok által készített jelentéseket vizsgálja, és „Következtetések”-et ad ki a Kartának való megfelelésről.

Számos európai állam elfogadta a „kollektív panasz” mechanizmusát, amely lehetővé teszi bizonyos szervezetek számára, hogy panaszt (keresetet) nyújtsanak be a Bizottsághoz. A gyakorlat egy, a mechanizmus keretében az Európai Roma Jogok Központja által ténylegesen benyújtott panaszra épül.

5. Magyarázd el, hogyan folyik majd a meghallgatás:

Meghallgatás menete

1. lépés: A roma lakosok előadják érveiket (5 perc)
2. lépés: A kormány képviselői előadják érveiket (5 perc)
3. lépés: Az SZJEB tagjai kérdéseket tesznek fel a roma képviselőknek (10 perc)
4. lépés: Az SZJEB tagjai kérdéseket tesznek fel a kormány képviselőinek (10 perc)
5. lépés (opcionális): Mindkét oldal záróbeszéde
6. lépés (opcionális): Az SZJEB tagok megbeszélik a következtetéseket. Ez idő alatt a többi csoport megvitathatja, szerintük hogyan sikerült a meghallgatás.
7. lépés: Az SZJEB tagok szavaznak (külön szavazás mind a 4 kötelezettség vonatkozásában)

6. Oszd a résztvevőket 3 egyenlő nagyságú csoportra: roma képviselők, az olasz kormány, és a Szociális Jogok Európai Bizottsága (SZJEB). Mondd el a résztvevőknek, hogy nagyjából 30 percük lesz a felkészülésre, mielőtt elkezdődik a meghallgatás. Ezt az időkeretet tudják felhasználni arra, hogy megbeszéljék a szerepeket, kiválasszák a felszólalókat, és felkészüljenek arra, hogy mit fognak majd mondani, amikor elkezdődik a meghallgatás.
7. Oszd ki a szerepkártyákat minden csoportnak. Az SZJEB csoportnak oda lehet még adni a „Kiegészítő információk a kapcsolódó jogokról” anyagot is.
8. Adj időt a csoportoknak arra, hogy elolvassák a kártyájukat. Néhány perc elteltével ellenőrizd, hogy mindenki érti-e a feladatot, és hívd fel a figyelmüket arra, mennyi idejük lesz a felkészülésre.
9. Kb. 30 perc múlva hívj össze mindenkit, és jelentsd be a meghallgatás kezdetét. Emlékeztess őket a meghallgatás menetére (ld. fenti 5. pont).

TIPPEK:

- Szükséged lesz valakire, aki a meghallgatás elnöke lesz: ezt a szerepet te magad is elvállalhatod, vagy kérdezd meg a résztvevőket, hogy van-e valaki, aki szeretné ezt a feladatot önként elvállalni.
- Mondd el a résztvevőknek, hogy amikor a Bizottság kérdéseket intéz az egyes csoportokhoz, a kért csoportból bárki válaszolhat.
- Emlékeztess őket arra, hogy ha felszólalának, akkor ehhez az elnöknek kell megadnia a szót. Kérd meg őket, hogy a kérdésekre rendelkezésre álló időben fogják rövidre megszólalásaikat: az időkorlátot megszabhatod pl. 1 percben.

10. Amikor véget ér a meghallgatás, kérd meg a Bizottság tagjait, hogy szavazzanak mind a 4 kötelezettség vonatkozásában, hogy történt-e jogsértés. Megkérheted a csoport tagjait, hogy döntésüket röviden indokolják meg, de semmiképpen ne hagyd, hogy újra elkezdődjön a vita!

11. Röviden tájékoztasd a résztvevőket arról, hogy a valóságban milyen döntést hozott a Bizottság: mind a 4 kötelezettség esetében úgy találták, hogy jogsértés történt. A részleteket ld. a 119. oldalon.

Feldolgozás

Kezdd azzal, hogy megkéred a résztvevőket, hogy lépjenek ki a szerepükből. Kérd meg őket, hogy mondják meg a nevüket, és mondjanak egy mondatot magukról. A feldolgozáshoz használd az alábbi kérdéseket.

A foglalkozásra vonatkozó általános kérdések

- Milyenek találtad a gyakorlatot? Mi az ami tetszett és mi az ami nem?
- Könnyű volt a szerepedet játszani? Mi volt könnyű és mi volt nehéz benne?
- Meglepett valamelyik információ, amely a roma közösség által tapasztalt problémákról szól?
- Szerinted vannak hasonló problémák az országodban?
- Mit gondolsz a végső döntésről: te hogy szavaztál volna?

Jogokra vonatkozó kérdések

Ha kihagytátok a gyakorlat előtti bevezetőt, a 2. pont alatt található kérdések segítségével beszéljétek a lakhatáshoz való jogról.

Lehet, hogy a kérdéseket az adott szituációhoz kell igazítani, ha olyan résztvevői is vannak a csoportnak, akik valószínűleg nagyon szegényes körülmények között élnek.

- Szerintetek miért olyan fontosak a „megfelelő” lakáskörülmények?
- Hogyan befolyásolná az életeteket, ha nem lenne a lakásban áram, víz vagy WC?
- Szerintetek igazságos az, hogy a gyerekek egy részének ilyen körülmények között kell felnőnie, másoknak pedig nem?

Variációk

- A gyakorlatot több részletben is le lehet folytatni. Ha a meghallgatásra egy későbbi időpontban kerül sor, akkor több idő juthat a felkészülésre és a felszólalásokra is.

További információk

- A résztvevők utánanézhethetnek, milyenek az országban a lakhatási körülmények a roma és nem roma lakosság körében.
- A meghallgatást színpadi előadás formájában is megszervezhetjük a helyi közösség vagy iskola számára.

További információk

- A 118. oldalon további statisztikai adatok találhatóak a különböző európai országok roma és nem roma lakosságának lakhatási körülményeiről.
- A 119. oldalon kiderül, hogyan döntött a Szociális Jogok Európai Bizottsága ebben az ügyben.
- Az Európai Roma Jogok Központja (www.errc.org) weboldalán rengeteg információ található a roma lakosság lakhatáshoz fűződő jogairól.

Segédanyagok

Roma lakosok

Háttér-információ

A tábor, ahol élsz, nagyon zsúfolt, az életkörülmények borzalmasak. Ugyan a táborban van folyóvíz és áram, de nem elég ahhoz, hogy kielégítse az ott lakók szükségletét. A szennyvíz-vezetés nincs megoldva, és a tábort ellepték a rovarok és a patkányok.

A táborhely „nincs engedélyezve”, de a környéken nincs is olyan legális táborhely, ahová át lehetne költözni: mind túlzsúfolt, és nem tud újabb lakókat befogadni. A táborlakók közül senkinek nincs pénze arra, hogy lakást béreljen, mindegyiküknek azt mondták, hogy nincs szabad szociális lakás.

Félsz, hogy hamarosan felszámolják a tábort: a közelmúltban több hasonló illegális tábort is kiürítettek a környéken, ami nagyon ijesztő és megrázó élmény volt az ott lakók számára. A rendőrök az éjszaka közepén érkeztek, és nagyon durván bántak azokkal, akik ellenállást tanúsítottak. Néhányan meg is sérültek. Az ott lakóknak nem javasoltak semmilyen megoldást arra, hogy hova menjenek, vagy elküldték őket a már egyébként is túlzsúfolt „legális” táborokba.

Mi a feladatotok?

Be kell bizonyítanotok az Európai Gazdasági Bizottságnak, hogy sérült a lakhatáshoz való jogotok.

1. Beszéljétek meg, hogy a fenti információkat hogyan lehetne felhasználni a panasz alátámasztására. Vegyétek figyelembe a 31. Cikkben szereplő 3 kötelezettséget és az E. Cikkben szereplő kötelezettséget, és vitassátok meg, milyen érveket fogtok felsorakoztatni annak alátámasztására, hogy sérültek a jogaitok.

- » Az E. Cikk (diszkriminációtól való mentesség) vonatkozásában át kell gondolnotok, hogy a romák hátrányosabb helyzetben vannak-e, mint az azonos területen élő egyéb csoportok.

2. Döntsétek el, hányan fognak felszólalni a csoport nevében. A meghallgatáskor összesen 5 perccel lesz arra, hogy előadjátok a lakók érveit. A két fél álláspontjának ismeretése után a Bizottság kérdéseket tesz fel a csoportnak. Mindenkinek fel kell készülnie a kérdések megválaszolására.

A kormány képviselői

Háttérinformáció

Álláspontotok szerint az állam nem sértette meg a lakhatáshoz való jogot. A beadványban szereplő tábor nincs engedélyezve, és a romáknak eleve nem lett volna szabad ott lakniuk. Ezeket a táborokat be kell zárni, ami az ott lakók kitelepítésével jár.

Számos roma tábor kapott már engedélyt, ezek rendelkeznek is alapvető infrastruktúrával. A körülmények kielégítőek, a bezárandó tábor lakói beköltözhetnek ezekbe a táborokba. A roma csoportok azt állítják, hogy ezek a táborok túlszűfoltak, és nem tudnak új lakókat fogadni, de ez nem a ti felelősségetek.

Úgy gondoljátok, hogy a Bizottságnak – és a roma lakóknak – meg kell érteniük, hogy a társadalom különböző rétegei számos igényt támasztanak az állammal szemben. Anyagiilag lehetetlen minden igényt egyszerre kielégíteni.

Mi a feladatotok?

Be kell mutatnotok, hogy az állam mindent elkövetett azért, hogy biztosítsa a roma lakosok lakhatáshoz való jogait.

1. Beszéljétek meg, hogy a fenti információkat hogyan lehet felhasználni az álláspontotok alátámasztására. A roma lakosok azzal fognak érvelni, hogy az állam nem teljesíti a 31. Cikkben felsorolt 3 kötelezettségét, valamint az E. Cikkben szereplő kötelezettségét. Ellenérveket kell felsorakoztatnotok, amelyek azt bizonyítják, hogy az állam lépéseket tesz annak érdekében, hogy megfeleljen ezeknek a kötelezettségeknek.

- » Az E. Cikk (diszkriminációtól való mentesség) vonatkozásában meg kell fontolni, hogy a romák *hátrányosabb* helyzetben vannak-e, mint az azonos területen élő egyéb csoportok.

2. Döntsétek el, hányan fognak felszólalni a kormány nevében. A meghallgatáskor összesen 5 perctek lesz arra, hogy előadjátok az érveiteket. A két fél álláspontjának ismertetése után a Bizottság kérdéseket tesz fel a csoportnak. Mindenkinek fel kell készülnie a kérdések megválaszolására.

Szociális Jogok Európai Bizottsága

Háttérinformáció

A roma csoportok azt állítják, hogy az illegális táborokban a higiéniai viszonyok rosszak, ott nem lehet normális életet élni. Például a rendelkezésre álló folyóvíz és áram nem elegendő a tábor valamennyi lakójának ellátásához. Félnek, hogy ki fogják őket lakoltatni, esetleg erőszakkal, és nincs hova menniük. Az állam nem ajánlott fel számukra más lakhatási lehetőséget, arra pedig nincs pénzük, hogy maguk béreljenek lakást. Minden legális roma tábor túlszűfolt.

A kormány azt állítja, hogy biztosított legális táborhelyeket a romák számára, ahol az alapvető igények kielégítése is megoldott. Fel akarnak számolni minden illegális táborral, és közölték, hogy az ott lakóknak más lakóhelyet kell keresniük. Azt állítják, hogy a költségvetési megszorítások miatt nem tudnak mindenki számára szociális lakást biztosítani.

Mi a feladatotok?

A meghallgatáson meg kell hallgatnotok mindkét fél érveit, és el kell döntenetek, hogy történt-e jogsértés.

- A 31. Cikk 3 különböző kötelezettséget sorol fel, az E. Cikk pedig egy általános kötelezettséget. A meghallgatás végén minden kötelezettségre vonatkozóan külön-külön kell szavaznotok.
- Az E. Cikk (diszkriminációtól való mentesség) vonatkozásában mérlegelnetek kell, hogy a romák *hátrányosabb* lakhatási helyzetben vannak-e, mint az azonos területen élő más csoportok.

A meghallgatás előtti feladatotok

1. A felkészülési idő alatt beszéljétek meg a lakhatáshoz való joghoz kapcsolódó információkat, és gondoljátok végig, hogy milyen kérdéseket fogtok feltenni.
2. Állítsatok össze egy listát a legfontosabb kérdésekből, amelyeket fel akartok tenni, majd döntsétek el, hogy ki fogja feltenni őket. Ne feledjétek, csak 10-10 percetek lesz arra, hogy a két oldalnak feltegyétek a kérdéseiteket.

Vonatkozó cikkelyek*A Módosított Európai Szociális Kartából átvéve***31. Cikk - A lakhatáshoz való jog**

A lakhatáshoz való jog biztosítása érdekében a kormány vállalja az alábbi intézkedések meghozatalát.

- 1) elősegíteni a megfelelő színvonalú lakáshoz való hozzájutást (1. KÖTELEZETTSÉG)
- 2) megelőzni és csökkenteni a hajléktalanságot úgy, hogy annak teljes felszámolását tartásuk szem előtt (2. KÖTELEZETTSÉG)
- 3) a lakások árát elérhetővé kell tenni azok számára, akik nem rendelkeznek megfelelő erőforrásokkal. (3. KÖTELEZETTSÉG)

E. Cikk – Mentesség a diszkriminációtól

A Kartában felsorolt valamennyi jogot, beleértve a fentieket is, hátrányos megkülönböztetés nélkül kell biztosítani. (4. KÖTELEZETTSÉG)

Kiegészítő információk a jogokrólLakhatáshoz való jog (31. Cikk)

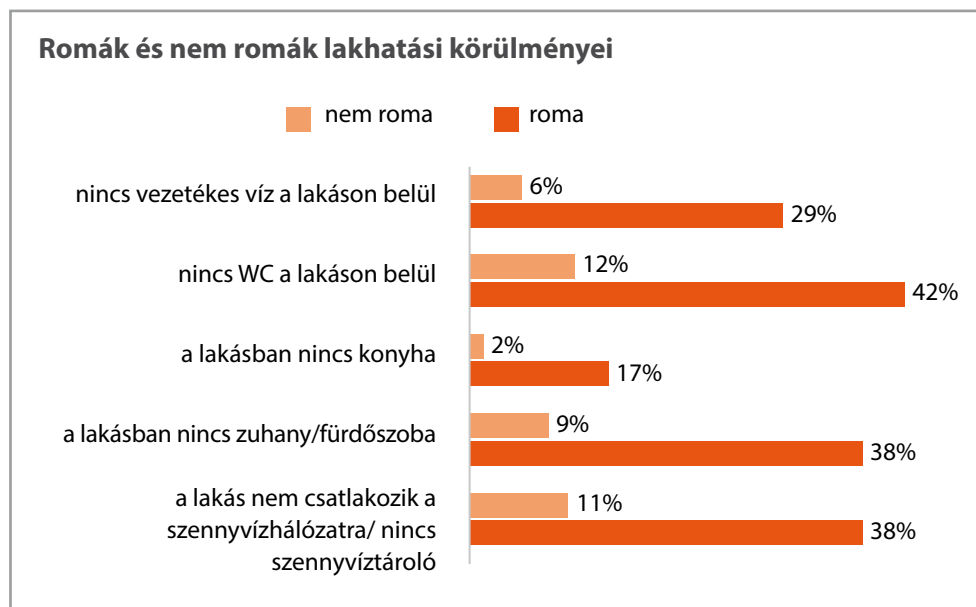
- A 31.1 Cikk biztosítja a megfelelő lakhatáshoz való hozzájutást. Ez olyan lakóhelyet jelent, amely „szerkezetileg stabil; higiéniai és egészségügyi szempontból biztonságos, azaz rendelkezik minden szükséges infrastruktúrával, pl. víz, fűtés, hulladékszállítás, vécé, tisztálkodási lehetőség, elektromos áram; nem túlszűfolt és jogszabályilag stabil lakhatási jogot biztosít”.
- Az Európai Szociális Karta értelmében az ideiglenes szálláshely nem tekinthető „megfelelőnek”: „ésszerű időn belül” megfelelő lakhatást kell biztosítani az emberek számára.
- Alternatív lakáslehetőséget kell felkínálni, és az államnak „meg kell tennie a szükséges lépéseket új szociális lakások biztosítására”.
- A hátrányos helyzetű csoportoknak hozzáférést kell biztosítani szociális lakásokhoz – ez prioritásként is kezelhető (ld. alább a diszkriminációról szóló részt).
- Kilakoltatásra csak indokolt esetben, és a jogszabályokkal összhangban kerülhet sor, és „úgy kell végrehajtani, hogy biztosítva legyen az érintett személyek méltóságának tiszteletben tartása”.

Diszkriminációtól való mentesség (E. Cikk)

„...a Karta által védett emberi jogok egyik mögöttes célja a szolidaritás kifejezése és a társadalmi integráció elősegítése” (Európai Roma Jogok Központja (ERRC) kontra Görögország, 15/2003 sz. panasz)

- A diszkrimináció tilalma azt jelenti, hogy az államoknak „tiszteletben kell tartania a különbözőségeket” és biztosítani kell, hogy a társadalmi struktúrák előreláthatólag nem vezetnek társadalmi kirekesztéshez.
- Az „egyenlő bánásmód” azt is jelenti, hogy a „közvetett” diszkrimináció is jogsértő. Ez azt jelenti, hogy az államnak figyelembe kell vennie a romák és más csoportok közötti releváns különbségeket. Különleges állami intézkedésekre lehet szükség annak érdekében, hogy megelőzzék a romák hajléktalanná válását.

Lakhely, lakhatás és emberi jogok

Megjegyzés¹:

- A fenti diagramban szereplő számok a felmérésben résztvevő emberek válaszainak százalékos arányát mutatják, pl.:
 - » A felmérésben szereplő nem romák 6%-a mondta azt, hogy nincs vezetékes víz a házban.
 - » A megkérdezett romák 29%-a válaszolta azt, hogy nincs vezetékes víz a házban.
- A felmérést a következő országokban végezték: Albánia, Bosznia és Hercegovina, Bulgária, Magyarország, Horvátország, Cseh Köztársaság, Moldovai Köztársaság, Montenegró, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, Románia, Szerbia és Szlovákia.

Azonban ilyen problémák Európa-szerte tapasztalhatók. Romák által lakott lakóterületek kiürítésére sor került Franciaországban, Portugáliában, az Egyesült Királyságban, Görögországban, Svédországban, Norvégiában és sok más országban is. A romák lakhatási körülményei – még ha kilakoltatások nem is történnek – általában észrevehetően rosszabbak, mint a nem roma lakosság körében. Mindez a romák hátrányos megkülönböztetését jelzi.

¹ Az adatok az Alapvető Jogok Ügynöksége (FRA) által 2010-ben, 7 tagállamban lefolytatott felmérésből származnak. További információk itt találhatóak: <https://fra.europa.eu/en/survey/2012/roma-pilot-survey>

A Bizottság következtetései

Európai Roma Jogok Központja kontra Olaszország²

A következő információk a gyakorlatban feldolgozott esethez kapcsolódnak, és a Bizottságnak az ügy érdemi vizsgálata alapján hozott döntéséből származnak. Megjegyzendő, hogy az olasz kormánynak minden pont tekintetében bizonyítania kellett a Bizottság előtt, hogy teljesíti a Kartában vállalt kötelezettségeit. Ebből adódóan a Bizottság valamennyi következtetése esetében így fogalmaz: „Olaszország nem tudta bizonyítani...”

Megfelelő színvonalú lakáshoz való hozzájutás elősegítése

Az SZJEB megállapította a 31.1. Cikk és az E. Cikk (diszkriminációtól való mentesség) együttes megsértését.

A kormány nem tudta bizonyítani, hogy megtette a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy a romák számára megfelelő minőségű és mennyiségű lakhatási lehetőséget ajánljanak fel szükségleteik kielégítésére.

Kilakoltatások

Az SZJEB megállapította a 31.2 Cikk megsértését, együttesen az E. Cikkkel.

A kormány nem tudta bizonyítani, hogy a kilakoltatások a megfelelő jogi biztosítékokkal történtek, vagy hogy szükségesek lettek volna. Nem tudta bizonyítani, hogy a romák nem szenvedtek el indokolatlan erőszakot. Nem tudta bizonyítani, hogy rendelkezésre bocsátott alternatív elhelyezést.

Állandó lakhelyek hiánya

Az SZJEB megállapította a 31.1 Cikk és a 31.3 Cikk megsértését, együttesen az E. Cikkkel.

A kormány nem tudta bizonyítani, hogy a romák szociális lakhatáshoz való joga „érvényesül a gyakorlatban”. Nem tudta bizonyítani, hogy a lakások elosztására használt kritériumok nem voltak diszkriminatívak.

Diszkrimináció

Az SZJEB minden egyes fenti esetben megállapította az E. Cikk (diszkriminációtól való mentesség) megsértését. A roma lakosságot hátrányos megkülönböztetés érte a lakhatáshoz való jog valamennyi aspektusa szempontjából.

„A Bizottság emlékeztet arra, hogy az E. Cikk szerinti diszkriminációtól való mentesség elve vonatkozik a közvetett diszkriminációra is. Azzal, hogy nem vette tekintetbe a romák speciális helyzetét, illetve nem vezetett be a kifejezetten a lakhatási körülményeik javítását célzó intézkedéseket, beleértve a szociális lakáshoz való tényleges hozzáférés lehetőségét, Olaszország megsértette a 31.1. és 31.3. Cikket együttesen az E. cikkel³.»

2 ERJK kontra Olaszország, 27/2004 sz. kollektív panasz, érdemi döntés, 2005. december 7.

3 Ibid.

Emberi szobrok

Áttekintés

Ezt a kreatív játékot a csoport valamilyen közös akciójának előkészítésére használhatjuk. A résztvevők a szobrok segítségével megvizsgálják, hogy a fiatalok milyen nehézségekkel kerülnek szembe, és feltárják a lehetséges megoldásokat.

Időkeret: 60 perc (minimum)

Nehézségi szint: 1

Csoportlétszám: Maximum 20 fő

Fontos fogalmak

emberi jogok fiatalok
társadalmi hátrány diszkrimináció
szegénység önállóság elősegítése

Célkitűzések

- Néhány olyan emberi jogi probléma áttekintése, amivel a fiatalok, főleg a roma fiatalok szembesülnek
- A hátrányos helyzet és a diszkrimináció okainak vizsgálata
- A problémák megoldásához vezető utak keresése

Felkészülés

- Kérd meg a résztvevőket, hogy mindenki hozzon otthonról legalább 2 olyan dolgot, amire már nincs szüksége. Ezek lehetnek kidobandó vagy újrahasznosítható tárgyak – pl. műanyag palackok, kartondobozok, újságok, kartonlapok, műanyag zacskók, konzervdobozok stb.
- Te is hozzád magaddal különféle tárgyakat, amelyekkel ki tudod egészíteni a résztvevők által hozottakat.
- Cellux / ragasztószalag
- Flipchart papír és kartonlap
- Filctollak, színes tollak

A gyakorlat menete

1. Kérdezd meg a résztvevőket, hogy mit értenek emberi jogok alatt. Győződj meg arról, hogy mindenki tisztában van azzal, mik azok az emberi jogok, és tekintsetek át néhány fontos aspektust. Amennyiben szükséges, használd az emberi jogokról szóló fejezetet.

TIPPEK:

- Ha van rá idő, tarts rövid bevezető gyakorlatot, hogy a résztvevők kicsit felfrissítsék emberi jogi ismereteiket. Használhatod a „Játszd el!” vagy a „Most mutasd meg!” gyakorlatokat a Kompaszkézikönyvből (www.coe.int/compass); vagy a „Csináljunk reklámot az emberi jogoknak!”, a „Riadó!” vagy a „Mi lenne, ha ...” gyakorlatokat a Kiskompasz kézikönyvből (<https://rm.coe.int/2009-compasito-hu-with-cover/168075abf6>)

2. Röviden beszéljétek meg, hogy a résztvevők szerint melyek azok a jogok, amelyek a fiatalok tekintetében a leggyakrabban sérülnek. Véleményük szerint melyek azok a jogok, amelyek a roma fiatalok esetében sérülnek a leggyakrabban?
3. A résztvevőket oszd 4-5 fős csoportokra, és oszd ki a tárgyakat a csoportok között. Ellenőrizd le, hogy a csoportokon belül mindenkinek legalább 2 tárgya van. A csoportok kapjanak papírt, tollakat, celluxot vagy ragasztószalagot.
4. Figyelmeztess a résztvevőket arra, hogy a foglalkozás első részében nem szabad beszélni! Mondd el nekik, hogy 15-20 percük van arra, hogy egy embert készítsenek azokból a tárgyakból, amelyeket kaptak. Minden tárgyat fel kell használni, és a szobornak végül egy olyan fiatalot kell ábrázolnia, aki valószínűleg gyakran szembesül emberi jogainak súlyos csorbitásával.

TIPPEK:

- Ha azt akarod, hogy néhány csoport a roma fiatalokkal foglalkozzon, akkor mondd el nekik, hogy a szobornak egy, az országunkban élő kisebbséget kell ábrázolnia, vagy akár azt is, hogy egy fiatal romát formázzanak meg.
- Vigyázz arra, hogy a csoportok ebben a szakaszban még ne beszéljék meg az elképzeléseiket! Mondd el nekik, hogy a megbeszélés majd később lesz: ők most egyelőre némán dolgozó művészek.

5. Amikor a csoportok elkészültek a szobrokkal, szólj, hogy most már beszélhetnek. Beszéljenek az általuk készített „fiatalról” és közösen állapodjanak meg e személy főbb jellemvonásairól. Mondd el nekik, hogy ki kell jelölniük egy szóvivőt, aki az ábrázolt fiatalember nevében fog nyilatkozni.
6. Írd fel az alábbi kérdéseket a flipchartra a csoportos megbeszélés elősegítése érdekében:

A szobor által megformált emberről:

- Hogy hívják?
- Hány éves?
- Hol él?
- Kik a barátai, a családja, ill. az ismerősei?
- Milyen jogai sérülnek?
- Hogy történt ez? Hogyan jutott el oda, hogy ezeket a jogsértéseket kell elszemvednie?
- Mik az álmái, a reményei és a félelmei?
- Bármilyen más, ami fontos lehet a fiatalemberetekkel kapcsolatban,...

7. Ha elkészültek a csoportok, rendezzék el a szobrokat úgy, hogy mindenki láthassa azokat. Vegyétek egyenként sorra a szobrokat, és szólítsd fel a többi csoportot, hogy tegyenek fel kérdéseket a (megformázott) „fiatalembernek”, és próbálják meg kitalálni, hogy ki ő, és milyen jogai sérülnek. A szobor nevében az azt készítő csoport kijelölt képviselőjének kell beszélnie.
8. Amikor a csoportok megállapították a legfontosabb tényeket, kérd meg őket, hogy álljanak elő javaslatokkal, hogy a fiatalember miként tudna változtatni a körülményein, és javítani az életlehetőségein. A javaslatokat írd fel a flipchartra.
9. Ismételjék meg a folyamatot minden szoborral. A felmerülő új „megoldásokat” is írd fel a listára, és azt is jelölni kell, ha egy javaslat már a többi szobor esetében is felmerült.
10. Opcionális: Amikor már minden szoborra sor került, és több megoldási javaslat is született, kérd meg a résztvevőket, hogy menjenek vissza csoportjukhoz. A javasolt megoldások közül válasszák ki a „szoborba öntött” fiatalember számára legmegfelelőbbeket, de további javaslatokat is tehetnek. Kérd meg őket, hogy alakítsák át a szobrokat a kiválasztott megoldás illusztrálására. pl. egészítsék ki egy felirattal, vagy további elemek hozzáadásával.

Feldolgozás

A feldolgozás során térjete rá azoknak a gyakorlati lépéseknek a megbeszélésére, amiket a csoport tehetne a roma fiatalok által gyakorta megtapasztalt jogsértések orvoslására.

- Hogyan döntöttétek el, hogy a szobrokat kit fog ábrázolni? A csoport könnyen meg tudott állapodni?
- A választásokat inkább személyes tapasztalatokon alapult, vagy azon, amit tudtok az ország egészében (vagy Európában) tapasztalható komolyabb problémákról?
- Mi az oka annak, hogy a fiatalok ilyen helyzetben találják magukat? Mit gondolsz, a roma fiatalok miért kiemelten veszélyeztetettek?

TIPPEK:

- Ha foglalkozás célja az, hogy a csoport megtervezzen egy akciót, akkor sorold fel az okokat egy flipchart lapon. Ha általános okokat neveznek meg – pl. a munkanélküliség szintjét –, akkor biztasd őket arra, hogy gondolkodjanak el azon, hogy a romák körében miért nagyobb arányú a munkanélküliség, mint más csoportoknál?
 - Az „okokat” írd a flipchart papír bal oldalára, és hagyj helyet a jobb oldalon a „megoldások” vagy az általuk megtehető lépések feljegyzésére.
- Szerintetek a szoborra vonatkozó „megoldásaitok” reálisak voltak? Miért igen, vagy miért nem?
 - Vannak-e mások — pl. ti magatok —, akik javítani tudnának azoknak a fiataloknak a helyzetén, akik jogsérelmet szenvednek?

TIPPEK:

- Ez a kérdés képezi a cselekvésről szóló megbeszélés alapját. Jegyezd le a csoport javaslatait a flipchart jobb oldalára.
- Bíztsd őket, hogy gondolkodjanak el azon, hogyan tudnák nemcsak az egyéni sérelmeket, de a tágabb problémát is orvosolni; pl. lobbizás, kampányolás vagy a nyilvánosság tájékoztatása a roma fiatalok hátrányos helyzetéről.

Variációk

Ezt a gyakorlatot rajz vagy kollázs (ragasztott képek) készítésével is lehet végezni.

Javaslatok a folytatáshoz

A következő foglalkozáson vegyétek át a feldolgozás utolsó szakaszában a flipchartra felvett javaslatokat.

- Kérdezd meg a résztvevőket, hogy a javaslatok közül melyikkel szeretnének foglalkozni. Jelöld be a flipcharton azokat, amelyek megvalósíthatónak tűnnek.
- Beszéljétek meg ezeket a javaslatokat, és próbáljatok meg megegyezésre jutni, melyik legyen az az egy, amellyel a csoport tovább szeretne foglalkozni.
- Használd a „Négy lépés a cselekvésig” részben található tervezési útmutatót a cselekvés részleteinek kidolgozásához.
- Valósítsátok meg a tervezett akciót! Az akció végrehajtása után közösen beszéljétek meg a tapasztalatokat.

További információk

- Olvasd el a „Gyermekek jogai” című háttéranyagot (141. oldal) és az „Emberi jogok” részt (43–51. oldal).
- A 162. oldalon található vallomásokban három roma fiatal meséli el a rendőrséggel kapcsolatos tapasztalatait.

Roma bingó

Áttekintés

Ez egy romákról szóló kvízzjáték. A résztvevők kis csoportokban dolgoznak, és felméri, hogy mit tudnak a romákról.

Időkeret: 60 perc
(minimum)

Nehézségi szint: 1

Csoportlétszám: 10-30 résztvevő

Fontos fogalmak

**roma történelem kisebbségek
diszkrimináció emberi jogok
roma kultúra történelem identitás**

Célkitűzések

- A roma emberekkel és a romák jogaival kapcsolatos alapvető ismeretek áttekintése.
- A romákkal kapcsolatos elképzelések gyökereinek feltárása
- A résztvevők ösztönzése, hogy tovább kutakodjanak a romákkal kapcsolatos témákban

Felkészülés

Készíts „Bingó” lapot minden (kb. 5-6 fős) kiscsoportnak. Ehhez A4-es lapot használj; a táblázat 4 oszlopból és 4 sorból álljon (ld. alább). Számozd be a rubrikákat az alábbi minta szerint.

1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16

A gyakorlat menete

1. Mondd el a résztvevőknek, hogy kvízzjátékban fognak részt venni, hogy teszteljék a romákkal kapcsolatos ismereteiket. Oszd őket kb. 5-6 fős csapatokra, és minden csapatnak adj egy Bingó lapot.
2. Mondd el, hogy a szabályok nagyon hasonlóak a hagyományos BINGÓ szabályaihoz (ha a résztvevők ismerik a játékot). Olvasd fel hangosan a szabályokat (ld. 126. oldal), és győződj meg arról, hogy mindenki érti azokat.
3. Vezesd le a játékot. A kérdéseket a megadottól eltérő sorrendben is felteheted, így érdekesebb lesz a táblázat kitöltése!

4. A végén add meg a helyes válaszokat azokra a kérdésekre, amelyeket nem beszéltek meg közben (a válaszok a 128–129. oldalon található). Ezt követően hívd össze az egész csoportot a feldolgozásra.

Feldolgozás

- Meglepődtetek azon, hogy milyen keveset tudtok a romákról?
- Melyik kérdések voltak a legnehezebbek?
- Melyik kérdések váltották ki a legnagyobb véleménykülönbséget a csoportban? Hogyan jutottatok egyezésre?
- Volt olyan válasz, amin meglepődtetek? Miért?
- Szerintetek fontosak ezek az információk? Miért igen és miért nem?

TIPPEK:

- Érdemes lehet átfutni azokat a kérdéseket, amelyekre több csoport is rosszul válaszolt: derítsétek ki, hogy honnan származtak az információik, vagy hogy miért nem tudták a helyes választ.
- Ha valaki rosszul válaszolta meg az utolsó (beugratós) kérdést, idézd fel a rasszizmus-ról és diszkriminációról szóló részben (53–55. oldal) található információkat, vagy a „Cigányellenesség” című fejezetben foglaltakat (27–41. oldal).

Variációk

- A résztvevők csapatmunka helyett önállóan is dolgozhatnak. Lemásolhatod a kérdéseket, és hagyhatod, hogy a résztvevők a saját tempójukban dolgozzanak: ez több időt enged majd a válaszok megbeszélésére.

Javaslatok a folytatáshoz

- Javasold, hogy a résztvevők dolgozzanak csoportokban vagy egyénileg, és készítsenek listát a romákkal kapcsolatos egyéb kérdéseikről, vagy azokról a dolgokról, amiket még nem tudnak. Ezeket a kérdéseket név nélkül is be lehet adni, így a résztvevők nem félnek majd vitás kérdéseket feltenni.
- Ha már megkaptál minden kérdést, nézd meg, hogy ezek közül hányat tudnak a csoport tagjai megválaszolni. Használhatod az „akvárium” módszert, amit a Kompas (www.coe.int/compass) „Beszéljünk a szexről!” gyakorlata is alkalmaz. Az olyan kérdéseknek, amelyekre a többiek se tudják a választ, a csoport együttes nézhet utána.

További információk

- Használd a 128–129. oldalon található „Roma bingó — válaszok” segédanyagot. A 7. és 8. kérdés megválaszolásához lapozd fel a 179–181. oldalon található táblázatot („Becsült roma népesség Európában”).

A bingóhoz szükséges anyagok

Kvíz szabályok

- Ez a bingó játék egyik változata: ahhoz, hogy nyerjeteK, a táblázat egy sorában vagy oszlopában minden kérdésre válaszolnotok kell.
- A kérdéseket felolvassák és lesz egy kis időtök arra, hogy a csoporttal megbeszéljétek a választ. ÜgyeljeteK arra, hogy a többi csoport ne hallja, hogy mit beszéltek!
- Írjátok be a megállapodott választokat a kérdéshez tartozó rubrikába. Ha nem tudtok megállapodni a csoporton belül, gyorsan szavazzatok róla.
- Ha úgy gondoljátok, hogy már van egy teljes sorotok vagy oszlopotok jó válaszokkal, kiáltásotok azt, hogy "BINGÓ!", és a játék leáll, hogy ellenőrizni lehessen a válaszokat.
 - » Ha a sorban vagy oszlopban lévő válaszok mindegyike helyes, akkor annak a körnek ti vagytok a győztesei, és a csapatotok 100 pontot kap!
 - » Ha a sorban vagy oszlopban lévő válaszok közül *bármelyik* téves, akkor 100 pontot veszíteteK.
- BINGÓ után a játék folytatódik, és a többi kérdést is felolvassák. Minden csoportnak válaszolnia kell a kérdésekre – azoknak is, akik már pontokat veszettek a rossz válaszaik miatt.
- Bármennyiszer BINGÓT kiálthattok, de *csak* új sorokra vagy oszlopokra (más szóval: ha valaki egyszer már bekiabálta a „bingót” egy adott sorra vagy oszlopra, akkor már senki nem használhatja újra azokat.)

Kvíz kérdések

- 1.Mikor érkeztek a romák először Európába?
- 2.Honnan származnak eredetileg?
- 3.Mondj néhány példát a romák elleni diszkriminációra a történelem során (az országodban vagy Európában).
- 4.Nevez meg egy híres roma személyiséget.
- 5.Nevez meg egy roma művész által alkotott művészeti, zenei, irodalmi vagy más kulturális művet.
- 6.Mondj példát a romák ellen napjainkban is általánosan elkövetett diszkriminációra (a saját országodban vagy Európában).
- 7.Hány roma él az országodban?
- 8.Az országod népességének hány százaléka roma?
- 9.Nevez meg egy olyan szervezetet, amely a romák jogaiért küzd.
- 10.Mondj olyan példát, amikor a romák jogaiért való harc sikeres volt.
- 11.Hány roma él Európában?
- 12.A teljes európai népesség hány százaléka roma?
- 13.A becslések szerint hány roma halt meg a holokausztban (egész Európában)?
- 14.A becslések szerint a roma népesség hány százaléka halt meg a holokausztban (egész Európában)?
- 15.Németországon kívül nevez meg két olyan országot, ahol a helyi hivatalnokok, köztisztviselők részt vettek a roma népirtásban.
- 16.Az alábbiakban felsoroltak közül melyik a legmegbízhatóbb mód arra, hogy megtudd valaki roma-e? (BEUGRATÓS KÉRDÉS!)
 - » Név/Vezetéknév?
 - » Genetikai paraméterek?
 - » Életmód?
 - » Mit szeretnek és mit nem?

Roma bingó — válaszok

1. Mikor érkeztek a romák először Európába?

Korai becslések szerint a XII. század körül. Megbízható bizonyítékok roma településekről az 1400-as évektől léteznek.

Helyes válasznak számít bármilyen dátum 1100 és 1400 között.

2. Honnan származnak eredetileg?

Indiából.

3. Mondj néhány példát a romák elleni diszkriminációra a történelem során (az országodban vagy Európában).

*Sokféle lehetséges válasz van. Sorold fel a következő példákat, ha a résztvevők nem tudnak válaszolni erre a kérdésre: rabszolgaság Romániában, kényszer sterilizáció Szlovákiában (és máshol is), a nagy "cigány begyűjtés" Spanyolországban (a cigányok elfogása és bebörtönzése), kiutasítások, a gyermekek elvétele, lincselés vagy hivatalos „tisztogatási” műveletek, tiltott házasságkötések, önkényes elzárások vagy letartóztatások – szinte minden európai országban a XIV. századtól kezdve (néhány helyen napjainkig). Megemlítheted a holokauszt alatti jogszé-
tések sorát is. (További információért ld. 66. oldal.)*

4. Nevez meg egy híres roma személyiséget.

Sokféle válasz lehetséges. Példákat a www.imninalu.net/famousGypsies.htm weblapon és a „Roma jogok harcosai” gyakorlatnál is találhatsz.

5. Nevez meg egy roma művész által alkotott művészeti, zenei, irodalmi vagy más kulturális művet.

Sokféle válasz lehetséges. Az előző kérdésnél szereplő listákban sok példát találhatsz. Az olyan válaszokat is fogadd el, mint pl. "Django Reinhardt dalai", "Joaquin Cortes táncelőadásai", "Bob Hoskins filmek" stb.

6. Mondj példát a romák ellen napjainkban is általánosan elkövetett diszkriminációra (a saját országodban vagy Európában).

Számos válasz lehetséges, pl. az egészségügyben, az oktatásban, a foglalkoztatásban, a rendőrség és a bűnüldöző szervek bánásmódjában, a lakhatásban stb. Kérd meg a résztvevőket, hogy fejtsék is ki, hogy történik a diszkrimináció, ne csak egy-egy címszót dobjanak be (mint pl. egészségügy).

7. Hány roma él az országodban?

Nézd meg 179–181. oldalon található táblázatot. Előre mondd meg a résztvevőknek, hogy milyen sávban fogadod el a helyes válaszokat – pl. minden választ, amely a helyes számtól max. 50.000-el tér el.

8. Az országod népességének hány százaléka roma?

Nézd meg 179–181. oldalon található táblázatot. Amennyiben a résztvevőknek gondot okoznak a százalékok, kérdezd meg őket, hogy száz emberből hányan romák. A táblázatot használva:

- 1%, ha minden százból 1 ember roma.
- 0,1%, ha minden százból 0,1 ember roma (vagyis minden ezerből 1 ember roma).
- 0,01%. ha minden százból 0,01 ember roma (vagyis minden tízezerből 1 ember roma).

9. Nevez meg egy olyan szervezetet, amely a romák jogaiért küzd.

Számos válasz lehetséges. Európai szinten lehet pl. az Európai Roma Jogok Központja (ERRC), az Európai Roma Tájékoztatói Hivatal és a Romák és Vándorlók Európai Fóruma. Elfogadhatóak még azok a szervezetek, amelyek általánosságban az emberi jogokkal foglalkoznak, mint pl. az Európa Tanács, az Amnesty International, az Európai Hálózat a Rasszizmus Ellen, a Minority Rights Group International stb. Néhány helyi szervezetre példát itt találsz: www.errc.org/cikk.php?cikk=3583.

10. Mondj olyan példát, amikor a romák jogaiért való harc sikert ért el.

Számos válasz lehetséges. Példák: a roma népirtás elismeréséért folytatott kampány, az Emberi Jogok Európai Bírósága elé vitt ügyek (pl. a roma nők sterilizálása és a szegregált oktatás elleni ügyek). Helyi példák is lehetnek, mint pl. a kilakoltatások elleni kampányok, vagy a munkahelyi diszkrimináció megszüntetése.

11. Hány roma él Európában?

Hozzávetőlegesen 6 millió roma él az Európai Unió területén; és kb. 11 millió az Európa Tanács tagállamaiban. Tedd egyértelművé, hogy melyik „Európáról” beszélsz. Fogadd el helyes válaszként, ha egymillión belül van az eltérés.

12. A teljes európai népesség hány százaléka roma?

Nagyjából 1%-a. Fogadd el helyes válaszként, ha a megadott érték 5% alatt van.

13. A becslések szerint hány roma halt meg a holokausztban (egész Európában)?

A legalacsonyabb becslések szerint kb. félmillió ember. A legmagasabb becslések szerint háromszor annyi: 1 ½ millió. Fogadj el bármilyen értéket e két szám között.

14. A becslések szerint a roma népesség hány százaléka halt meg a holokausztban (egész Európában)?

A becslések egészen 30%-tól 80%-ig terjednek – szélesebb körben a magasabb értékeket fogadják el. Helyes válaszként fogadj el bármilyen értéket 50% és 80% között. Most is felteheted úgy a kérdést, hogy százból hány roma halt meg. Az 50% százból 50 embert jelent.

15. Németországon kívül nevez meg két olyan országot, ahol a helyi hivatalnokok, köztisztviselők részt vettek a roma népirtásban.

Szinte minden olyan ország, amelyet Németország megszállt vagy a náci szövetségesei voltak, részt vett a népirtásban. Ilyenek pl. Lengyelország, Magyarország, Horvátország, Románia, Ausztria stb. További részleteket arról, hogy a helyi hivatalnokok hogyan segítették elő a népirtást a különböző országokban, a következő címen találsz: (www.coe.int/youth/roma).

16. Az alábbiakban felsoroltak közül melyik a legmegbízhatóbb mód arra, hogy megtudd valaki roma-e.....

A helyes válasz az, hogy a felsorolt tulajdonságok közül egyik sem megbízható "teszt". Az egyetlen megbízható módszer, hogy valaki romának vallja-e magát. Nincsenek olyan közös fizikai tulajdonságok – még genetikai szinten sem – amelyek minden romára és csak a romákra lennének jellemzőek. Ugyanez vonatkozik a „mit szeretnek” és „mit nem szeretnek” kérdésre és az „életmódra” is. Bár egy roma családnév utalhat arra, hogy az adott személy ősei romák voltak, az, hogy ez a személy roma vagy nem inkább attól függ, hogy ő romának vallja-e magát. Hasonlóképp, egy „nem roma” vezetéknevű személy is vallhatja magát romának.

Matricás játék

Áttekintés

A résztvevők matricákat terveznek, hogy ábrázolják a romákról bizonyos témákat illetően alkotott „nézeteket”, majd a matricák alapján megvitatják a roma identitás különböző aspektusait és az általánosan elterjedt előítéleteket.

Időkeret: 90 perc (vagy kevesebb, ha kevesebb matricát használunk)

Nehézségi szint: 1

Csoportlétszám: legalább 12 fő

Fontos fogalmak
identitás előítélet
rasszizmus diszkrimináció
 sztereotípiák
 lakhatás oktatás munka vallás

Célkitűzések

- A roma közösségről alkotott sztereotípiák áttekintése
- A roma identitás aspektusainak alaposabb megértése
- A rasszizmus, diszkrimináció és a romákkal szembeni előítéletek jellemzőinek feltárása

Szükséges anyagok

- A4-es papír és színes tollak minden csoport számára

Felkészülés

- Írd fel az alábbi szavakat a flipchartra:

Nevelés, Munka, Család, Lakhatás, Kultúra/Identitás, Vallás

A gyakorlat menete

1. Kérd meg a résztvevőket, hogy képzeljék el, hogy egy tervező vállalat dolgozói. A vállalat úgy döntött, hogy kiad egy matricasorozatot a különböző nemzetek és csoportok kulturális nézeteinek, értékeinek bemutatására. Felkérték a tervezőcsoportot, hogy dolgozzon ki ötleteket a „roma matricák” készítéséhez.
2. Oszd a résztvevőket kis csoportokba, kb. 4-5 fő legyen mindegyikben. Ha roma és nem roma résztvevők is vannak, megkérheted őket, hogy aszerint alakítsanak csoportokat, hogy melyik közösséghez tartozónak érzik magukat. Ez segíthet rávilágítani a romák és nem romák vélekedései közötti esetleges különbségekre.
3. Oszd ki a papírokat és a színes tollakat, és magyarázd el, hogy a matricáknak kapcsolódniuk kell a flipcharton található 6 kategóriához. Mondd elnekik, hogy 40 percük van arra, hogy minden egyes kategóriához készítsenek egy matricát.

TIPPEK:

- Javasold, hogy minden matricánál kezdjék a munkát ötleteléssel. Gondolják át, milyen üzenetet szeretnének továbbítani egy-egy matricával! Segíthetnek a következő kérdések:
 - » Mi az, amit a roma szülők szeretnének, hogy gyermekeik megtudjanak az oktatásról? Mi az, amit szeretnének, hogy megtudjanak a munkáról? Mi az, amit szeretnének, hogy megtudjanak a családról? stb.
 - » Van-e ezeknek a „roma üzeneteknek” valami sajátossága egyedi jellege?
 - » Hogyan lehetne ezeket az ötleteket egyszerű képpel illusztrálni?
- Hívd fel a figyelmüket arra, hogy a matricatervek legyenek egyszerűek. Szükség esetén szerepelhet rajtuk pár szó is, de a végleges terv legyen kisméretű, és ne legyen túl részletes!

4. 40 perc elteltével kérd meg a csoportokat, hogy a teremben rakják körbe a matricaterveket, és adj időt a résztvevőknek arra, hogy megnézzék a többi csoport munkáit is.

5. Hívj össze mindenkit a feldolgozásra.

Feldolgozás

Kezdd azzal, hogy megkéred őket, hogy mondják el, milyen gondolataik támadtak a kiállított matricákat nézegetve; majd az alábbi kérdések segítségével vitassátok meg a témát alaposabban.

A csoport résztvevői számára legmegfelelőbb kérdéseket válaszd a feldolgozáshoz.

Kérdések a matricákra és a csoportmunkára vonatkozóan:

- Milyen „üzeneteket” tartalmaznak a matricák – például mit tartottak a résztvevők fontos közlendőnek a romák lakhatásával kapcsolatban?
- Vannak-e közös témák vagy üzenetek a különböző csoportok által készített matricákon?
- Vannak-e olyan matricák, amelyek negatív üzenetet közvetítenek?
- Van olyan közöttetek, aki nem ért egyet az üzenetekkel? Szerintetek a romák és a nem romák egyaránt azt gondolják, hogy ezek az üzenetek igazak és fontosak?
- Hogyan tudtatok megegyezni abban, hogy mit szeretnétek üzeni a matricákon keresztül?
- Honnan szereztétek az információkat?
- Leellenőriztétek magatok is? Biztosak vagytok abban, hogy igazak?

Kérdések a (roma) identitásra vonatkozóan:

- Mit tudtok valóban a romákról? Mindannyian egyformák?
- Mit gondoltok, miért van olyan sok negatív vélemény a romákkal kapcsolatban? Mit tehetnétek azért, hogy ez megváltozzon?
- Milyen pozitív dolgokat tudtok a romákkal kapcsolatban?

A rasszizmussal és a diszkriminációval kapcsolatos kérdések:

Kérdezd meg a résztvevőket, hogy mit értenek azon, hogy „rasszizmus”, „diszkrimináció”, „sztereotípiá” vagy „előítélet”. Ha szükséges, nézd meg az 53–55. oldalon található „Alapfogalmak” részt.

- Szerintetek tényleg van olyan közös vélekedés vagy hit, amelyet egy csoport valamennyi tagja igaznak tart, illetve vannak olyan tulajdonságok, amelyek mindannyiukra jellemzőek? Van olyan dolog, ami a saját etnikai csoportotok valamennyi tagjára, így rátok is igaz?
- Mit éreznétek, ha valaki azért nem adna nektek munkát, mert „tudja, hogy milyen a családotok”, vagy mert „ismerik a fajtátokat”?

Variációk

- Ha a résztvevőknek kevesebb matricát kell készíteniük, akkor a foglalkozás kevesebb időt vesz igénybe. Más kulcsfogalmakat is kiválaszthatsz, mint pl. szórakozás, szabadidő, szakmák, társadalmi helyzet stb.
- A csoportok egy része esetleg más népekre vagy népcsoportokra, vagy akár a résztvevők saját nemzetére vonatkozó matricasorozatot készíthet. Ez lehetővé teszi, hogy a különböző csoportokról kialakult sztereotípiákat összevegyésük.

Javaslatok a folytatáshoz

- A résztvevők utánajárhatnak, milyen témákat illetően gyakoriak a romákkal kapcsolatos negatív sztereotípiák. Az eredményeket poszteren vagy kiállítás formájában lehetne megjeleníteni, ahová új, pozitív üzeneteket közvetítő „matricák” is felkerülhetnének.
- A „Roma jogok harcosai” gyakorlat bemutat néhány pozitív példaképet, és kiemelkedő romákat felsoroló további felsorolások találhatóak a 78. oldalon szereplő linkek között.

További információk

- A 133. oldalon található „Stereotípiák és a romák” című háttéranyag felsorol néhány általános sztereotípiát, amelyek a matricakészítéshez megadott témákhoz kapcsolódnak – és amelyek valójában tévesek.
- A „Stereotípiák és a romák” c. háttéranyag rávilágít, hogyan viszonyul egymáshoz a sztereotípiá és a valóság.

Sztereotípiák és a romák

Számos, romákkal kapcsolatos sztereotípiák léteznek – ezek közül a legtöbb negatív. Úgy tűnik, hogy a politikusok, a média és a lakosság valamennyien pontosan tudják, hogy milyenek a romák! A legtöbb politikus, a média képviselői és a „lakosság” nagy része azonban nem roma. Akkor tehát honnan származnak ezek az információk?

A valóságban a romák egy kulturális szempontból nagyon sokszínű csoportot képviselnek. Több évszázaddal ezelőtt érkeztek Európába és azóta is a kontinens különböző területein élnek.

A különböző etnikai csoportok képviselői alkalmazkodnak a környezetükhöz és többnyire átveszik az ott élő emberek kulturális szokásait és értékeit. A Németországban élő romák például több hasonlóságot fognak mutatni a többi némettel, mint a Romániában élő romákkal. Mi több, néhány roma több közös jelet mutathat a nem roma németekkel, mint a német romákkal. Az emberek önálló egyének és saját maguk választanak!

Ugyanez vonatkozik a családokra is: egyetlen gyermek sem osztja ugyanazokat a nézeteket vagy rendelkezik ugyanazokkal a tulajdonságokkal, mint a szülei. Miért gondoljuk azt, hogy a roma gyermekeknek a szüleikkel azonos nézeteket kell osztaniuk?

A sztereotípiák hasznosak is lehetnek, mert felhívhatják a figyelmünket az esetleges közös tulajdonságokra, de ezeket soha nem szabad tudományos tényként kezelni.

Néhány, a matrica kategóriákkal kapcsolatos tény:

- Kelet Európában a romák nagy része nem folytat vándorló életmódot. Nagyon kevés roma csoport folytatott nomád életmódot.
- Az oktatás ugyanolyan fontos a romák, mint bárki más számára! Azonban több európai országban az oktatási rendszer diszkriminatív a roma gyermekekkel szemben. A romákat esetenként még speciális iskolákba is teszik, ahol kevésbé színvonalas oktatást kapnak. (Ld. 90. oldal)
- A romáknak nagyon nehéz álláshoz jutniuk a potenciális foglalkoztatók előítéletei miatt. Egy hét országban, 3.500 roma részvételével végzett EU felmérés¹ szerint a romák 20% a érezte úgy, hogy hátrányos megkülönböztetésben részesült a munkakeresés, vagy a munkavégzés során.
- A romáknak nincs „közös” vallásuk. Az egyes országokban a romák az adott országban uralkodó vallást vették fel; pl. Spanyolországban a többségük katolikus, Romániában ortodox, és a dél balkáni területen muzulmán.
- Sok roma erős roma identitással rendelkezik, de ezt az identitást is eltérően értelmezhetik a különböző területeken élő roma csoportok.
- Néhány roma „romani” nyelven (a romák nyelve) beszél, de ennek a nyelvnek eltérő dialektusai vannak. Sok roma nem is beszéli a roma nyelvet, és csak annak az országnak a nyelvét ismeri, ahol már több évszázada letelepedett – a magyar, orosz, román, német stb. nyelvet.

1 http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/413-EU-MIDIS_ROMA_EN.pdf (2008)

Lépj egyet előre

Áttekintés

Ez a szerepjáték azokkal a nehézségekkel foglalkozik, amelyekkel a roma (és nem roma) fiatalok szembesülnek. A résztvevők átgondolják, hogy a kapott szerepben mennyire lenne könnyű „normális” életet élni.

Időkeret:	60 perc (rövid változat)
Nehézségi szint:	2
Csoportlétszám:	10-30 résztvevő

Fontos fogalmak

fiatalok roma jogok
diszkrimináció egyenlőség társadalom
iskolázás fogyatékoság
lakhatás foglalkoztatás

Célkitűzések

- Felhívni a figyelmet néhány olyan strukturális akadályra, amelyek a roma fiatalokat és más, hátrányos helyzetben lévőket korlátoz
- Erősíteni a romák és más hátrányos helyzetben lévők iránti empátiát
- Felismerni az esélyegyenlőség és diszkrimináció-mentesség fontosságát

Felkészülés

- Használd a 138–139. oldalon található szerepkártyákat; a csoport minden tagjának jusson egy kártya. Saját kártyákat is készíthetsz, hogy a szerepek jobban megfeleljenek az adott csoportnak.
- Nyomtasd ki/másold le, majd vágd ki a kártyákat – (ld. 138. oldal)
- Annyi helyre lesz szükség, hogy a résztvevők elférjenek sorban egymás mellett, és utána együtt előre tudjanak lépegetni.

A gyakorlat menete

1. Kérdezd meg a résztvevőktől, hogy valaha eljátszották-e már, hogy valaki más helyzetébe képzelték magukat. Gondoltak-e már azokra kihívásokra, amelyekkel mások szembesülnek?
2. Mondd el, hogy a foglalkozás során minden résztvevő „új identitást” kap. Próbálják meg elképzelni, hogy milyen lenne az élet az új szerepükben.
3. Kérd meg a résztvevőket, hogy vegyenek ki egy szerepkártyát. Adj nekik pár percet arra, hogy elolvassák, és hogy elgondolkodjanak a kártyán szereplő személyről. Nem szabad a kártyájukat megbeszélniük egymással, vagy bárkinek megmutatniuk.

TIPPEK:

- Gondosan oszd ki a szerepeket. Próbáld érzékenyen megközelíteni azokat a problémákat, amelyekkel a résztvevők a „valódi” életben esetlegesen szembesülnek. Ne adj olyan szerepet valakinek, ami valószínűleg kínosan érinti vagy fájdalmat okoz számára.
- Ha romák és nem romák is vannak a csoportodban, ne aggódj túlságosan azon, hogy „saját” identitásukat képviselik-e a játékban. Érdekes lesz, ha van egy kis keveredés: néhányan a saját etnikai identitásukat, míg mások egy másikat képviselnek. Ezt a kérdést felvetheted a feldolgozás során.

4. Ha valami nem egyértelmű a résztvevők számára, akkor válaszold meg a szavak jelentésére vonatkozó konkrét kérdéseket, de próbáld kikerülni a kiosztott szerepekre vonatkozó kérdéseket. Mondd azt a résztvevőknek, hogy használják a képzelőerejüket!
5. Adj a résztvevőknek időt arra, hogy bele tudják képzelni magukat a szerepükbe. Felolvashatod a következő kérdéseket (lassan) és kérd meg őket arra, hogy találják ki a válaszokat. A játék e szakaszában sem lehet beszélgetni.
 - » Hogy hívnak?
 - » Gondolj az otthonodra: melyik szobában töltöd a legtöbb időt? Hogy néz ki a szobád?
 - » Mit csinálsz egy „szokásos” napon? Gondolj a reggelre, a délutánra és az estére.
 - » Mit csinálsz a szabadidődben? Kivel szereted együtt tölteni az idődet?
 - » Mi tesz boldoggá? Mitől félsz?
6. Amikor már mindenkinek sikerült belebújni a szerepébe, kérd meg őket arra, hogy sorakozzanak fel egymás mellett, mintha egy startvonalnál állnának. Mondd el, hogy fel fogsz olvasni több kijelentést. Minden egyes kijelentésnél gondoljanak arra, hogy ez igaz lehet-e az általuk képviselt személyre.
 - » Ha a kijelentés egyértelműen igaz, akkor tegyenek egy nagy lépést előre.
 - » Ha lehetetlennek látszik, akkor maradjanak egy helyben.
 - » Ha lehetségesnek tűnik, de kissé valószínűtlen, akkor csak egy kis lépést tegyenek előre.
7. A kijelentéseket egyenként olvasd fel, rövid szünetet tartva az egyes kijelentések között. Kérd meg a résztvevőket, hogy az egyes kijelentések között nézzenek körül, és tekintsék meg, hogy hol állnak a többiek.
8. A foglalkozás végén kérd meg a résztvevőket, hogy üljenek le az utolsó pozíciójuk helyén. Minden résztvevő mutatkozzon be röviden. Megkérheted azokat, akik egy roma fiatal képviselnek, hogy emeljék fel a kezüket.
9. Kérd meg a résztvevőket, hogy még egyszer nézzék meg, hogy hol helyezkednek el a többiek, és utána hívd vissza őket a körbe a feldolgozáshoz. Az ülést a 141. oldalon (Gyermekek jogai) található háttér-információival zárd le.

Feldolgozás

Kezdd azzal, hogy mindenkit megkérsz, lépjen ki a szerepéből. Megkérheted őket arra, hogy csukják be a szemüket és számoljanak háromig, majd kiáltás el a saját nevüket.

Általános kérdések:

- Mennyire volt nehéz beleképzelni magad egy másik fiatal szerepébe?
- Ismersz-e valakit, aki olyan mint az általad eljátszott személy? Van-e bennetek valami közös?
- Milyen érzés volt egy nagy lépést tenni előre, míg a többiek nem mozdultak? Vagy egy helyben állni, amikor a többiek előreléptek?
- Miért volt néhány dolog nehéz a szerepedben? Úgy érezted-e, hogy ezeket a nehézségeket „saját magad” (a szereped) kreáltad, vagy mások/a társadalom?

TIPP:

- Szükség esetén mutass néhány példát a résztvevőknek: pl. „nehézséget okoz a matematika” vagy „jó vagyok a zenében”. Ezek olyan dolgok, amelyek szorosabban kapcsolódnak egy adott személy karakteréhez vagy természetes képességeihez. Az olyan dolgok, mint pl. „nem engedhetem meg magamnak, hogy egyetemre menjek” vagy „egy beteg rokonomról kell gondoskodnom” inkább külső akadályok.

Kérdések a roma fiatalok nehézségeivel kapcsolatban

Kezdd azzal, hogy összehasonlítod azoknak a reakcióit, akiknek „ugyanaz” a szerepkártya jutott – az egyik egy fiatal romát, míg a másik egy nem roma fiatal képviselt. Kérdezd meg mindkét pár tagjait, hogy milyen messzire jutottak, és próbálg beazonosítani néhány olyan kijelentést, ahol a „nem romák” léptek előre és a „romák” egy helyben maradtak.

- Vannak olyan dolgok, amelyek nehezebbek a roma fiatalok, mint a nem romák számára? Miért?
- Szerinted igazságos-e az, hogy a gyerekeknek eltérőek a lehetőségei?
- Gondolkodjatok közösen arról, hogy melyek voltak azok a külső „akadályok”, amelyek meggátolták a roma szerepkört betöltő résztvevőket abban, hogy előrelépjenek. Ezek közül meg lehetne-e szüntetni valamelyik akadályt? Kinek vagy minek kellene megváltoznia?

Visszajelzések a gyakorlat egészére vonatkozóan

- Szerintetek valószerűek voltak a szerepkártyák? A gyakorlat kapcsolódott-e a „valós élethez”?
- A szerepetek segítette-e benneteket abban, hogy más fiatalokat másképp lássatok? A gyakorlatnak köszönhetően másként láttok-e néhány olyan dolgot, amit a saját életetekben könnyűnek vagy nehéznek tartotok?
- A gyakorlat megváltoztatta-e néhány véleményeteket?

Kérdések roma résztvevők számára:

- Szerintetek mit tehetne a roma lakosság annak érdekében, hogy kezelje a fiatalok által gyakran tapasztalt diszkriminációt (méltánytalan bánásmódot).

Kérdések nem roma résztvevők számára:

- Szerintetek mit tehetne a nem roma lakosság annak érdekében, hogy kezelje a roma fiatalok által gyakran tapasztalt diszkriminációt?

Kérdések az egész csoport számára:

- Tudnál-e te – vagy mi mint csoport tudnánk-e – tenni valamit a roma fiatalok által tapasztalt diszkrimináció ellen?

Javaslatok a folytatáshoz

- Használd az ENSZ Gyermek Jogairól Szóló Egyezmény (GYJE) rövidített változatát, a gyakorlathoz kapcsolódó problémák azonosítására, illetve azon aggodalmak megvizsgálására, melyekkel a résztvevők már maguk is szembesültek.
- Olvasd el a 141. oldalon található „Gyermekek jogai” háttér-információt, a 4 Irányadó Elvet vagy a GYJE rövidített változatát a csoport vagy iskola vizsgálatához. Kérd meg a résztvevőket, hogy készítsenek két listát:
 - » Példák az Irányelvek betartására
 - » Példák az Irányelvek figyelmen kívül hagyására

Megpróbálhatnak javaslatokat adni arra, hogy mit lehetne tenni annak érdekében, hogy a második listán szereplő példák átkerüljenek az első listára.

További információk

- Használd a 141. oldalon található „Gyermekek jogai” című segédanyagot, és hívd fel a résztvevők figyelmét arra, hogy a gyakorlat során vizsgált jogok és lehetőségek terén tapasztalható különbségek jelentős része ellentétes a nemzetközi joggal.
- Használd az „Alapfogalmak” részben (53–55. oldal) található információkat a rasszizmus és a diszkrimináció további vizsgálatához.

Ez a gyakorlat a „Kompassz — Kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez” c. kiadványban szereplő „Tegyünk egy lépést előre!” gyakorlat átdolgozott változata: www.coe.int/compass.

Segédanyagok

Instrukciók a kártyák nyomtatásához

- A legtöbb kártya nem határozza meg, hogy a szóban forgó személy roma vagy nem roma: bármelyik lehet. Ki kell választanod kb. 5 kártyát, melyeket kétszer használsz majd fel: egyszer egy roma, egyszer pedig egy nem roma fiatal megtestesítésére.
- Ezen kártyákat 2 példányban másold le: az egyik példányra írd fel a „roma” szót, a másikra ne írd semmit.
- A megmaradt kártyákból válassz annyit, hogy majd jusson szerep a csoport minden tagja számára. A kártyák felére írd fel a „roma” szót.
- Mondd el a résztvevőknek, hogy néhány kártyán meg van jelölve az etnikai hovatartozás is. Ha nem szerepel a kártyán az etnikum, akkor azt kell feltételezni, hogy az illető a „többségi” társadalomhoz tartozik.
- Használhatsz más etnikumokat is, ha ezek jelentőséggel bírnak az országod vagy a régiód számára.

<p>14 éves vagy. Te és a nővéred egy kisvárosban laktok és a helyi iskolába jártok. A tanárok pikkolnak rád; és a többi gyerek is. Gyakran elmenekülsz az iskolából, és inkább elmész az erdőbe sétálni.</p>	<p>8 éves vagy. Te és a két bátyád egy szép házban éltek, nagy kerttel és úszómedencével. Az édesapád egy bank igazgatója abban a városban, ahol laktok. Az édesanyád a háztartást vezeti, és a családról gondoskodik.</p>
<p>13 éves vagy és nincsenek testvéreid. Egyedül élsz az édesanyáddal egy városi lakásban. Az édesanyád rokkant és ápolásra szorul: te vagy a fő gondozója. Gyakran ki kell maradnod az iskolából, mert szüksége van a segítségedre.</p>	<p>11 éves vagy, három gyermek közül a legfiatalabbik. A családod egy nagyvárosban él egy kis lakásban. Az édesapád műszerész, de már három éve nem dolgozik. Az édesanyád meghalt, amikor még kicsi voltál.</p>
<p>Fogyatékossgal születél és kerekesszéket kell használnod. A szüleiddel élsz egy városi lakásban. Minkét szülőd tanár. 12 éves vagy.</p>	<p>14 éves vagy, és az apád híres politikus. Otthon mindened megvan, amire szükséged van, és az iskolában osztályelső vagy. Meleg vagy, de ezt nem mered elmondani senkinek.</p>

<p>15 éves vagy, az országod amerikai nagykövetének a gyermeke. A nemzetközi iskolába jársz, és az édesapád nagy nyomást helyez rád, hogy jól teljesíts. Vastag szemüveget hordasz, és egy kicsit dadogsz.</p>	<p>9 éves vagy és nincsenek testvéreid. Egy társasházban élsz a szüleiddel egy városban. Az édesapád építőmunkás, az édesanyád pedig esetenként takarítóként dolgozik. Nagyon jó sportoló vagy.</p>
<p>12 éves vagy. Egy éve elhagytad az országod, és most egy „ideiglenes lakhelyen” élsz, egy új országban. A ház, ahol laksz, nagyon nedves, és nincs benne se WC, se folyóvíz. Az édesanyád nagyon jól beszéli a helyi nyelvet, és szeretne elhelyezkedni, de senki nem akar „cigányokat” foglalkoztatni.</p>	<p>10 éves vagy és tanulási zavarokkal küzdesz, ami azt jelenti, hogy nehézségeid vannak az iskolai tanulásban. Magasabb vagy a többi gyerekénél, akik még csak 8 évesek. Mindkét szülőd dolgozik, így nincs túl sok idejük arra, hogy segítsenek a leckével.</p>
<p>Te és a bátyád nagyon jók vagytok matekból, fizikából és nyelvekből – tulajdonképpen minden tantárgyból! A szüleid egyetemi tanárok. Folyamatosan speciális tanfolyamokra és felkészítő táborokba küldenek titeket, hogy felkészüljete a versenyekre.</p>	<p>18 éves vagy. Édesapád börtönbe került, amikor 11 éves voltál, így a nagyszüleid neveltek fel. Most már mindketten betegek, és anyagi támogatásra szorulnak. Jó tanuló voltál az iskolában, és matematikát akarsz tanulni az egyetemen.</p>
<p>17 éves vagy. Nem ismered a szüleidet, egész életedben gyermekotthonban éltél. Nagyon jól táncolsz, és szeretsz dzsesszgitározni. Alacsony az iskolai végzettséged, és pénzed sincs.</p>	<p>10 éves vagy. Vidéken élsz, egy tanyán. Édesapád gazdálkodó, édesanyád pedig a teheneket, libákat és csirkéket gondozza. Három bátyád és egy húgod van.</p>
<p>A szüleiddel azért jöttetek ebbe az országba, hogy az Afganisztánban folyó háború elől biztonságos helyre meneküljetek. Most 12 éves vagy, és már 3 éve, 9 éves korod óta éltek itt. Nem tudod, hogy mikor térhettek haza.</p>	<p>14 éves vagy. Ebben a városban születted, de a szüleid Nigériából költöztek ide. Egy szegény közösségben élsz, és nincs más fekete bőrű a környezetedben. Keményen tanulsz, és jól teljesítesz az iskolában.</p>

Kijelentések

- 2 vagy több nyelvet beszélsz.
- Elégedett vagy az életeddel.
- Normális körülmények közt laksz, van telefonod, tévéd és internet hozzáférése.
- Neked és a szüleidnek mindig van elég pénzetek arra, hogy ki tudjátok elégíteni a szükségleteiteket.
- Nem csúfolnak vagy közösisítenek ki az eltérő kinézeted miatt.
- Iskolába jársz és iskola után egyesületbe és sportolni jársz.
- Iskola után külön zene- és rajzórákra jársz.
- Nem félsz attól, hogy igazoltat a rendőrség.
- Soha nem különböztettek meg hátrányosan te vagy a szüleid származása, háttere, vallása vagy kultúrája miatt.
- Rendszeresen jársz orvosi és fogorvosi vizsgálatokra, akkor is, ha nem vagy beteg.
- Te és a szüleid évente egyszer elmentek nyaralni.
- Meghívhatod a barátaidat vacsorára, vagy akár nálad alhatnak.
- Ha eljön az ideje, egyetemre fogsz járni, vagy olyan munkát vagy foglalkozást fogsz választani, amit szeretnél.
- Gyakran látsz olyan embereket filmekben vagy a TV-ben, akik hasonlítanak rád, vagy akik hozzád hasonlóan élnek.
- Te és a családod legalább havonta egyszer elmentek moziba, állatkertbe, múzeumba, vidékre vagy valamilyen más kikapcsolódást nyújtó helyre.
- Kapsz új ruhákat és cipőt, ha szükséged van rá.
- Elég időd van arra, hogy játssz és barátaid is vannak.
- Van számítógéped és internet hozzáférése.
- Elismerik, amit csinálsz és bíztatnak arra, hogy fejleszd képességeidet.
- Bízol abban, hogy meg tudod valósítani az álmaidat!

Gyermekek jogai

Ahogy minden más emberi lénynek, a gyermekeknek is vannak jogai. Emellett elismert tény, hogy koruk és sebezhetőségük miatt a gyermekeknek speciális odafigyelést igényelnek. Éppen ezért született egy speciális emberi jogi egyezmény, amely a gyermekek jogaival foglalkozik: ez a Gyermekek jogairól szóló ENSZ Egyezmény (GYJE).

A GYJE nem ad a gyermekeknek többletjogokat; mindössze könnyebbé teszi számukra, hogy hozzáférjenek azokhoz a jogokhoz, amelyek minden embert megilletnek. Mindenkinek joga van például arra, hogy kinyilvánítsa a véleményét, de a gyermekek véleményét gyakran nem veszik figyelembe! A GYJE kimondja, hogy a gyermekek számára lehetővé kell tenni, hogy bármilyen, rájuk vonatkozó kérdésben kifejtsek véleményüket, és hogy ezeket a véleményeket mások figyelembe vegyék.

A GYJE alapelvei

Négy alapelv létezik, amely segít megérteni a GYJE-ben foglalt jogokat. Ezek az alapelvek a felnőttek gyermekekkel kapcsolatos magatartását hivatottak irányítani, de legelsősorban a gyermekekkel kapcsolatos állami politikákat. A GYJE értelmezése szerint a 18 életévét be nem töltött személy „gyermeknek” minősül.

1. sz. alapelv: diszkrimináció-mentesség (egyenlőség)

A legtöbb ember tudja, hogy a diszkrimináció-mentesség azt jelenti, hogy az emberekkel nem lehet eltérően bánni pusztán bőrszínük, etnikumuk, nemük vagy bármi más miatt. Amikor a rendőrség igazoltatja a romákat csak azért, mert romák, az diszkrimináció. Amikor egy vállalat nem hajlandó alkalmazni valakit csak azért, mert roma, az diszkrimináció.

Ugyanakkor a diszkrimináció-mentesség azt is jelenti, hogy ha valakinek bármely fentiekben említett tulajdonsága miatt jogtalanul korlátozzák a jogait és lehetőségeit, akkor szükség lehet arra, hogy más elbánásban részesítsük. Ezt úgy hívják, hogy pozitív diszkrimináció vagy megerősítő fellépés.

Megerősítő fellépés:

Amennyiben egy fizikailag korlátozott személy nem tud felmenni a lépcsőn egy állás interjúra, akkor az interjút máshol kell megtartani, hogy az illető személy ne kerüljön hátrányos helyzetbe.

Ha egy roma gyermek nem beszéli a helyi nyelvet folyékonyan, és ennek következtében nehézségei vannak a tanulásban, segítséget kell nyújtani számára nyelvtudása fejlesztéséhez vagy lehetővé kell tenni számára, hogy saját nyelvén tanulhasson; máskülönben nem jut hozzá az oktatásban biztosítandó „egyenlő” jogokhoz.

2. sz. alapelv: részvétel

A gyermekeknek joguk van arra, hogy részt vegyenek a róluk szóló döntésekben. A gyermekeket teljes jogú személyeknek kell tekinteni és mindig ki kell kérni a véleményüket – következésképp figyelembe kell venni a nézeteiket.

3. sz. alapelv: az élethez, életben maradáshoz és fejlődéshez való jog

A gyermekeknek joguk van az élethez és mind a fizikai, mind a szellemi fejlődéshez. Meg kell őket **védni** a külső fenyegetésektől és veszélyektől, mint pl. a bántalmazástól, a súlyos anyagi nélkülözéstől és a betegségektől. **El kell látni** őket mindennel, ami az egészséges fejlődésükhöz és általános jólétükhöz szükséges.

A gyermekek nem „felelősek” azokért a nehézségekért, amelyekkel etnika hovatartozásuk vagy szüleik döntései következtében szembesülnek.

4. sz. alapelv: a gyermek elsődleges érdeke

A gyermekeket érintő minden kérdésben a gyermek elsődleges érdekét kell elsősorban szem előtt tartani. A felelős felnőtteknek és az államnak azt kell tennie, ami leginkább szolgálja a gyermek védelmét, fejlődését és jólétét.

A GYJE rövidített változata a Kompass Kézikönyvben is megtalálható (www.coe.int/compass).

Mondd el, hogy is van ez!

Áttekintés

Ez a gyakorlat a médiában és a közösségi médiában előforduló, romákra vonatkozó üzeneteket vizsgálja meg. A résztvevők létrehozzák saját közösségi oldalukat, ahová olyan információkat tesznek fel, amelyekre szeretnék felhívni kortársaik figyelmét.

Időkeret: Legalább 2 óra. A tevékenységet két egyórás szakaszra is fel lehet bontani.

Nehézségi szint: 3

Csoportlétszám: Maximum 20 fő

Fontos fogalmak
Média közösségi média
rasszizmus diszkrimináció
internet kommunikáció
 elfogultság előítélet bizonyíték

Célkitűzések

- A médiában (ezen belül a közösségi médiában) szereplő, romákra vonatkozó üzenetek vizsgálata.
- Pozitív üzenetek felkutatása, és kritikus hozzáállás kialakítása a romákra vonatkozó „tények”-et illetően
- Az általánosan megjelenő vélemények igazságtartalmának felmérése, és a romákról szóló, fiatalokat megcélzó üzenetek megfogalmazása

Felkészülés

- Másold le több példányban a 147. oldalon található Feladatlapot
- Szükség lesz internet-hozzáférésre is: legalább egy számítógép jusson 3-3 résztvevőre.
- Ragasztó, flipchart papír, színes papír, filctollak és színes tollak.
- Opcionális: újságok és magazinok, esetleg online nyomtatási lehetőség.

A gyakorlat menete

1. rész: Aktuális médiaüzenetek feltárása

1. Kérdezd meg a résztvevőket, hogy általában honnan tájékozódnak. Milyen forrásokat használnak, ha meg akarják tudni, hogy mi történik?
2. Kérdezd meg tőlük, hogy miért bíznak ezekben, miért gondolják, hogy megbízható információforrások. Meg szoktak-e nézni más értelmezést bemutató forrásokat is? Ellenőrzik-e időnként a kedvenc oldalakon közölt „tényeket”?
3. Mondd el, hogy a gyakorlat során olyan üzeneteket fognak megvizsgálni, amelyek a fiatalok által látogatott oldalakon a romákkal kapcsolatban leggyakrabban megjelennek. A résztve-

vők először elemeznek néhány ilyen üzenetet, utána pedig saját közösségi oldalt terveznek, melynek célja olyan információk terjesztése, amelyeket véleményük szerint a fiataloknak fontos lenne ismerniük.

4. A rendelkezésre álló számítógépek számától függően oszd a résztvevőket párokba vagy (kis) csoportokba, hogy mindegyik csoport hozzáférhessen az internethez. Minden párnak add meg (az alábbiak közül választva), hogy milyen típusú weboldalakat kell megvizsgálniuk.

A csoportok által megvizsgálandó weboldalak

1. Fiatalok által kedvelt weboldalak

A csoport tagjai által bármilyen célból leggyakrabban látogatott weblapok. Ezeknek nem kell feltétlenül „híroldalnak” lenniük, lehet Twitter hírfolyam, közösségi oldal vagy bármilyen más weboldal is.

2. Híroldalak

Sűrűn látogatott és „tekintélyes” híroldalak az országodban. Ha van az országban országos (államilag támogatott) médiacsatorna, a résztvevők nézzék meg azt is.

3. Roma fiatalok által kedvelt weboldalak

Roma fiatalok számára készült vagy általuk használt oldalak. Lehet, hogy segítened kell ezeket megtalálni, ha nincs roma a csoportodban. Pár nemzetközi szervezet neve megtalálható a 129. oldalon.

4. Roma ügyekkel foglalkozó kampányok vagy aktivista csoportok

Roma ügyekkel foglalkozó (emberi jogi) szervezetek oldalai. Lehet, hogy te magadnak se lesz könnyű ezeket megtalálni. Pár nemzetközi szervezetet neve megtalálható a 129. oldalon.

TIPPEK:

- A kutatómunka megkezdése előtt összeállíthatnátok egy listát az oldalakról az egész csoporttal együtt.
- Ha a résztvevők nehezen találják meg az információkat (pl. az 1. és 2. csoportokban), javasold nekik, hogy végezzék el a weboldalak keresését vagy a „roma” szó beírásával, vagy valamilyen általánosságban a romákra használt negatív kifejezés beírásával. Hívd fel a figyelmüket arra, hogy az is fontos információ, ha nem találnak semmit a romákról a népszerű híroldalokon!
- Javasolhatod, hogy a párok felváltva keressenek információt és jegyzeteljék le mit találtak.

5. Oszd ki a Feladatlap másolatait (147. oldal) és beszéljétek át azt, ami nem egyértelmű.

6. Tájékoztasd őket arról, hogy mennyi idejük áll rendelkezésre a gyakorlat első részére – a kutatásra. Legalább 30 percet hagyj erre a feladatra. Mondd el, hogy fontos, hogy lejegyzet-

eljék a találtakat, még akkor is, ha néhány oldalon nincs semmilyen információ a romákról. Írják fel azt is, hogy milyen oldalakat kerestek fel.

7. Miután befejezték a kutatást, hívd össze a csoportot és röviden tárgyaljátok meg a főbb megállapításokat. Kérd meg őket, hogy adjanak általános tájékoztatást a talált információkról.

2. rész: Saját üzeneteid létrehozása

8. Alkoss új csoportokat, csoportonként kb. 5-6 résztvevővel. Ideális esetben minden csoportban legyen 1 képviselő minden korábbi csoportból. Ha roma és nem roma résztvevőkkel dolgozol, mindenképp gondoskodj arról, hogy a csoportban vegyesen képviseltesse magát mindkét közösség.
9. Mondd el, hogy most minden egyes csoport egy új weboldalt (vagy közösségi oldalt) fog megtervezni, amely azokat az üzeneteket küldi szét, melyeket fontosnak tart a fiatalok számára. Mondd el, hogy át kell gondolniuk az alábbiakat:

- Mik azok a legfontosabb dolgok, amiket szeretnétek a weboldalon keresztül továbbítani?
- Ki az elsősorú közönségetek? (Pl.: minden fiatal, az országban élő nem-roma fiatalok, roma fiatalok nemzetközi szinten)
- Hogyan tudnátok az oldalakat vonzóvá tenni a közönségetek számára?

10. Adj minden csoportnak több flipchart papírt és filctollat. Mondd el, hogy még ha valódi weboldalt akarnak is készíteni, a legtöbb weblap papíron indul!
11. Adj legalább egy órát a csoportoknak, hogy kidolgozzák weboldaluk tervét és mintatartalmát. Készíthetnek egy „címlapot” és a címlaphoz csatolt néhány példát a tervezett tartalomra vonatkozóan.
12. A gyakorlat végén mutasd meg az eredményeket, hogy mindenki láthassa őket és adj a résztvevőknek időt arra, hogy megnézzék a többi csoport munkáját.

Feldolgozás

Kezdd azzal, hogy megkéred a résztvevőket, hogy pár szóban kommentálják a többi csoport által készített terveket. Ezt követően vegyétek át a következő kérdéseket.

A csoportok által készített weboldalakra vonatkozó kérdések:

- Lenne-e kedvetek meglátogatni a weboldalt? Miért igen és miért nem?
- Megbíznátok-e abban, hogy az oldal pontos információkat nyújt?
- Az oldal kínál-e bármilyen alternatív üzenetet a többi közösségi média oldalakon találhatóéhoz képest?
- Az üzenetek általában negatívak, pozitívak vagy „semlegesek” a romák szempontjából?

- Mi tetszik az oldalban és van-e bármilyen javaslatotok arra, hogy miként lehetne jobbá tenni?

Kérdések a csoportmunkára vonatkozóan:

- Mennyire volt könnyű megállapodásra jutni a csoporton belül arról, hogy mit szeretnétek belevenni a munkába?
- Voltak-e lényeges véleménykülönbségek a terjesztendő üzenetekről? Hogyan oldottátok meg ezeket?
- Szerintetek a gyakorlat első része befolyásolta-e a weboldallal kapcsolatos elképzeléseiteket? Hogyan?

Kérdések a gyakorlat egészére vonatkozóan:

- A gyakorlat befolyásolta-e a romákról alkotott véleményeteket?
- Befolyásolta-e az online hozzáférhető információkról alkotott véleményeteket?
- Szerintetek meg fogja-e változtatni azt, hogy miként olvassátok vagy kutatjátok az online témákat? Hogyan?
- Mit éreznétek, ha magatokról vagy az etnikai csoportotokról olvasnátok olyan dolgokat, amelyek gyakran hangzanak el a romákról?

Variációk

- A gyakorlatot két részben is meg lehet tartani, amely fontos lehet, ha többségében nem roma résztvevőkel dolgozol – és főként, ha erős előítéletek vannak a romákkal kapcsolatban. Ebben az esetben a kutatás utáni megbeszélésre esetleg több időt kell fordítani az előítélet kitérgetésére.
- Ha a résztvevők inkább online szeretnének dolgozni, akkor a gyakorlat második részében érdemes lenne egy valódi közösségi oldalt létrehozni.

Javaslatok a folytatáshoz

- Ha a résztvevők nem tették fel a megtervezett oldalt az internetre, akkor ezt a gyakorlat után is megtehetik. Végig kell gondolniuk, hogy hogyan fogják az oldalt népszerűsíteni.
- Hívd fel a résztvevők figyelmét a "No Hate Speech Movement" kampány weboldalára (<http://nohatespeechmozgalom.hu/>) ahol a „hogyan tegyék bejelentést?” gomb utasításait követve bejelenthetik, ha gyűlöletbeszéddel találkoznak az interneten. Arra is biztathatod a résztvevőket, hogy online reagáljanak a rasszista megnyilvánulásokra és előítéletekre. Lapozd fel az Európa Tanács „Böngésző” kézikönyvét további, az online gyűlöletbeszéd elleni harccal kapcsolatos ötletekért.

További információk

- Olvasd el a „Böngésző” internetműveltségre vonatkozó részét az online rasszizmus és a diszkrimináció felismerésére vonatkozó iránymutatásért.

Segédanyagok

Feladatlap

Nézz át néhány, a kategóriádba tartozó weboldalt és állapítsd meg, hogy találsz-e romákra vonatkozó utalásokat.

Minden egyes weboldal esetében vedd át az alábbi táblázatban található kérdéseket. Ahol lehet, adj példákat és bármilyen egyéb információt arról a weboldalról, amely szerinted érdekes lehet.

A WEBOLDAL NEVE/CÍME:
<p>1. Találtak romákat ábrázoló fényképeket/képeket?</p> <ul style="list-style-type: none"> » Van közöttük „pozitív” hangvételű? » Vannak „negatívak” is?
<p>2. Közölnek-e információkat a romákkal kapcsolatban?</p> <ul style="list-style-type: none"> » Az információk általánosságban pozitív, negatív vagy semleges képet nyújtanak a romákról? » Az előadott „tények” alá vannak-e támasztva bizonyítékokkal? » Vannak-e olyan „tények”, amelyek egyértelműen hamisak?
<p>3. Mely kifejezéseket használják gyakran a romák jellemzésére?</p> <ul style="list-style-type: none"> » Ezek nagyrészt pozitívak, negatívak vagy semlegesek?
<p>4. Találtak-e nyíltan rasszista kijelentéseket?</p> <ul style="list-style-type: none"> » Ha igen, ezek közszereplőktől származnak-e, az újságírók „véleményét” képviselik, vagy egyéb helyről származnak?
<p>5. Egyéb megjegyzések...?</p>

Tíz dolog

Áttekintés

A gyakorlat során a résztvevők készítenek magukról egy portrét, amelyből kiderül, hogy mit szeretnek és mit nem, különösen a másokkal való kapcsolataikat illetően. A gyakorlat leginkább a vegyes roma/nem roma csoportokban működik, és alkalmazható az előítéletek és a sértő magatartás vizsgálatára.

Időkeret:	45 perc (minimum)
Nehézségi szint:	1
Csoportlétszám:	Maximum 20 fő

Fontos fogalmak

Hasonlóság különbség sokszínűség
identitás szükségletek
emberi jogok
kapcsolatok sztereotípiák
rasszizmus előítélet

Célkitűzések

- A hasonlóság, különbség és sokszínűség témájának vizsgálata
- A roma és a nem roma közösségek közötti hasonlóságok és az egyes közösségeken belüli különbségek vizsgálata
- Annak megállapítása, hogy a résztvevők számára mi a legfontosabb a másokkal való kapcsolatukban

Felkészülés

- Készíts másolatokat a 151. oldalon található „Tíz dolog” című segédanyagról.
- Szükség lesz újságokra, ragasztóra, színes tollakra és papírdarabokra.
- Opcionális: kérd meg a résztvevőket, hogy hozzanak magukról egy fotót.

A gyakorlat menete

1. Kérdezd meg a résztvevőket, hogy tudnak-e olyan dolgot mondani, ami minden romára jellemző, de más, nem roma közösségekre nem igaz. Tedd fel ugyanezt a kérdést a nem romákra vonatkozóan is: van-e olyan mindenkire érvényes közös vonásuk, amely a romákra nem áll?

TIPPEK:

- Nem valószínű, hogy a résztvevők találnak ilyen tulajdonságot! Ha mégis említenek ilyen, kérdezd meg nyomatékosan, hogy ez tényleg olyan dolog-e, amivel az adott közösség *minden* tagja egyetértene.
- Elmondhatod, hogy a biológusok nem találtak semmilyen fizikai vagy genetikai tulajdonságot, amely kizárólag az egyes „fajok” tagjait jellemezné: a „faj” ma már inkább társadalmi kategória, melynek nincs fizikai alapja. Ha többet szeretnél tudni, olvasd el az „Alapfogalmak” fejezetben a rasszizmusról szóló részt (54. oldal).

2. Ismertesd a gyakorlatot, és oszd ki a 151. oldalon található „Tíz dolog” című lapot. Mondd el, hogy ezt a lapot mindenki saját maga tölti ki. Ha nem akarják, senki másnak nem kell megmutatniuk a lapjukat.
3. Adj a résztvevőknek kb. 10 percet arra, hogy kitöltsék a lapot; ezután oszd szét az (üres) papírdarabokat, a ragasztót és a színes tollakat. Kérj meg mindenkit, hogy alkosson egy „önarcképet” a szétosztott anyagok segítségével, az első részre adott válaszok alapján.

TIPPEK:

- Mondd el a résztvevőknek, hogy nem kell belevenniük a saját „tíz dolgukat”, ha nem akarják azokat megosztani másokkal, viszont belevehetnek olyan dolgokat is, amik nem szerepelnek az eredeti listán.
- Két részre kell osztaniuk a portrét: „szeretem” (zöld zászló) és „nem szeretem” (piros zászló) dolgokra (példaként nézd meg a „Tíz dolog” című lapot).
- A cél az, hogy olyan kép készüljön, amely összefoglalja, hogy mit szeretnének megmutatni magukkal kapcsolatban másoknak.

4. Adj a résztvevőknek 15 percet erre a feladatra; utána kérj meg mindenkit, hogy tegyék fel a falra az elkészült portrékat. Hagyj időt arra, hogy mindenki körbesétálhasson a „galériában”, és kérd meg őket, hogy jegyezzék fel azokat a dolgokat, amik szerintük közös bennük és valaki másban (az adott személy nevével együtt). Olyan dolgokat is felvehetnek a listára, amelyek nem szerepeltek a saját portréjukon. A közös vonásokat az embereket csillagszerűen összekötő vonalakkal is ábrázolhatják.

	ÉN 	
<p>Niki: <i>nem szereti, ha megalázzák</i></p> <p>Józszi: <i>nem szereti látni, ha másokat megbántanak</i></p>		<p>Szilvi: <i>szeret bulizni</i></p> <p>Robi: <i>szereti látni azt, ha mások nevetnek</i></p>

5. Hívj össze mindenkit a feldolgozáshoz.

Feldolgozás

Először kérd meg a résztvevőket, hogy említsenek olyan a vonásokat, amelyek közősek bennük és másokban. Említsenek „szeretem” és „nem szeretem” dolgokat is, vagyis mondjanak példát a piros és a zöld zászlós oszlopból is.

TIPPEK:

- Próbáld odafigyelni azokra, akiket nem említett meg senki. Egészen biztos, hogy találtak olyan dolgokat a portréjában, amivel a többiek is azonosulni tudnak.
- A piros zászlókat nem kell feltétlenül negatívan értékelni: fontos dolgokat hozhatnak elő az emberek érzékenységéről, valamint olyan általános dolgokat, amiket az emberek bántónak és bosszantónak találnak. Például: „Kiborulok, ha az emberek udvariatlanok velem”.

Tedd fel az alábbi kérdéseket, hogy a gyakorlatból származó egyéb témákat is megvizsgáljátok:

A portrék készítésére vonatkozó kérdések:

- Mennyire volt könnyű portrét készíteni?
- Éreztétek-e úgy, hogy kihagyatok valami fontosat, amikor megnéztétek a többiek portréját?
- A gyakorlat révén jobban megértitek-e a csoportod többi tagját?
- Volt-e valami, ami meglepett benneteket? Miért?

A hasonlóságokra és a különbségekre vonatkozó kérdések:

- Szerintetek több-e hasonlóság a csoport tagjai között, mint a különbség? A piros vagy a zöld zászlóknál volt-e több különbség?
- Mivel magyaráznátok a fennálló különbségeket? (Feltárhatnád, hogy vajon a résztvevők ezeket a nemek, az etnikai hovatartozásnak vagy a személyiségnek stb. tulajdonítják.)
- Van-e olyan dolog, ami minden résztvevőre igaz?

A gyakorlatból levont következtetések:

- A gyakorlat következtében elgondolkoztatok-e a magatartásokat egyes aspektusain?
- Elgondolkoztatok-e arról, hogy miként beszéltek bizonyos csoportokról, vagy hogy miként viszonyultok hozzájuk, pl. a nőkhöz, a romákhoz, a nem romákhoz vagy a migránsokhoz való viszonyokról?
- Össze tudnátok-e állítani egy listát arról, hogy mire van szüksége minden emberi lénynek más emberi lényektől (és a társadalomtól)?

A gyakorlatot azzal fejezhetnéd be, hogy elmondod, hogy a nemzetközi emberi jogok tartalmaznak egy felsorolást az alapvető emberi szükségletekről, melyek mindenki számára érvényesek. Ezen alapvető szükségletek biztosítása az állam közvetlen feladata és a társadalom minden tagjának közvetett feladata.

Variációk

- A Kompas „Ki vagyok te?” gyakorlata (www.coe.int/compass) valamelyest eltérő megközelítést alkalmaz hasonló témák megvizsgálására.

Javaslatok a folytatáshoz

- Részletesebben foglalkozhatnátok az emberi jogok eszméjével. A kézikönyv „Külföldi gyermek” része azon jogok körét vizsgálja, amelyeket a romák esetében gyakran megsértének. A Kompas számos bevezető gyakorlatot tartalmaz.
- A résztvevők elkészíthetnék saját magatartási kódexüket az azonosított piros és zöld zászlók alapján.

További információk

- „Alapfogalmak” című fejezet rasszizmusról és diszkriminációról szóló része (53–55. oldal).
- „Cigányellenesség” című fejezet (27–41. oldal).

Segédanyagok

Tíz dolog ...	
Zöld zászlók	
Valami, amitől boldog leszek	
Valami, amit szeretek másokban látni	
Valami, ami büszkévé tesz	
Valami, amiben jó vagyok	
Valami, ami megneveltet	
Piros zászlók	
Valami, ami feldühít	
Valami, ami fáj	
Valami, ami nehéz számomra	
Valami, amit nem szeretek másokban látni	
Valami, ami idegessé tesz (amit szeretnék megváltoztatni)	

Emlékezünk

Áttekintés

Ez egy csendes, elmélkedő gyakorlat, amely a holokauszt egyik roma áldozatának személyes vallomására épül. A résztvevők elmondják véleményüket a történelekről, és saját támogató üzeneteket alkotnak.

Időkeret: 90 perc

Nehézségi szint: 2

Csoportlétszám: Legalább 12 fő

Fontos fogalmak

roma népirtás holokauszt
megemlékezés diszkrimináció
szolidaritás áldozatok együttérzés jogorvoslat

Célkitűzések

- Megismerni a romák holokauszt során átélt tapasztalatait
- Megbeszélni az esemény ma is érvényes jelentőségét (mind a múltbeli áldozatok, mind az egész társadalom szempontjából)
- Átgondolni a roma közösség igényét, hogy múltjukat elismerjék és kártalanítást kapjanak.

Szükséges eszközök

- Papír és tollak minden kiscsoport számára
- Segédanyag másolatok (opcionális)

A gyakorlat menete

1. Kezdd azzal, hogy megkérdezed a résztvevőket, hogy ismereteik alapján a holokauszt során mely csoportok kerültek célkeresztbe. Tisztában vannak-e azzal, hogy a náci hatalom a roma népesség „teljes megsemmisítését” tervezte?
2. Adj háttér-információt a 156. oldalon anyagból, és kérd meg a résztvevőket, hogy reagáljanak az elhangzottakra. Meg tudják-e magyarázni, hogy miért tudnak ilyen kevesen a roma népiirtásról, annak ellenére, hogy általánosságban a közvélemény tisztában van a holokauszt tényével?

TIPPEK:

- Használhatod azt a listát, amely azokat a romaellenes törvényeket tartalmazza, amelyeket a német kormány a holokausztot megelőző időszakban és a holokauszt során hozott. Ezeket a „Right to Remember” (Jogunk van emlékezni) c. kézikönyvben találhatod, ami angol nyelven elérhető itt: <https://www.coe.int/en/web/youth-roma/right-to-remember>

3. Mondd el, hogy egy olyan személy beszámolóját fogod felolvasni, aki még gyermek volt a holokauszt idején. Kérd meg a résztvevőket, hogy próbálják beleélni magukat a kislány helyzetébe és képzeljék el, hogy mit érezhetett.
4. Olvasd fel a 155. oldalon található szöveget, és utána adj egy kis időt a résztvevőknek, hogy csendben és nyugodt körülmények között az érzéseikkel foglalkozzanak.
5. Pár perc múlva kérdezd meg, hogy valaki szeretné-e megosztani a gondolatait.
 - » Mit éreztek azzal kapcsolatban, amit hallottatok?
 - » Tisztában voltatok-e azzal, hogy így bántak a romákkal?
 - » Véleményetek szerint mit érezhet ez a nő – és a hozzá hasonlók – azzal kapcsolatban, ahogy a romákkal bánnak ma?
 - » Szerintetek a társadalom mennyire volt segítőkész és támogató azokkal, akik elszenvedtek ezeket a szörnyű bűntetteket?
6. Mondd el a résztvevőknek, hogy hosszú évekig a romákat egyáltalán nem ismerték el a népirtás áldozataiként. Néhányan kaptak valamilyen nagyon alacsony összegű kárpótlást az ellenük elkövetett bűnökért, de ez is hosszú évekig tartott.
7. Kérd meg őket arra, hogy gondolják végig, mit szeretnének hallani a társadalomtól, ha ők is megtapasztalták volna ezeket a szörnyű élményeket? Milyen üzenetek lennének számukra segítők és támogatók?
8. Mondd el nekik, hogy valamilyen formában reagáljanak az írásra. Ez bármilyen formát ölthet, pl. lehet festmény, vers vagy egy levél. Mondd el, hogy ez legyen a lehető legszemélyesebb, és hogy senkinek nem kell megmutatnia a munkáját másnak, ha nem akarja.
9. Próbálj egy csendes teret kialakítani és bíztasd a résztvevőket arra, hogy önállóan válaszoljanak és dolgozzanak. Magyarázd el, hogy az „üzenet” célja a támogatás és szolidaritás személyes kifejezése. Ha valakinek ez nem megy, hagyd, hogy másokkal közösen dolgozzon.

TIPPEK:

- Ha van rá idő, megengedheted a résztvevőknek, hogy az elbeszélés alapján kutatást végezzenek: melyik országokban történtek az események, és melyik táborokról van szó.

10. A szakasz végén kérdezd meg, hogy valaki szeretné-e megosztani a munkáját a csoporttal. Kérd meg, hogy szóljanak hozzá a munkához, de hangsúlyozd, hogy az üzenetek nagyon személyes jellegűek és a résztvevőknek erről nem szabad megfeledkezniük, amikor reagálnak ezekre.

Feldolgozás

Kezd azzal, hogy kikéred a résztvevők véleményét a gyakorlatról és az átadott információkról. Kérdezd meg, hogy szerintük ezeket az információkat szélesebb körben is meg kéne-e ismertetni a nyilvánossággal? Válaszaikat indokolják meg, majd térjtek át a következő kérdésekre:

- Szerintetek miért emlékszik még mindig Európa minden országa a holokausztra, annak ellenére, hogy már több mint 60 éve történt? Szerintetek ez fontos még?
- Véleményetek szerint miért ismerik ilyen kevesen azt, hogy mi történt a romákkal a holokauszt idején? Szerintetek igazságos ez?
- A gyakorlat befolyásolt-e benneteket abban, hogy miként látjátok a jelenleg is létező diszkriminációt és rasszizmust, amivel a roma közösségeknek ma is szembesülniük kell?
- Ha egyáltalán, szerintetek hogyan hatnak a népirtás tapasztalatai a mai problémákra?
- Tudtok-e tenni bármit is annak érdekében, hogy befolyásoljátok a kormányotokat vagy a közösségetek tagjait annak érdekében, hogy sokkal ismertebbé váljon a roma népirtás ténye?

Variációk

- A kreatív gyakorlatot a résztvevők saját szabadidejükben is elvégezhetik, és a következő ülésen átnézhetitek az elvégzett munkát. Ez lehetővé tenné számokra, hogy át tudjátok nézni a népirtás részleteit és összefüggéseit.

Javaslatok a folytatáshoz

- Bíztsd a résztvevőket arra, hogy járjanak utána, hogy mi történt hazájukban a romákkal a holokauszt idején és tudják meg, mi történik – ha egyáltalán – annak érdekében, hogy emlékezzünk ezekre a szörnyű eseményekre.
- Javasold, hogy a csoport készítsen egy listát arról, hogy szerintük mit szeretnének a túlélők (és a túlélők rokonai), hogy a társadalom tegyen annak érdekében, hogy ne felejtsek el a népirtást. A csoport akár írhatna egy levelet a helyi újságnak vagy a helyi politikusoknak arról, hogy változást szeretnének e téren.

További információk

- A roma népirtásra vonatkozó alap információkért lapozd fel a 66. oldalon található „Roma népirtás: alapvető tények” háttér-anyagot.
- A romák ellen elkövetett bűnök elismerésének hiányára és a kárpótlás elmaradására vonatkozó információkért lapozd fel a 156. oldalon található „A roma népirtás után” c. háttér-anyagot.
- A roma népirtással kapcsolatos további információkért, forrásokért és gyakorlatokért lapozd fel a „Right to Remember” (Jogunk van emlékezni) c. kézikönyvet. A kiadvány a következő címen érhető el angolul: <http://www.coe.int/en/web/youth-roma/right-to-remember>

Segédanyag

Maria Peter – egy Auschwitzba deportált roma

"Két és fél napig utaztunk. Az éjszaka közepén érkeztünk meg Auschwitzba. Ott volt az egész családom: a szüleim, a fivéreim, Eduard és Josef... és a három nővérem, Antonia, Josefina és Katharine a férjükkel és gyermekeikkel együtt... Barakkokba zsúfoltak össze minket. Hajnalban kaptunk egy teát hatalmas bögrékben. Én a teámat kint, a barakk előtt akartam meginni, amikor megláttam – életemben ekkor láttam először ilyen szörnyűséget, és soha nem fogom elfelejteni – egy halom meztelen testet. Az élettelen testek látványa annyira megrémisztett, hogy visszamentem a barakkba...

Birkenauban mindannyian rabszolgamunkát végeztünk. Én a táborba vezető út építésén dolgoztam, nehéz köveket kellett hordanom. A sógornóm és a három gyermeke tifuszt kapott, és meghaltak a Krankenbauban (tábori kórház). A családból ők haltak meg először Auschwitzban. Ezt követően a nővérem, Josefina férje halt meg tüdőgyulladásban, amit a táborban végzett kemény munka során kapott el. Utána meghalt a nővérem legidősebb gyereke is, és így tovább: egyik családtag a másik után. Nővéremnek, Josefina Steinachnak kilenc gyermeke volt, és összesen egy élte túl a tábor. A mai napig sem értem, hogy a többi nyolc hogyan tudott 1944. augusztus elejéig életben maradni – amikor aztán gázkamrába vitték őket. A nővérem életben maradhatott volna. Ravensbruckbe akarták vinni a Zigeunerlager (cigánytábor) felszámolása előtt. De nem volt hajlandó elmenni a gyermekei miatt. Azt mondta az SS tiszteknek, hogy a gyermekei nélkül nem megy. Amikor az utolsó jármű is elhagyta Auschwitzot, ő is meghalt a gázkamrában.... Az édesanyám is Auschwitzban maradt. Én minden tőlem telhetőt megtettem érte, de egyik nap megbetegedett. Magas láza volt, és a Blockaltester (a blokkvezető) azt mondta, hogy el kell mennie a kórházi blokkba. Kelések borították el a testét. Felvágták a keléseit, és bekenték valamilyen sárga folyadékkal. Elkezdett hallucinálni, és pár nap múlva meghalt. Az édesapám és Antonia nővérem is meghaltak Auschwitzban...

Én végül Birkenauban, a gyermekbarakkba kerültem. Ez volt az utolsó barakk a birkenauai tábor bejáratához közelebb eső oldalon... Kifejezetten gyermekeknek építették. Napközben a gyerekekre vigyáztam, és délben felszolgáltam az ebédet. Ez az a barakk, ahol a zenekar is próbált. Nagyon jól emlékszem az SS tisztre, Königre; végülis ő volt az, aki megkorbácsolt. Majdnem minden kivégzésnél ott állt a kivégzőosztag mellett, és az új transzportok érkezésénél is jelen volt.

König azért korbácsolt meg, mert megvédtem magam. A testvérem, Josefina gyermekei miatt történt. Nem tudott ételt szerezni nekik. Láttam, és a többiek is látták, hogy König egy egész láda ételt adott át a blokk ápolónőjének. Én csak azt akartam, hogy a gyerekek kapjanak valamit enni. Panaszt tettem. Ezen a napon egy SS vizsgálócsoport jött a táborba... Amikor befejezték a vizsgálatot, visszamentünk a blokkunkba. Kis idő múlva megjelent a blokkparancsnok, és felolvasta a számomat. A Schreibstubéba (iroda) kellett mennem. König már ott várt rám széles terpeszállásban, az egyik keze a zsebében, a másikban egy ostor, amit a csizmájához csapkodott. Jelentkeztem, megadva a számomat. König odajött hozzám, és úgy arcon vágott, hogy a földre estem. Ezután átvitt egy másik barakkba. Amennyire emlékszem, az ácsműhelybe. Ott a parancsára le kellett vetköznöm, és fel kellett vennem egy vizes fürdőnadrágot, amit valamilyen fekete folyadékba áztattak. Le kellett feküdnöm egy bakra, és számolnom kellett. Hétiig számoltam – úgy emlékszem, mintha tegnap történt volna –, és csak számoltam és számoltam. Ekkor érkeztek az első ütések. Tovább kellett számolnom; felváltva számoltam és kiabáltam fájdalommban. Nem hittem, hogy túl fogom élni. Közben korbácsolt, azt mondta, „Úgy fogsz megdöglenni a kezeim között, mint egy állat”. Halálom napjáig emlékezni fogok ezekre a szavakra..."

A roma népirtás után

- Hosszú ideig tartott, hogy a holokauszt roma túlélőit egyáltalán elismerjék, nemhogy kárpótolják az átélt szörnyűségekért. Egyetlen romát sem kértek fel arra, hogy tanúskodjon a nürnbergi perben, és több mint 30 évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a nyugatnémet állam egyáltalán elismerje, hogy a náci hatalom a romákat, mint népet akarta felszámolni.
- Számos roma csoport és egyén kampányolt aktívan az elismerésért és kárpótlásért. 12 roma aktivista éhségstrájkját követően a német állam végül arra kényszerült, hogy 1979-ben elismerje, hogy a romákat faji alapon hurcolták meg. Csak ezt követően vált nagyon kevés roma kárpótlásra jogosulttá.
- A volt auschwitz-i foglyoknak mindössze napi 2,50 eurónyi kárpótlást ítélték meg. Természetesen még azok esetében is, akik igényt tarthattak a kárpótlásra, 35 évvel a népirtást követően érkezett csak meg a kifizetés. Legtöbben azok közül, akik jogosultak lettek volna a kárpótlásra, már nem is éltek. Túléltek a holokausztot és végigélték a holokausztra való „emlékezés” korszakát. Az ő szenvedéseikről elfeledtek.
- 2012-ben, 70 évvel a háború befejezése után, végre felavattak egy emlékhelyet Berlinben a holokauszt roma áldozatainak emlékére.

2005-ben a Magyar Parlament augusztus 2-át a roma és szinti holokauszt emléknapjának nyilvánította. A Lengyel Parlament 2011-ben ugyanezt tette.

Ez a dátum az auschwitz-birkenai „Zigeunerlager” („Cigánytábor”) 1944-ben történt felszámolásához kapcsolódik. Néhány ország nem hivatalosan jegyzi ezt a napot és számos nem kormányzati szervezet már megemlékezéseket szervez ezekre a napokra.

- Más országok, akik részt vettek a roma népirtásban, hasonlóan lassúnak mutatkoztak az elkövetett bűnök mértékének elismerésében. 1997-ben, több mint 50 évvel az eseményeket követően, Magyarország volt az első a közép és kelet európai régióban, amelyik egységes kárpótlást ajánlott fel a roma túlélők számára. Ekkorra már nagyon kevés kárpótlásra jogosult ember élt.
- Az a tény, hogy a romák holokauszt alatti szenvedéseiről ilyen kevéssé vesznek tudomást Európa-szerte, egyértelműen jelzi, hogy az elismerés nem volt megfelelő. Ezeket a bűnöket soha nem „kompenzálták” megfelelően; az elkövetett kárt soha nem lehet orvosolni. A felelős tényére azonban nincs kifogás, főleg akkor, amikor a többi áldozatról megemlékeznek, és amikor az előítélet és a bűnbakkeresés továbbra is megmaradt.

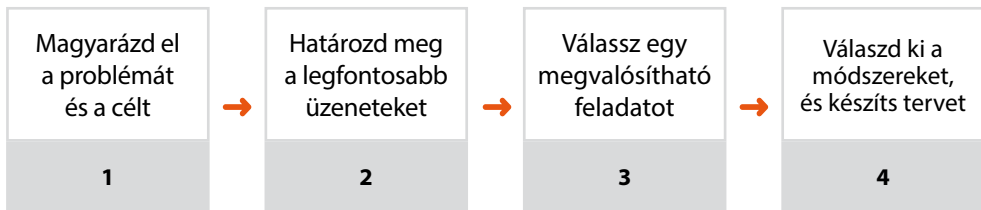

Az iskolában tanultunk a háborúról, de a holokausztról nem – és különben is, kit érdekel, hogy mi történt a cigányokkal? Én Szlovákiában születtem, és 8 hónapos koromban kerültem Olmütz-be (Olomouc). A többi csehtől teljesen elkülönülve nőttem fel. Az iskolában senkit nem érdekeltünk. Örültem, hogy iskolába járhatok, de a többi gyerek „bűdös cigánynak” hívott, és senki nem akart mellém ülni.

Valeria Bockova, akinek a férje egy auschwitz-i túlélő fia

Négy lépés a cselekvésig

Áttekintés

Ez egy négy lépésből álló folyamat, amelynek eredményeként a résztvevők kidolgoznak egy tervet, amelynek célja a cigányellenességgel szembeni fellépés. Az egyes részek során elvégzett feladatok a romák és a rendőrség közötti kapcsolattal foglalkoznak, de a modellt más problémákkal szembeni fellépés megtervezésére is használhatjuk.

A négy szakaszt egymástól függetlenül is meg lehet valósítani, és nem feltétlenül szükséges mindegyiket elvégezni ahhoz, hogy a csoport által kiválasztott akciót megvalósíthassuk. Ha kevés az idő, vagy ha a résztvevőknek már van elképzelésük arról, hogy mit szeretnének megvalósítani, akkor egyenesen rátérhetsz a cselekvési tervre (176. old.). Egy akció az 1-3. szakasz szerinti előkészítés nélkül is nagyon eredményes lehet, így a résztvevők tapasztalatokat gyűjthetnek, és legközelebb lesz már mire építeniük.

1. rész: Magyarázd el a problémát és a célt

Gyakorlat: *Mit látunk, és mit szeretnénk látni*

Ez a gyakorlat a roma közösségekkel kapcsolatos rendőrségi gyakorlatot vizsgálja. A résztvevők szerepjáték segítségével jelenítik meg, milyennek látják a rendőrség és a romák kapcsolatát manapság, és azt, hogy milyennek szeretnék látni ezt a kapcsolatot a jövőben.

Az 1. rész célja a probléma és a végső cél elmagyarázása, valamint a résztvevők cselekvésre ösztönzése.

2. rész: Határozd meg a legfontosabb üzeneteket

Gyakorlat: *A befolyásolás módjai*

A gyakorlat során a résztvevők azt vizsgálják meg, hogy az emberek miért csinálnak olyan dolgokat, amiket eredetileg nem is akartak, és hogy miként lehet rávenni másokat arra, hogy változtassanak viselkedésükön vagy hozzáállásukon. A résztvevők érveket gyűjtenek, amelyeket a romákkal szembeni rasszista attitűdökkel szembeni fellépés céljára használni tudnak.

A 2. rész célja a kommunikációs stratégiák átgondolása és a cigányellenességgel szembeni érvrendszer erősítése.

3. rész: Válassz ki egy megvalósítható feladatot

Gyakorlat: *Lépőkövek*

A résztvevők megnézik azokat a „lépőköveket”, amelyek segítségével elérhetnék az ideális állapotot (amit az 1. részben felvázoltak). Ezek a lépőkövek olyan célok, amelyekkel könnyebb dolgozni, és amelyek – ha megvalósulnak – kedvezőbb feltételeket teremtenek a rendőrségi diszkrimináció átfogó problémájának kezelésére.

A 3. rész célja azoknak a részproblémáknak a tisztázása, amelyek az átfogó problémához hozzájárulnak, és olyan, kisebb feladatokra való lebontása, amelyekkel a csoport foglalkozni tud.

4. rész: Válaszd ki a módszereket, és készíts tervet

Gyakorlat: *Az akció megtervezése*

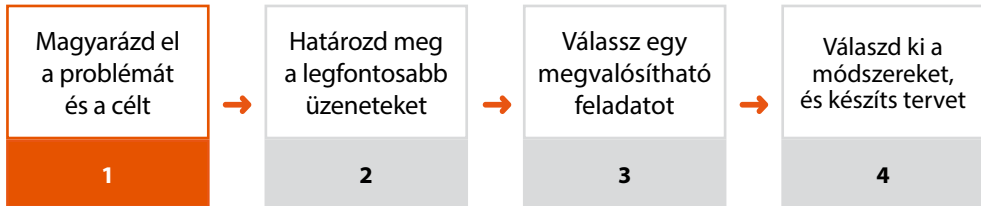
A résztvevők végiggondolják, hogy milyen módszereket alkalmazhatnának üzeneteik továbbítására, és cselekvési tervet készítenek.

A 4. rész célja a tervezési és szervezési készségek fejlesztése, továbbá az, hogy a résztvevők képessé váljanak aktív szerepet vállalni saját közösségükön belül.

A csoport által megvalósított minden akció után érdemes leülni, és átbeszélni a tapasztalatokat

1. rész: Mit látunk, és mit szeretnénk látni

Áttekintés

Ez a gyakorlat a roma közösség szempontjából vizsgálja meg a rendőri gyakorlat kérdését. A résztvevők szerepjátékot játszanak annak bemutatására, hogy ők miként látják a rendőrséggel való kapcsolatot, és milyenek szeretnék látni ezt a kapcsolatot.

Időkeret: 60 perc
Nehézségi szint: 2
Csoportlétszám: 10-30 résztvevő

Fontos fogalmak
rendőrség emberi jogok
diszkrimináció hatalommal való visszaélés
bűnüldözés változás

Célkitűzések

- Azon igazságtalan gyakorlatok azonosítása, amelyek a rendőrség roma lakossághoz való hozzáállásában mutatkoznak
- Megfogalmazni a rendőrség szerepét egy olyan társadalomban, amely tiszteltben tartja az emberi jogokat
- A résztvevők arra való ösztönzése, hogy tegyenek valamit a cigányellenességgel szemben

Felkészülés

- Opcionális: olvasd el a 162. oldalon található vallomásokat.
- Elegendő hely szükséges ahhoz, hogy a különböző csoportok egy rövid színpadi jelenetet készítsenek és egy „színpad” a jelenet előadására.

A gyakorlat menete

1. Kérd meg a résztvevőket arra, hogy mondjanak néhány olyan kifejezést, amit a „rendőrség” szóval asszociálnak. A javaslatokat írd a flipchart táblára.
 - » Ha minden javaslat negatív, akkor tegyél fel kérdéseket azzal kapcsolatban, hogy a rendőrségnek milyen szerepet kellene betöltenie egy ideális társadalomban.
 - » Ha a javaslatok nagyrészt pozitívak, akkor kérdezd meg a résztvevőktől, hogy szerintük a többi csoport is osztja-e a nézeteiket.

2. Mondd el, hogy mivel a rendőrök az állam nevében jogosultak eljárni, az emberi jogi törvények szerint jogi kötelezettségeik vannak. Ez azt jelenti, hogy felelősségre lehet őket vonni, ha nem tartják be az emberi jogokat. Emlékeztess a résztvevőket arra, hogy a diszkrimináció-mentesség alapvető emberi jog.
3. Oszd fel a résztvevőket 4-6 tagból álló csoportokra. Kérj meg minden csoportot arra, hogy készítsen el két rövid némajátékot, ahol az egyes játékok időtartama nem haladhatja meg a 60 másodpercet. A két némajátéknak a következő kérdéseket kell érintenie:
 - » Milyennek látod a rendőrség és a roma közösségek közötti kapcsolatot?
 - » Milyennek szeretnéd látni ezt a kapcsolatot?

TIPPEK:

Ha a csoportod nem roma tagokból áll:

Valószínűleg keveset tudnak a roma közösségek rendőrséggel kapcsolatban tapasztalt problémáiról.

- A probléma mértékének illusztrálására használhatod a 162. oldalon található esettanulmányokat. A résztvevőknek oda is adhatod ezeket a vallomásokat, hogy felhasználják azokat a némajáték témájaként.
- Használd a 164. oldalon található háttér-információt arra, hogy a résztvevők megértsék, hogy a vallomásokban ismertetett problémák nagyon gyakoriak a roma közösségekben.

4. Adj a csoportoknak 20 percet a felkészülésre, majd kérd meg őket, hogy mutassák be némajátékukat. Minden egyes némajáték után kérd meg a nézőket arra, hogy mondják el mit láttak. Egyelőre ne kérd ki a véleményüket arról, hogy a némajáték valóságos volt-e; mondd el, hogy ezzel a kérdéssel a feldolgozás részben foglalkoztok majd.
5. Köszönd meg minden csoport munkáját, és hívd őket össze a feldolgozásra.

Feldolgozás

Kezdd azzal, hogy összességében megbeszélitek a némajátékokat.

- Mik voltak az eltérések a különböző csoportok által előadott némajátékok között? Mik voltak a hasonlóságok?
- Hogyan tudnátok megmagyarázni a némajátékok közötti hasonlóságokat és különbségeket a „hogyan látjuk” részben?
- Ha annak bemutatására kértek volna benneteket, hogy a „rendőrség hogyan viszonyul a nem roma lakosokhoz”, akkor más lett volna a némajátékokotok?

Ha a csoportod nem roma tagokból áll:

- Meglepődtetek a roma fiatalok vallomásain?
- Hogyan tudnátok megmagyarázni a rendőrség magatartását és attitűdjét? Szerintetek ez igazságos?
- Mit éreznétek, ha ti is ugyanezt a hozzáállást tapasztalnátok a rendőrség részéről?

Kérdések minden résztvevőhöz:

- Mennyire hasonlított a két második némajáték („milyennek szeretnétek látni a rendőrökkel való kapcsolatot”)?
- Szerintetek ezek a némajátékok valami olyat mutattak be, ami megtörténhet? Miért igen és miért nem?
- Van-e valamilyen ötletetek arra, hogy mit tehetnétek annak érdekében, hogy közelebb kerüljünk a második verzióhoz?

Mondd el, hogy ezzel a kérdéssel a gyakorlat második részében foglalkozunk majd. Ha a résztvevők pesszimistának tűnnek a rendőrségi hozzáállás megváltoztatásának realitásával kapcsolatban, kérd meg őket, hogy gondoljanak azokra az emberekre, akik először kezdték meg a harcot a rabszolga kereskedelem ellen, vagy azokra a fekete afrikaiakra, akik az apartheid elleni küzdelmet kezdeményezték, vagy más sikeres kampányokra a történelemből. Emlékeztess őket arra, hogy amik egykoron „lehetetlenek” tűntek, végül is megvalósultak!

További információk

- Használd a 164–165. oldalon található „Rendőri gyakorlat és emberi jogok” fejezetben található információt az emberi jogokkal való összefüggés bemutatására és mutasd meg a résztvevőknek, hogy a rendőrség romákkal kapcsolatban tanúsított magatartásának jelentős része az emberi jogi törvények alapján és (általában) a nemzeti törvények alapján is törvénytelen.
- Használd a 162–163. oldalon található roma vallomásokat abban az esetben, ha a csoportod nagy része nem roma. Ezek a romák által megtapasztalt valódi eseteket mutatják be.

Variációk

A „két némajáték” megközelítést használhatod valamely más, az adott csoport számára megfelelőbb téma feldolgozásához is. A gyakorlat 3. és 4. része is a rendőri gyakorlattal kapcsolatos problémákkal foglalkozik, de ezeket felhasználhatod más témákhoz is.

Rendőri gyakorlat: személyes vallomások

Ezek a vallomások a *Barabaripen Young Roma speak about multiple discrimination (Roma fiatalok a többszörös diszkriminációról,)* című könyvből származnak.

Péter (28), Magyarország egyik észak-keleti városából származó, ma Angliában élő roma

Péter a születésnapját ünnepelte a családja három tagjával együtt. A szomszédok kihívták a rendőröket, akik figyelmeztették, hogy ne hangoskodjanak. Amikor Péter azt kérdezte, hogy szuttognia kell-e a vendégeivel...

„A rendőrök mérgesek voltak és azzal fenyegettek, hogy ha még egyszer figyelmeztetniük kell bennünket, akkor nagy bajban leszünk. Utálatosan beszéltek velünk, úgy, ahogy a rendőrök gyakran beszélnek a romákkal. Lekezeltek minket. Azt kérdeztem tőlük, hogy miért ilyen ellenségesek, de nem kellett volna megkérdezték, hogy ki a lakás tulajdonosa. Mivel a lakás az enyém volt, mondták, hogy forduljak meg. Megbilincseltek és őrizetbe vettek. A következő reggelig benn tartottak. És más is történt az elzárásom alatt. Egy széken ültem a folyosón, amikor megjelent öt vagy hat rendőr pajzs, pisztoly és gumibot volt náluk. Egy bevetés előtt vagy után voltak. Rájuk köszöntem, hogy „jó napot”! Mindössze ennyit mondtam. Az egyikük azt mondta, hogy álljak fel, és akkorát ütöttek a mellkasomra, hogy elestem. A szék majdnem összetört. Ezután elmentek. A következő reggel azt mondták, hogy alá kell írnom egy papírt. El akartam olvasni. Én olyan roma vagyok, aki ismeri a jogait, és akivel nem tehetnek meg akármit. A rendőrök nem értették, és azt válaszolták, „Nem is tudsz olvasni!” Miért akarsz elolvasni azt a papírt? „Ha elolvastam, aláírom!” válaszoltam. Végül megengedték, hogy elolvassam. Azt állították, hogy kábítószer hatása alatt voltam, amikor a rendőr elfogott. Ez teljes képtelenség; soha nem drogoztam! A roma telepen elképzelésünk sem volt arról, hogy mi fán terem a drog. Nem voltam hajlandó aláírni a papírt. Azt mondtam, hogy ugyan nincs pénzem, de ügyvédet hívok, ha szükséges.”

Freju (36), az albániai Golem-Kavajából származik, jelenleg Tiranában él

Freju meleg és a párjával él. Sem saját, sem párja családja nem tudja ezt elfogadni.

„Még rosszabb dolog történt 2011-ben, amikor a párom testvérei, akikkel egy házban laktunk, megverték engem és a páromat. Amikor elmentünk a rendőrségre bejelenteni az ügyet, kinevettek minket. Ahelyett, hogy bevették volna a panaszunkat, ott tartottak minket a rendőrkapitányságon egész éjszakára, összesen 10 órára. Levették minket és megverték. Egész éjszaka a cellánkhoz jártak és gúnyolódtak velünk, mert azt mondtuk, hogy szeretjük egymást és együtt élünk. Esetünket bejelentettük a Belső Vizsgálati Osztálynak, a rendőrségi visszaéléseket vizsgáló rendőrségi egységnek. Nem vizsgálták ki az ügyet, és az elkövetőket sem büntették meg. Az ügyet bejelentettük a diszkriminációval szembeni védelemért felelős biztostnak is, de a hivatal azzal zárta le az ügyet, hogy nem találtak bizonyítékot a rendőrök visszaélésére.”

Florin (20), Ciurea, Románia

Florin egy hagyományos roma családból származik és egy kis romániai városban lakik.

„A rendőrség gyakran megállított engem csak azért, mert az utcán sétáltam. Éjszaka igazoltattak, és bevitték a rendőrállomásra. Pénzbírsággal büntettek minden elképzelhető dologért. Félttem elmondani a szüleimnek, így ez akárhányszor megtörtént, a papírt apró darabokra téptem. Tudtam, hogy ártatlan vagyok. Egy napon, szilveszter előtt, néhány, szintén az utcában lakó fiúval együtt az utcánk vége felé haladtunk. Az egyiküknél voltak petárdák és kettőt meggyújtottunk. Nem tudom miért, de amikor az egyik fiú meglátott egy közeledő rendőrautót, minden ok nélkül azt kiáltotta „Itt a rendőrség!” és elkezdett futni. Erre én is elkezdtem futni. A rendőrautó üldözött minket és a kocsiban ülő rendőr azt kiáltotta „Állj vagy lövök!”. Megálltam és a térdemre estem. Kiszálltak a kocsiból és elkezdtek ütni minket, engem pisztollyal a fejemen, és azt kiabálták „Rohadjatok meg cigányok, ti semmirekellő cigányok, maradjatok a földön!” Magas pénzbírságot kaptunk, és engem elzártak egy napra. Nem értem, hogy miért voltak ennyire brutálisak.”

Rendőri gyakorlat és emberi jogok

Mindent láttam ... amikor a [férjem] megérintette a kaput, egy rendőrtiszt erősen megrúgta, és ő a földre esett. A rendőrség azonnal elment. A mentőket a szomszédok hívták ki

Steluta, egy Franciaországban élő roma. A férjét csipőcsonttörés miatt meg kellett műteni, és hat hónapot töltött a rehabilitációs központban.

A rendőrség azt mondta, hogy nem tud megvédeni minket ... azt mondták, „Semmit nem tehetünk, így maguknak kell felelősséget vállalniuk azért, hogy [az otthonukban maradtak]. Meg kéne fogniuk a gyermekeiket és a családtagjaikat, és elmenni”.

Maria, fiatal roma nő a görögországi Etolikóból

A rendőrség feladata az, hogy megvédje az egyéneket és biztosítsa a törvények betartását. Felvannak hatalmazva arra, hogy az átlagpolgárhoz képest nagyobb erőt alkalmazzanak feladatuk elvégzéséhez. Ugyanakkor a rendőrségi erőszak alkalmazását szigorúan szabályozzák a nemzeti és az emberi jogi törvények: soha nem alkalmazható egyének vagy csoportok megbüntetésére.

Ennek ellenére, a roma lakosok ellen elkövetett rendőri erőszak igen gyakori és jól dokumentált. Részben ezért, számos országban a romák nem szívesen fordulnak a rendőrséghez, ha a lakosság többi tagja általi fenyegetésben vagy bántalmazásban van részük. Ez azt jelenti, hogy a romák gyakran duplán védtelenek: nem kapják meg azt az általános védelmet a rendőrségtől, amely másoknak jár, és magától a rendőrségtől is félnek.

A rendőrség az állam képviselőjében jár el, felelősségük és jogi kötelességük, hogy ne használják felhatalmazásukat arra, hogy megsértsék az egyének jogait. Ugyanakkor azon kötelesség mellett, hogy a jogokat nem sérthetik meg közvetlenül, a rendőrségnek egyéb feladatai is vannak: kötelesek biztosítani, hogy a romák, mint minden más közösség, megfelelő védelmet kapjanak és biztonságban érezzék magukat a társadalomban. Ez azt jelenti, hogy ha a rendőrség nem foglalkozik a romák ellen elkövetett gyűlölet motíválta bűncselekményekkel, vagy ha nem biztosít védelmet a romák számára, akkor maguk is vétenek az emberi jogok ellen.

Példák a rendőrség által elkövetett emberi jogi jogsértésekre

Az élethez való jog megsértése

- Ha a rendőrség közvetlenül felelős az elzárásban lévő személy haláláért
- Ha valaki úgy veszíti el az életét, hogy a rendőrség nem nyújtott számára megfelelő védelmet
- Ha a rendőrség nem jár utána olyan ügyeknek, ahol valaki mások cselekményei következtében hunyt el

Az embertelen és megalázó bánásmódtól mentes élet jogának megsértése

- *Ha a rendőrség közvetlenül felelős azért, hogy az őrizetükben lévő személy zaklatásnak és bántalmazásnak van kitéve*
- *Ha nem védenek meg valakit, aki bántalmazás veszélyének van kitéve*
- *Ha nem követnek nyomon olyan eseteket, ahol valaki bántalmazásban részesült*

A jogsértések enyhébb formáival szembeni védelmet a magánélethez való jog biztosíthatja.

A tisztességes eljáráshoz való jog megsértése

- *Ha a rendőrség meghamisítja a bizonyítékot, vagy jogosulatlanul hozzányúl ahhoz*
- *Ha megpróbálja befolyásolni a tanúkat (például fizikai fenyegetéssel vagy bántalmazással él)*
- *Ha olyan „vallomásokot” használnak fel, amelyeket fenyegetéssel vagy erőszakkal kényszerítettek ki*

A szabadsághoz való jog megsértése

- *Ha valakit valós ok nélkül vagy túl hosszú időre zárnak el. Ebbe a körbe tartozik, ha valakit úgy tartanak elzárva, hogy nem emeltek vádat ellene.*

A diszkrimináció mentességhez való jog megsértése

- *Olyan elbánás, ami sokkal szigorúbb és kevesebb védelmet nyújt, mint a nem romák esetében, pl. feltartóztatás, motozás, tárgyak elkobzása, a bűncselekmények nyomon követeésének elmulasztása stb.*

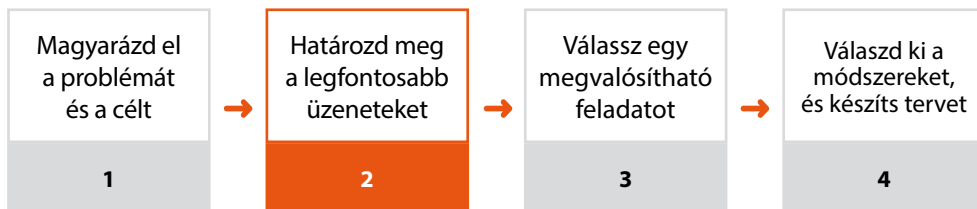
A romák 16-32%-a volt rasszista motivációjú támadások, fenyegetések, illetve komoly zaklatások áldozata a Cseh Köztársaságban, Görögországban, Lengyelországban, Magyarországon és a Szlovák Köztársaságban.

A támadások, fenyegetések, illetve komoly zaklatási esetek nagy részét nem jelentették a rendőrségnek... Ennek fő oka, hogy akkor sem történik semmi, ha bejelentik ezeket a bűncselekményeket, és ezek egyébként is állandósulnak.

Az Alapvető Jogok Ügynöksége (FRA) által lefolytatott felmérés, és az EU-MIDIS „Középpontban az adatok” 6. sz. jelentése: Kisebbségek, mint a bűncselekmények áldozatai, 2012 eredményei

2. rész: A befolyásolás módjai

Áttekintés

A résztvevők gondolják végig, hogy mik azok a dolgok, amelyek megváltoztathatják a másokról vagy dolgokról alkotott véleményüket. Készítsenek egy listát a vitapontokról, amelyet arra használhatnak, hogy másokat is bevonjanak a rendőrség által a romákkal szemben tanúsított hátrányos megkülönböztetés visszaszorítását célzó tevékenységbe.

Időkeret: 60 perc
Nehézségi szint: 3
Csoportlétszám: 10-30 résztvevő

Fontos fogalmak
Diszkrimináció
cigányellenesség előítélet
meggyőzés befolyásolás kommunikáció
szolidaritás

Célkitűzések

- A cigányellenességgel szembeni érvek kidolgozásának gyakorlása
- Az üzenetek kommunikálását szolgáló különböző módszerek kialakítása
- Módszerek felkutatása arra, hogy miként lehet támogatókat bevonni a kampányba

Felkészülés

- A csoportmunkához szükség lesz A4-es papírra, széles ragasztószalagra és filctollakra.

A gyakorlat menete

1. Kérd meg a résztvevőket arra, hogy idézzenek fel magukban egy olyan esetet, amikor megváltoztatták a véleményüket valakivel vagy valamivel kapcsolatban azért, mert mások mondtak vagy tettek valamit.

Illusztráld ezt néhány lehetséges példával:

- » Nem akartad elvégezni az iskolai feladatodat, de azt mondta a tanár, hogy addig nem mehetsz haza, amíg be nem fejezed.

- » Nem akartál otthon vagy az iskolában segíteni, de valaki rábeszélte arra, hogy ez érdekes lehet.
 - » Nem kedveltél valakit, aki később a barátod lett.
2. Írd fel a következő kérdéseket a flipchart táblára. Kérd meg a résztvevőket, hogy gondolják végig azt az esetet, ami felmerült bennük:
- » Ki győzött meg téged? Gondolj olyasvalakire, aki befolyásolni tudott.
 - » Miért változtattad meg a véleményed?
 - » Milyen érvek, módszerek vagy gondolatok voltak a legmeggyőzőbbek? Miért?
 - » Mik voltak a legkevésbé meggyőzőek? Miért?
3. Kérj meg pár résztvevőt arra, hogy beszéljétek meg a reakcióikat. Azt is kideríthetitek, hogy a résztvevők miért ragaszkodtak az eredeti nézeteikhez (amelyek később megváltoztak).
4. Készíts egy listát a csoporttal arról, hogy az emberek miért változtatják meg a véleményüket bizonyos dolgokkal kapcsolatban. Írjátok fel ezeket a flipchart táblára. Ezek a példák többek között a következők lehetnek: több információ áll valaki rendelkezésére, más szemszögből nézi a dolgokat, fél a konzekvenciáktól, utánozni akarja a barátait stb.
5. Mondd el, hogy a társadalomban gyakran úgy lehet változtatni a dolgokon, hogy megváltoztatjuk a gondolkodást. Néha megpróbáljuk megváltoztatni azoknak a véleményét, akik a környezetünkben vannak; néha komolyabbak a céljaink, és a hatalmon lévők akarjuk meggyőzni. A cigányellenesség egy, a társadalomban olyan mélyen gyökerező probléma, hogy az emberek vélekedésének megváltoztatása – azaz az előítélet megszüntetése – már önmagában is komoly cél lehet.
6. Oszd fel a résztvevőket csoportokra és minden csoportnak adj több A4-es papírlapot. Kérd meg a csoportokat, hogy álljanak elő annyi érveléssel, amennyivel csak tudnak annak érdekében, hogy rábírják az embereket arra, hogy támogassanak egy – a rendőrség romákhoz való hozzáállásának javítása érdekében indított – kampányt. Valamennyi „érvéket” írják fel egy A4-es papírra.

TIPPEK:

- Emlékeztess a résztvevőket arra, hogy „érvek” különböző formákat ölthetnek: néhány érv a szolidaritás vagy a szimpátia érzésére hivatkozhat, néhány döbbenetet okozhat ill. további információkat tárhat fel, és néhány valamilyen „motivációt” kínálhat.
- Kérd meg őket arra, hogy érvek legyenek tömörek: egy mondat bőven elég.
- Bíztsd a résztvevőket arra, hogy használják az első részben összeállított listát olyan érvek kigondolására, amelyek többféle közönség számára is meggyőzőek lehetnek.

7. Kb. 15-20 perc múlva kérd meg a résztvevőket arra, hogy ragasszák ki érveiket a terem falára. Adj egy kis időt a résztvevőknek arra, hogy elolvassák a többi csoport érveit. Kérd meg őket, hogy ha a sajátjukkal megegyező, vagy ahhoz hasonló érveket látnak, akkor tegyék át a papírt úgy, hogy a hasonló érvek egymás mellett legyenek.

8. Amikor már mindenki elolvasta az érveket, hívd össze a csoportot a feldolgozásra.

Feldolgozás

- Hasznosnak találtátok a gyakorlatot? Miért igen és miért nem?
- Könnyű volt különböző érveket felhozni?
- Szerintetek meg tudjátok győzni az embereket az érveitekkel? Melyek a legmeggyőzőbbek?
- Milyen nehézségeket láttok az érveitek közvetítése kapcsán? Hogyan tudtok felkészülni ezekre a nehézségekre?

A gyakorlat befejezéseként adj némi információt a 169–170. oldalon található „A befolyásolás módjai” részről. Oszd szét a táblázatról készített másolatokat, és röviden vedd át ezeket résztvevőkkel. Mondd el, hogy a következő gyakorlat részletesebben tárja fel az elképzeléseket.

A befolyásolás módjai

Az aktivitás szinte mindig az emberek elképzeléseinek oly módon történő megváltoztatására irányul, hogy valami olyat tegyenek, amit egyébként nem tettek volna meg. Az aktivisták néha azoknak a gondolkodását akarják megváltoztatni, akiknek közvetlen lehetőségük van arra, hogy megváltoztassanak egy politikát vagy magatartást. Ilyen lehet pl. a politikusok meggyőzése arról, hogy szavazzanak meg egy új törvényt, vagy rávenni a rendőröket arra, hogy változtassanak a romákhoz való hozzáállásukon, vagy rábeszélni a tanárokat arra, hogy bánjanak a gyerekekkel igazságosan az iskolában. Igen gyakran azonban nehéz befolyásolni a közvetlen hatalommal rendelkezőket: túl sok a rendőr, a politikusok nem figyelnek oda, és a tanárok nem látnak okot arra, hogy megváltozzanak.

Az ilyen esetekben az aktivisták még több támogatót akarnak bevonni a munkába. Amikor kellő mennyiségű ember küldi ugyanazt az üzenetet a hatalommal rendelkezőknek, akkor valószínűbb, hogy meghallgatásra találunk.

Ugyanakkor az egyik probléma a cigányellenes küzdelemmel az, hogy a romákkal kapcsolatos előítélet nagyon mélyen gyökerezik és nagyon elterjedt a társadalomban. Ezen a területen nehéz támogatókat találni. Ez azt jelenti, hogy a cigányellenesség elleni harcban legtöbbször mielőtt bevonnánk a munkába azokat az embereket, akik megváltoztathatják a hatalmon lévők gondolkodását, először azoknak a véleményét kell megváltoztatnunk, akik még nem készek arra, hogy támogassanak minket!

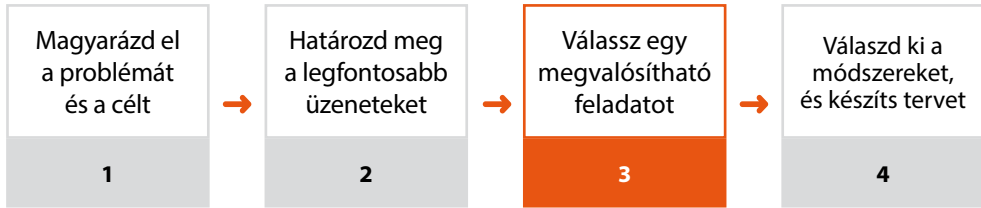
A következő táblázatok csak néhány példát sorolnak fel azokra a módszerekre, amelyeket a változás előmozdítására használhatunk. Ezekon kívül még számtalan módszer áll rendelkezésre!

A hatalomban lévő emberek közvetlen befolyásolásának módja 	
<p>Nyomásgyakorlás azokra, akik közvetlenül képesek befolyásolni az eseményeket</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Beszélni kell nekik a törvényekről és az emberi jogokról: el kell mondani, hogy az adott cselekmény törvénytelen • Meg kell mutatni nekik a változás elmulasztásának az "árát" (pénzügyi, jogi és egyéb értelemben) • „Nyilvánossággal” való fenyegetés, ha nem történnek változások • Nyilvánosság elé vinni az ügyet: a média vagy támogató szervezetek felkeresése • Figyelmeztetés a jogi lépések megtételére • Meggyőzni másokat arról, hogy támogassanak az általuk javasolt változások elérésében (kampány megszervezése)
<p>„Ösztönzést” ajánlani azoknak, akik képesek közvetlenül befolyásolni az eseményeket</p>	<ul style="list-style-type: none"> • „Egyezséget” ajánlani (pl. nem kerül az ügy nyilvánosságra), ha változások történnek • Meggyőzni őket arról, hogy ők is jobban járnak (pl. jobb közösségi kapcsolatok, gazdasági előnyök, elkerülhetik a negatív publicitást)

Azon személyek befolyásolásának módja akik befolyásolhatják a hatalomban lévőket 	
<p>A (köz) vélemény megváltoztatása: meggyőződések, attitűdök és motiváció</p>	<p><i>Információ nyújtása az alábbiakról:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • A törvény/emberi jogok • A cigányellenesség hatása az emberekre/közösségekre (statisztikák/személyes történetek stb.) • Roma történelem, kultúra, értékek, eredmények • Más országokkal/régiókkal való összehasonlítás • Egy egyenlőségre alapuló társadalom pozitív hatásai
<p>Média üzenetek megváltoztatása</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Információt nyújtani az újságíróknak a fenti rubrikából • Jó kapcsolatok kiépítése a független újságírókkal • Saját média csatornák kiépítése, pl. a közösségi médián • Hamis és méltánytalan üzenetek kifogásolása/vitatása (írásban reagálni az újságíróknak vagy média csatornáknak)
<p>Támogatás és szolidaritás kiépítése</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A roma és nem roma közösségek közötti kapcsolatok kiépítése • Személyes történetek közvetítése a roma eredményekről és a diszkrimináció következményeiről • Megerősíteni az emberek egyenlőségről és emberi jogokról szerzett ismeretét • Befolyásos emberek és szervezetek támogatásának megszerzése a cél elérésben

3. rész: Lépőkövek

Áttekintés

A résztvevők megvizsgálják azokat a részkérdéseket, amelyek hozzájárulnak a rendőrség és a roma közösség közötti viszony problémaköréhez. Felkutatják ezen részkérdések egy részét és stratégiákat dolgoznak ki megoldásukra.

Időkeret: 180 perc

Nehézségi szint: 4

Csoportlétszám: 10-30 résztvevő

Fontos fogalmak

stratégia **változásaktivitás**
strukturális **diszkrimináció**
célcsoportok **befolyás** **kommunikáció**

Célkitűzések

- Megvizsgálni azokat a tényezőket, amelyek előidézik vagy hozzájárulnak a rendőrség és a roma közösségek közötti rossz viszonyhoz
- Pozitívan értékelni a társadalomban történő apró változásokat
- A lehetséges célcsoportok azonosítása és üzenetek terjesztése a közösségben a cselekvés érdekében

Felkészülés

- Készíts két feliratot: „Könnyű” és „Lehetetlen”. Az egyik feliratot ragaszd fel a szoba egyik végébe. Gondoskodj arról, hogy legyen elég hely valamennyi résztvevő felirata számára, egymás mellett felsorakozva.
- Készíts másolatokat a „Lépőkövek” ábráról (175. oldal). Szükséged lesz legalább egy példányra minden egy kis csoport számára (4-5 fő).
- Válassz ki kb. 8-10 lépőkövet, amit felolvasol a résztvevőknek. Válassz ki legalább egyet minden 6 blokkból.
- Opcionális: készíts másolatokat a 170. oldalon található táblázatból (‘A befolyásolás módjai’).

A gyakorlat menete

1. **Bevezetés:** Kezdd azzal, hogy emlékezteted a résztvevőket az általuk az 1. részben elképzelt ideális helyzetre. Kérd meg őket, hogy keressék meg a helyüket a „Könnyű” és a „Nehéz” felirat közötti térben attól függően, hogy mennyire érzik nehéznek az ideális állapot elérését.

Kérd meg a különböző pontokon állókat, hogy mondják el, a két véglet között miért épp az a helyet választották.

2. Kérd meg a résztvevőket arra, hogy jegyezzék meg hol állnak. Ezt követően olvasd fel az általad kiválasztott lépőköveket, és mindegyik után hagyj egy kis időt arra, hogy helyet cseréljenek a vonalon, ha úgy gondolják, hogy az ideális forgatókönyv *inkább* (vagy kevésbé) elérhetővé vált.

Például:

- Kérd meg a résztvevőket, hogy képzeljék azt, hogy létezik egy „törvény, amely a rasszizmus és a diszkrimináció leküzdésével” foglalkozik. Szerintük most könnyebb (vagy nehezebb) elérni az ideális állapotot? Kérd meg őket, hogy ennek megfelelően keressék meg a helyüket, amivel jelzik, hogy szerintük most mennyire lehetséges az ideális állapot elérése. (Esetleg elmondhatod nekik, hogy ilyen törvény minden országban létezik!)
- Ezt követően kérd meg őket arra, hogy képzeljék azt, hogy az első lépőkö még a helyén van. Folytatásként olvasd fel egy másik lépőkö szövegét: „A nem romák bejelentik a romák ellen elkövetett jogsértéseket”. Szerintük most könnyebb vagy nehezebb elérni az ideális állapotot? Kérd meg őket arra, hogy keressenek maguknak egy új helyet.
- Tedd ugyanezt a többi kiválasztott lépőkövel is.

3. A rendelkezésre álló időtől függően a különböző megállapítások felolvasása között kérd meg a résztvevőket, hogy szóljanak hozzá, pl. egy olyan személytől, aki megváltoztatta a pozícióját, és egy olyan személytől, aki nem.

4. Mielőtt újra összehívnád a résztvevőket, kérd meg őket arra, hogy felejték el az összes lépőkövet és gondolják újra át romák és a rendőrök jelenlegi kapcsolatát. Ha még egyszer meg kellene válaszolniuk az első kérdést, hova állnának most a sorban? Könnyebbnek tűnik most a feladat?

5. Hívd össze a résztvevőket a gyakorlat megbeszélésére. Kérj néhány visszajelzést:

- » Ki mozdult el bármikor a helyéről? Miért tűnt a feladat könnyebbnek vagy nehezebbnek?
- » Képzeld el, hogy nem a némajátékban előadott szerep volt az „ideális forgatókönyved”, hanem az ábrán szereplő egyik lépőkö. Ezek közül könnyebben megvalósítható lenne bármelyik? Például könnyű lenne-e valamit tenni annak érdekében, hogy a „romák pozitív üzeneteket terjesszenek”?
- » Változott-e az első kérdésről alkotott véleményetek a gyakorlat végére? Könnyebbnek tűnik-e a probléma kezelése, ha elhisszük, hogy a kis dolgok is segítenek a változásban?
- » Tudnál-e tenni magad valamit annak érdekében, hogy valamelyik lépőkö a helyére kerüljön?

6. Gyakorlat: Magyarázd el, hogy a legtöbb olyan kampány, ami komoly változásokat akar a társadalomban elérni, időt igényel. A kampányolókat ez soha nem térítette el a feladattól! Az a fontos, hogy minden kis eredményre „lépőköként” kell tekinteni egy hosszabb távú cél felé vezető úton. A lépőkövek nagyon fontosak, mivel megkönnyítik a végső cél elérését.

7. Emlékeztess a résztvevőket a korábbi gyakorlat végén végzett „A befolyásolás módjai” részre (ld. a 169–170. oldalon található táblázatot és a háttér-információt). Magyarázd el, hogy cselekvés során nagyon fontos, hogy gondoljunk azokra az emberekre, akiket el akarunk érni és azokra az üzenetekre, amelyeket valószínűleg meggyőzőnek találunk.
8. A résztvevőket rendezd csoportokba és adj minden csoportnak egy példányt a „Lépőkövek” ábrából. Odaadhatod a „Befolyásolás módjai” táblázatot is. Magyarázd el, hogy minden kis csoportnak ki kéne választania egy olyan lépőkövet, amellyel elképzelésük szerint dolgozni tudnának. A feladat az, hogy próbáljanak meg olyan módszereket találni, amelyekkel a helyére kerülhet ez a lépőkő.

TIPPEK:

- Amennyiben lehetséges, ne legyen 3 (vagy 4) kis csoportnál több csoport. Könnyebb és hatékonyabb lesz a feldolgozás, ha kevesebb csoportnak kell visszajelezned.
- Az ábrán található 6 blokkot feloszthatod a csoportok között és megkérheted őket arra, hogy válasszanak ki egy követ a „saját” blokkjukból. Ez biztosítja azt, hogy minden csoport más problémával foglalkozzon.
- Néhány blokk nehezebbnek tűnik: esetleg koncentrálj az ábra bal oldalán találhatóakra.
- Ha több csoporttal dolgozol és fel kell használnod az ábra jobb oldalán található blokkokat is, emlékeztess az ezekkel dolgozó csoportokat arra, hogy nem kell azonnal „megoldaniuk” a problémát! Mindössze meg kell találniuk azokat a módszereket, amelyekkel meg lehet közelíteni a problémát.

9. Kérd meg a csoportokat arra, hogy válasszanak ki egy olyan követ, amit a helyére szeretnének tenni, és ezt követően beszéljétek meg a feladatlapon szereplő kérdéseket (174. oldal).
10. Adj kb. 45 percet a kő kiválasztására és a kérdések megbeszélésére. Ezt követően kérj meg minden csoportot arra, hogy mutassák be válaszaikat.

Feldolgozás

A feldolgozás során vitassátok meg a csoportok által javasolt különböző stratégiákat. Az alábbi kérdéseket lehet feltenni ahhoz, hogy a megbeszélést az egyes csoportok előadása körül csoportosuljon.

- Mik az előnyei és hátrányai a lépőkővel való munkának?
- Hogyan segít a kiválasztott célcsoportra vonatkozó feladat abban, hogy a kő a helyére kerüljön?
- Szerintetek az üzenetek mennyire lesznek hatékonyak a célcsoport elérésében?
- Csoportként milyen eredményekre számíthatunk, ha dolgoztunk ezen a kérdésen?

Fejezd be a gyakorlatot azzal, hogy megkéred a résztvevőket arra, hogy menjenek el és gondolják végig a különböző bemutatott stratégiákat. Mondd el a következő ülésen, hogy a csoportnak ki kell választania azt az egy követ, amivel mindenkinek dolgoznia kell.

- » Emeld ki, hogy a választás nem attól függ, hogy melyik stratégia volt a „legjobb”, hanem hogy a csoport egészére nézve melyik a legalkalmasabb.
- » Amikor választanak, meg kell gondolniuk, hogy miben jó a csoport és azt is, hogy mennyire valószínű, hogy el tudják érni a kívánt eredményt.
- » Mondd el a résztvevőknek, hogy a stratégiát a csoport mindig áttervezheti! A többi csoportban a többi kővel elvégzett munkát esetleg a gyakorlat utolsó részébe is be lehet venni.

Variációk

Ha egy másik témán akarsz dolgozni –vagy több idő áll rendelkezésedre –akkor használhatsz egy probléma fa gyakorlatot a lépőkövek azonosításához. Az instrukciók a Kompaszz kézikönyv 3.4 részében található.

Segédanyagok

Feladatlap:

Válaszd ki azt a követ, amellyel a csoport dolgozni fog. Olyat válassz, amivel mindenki szívesen dolgozik. Ezt követően beszéljétek meg az következő kérdéseket:

1. kérdés:

- Melyek lennének azok a célcsoportok, amelyekkel a helyére kerülhetne a lépőkő?

Számos csoportra lehet gondolni, pl.: rendőrök, a közösségünkben élő nem romák, helyi politikusok, roma fiatalok stb.

2. kérdés:

- A kiválasztott célközönség közül melyiket szeretnéd először megkönyékezni?

A döntés joga a tiéd! Döntsd el, hogy melyek azok, akiknek a legnagyobb befolyása lehet arra, hogy a lépőkőved a helyére kerüljön, és véleményed szerint melyikkel tudnál a legkönnyebben kommunikálni.

3. kérdés:

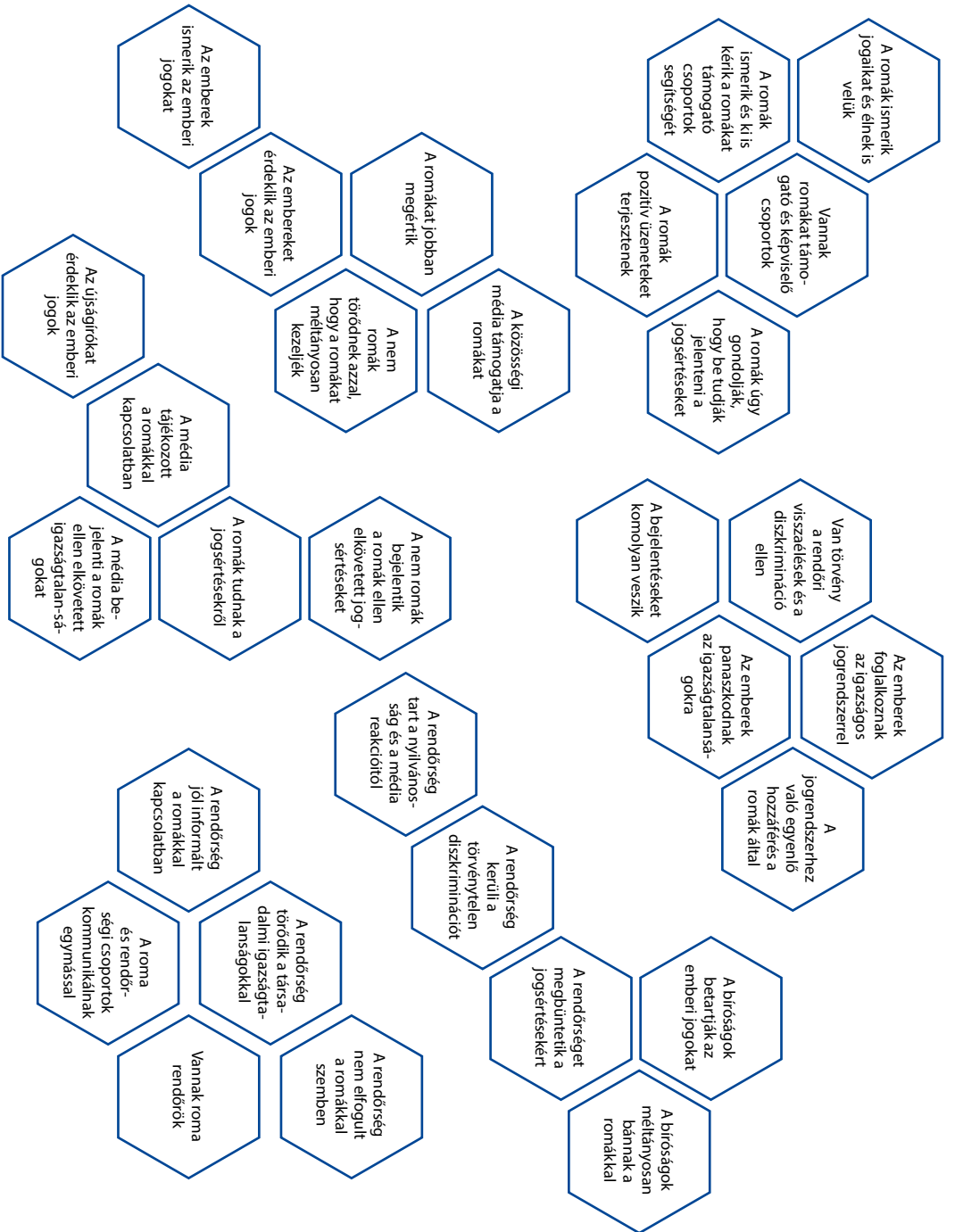
- Mit kell a célközönségnek tennie ahhoz, hogy elérd a célotat?

Ez az általad kiválasztott csoporttól függ; például attól, hogy azt akarod-e, hogy a politikusok egy új törvényt szavazzanak meg, vagy azt, hogy a lakosság aláírjon egy kérvényt, vagy azt, hogy a fiatalok Twitter üzeneteket küldjenek a támogatóiknak, vagy hogy a romák nyomon kövessék a rendőri kapcsolatokat...?

4. kérdés:

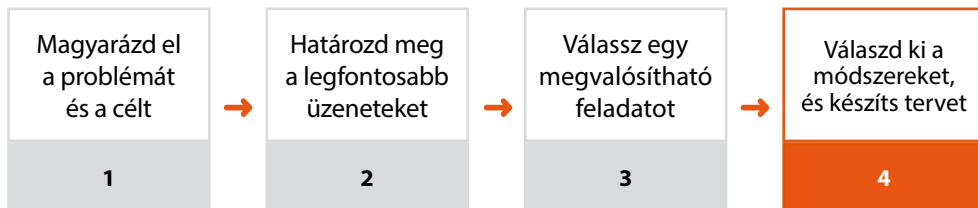
- Milyen érvek (üzenetek) lesznek a legmeggyőzőbbek e csoport számára?

Gondold át, hogy hogyan tudnád leginkább rávenni ezt a csoportot arra, hogy elvállalják azt, amit kérsz tőlük (3. kérdéstől).

4. rész: Az akció megtervezése

Áttekintés

Ez a gyakorlat egy egyeztetési és egy tervezési szakaszból áll.

Időkeret: Tart ameddig tart!

Nehézségi szint: 2

Csoportlétszám: 10-30 résztvevő

Fontos fogalmak

stratégiatervezés **egy**etértés
együttműködés **sz**ervezés **te**vékenység
integráció **k**észségek

Célkitűzések

- Olyan cselekvési terv elkészítése, amit e résztvevők el tudnak végezni
- Szervezési, stratégiai és konszenzus kialakítási készségek fejlesztése
- Együttműködés és csoport identitás erősítése

Felkészülés

- Szükség lesz flipchart papírokra és filctollakra.

Megjegyzés

- Ezt a foglalkozást rugalmas megbeszélés formájában a legérdemesebb megtartani. A résztvevők saját maguk is megszervezhetik és megtarthatják
- Ha nem sikerül mindent megbeszélni egy találkozó alkalmával, akkor bíztasd őket arra, hogy később még folytassák –vagy ajánlj fel számukra még egy találkozót, hogy támogasd őket a terv megvalósításában.
- Mielőtt elkezdik a munkát, érdemes lenne lefektetni néhány alapszabályt. Arra is emlékeztessd a résztvevőket, hogy természetesen fontos, hogy *mit* szeretnének elvégezni, és *hogyan* akarják elvégezni, de az is számít, hogy csoportként végezzék el a tervezést és a megvalósítást, tiszteletben tartva és támogatva egymást. Egy olyan akció, amelyik nem élvezi mindenki támogatását, valószínűleg nem fog sikerülni!
- Ha már elvégezték az 1-3. részt, akkor a résztvevők már tapasztalattal rendelkeznek a kivitelezhető feladatok, lényeges üzenetek és a lehetséges célközönség kiválasztásában. Ha még nem foglalkoztatok a korábbi részekkel, akkor több időt kell fordítanod a 2. és 3. pontokra.

A gyakorlat menete

1. Először készítsetek egy napirendet –a résztvevők segítségével. Ez, többek között, az alábbiakat tartalmazza:
 - i. A korábbi ülés (3. rész) munkájának áttekintése, ha már foglalkoztatok ezzel a feladattal.
 - ii. Azon téma kiválasztása, amivel a csoport foglalkozni fog. (Ez lehet a 3. részben a csoportok által bemutatott témák egyikének kiválasztása is)
 - iii. Annak tisztázása, hogy a csoport mit akar elérni. Használd a „Befolyásolás módjai” táblázatot és segíts a csoportnak abban, hogy egyértelműen megállapítsa azon célkitűzéseket, amelyeket képes teljesíteni, pl.:
 - » Segédanyagok kiosztása legalább 100 ember számára
 - » Legalább 50 aláírás begyűjtése egy helyi politikusnak írandó levél tárgyában
 - » Elintézni, hogy egy levél bekerüljön a helyi újságba
 - » Találkozó szervezése a helyi rendőrséggel.
 - iv. A célközönség és a tárgyban küldendő üzenetek áttekintése. Gondoskodj arról, hogy ellenőrizzék, hogy az üzeneteik megfelelőek-e az általuk kiválasztott közönség számára. (Használd a 2. részt a különböző célcsoportokkal való munkához.)
 - v. Az alkalmazandó módszerek kiválasztása (pl. színpadi előadás, művészet, weboldalra feltett posztok, Twitter üzenetek, nyilvános találkozó stb.)
 - vi. A munka megszervezése: feladatok felosztása és időkeret felállítása.
2. Fuss át a napirendi pontokon. Gondoskodj arról, hogy az emberek elégedettek legyenek feladataikkal és a döntések meghozatalának módszerével.

3. Jelöld ki a cselekvés időpontját!

A cselekvés után

Fontos a cselekvés feldolgozása annak megvalósítását követően. Ez főleg akkor fontos, ha a résztvevők első alkalommal csináltak ilyet: számos egyszeri cselekvésnél úgy tűnik, hogy a hatása elenyésző, és a csoport elveszítheti a lelkesedését. Használd az ülést arra, hogy megtárgyalják az olyan aggodalmakat, mint hogy „nem volt értelme” vagy „rosszul sikerült”. Emlékeztess őket arra, hogy a kampányok általában nagyon sok akcióból és tevékenységből tevődnek össze, amelyek együttesen tudnak változtatni a bevett magatartásokon és attitűdökön.

- Kezd a találkozót azzal, hogy megkéred a résztvevőket, hogy beszéljenek a cselekvés utáni érzéseikről. Ezt egy rövid, a csoport minden tagjának feltett kérdéssel lehet levezetni.
- A résztvevőket oszd fel 4-5 tagú csoportokba és a kicscsoportoknak a következő kérdéseket tedd fel.

- Érzéseitek szerint mi ment jól?
- Volt-e bármi, ami nehezebbnek bizonyult, mint képzeltétek, vagy történt-e valami váratlan dolog?
- Véleményetek szerint mik voltak a cselekvés legfőbb eredményei? Ezek hogyan igazodnak ahhoz, amiket eredetileg el szerettetek volna érni?
- Szerintetek voltak-e olyan levonható konzekvenciák, amelyeket fel lehet használni a következő alkalommal?

Hívd újra össze a kiscsoportokat és beszéljétek meg a kérdésekre adott különböző válaszokat. Az ülést zárd le a folyamat egészére vonatkozó pár általános megállapítással:

- Elégedettek vagytok az akció megtervezésében és végrehajtásában végzett munkátokkal?
- Mit sorolnátok fel legfőbb „tanulásként” ha egy másik akciót kéne megszerveznetek (bármilyen témában)?
- Mik voltak számotokra a legfontosabb eredmények? Úgy érzitek-e, hogy bármiben megváltoztak a nézeteitek vagy attitűdötök?
- Szerintetek hogyan lehetne építeni arra, amit elvégeztetek? Szeretnétek-e ezt megtenni?

I. Függelék — Becsült roma népesség Európában

Ország	Össznépesség (Világbank, 2010)	Roma népesség létszáma (becsült átlag)	Romák aránya (becsült átlag az összlakosság %-ban)
<i>Albánia</i>	3.204.284	115.000	3,59%
<i>Andorra</i>	84.864	0	0,00%
<i>Ausztria</i>	8.384.745	35.000	0,42%
<i>Azerbajdzsán</i>	9.047.932	2.000	0,02%
<i>Belarusz Köztársaság (Fehéroroszország)</i>	9.490.500	47.500	0,50%
<i>Belgium</i>	10.879.159	30.000	0,28%
<i>Bosznia és Hercegovina</i>	3.760.149	58.000	1,54%
<i>Bulgária</i>	7.543.325	750.000	9,94%
<i>Ciprus</i>	1.103.647	1.250	0,11%
<i>Cseh Köztársaság</i>	10.525.090	200.000	1,90%
<i>Dánia</i>	5.544.139	2.500	0,05%
<i>Egyesült Királyság</i>	62.218.761	225.000	0,36%
<i>Észtország</i>	1.339.646	1.050	0,08%
<i>Finnország</i>	5.363.624	11.000	0,21%
<i>Franciaország</i>	64.876.618	400.000	0,62%
<i>Görögország</i>	11.319.048	175.000	1,55%
<i>Grúzia</i>	4.452.800	2.000	0,04%
<i>Hollandia</i>	16.612.213	40.000	0,24%

Ország	Össznépesség (Világbank, 2010)	Roma népesség létszáma (becsült átlag)	Romák aránya (becsült átlag az összlakosság %-ban)
<i>Horvátország</i>	4.424.161	35.000	0,79%
<i>Írország</i>	4.481.430	37.500	0,84%
<i>Izland</i>	317.398	0	0,00%
<i>Koszovó</i>	1.815.000	37.500	2,07%
<i>Lengyelország</i>	38.187.488	32.500	0,09%
<i>Lettország</i>	2.242.916	12.500	0,56%
<i>Liechtenstein</i>	36.032	0	0,00%
<i>Litvánia</i>	3.320.656	3.000	0,09%
<i>Luxembourg</i>	505.831	300	0,06%
<i>Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság</i>	2.060.563	197.000	9,56%
<i>Magyarország</i>	10.008.703	750.000	7,49%
<i>Málta</i>	412.961	0	0,00%
<i>Moldovai Köztársaság</i>	3.562.062	107.100	3,01%
<i>Monaco</i>	35.407	0	0,00%
<i>Montenegró</i>	631.490	20.000	3,17%
<i>Németország</i>	81.702.329	105.000	0,13%
<i>Norvégia</i>	4.885.240	10.100	0,21%
<i>Olaszország</i>	60.483.521	150.000	0,25%
<i>Örményország</i>	3.092.072	2.000	0,06%
<i>Orosz Föderáció</i>	141.750.000	825.000	0,58%
<i>Portugália</i>	10.642.841	52.000	0,49%
<i>Románia</i>	21.442.012	1.850.000	8,63%

Ország	Össznépesség (Világbank, 2010)	Roma népesség létszáma (becsült átlag)	Romák aránya (becsült átlag az össztlakosság %-ban)
<i>San Marino</i>	31.534	0	0,00%
<i>Spanyolország</i>	46.081.574	750.000	1,63%
<i>Svájc</i>	7.825.243	30.000	0,38%
<i>Svédország</i>	9.379.116	50.000	0,53%
<i>Szerbia</i>	7.292.574	600.000	8,23%
<i>Szlovákia</i>	5.433.456	490.000	9,02%
<i>Szlovénia</i>	2.052.821	8.500	0,41%
<i>Törökország</i>	72.752.325	2.750.000	3,78%
<i>Ukrajna</i>	45.870.700	260.000	0,57%
Európa összesen	828.510.000	11.260.300	1,36%
Európa Tanács (47)	821.785.654	11.210.300	1,37%
Európai Unió (27)	487.090.853	5.811.800	1,18%

Megjegyzés:

A roma népességre vonatkozó adatok az Európa Tanács Romák és Vándorlók Osztálya által 2010-ben készített anyagból származnak. Az adatokat gyakran nehéz igazolni. A dokumentum becsült minimum, maximum és átlagértékeket tartalmaz. Jelen táblázatban a becsült átlagértékeket használtuk.

* Jelen szövegben minden utalás, amely Koszovóra — annak területére, intézményeire vagy lakosságára — vonatkozik, az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244 sz. határozatában (1999) foglaltaknak megfelelően értendő, függetlenül Koszovó aktuális státuszától.

II. Függelék — Az Emberi Jogok Európai Egyezménye és annak kiegészítő jegyzőkönyvei

Kiválasztott cikkek egyszerűsített változata

A Preambulum áttekintése

Az Európa Tanács tagországai az emberi jogokra és az alapvető szabadságokra építve a béke és a még nagyobb egység eléréseért dolgoznak. Ezzel az Egyezménnyel úgy döntöttek, hogy megteszik az első lépéseket, hogy érvényesítsék azon jogokat, melyeket az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata tartalmaz.

1. Cikk – Kötelezettség az emberi jogok tiszteletben tartására

Az államoknak biztosítaniuk kell minden személy számára az Egyezményben meghatározott jogokat.

2. Cikk – Élethez való jog

A törvény védi az élethez való jogodat..

3. Cikk – Kínzás tilalma

Semkinek semmikor nem áll jogában bántani vagy megkínozni téged. Még elzárás esetén is tiszteletben kell tartani az emberi méltósághoz való jogodat.

4. Cikk – Rabszolgaság és kényszermunka tilalma

Tilos rabszolgaként bánni veled vagy kényszermunkára fogni téged.

5. Cikk – Szabadsághoz és biztonsághoz való jog

Jogod van a szabadsághoz. Ha letartóztatnak, jogod van megtudni annak okát. Ha letartóztatnak, jogod van rövid időn belül bíróság elé állni, vagy arra, hogy szabadlábra helyezzenek a tárgyalásig.

6. Cikk - Tisztességes tárgyaláshoz való jog

Jogod van a tisztességes tárgyaláshoz egy független és pártatlan bíró előtt. Ha bűncselekmény elkövetésével vádolnak, ártatlannak kell téged tekinteni mindaddig, amíg a bűnösségedet meg nem állapították. Jogod van védő segítségét kérni, akit az állam fizet, ha szegény vagy.

7. Cikk – Büntetés kiszabásának tilalma törvényi rendelkezés nélkül

Nem lehet téged elítélni egy olyan bűn elkövetéséért, amely akkor, amikor elkövetted, még nem volt bűncselekmény.

8. Cikk – Magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog

Jogod van arra, hogy mások tiszteletben tartsák a magán- és családi életedet, a lakásod és a levelezésedet.

9. Cikk – Gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság

Jogod van a gondolat-, a lelkiismeret- és a vallásszabadsághoz. Jogod van arra, hogy otthon vagy a nyilvánosság előtt gyakorold vallásodat, és döntésed szerint megváltoztasd azt.

10. Cikk – Véleménynyilvánítás szabadsága

Jogod van ahhoz, hogy felelősen elmondd vagy leírd azt, amit gondolsz, és hogy információt adj másoknak és kapj másoktól. Ez a sajtószabadságra is vonatkozik.

11. Cikk – Gyülekezés és egyesülés szabadsága

Jogod van békés gyűléseken részt venni vagy egyesületeket alapítani, ill. azokhoz csatlakozni, beleértve a szakszervezeteket is.

12. Cikk – Házasságkötéshez való jog

Jogod van a házasságkötésre és a családalapításra.

13. Cikk – Hatékony jogorvoslathoz való jog

Ha jogaidat megsértették, jogod van ahhoz, hogy hivatalos panaszt tégy a bíróságon vagy más hatósági szerveknél.

14. Cikk – Megkülönböztetés tilalma

Megilletnek téged ezek a jogok, függetlenül a bőrdöd színétől, a nemedtől, a nyelvedtől, a politikai vagy vallási meggyőződésedtől vagy a származásodtól.

15. Cikk – Az Egyezmény hatályának felfüggesztése szükséghelyzet esetén

Háború vagy más rendkívüli állapot esetén bármely állam tehet olyan intézkedéseket, amelyek sértik jogaidat, de csak feltétlenül szükséges esetben. Azonban az államnak még ilyen esetekben sem áll jogában például megkínózni vagy szándékosan megölni.

16. Cikk – Külföldiek politikai tevékenységének korlátozása

Az államok korlátozhatják a külföldiek politikai tevékenységét, még akkor is, ha ez a 10., 11. vagy 14. Cikk sérelmével jár.

17. Cikk – Joggal való visszaélés tilalma

Az Egyezmény egyetlen rendelkezését sem lehet úgy értelmezni, hogy az jogot biztosítana az Egyezményben foglalt más jogok és szabadságok megsértésére.

18. Cikk – Jogkorlátozás alkalmazásának megszorítása

Az Egyezményben szereplő jogok többsége korlátozható, de csak általános, mindenkire érvényes jogszabállyal. Ilyen korlátozások csak feltétlenül szükséges esetben megengedettek.

19-51. Cikkek

Ezek a cikkek azt határozzák meg, hogy miként működik az Emberi Jogok Európai Bírósága.

34. Cikk – Egyéni kérelmek

Ha az Egyezményben szereplő jogaidat megsértették valamelyik tagállamban, először az illetékes nemzeti hatóságoknál kérhetsz jogorvoslatot. Amennyiben ez nem jár eredménnyel, akkor közvetlenül a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságához fordulhatsz.

52. Cikk – Főtitkári tudakozódás

Amennyiben az Európa Tanács Főtitkára azt kérelmezi, az állam köteles tájékoztatást adni arról, hogy nemzeti jogszabályai miként biztosítják a jelen Egyezmény rendelkezéseinek betartását.

Az Egyezmény jegyzőkönyvei

1. Jegyzőkönyv 1. Cikk – Tulajdon védelme

Jogod van saját javaidhoz és azok használatához.

1. Jegyzőkönyv 2. Cikk – Oktatáshoz való jog

Jogod van iskolába járni.

1. Jegyzőkönyv 3. Cikk – Szabad választásokhoz való jog

Jogod van titkos szavazással megválasztani országod törvényhozó testületét.

4. Jegyzőkönyv 2. Cikk - Mozgásszabadság

Ha jogszerűen tartózkodsz egy ország területén, akkor jogod van az adott ország területén belül oda menni és ott élni, ahol akarsz.

6. Jegyzőkönyv 1. Cikk – Halálbüntetés eltörlése

Az állam nem ítélhet halálra és nem végezhet ki.

7. Jegyzőkönyv 2. Cikk – Fellebbezéshez való jog büntető ügyekben

Jogod van fellebbezni egy felsőbb bírósághoz, amennyiben elítéltek egy bűncselekmény elkövetése miatt.

7. Jegyzőkönyv 3. Cikk – Kártalanításhoz való jog bírói hiba esetén

Jogod van a kártalanításhoz, amennyiben elítéltek egy bűncselekmény elkövetéséért, és kiderül, hogy ártatlan vagy.

12. Jegyzőkönyv 1. Cikk – A megkülönböztetés általános tilalma

A hatóság semmilyen okból nem alkalmazhat megkülönböztetést veled szemben, pl. a bőrszíned, a nemed, a nyelved, a politikai és vallási meggyőződésed vagy a származásod miatt.

Az Európa Tanács kiadványait értékesítő partnerek Agents de vente des publications du Conseil de l'Europe

BELGIUM

La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: info@libeurop.eu
<http://www.libeurop.be>

Jean De Lannoy/DL Services Avenue
du Roi 202 Koningslaan BE-1190
BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
<http://www.jean-de-lannoy.be>

BOSZNIA ÉS HERCEGOVINA

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000 SARAJEVO
Tel.: + 387 33 640 818
Fax: + 387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

KANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
22-1010 Polytek Street
CDN-OTTAWA, ONT K1J
9J1 Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
<http://www.renoufbooks.com>

CROATIA/CROATIE

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000 SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

CSEH KÖZTÁRSASÁG

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
<http://www.suweco.cz>

DÁNIA

GAD
Vimmelskaftet 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: reception@gad.dk
<http://www.gad.dk>

FINNSORSZÁG

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail:
akatilaus@akateeminen.com
<http://www.akateeminen.com>

FRANCIAORSZÁG

Please contact directly /
Merci de contacter directement
Council of Europe Publishing
Editions du Conseil de l'Europe
FR-67075 STRASBOURG cedex
Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81
Fax: +33 (0)3 88 41 39 10
E-mail: publishing@coe.int
<http://book.coe.int>

Librairie Kléber
1 rue des Francs-Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Fax: +33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kléber@coe.int
<http://www.librairie-kléber.com>

GÖRÖGORSZÁG

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
<http://www.kauffmann.gr>

MAGYARORSZÁG

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euroinfo@euroinfo.hu
<http://www.euroinfo.hu>

OLASZORSZÁG

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
<http://www.licosa.com>

NORVÉGIA

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
<http://www.akademika.no>

LENGYELORSZÁG

Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
<http://www.arspolona.com.pl>

PORTUGÁLIA

Marka Lda
Rua dos Correiros 61-3
PT-1100-162 LISBOA
Tel.: +351 21 3224040
Fax: 351 21 3224044
Web: www.marka.pt
E-mail: apoio.clientes@marka.pt

OROSZ FÖDÉRÁCIÓ

Ves Mir
17b, Butlerova.ul. - Office 338
RU-117342 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
<http://www.vesmirbooks.ru>

SVÁJC

Planetis Sàrl
16 chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

TAJVAN

Tycoon Information Inc.
5th Floor, No. 500, Chang-Chun
Road Taipei, Taiwan
Tel.: 886-2-8712 8886
Fax: 886-2-8712 4747, 8712 4777
E-mail: info@tycoon-info.com.tw
orders@tycoon-info.com.tw

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
<http://www.tsoshop.co.uk>

EGYESÜLT ÁLLAMOK és KANADA

Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel.: +1 914 472 4650
Fax: +1 914 472 4316
E-mail:
coe@manhattanpublishing.com
<http://www.manhattanpublishing.com>

Európa Tanács Kiadványok

FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: <http://book.coe.int>

Európában a roma és traveller (vándorló) közösségekhez tartozó emberek diszkriminációja és kirekesztése annyira mindennapos és elterjedt, hogy az többé már nem is sokkolja az embereket és intézményeket. Legtöbbször csak akkor eszmélünk fel és szembesülünk a makacs tényekkel, — olyanokkal, amik egy demokratikus társadalomban elő sem fordulhatnának —, amikor már emberéletet vesznek oda.

A cigányellenességen azokat a — sokféle formában megnyilvánuló — előítéleteket és sztereotípiákat értjük, amelyek meghúzódnak az intézmények és egyes emberek romákkal szembeni hétköznapi diszkriminatív magatartása mögött. A cigányellenesség a faji megkülönböztetés egyik formája. A legtöbb cigányellenes cselekedet törvényellenes és sérti az emberi jogokat, még akkor is, ha büntetlenül maradnak, akkor is, ha széles körben elterjedtek, ha többnyire figyelmen kívül hagyják és tolerálják azokat. A cigányellenesség aláássa a társadalom erkölcsi tartását. A demokrácia és az emberi jogok nem vethetnek gyökeret ott, ahol a diszkrimináció intézményesült, ahol azt megtűrik, és a kényelmetlenségek elkerülése érdekében inkább szemet hunynak felette.

Az oktatás-nevelés központi szerepet játszik a cigányellenességgel szembeni harcban és annak leküzdésében, mivel a több évszázados előítéletek következményeit nem lehet pusztán törvénnyel és bírósági úton megfékezni. Az emberi jogi nevelés — a tanulás az emberi jogokért, az emberi jogokon keresztül és az emberi jogokról — ideális keretet jelent a cigányellenességgel kapcsolatos tanuláshoz és az egyetemes emberi jogi kultúra terjesztéséhez.

Ez a kézikönyv az Európa Tanács Roma Fiatalok Akciótervének keretében készült azzal a céllal, hogy a nem-formális nevelésben résztvevő tanárok, trénerok és csoportsegítők rendelkezésére bocsássa azokat az információkat és módszertani eszközöket, amelyekre szükségük lehet a cigányellenességgel szembeni, bármilyen korú és társadalmi-kulturális háttérű fiatalokkal való gyakorlatok során. A kézikönyv egyformán használható nem roma, csak roma vagy vegyes csoportokkal tartott gyakorlatok megtartásához.

A cigányellenességgel szembeni harc mindannyiunk feladata; amihez a legjobb kiindulópont, ha tanulunk róla.

Emberként megvan a képességünk arra, hogy másokat diszkrimináljunk vagy előítéletesen kezeljünk. Szerencsére képesek vagyunk tanulni és változni is. A Tükrök segíthet abban, hogy ezt észrevegyük, javítsunk téves nézeteinken, és felismerjük magunkat mások szemében.

www.coe.int/youth/roma

www.coe.int

Az Európa Tanács a kontinens vezető emberi jogi szervezete. 47 tagállama van, köztük az Európai Unió mind a 28 tagországa. Az Európa Tanács valamennyi tagállama aláírta az Emberi Jogok Európai Egyezményét, azt a nemzetközi szerződést, melynek célja az emberi jogok, a demokrácia és a jogállamiság védelme. Az Egyezmény végrehajtását a tagországokban az Emberi Jogok Európai Bírósága felügyeli.

<http://book.coe.int>
ISBN 978-92-871-8746-8
€ 15 / US\$ 30

<http://www.coe.int/youth>

HUN